

BIBLIOTHECA
UNIV. JAGELL.
CRACOVENSIS

Mag. St. Dr.

kal.komm.

671

1 a, 16

NOWO-ŁACINA II

50

Ex dono
R. D. Stephani Pawlicki

f. XII 27.

El Barroa Killipet Heno.

7/

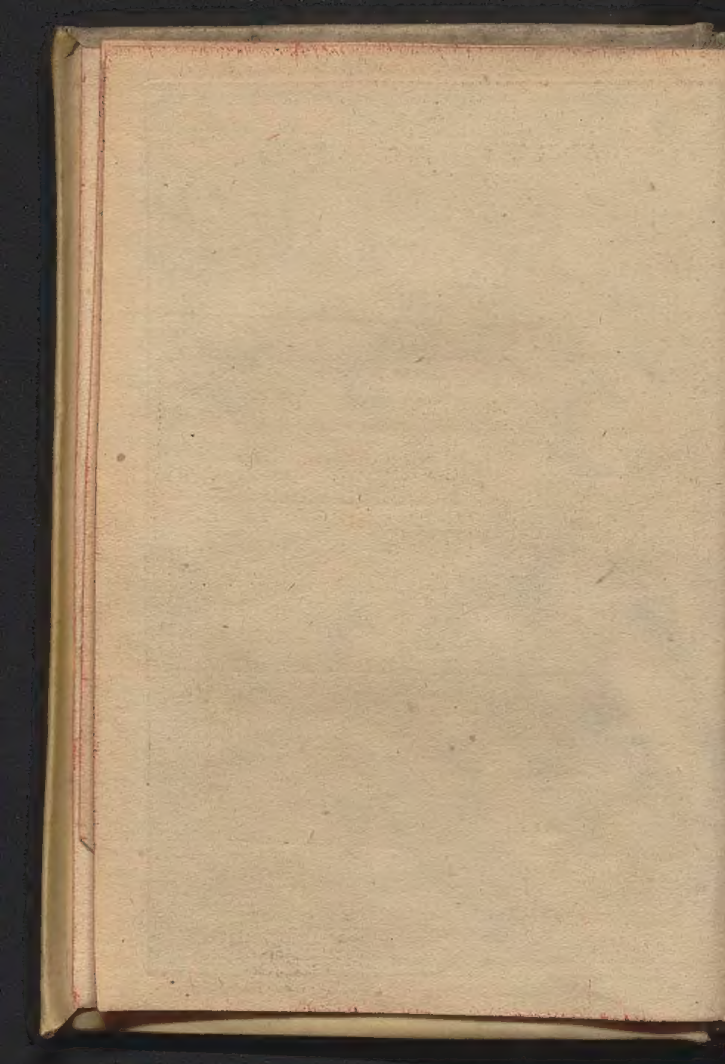
XXXI

ANSEL. SOLERIVS

DE

PILEO.

ANSELMVS
SOLERIVS

Cemelienfis

DE PILEO

Cæterisque capitis tegminibus
tam facris, quàm profanis.

*Editio noviffima aucta, emendata & figu-
ris æneis exornata.*

OPTIMI CONSULTORES MORTVI

AMSTELODAMI,
Sumptibus ANDRÆ FRISII.
CIC IOC LXXII.

*Amplissimo, Spectatissimo,
Celeberrimoque Viri,*

DOMINO,

D^o. BALTHASARI
MORETO

P. F.

QUod vulgò evenire solet,
Vir Amplissime, ut
eamus, quo itur; id huic
libello accidit. Etenim cum ad te
redire conarentur illæ tabellæ,
quas Reverendorum PP. Hen-
schenii & Papenbrockii cu-
ra, tuo vero beneficio in usus meos

E P I S T O L A

acceperam, quicquid præterea
 huic opusculo ornamenti & in-
 dustriæ accesserat, id tabellis sese
 comitis loco jungebat, & quo-
 dam quasi societatis jure ad te
 properabat. Nec profectò aliter
 decebat. Etenim, cùm præter
 ideam Sudarii mortuorum, ipse
 etiam iconismus apicis Flami-
 nis Dialis tibi debeatur, par
 erat, ut Apici Pileus, rebus sa-
 cris profanæ cederent. Accipe
 ergo Vir Amplissime illud,
 quod ita meum est, ut jure tuum
 esse videatur: atque ita accipe,
 ut affectu suppleas, quicquid ope-
 ri deest. Temeritati proximum
 est,

DEDICATORIA.

*est, fateor, exiguæ molis libellum
dedicasse Viro in re literaria &
libraria versatissimo, & cujus
typographia nihil nisi Montani,
Baronii, Bellarmini, Lipsii, Golt-
zii, Chifletii, Rubenii, aliaque
illustria, nec unquam sine mul-
ta honoris præfatione memo-
randa opera agnoscit. Sed enim
cùm aliud nihil suppeteret, quo
animum ad omnia gratitudinis
officia promptum testarer; ac
jam ea restitutæ in melius vale-
tudinis tuæ ratio esset, ut obte-
gere illam, quam animo concepi,
letitiam ultra non possem, com-
modissimum mihi visum fuit, in-*

EPIST. DEDICAT.

super habito omni verborum ambitu, hunc Ampl. T. libellum offerre, qui simul agnoscere me beneficium tuum doceret, & argumento suo ac indice libertatis Pileo Tibi de liberatione à morbo gratularetur, Vale Vir Amplissime, & ineuntem hunc annum, pluresque alios Tuo, Tuorumque, & rei literariæ bono feliciter transige: Id ex animo vovet & optat

Amplitudinis Tuæ

Obsequioso animo addictissimus

ANDREAS FRISIUS.

A R.

ARGVMENTVM.

AD tegmina humani capitis exponenda & illustranda aggressus sum, ut de Pileo quadrato tractationem exquerer. Cur autem de Pileo dicere cogitatio subiecit, non puto obscurum. Gestamen est quotidianum & usuarium. Eo in templis, in foro, scholis, domi, alibi, teguntur capita. Tanti usus ac commodi tegumento, vicem (ut sic dicam,) nonnullam rependere, expositione eorum quæ ad illud attinent, quis improbarit? Pallium pererudita lucubratione celebravit Tertullianus, occasione accepta ex scommate, quo ob pallii gestationem à togato quopiam notatus erat. Calceum, in Patris sui gratiam, qui calceariam factitarat, docta nuper & amœna

moena scriptione, exornavit alius. In rem vestiariam Romanam, complurium accuratæ scriptiones leguntur. Eandem ad sacros homines restrictam, alii diligenter sunt exsecuti. Ius itaque nobis esto, de hoc vestium veluti apice pauca proponere. Ne tamen jejunior & hiulca videretur tractatio, de aliis item Capitis & virilis & foeminei tegminibus, sive sacris, sive profanis, (quæ quidem verè tegmina sunt, coronis seclusis) differere consilium fuit. Argumentum hætenus intactum. Nam alio planè spectavit lubricatio Pandulfi Collienuitii, cui titulum fecit, *Capitis & Pilei Dialogus*, referente Lilio Gyraldo syntag. de Poëtis, qui cùm anno 1507 rectè periisse testatur: fortassis ob improvidè communicata, quæ Caput ejus sub Pileo agitarat.

A N

ANDREAS FRISIUS
LECTORI
S.

Quaeres, benevole lector, quid in hac editione praestiterim? hoc autem velim ut tu ex huius cum prioris editionis collatione cognoscas. Textum foedissimè corruptum, & multis locis non parum luxatum, suae integritati restitui, eâ quâ potui fide ac diligentia. Philippî Rubenii *Electorum libri Secundi* caput xxv, de sacris Apicibus, Galero, Albogalero, Apiculo, quòd illud illustrando libello quàm maximè inserviret, suo loco inserui. Atque hisce nostris conatibus promovendis symbolam contulit Vir Celeberrimus Balthasar Moretus, qui pro singulari sua humanitate ac beneficentia tabulas aeneas huc facientes Antverpiâ ad me transmisit. Adhuc indicem geminum, Authorum unum, Rerum memorabilium alterum adjeci; & quia ea quæ
me

memoria propria sunt, & ratiocinando colliguntur, optimè sermonis & Scriptura beneficio explicantur; ea verò quæ phantasiâ concernunt, nisi gestu vel quâ simili idea oculis represententur, vanum reddunt omnem sapenumero discursum, dedi operam ut quicquid conferre ad antiquitatis notitiam videbatur, verbis autem explicari ab Authore per rei naturam minus dilucidè potuit, id æri incisum oculis tuis subjicerem. Atque hæc sunt, benigne lector, quæ scire tua intererat, quæ si tibi grata acceptaque esse cognovero, Pileum hunc nostrum brevi Togâ Romana, togam Mercurialis de arte Gymnastica sive de exercitationibus veterum, alique sequentur.
Vale.

A N S E L M V S
S O L E R I U S
C E M E L I E N S I S
D E
P I L E O,

*Ceterisque capitis tegminibus
tam sacris quam profanis.*

S E C T I O P R I M A.

*Capitis in humano corpore
Dignitas.*

QUam ob causam amputatis
reliquis humani corporis
membris bene multis, vita
superstes sit homini, resecto autem
Capite, absque dilatione moriatur,
rationem reddit D. Ambrosius lib.
de Noë & arca cap. 10. quia [Non
A est

est eadem ceterorum membrorum prerogativa, quæ Capitis : Ideoque abscisso eo, unde sensus nostri in reliquum corpus prodeunt, moriuntur etiam omnia membra. Idem lib. 6. hexaëm. cap. 9. in hanc rem egregie : Cognoscamus (inquit) humani corporis fabricam, instar esse mundi. Siquidem ut cœlum eminet aëri, terris maria, quæ velut quedam membra sunt mundi : ita etiam Caput, supra reliquos artus nostri corporis, cernimus eminere, præstantissimumque esse omnium; tanquam inter elementa cœlum, tanquam arcem inter reliqua urbis mœnia. In arce autem hac, regalem quandam habitare sapientiam, secundum Propheticum dictum, Quia Oculi sapientis in capite ejus. Hanc esse ceteris tutiorem, & ex illa omnibus membris vigorem prudentiamque deferri. Quid enim robur & validitas lacertorum proficiat, quid velocitas pedum, nisi Capitis velut Principis sui imperialis quadam adminiculetur potestas ?

iestas? *Ex hoc enim, aut destituuntur universa, aut omnia fulciuntur.* Quod S. Ambrosius humanum caput cum cœlo & arce componit, astipulatores habet alios. Cum cœlo, suprema mundanæ hujus fabricæ parte, Caput confert Artemidorus lib. 1. Onirocr. cap. 37. & lib. 2. cap. 8. Fuereque ex priscis, qui cœli nomine Caput donarent, ut author est Eustathius Iliad. α. Ipsique Ægyptiorum Sapientes, humana specie Serapidis simulachrum effingentes, cœlum ei imponebant pro Capite, ut idem testatur Eustathius: quem Joanni Grammatico, Hesiodi interpreti, in hanc rem adjuvens Ludovicus Cœlius lib. 20. cap. 13. ita scribit. *Idem interpres, (Joannes) alibi. Olympus cœlum est, & universus mundi ambitus, quod undique colluceat. Sed & cœli quadam similitudine Spharoides hominis Caput, in quo est τὸ ὁλοκαμπὲς λογιστικὸν; id est hinc inde enitescens rationis facultas.*

Olympus dicitur. Sed & in primum *Iliados* Eustathius, *ἔργον* apud Homerum, ab antiquis pro capite accipi scribit. Proinde Pallada è cœlo fingi descendisse.

Quod præterea Caput S. Ambrosius nomine arcis imperialis donabat, belle confirmatur à Theodoro serm. 3. de provid. Ubi de Capite ait. *Illud arcis instar in summo civitatis hujus (humani nimirum corporis) fastigio, situm conspice, in quo opulentissimus quoque hominis thesaurus, nempe cerebrum, quasi in munitissimo castro custoditur. Capitulum humani corporis, icite caput nominat* Isidor. Pelus. lib. 5. epist. 249. tanquam arcem in corpore munitissimam. Hæc est arx sublimis, in qua juxta Lactantium lib. de opif. Dei cap. 8. mens hominis imperatrix, sedem fixisse videtur; quatenus ibi maxime ostentat vim suam, per connexam sibi in operando phantasiam. Unde caput *regia dictum,*

ctum, notat Ethymol. quod sit potens in cætera corporis membra, & illis imperet. Hoc rursus accipe ex S. Ambrosio capite illo 9. *Quid* (inquit) *sine capite est homo, cum totus in capite sit?* Cum caput videris, hominem agnoscis. Si caput desit, nulla agnitio esse potest; jacet truncus ignobilis, sine honore, sine nomine. Solæ are suscipiunt principum capita, & dicti vultus de ære vel de marmore, ab hominibus adorantur. Non immerito igitur huic quasi consultori suo, cætera membra famulantur, & circumferunt illud servili gestamine, sicut Numen, atque in sublime locatum vehunt. Unde censoria potestate, quò vult dirigit quorundam obsequia servulorum, & præcepta singulis obeunda decernit. Videas, Imperatori suo singula gratuito stipendio militare: alia portant, alia pascunt, alia defendunt, & ministerium suum exhibent; parent ut Principi, arcillantur ut Domino. Inde velut quadam procedit tessera; quam debeant pedes

obire regionem, quæ militia munia manus consummandis operibus exequantur; quam venter abstinendi vel edendi formam, imposita teneat discipline. Insigniter in hanc rem idem S. Ambrosius lib. de Arca & Noë cap. 7.

Scripturas in eandem sententiam, his verbis profert Clemens Alexan. IV. Strom. *Caput est quod principale, & quod principatum obtinet. Si est autem Dominus viri caput; mulieris autem vir; vir est Dominus uxoris, ut qui sit imago & gloria Dei. Quocirca dicit etiam in epistola ad Ephesios; Subiecti invicem in timore Dei. Mulieres suis viris subiectæ sint, sicut Domino; quoniam Vir est caput mulieris, ut etiam Christus caput Ecclesia; ipse Salvator corporis. Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo; ita etiam mulieres propriis viris in omnibus. Aperite, loca Scripturæ quibus Christus dicitur caput Ecclesiæ, & Vir caput uxoris, præferunt eam capitis potestatem Imperialem, quam ex*
D. Am-

D. Ambrosio adduximus, & pritis etiam tradiderat Plato in Timæo illis in hanc rem illustribus verbis: *Est caput membrum corporis divinis-
simum, reliquorumque membrorum
Princeps, cui totum corpus connexum,
dii subesse & parere jusserunt. Exco-
gitaverunt enim motum omnium quot-
cunque esse queunt, compos id fore.*

An ob hanc ipsam rationem, cum cæteris humani corporis partibus varia minuta Numina essent attributa; capiti ut principalissimo membro dictus est præesse, præses & caput Deorum Jupiter? Notavit hoc Fulgentius Placiades lib. 3. mythol. in *Peleo*. Quod enim Pelei & Thetidis nuptiæ, procreationem hominis significarent, idcirco ex Domiocride in Physiologicis, censet Fulgentius Poëtam finxisse, Jovem eo advocasse omnes Deos, ut eorum cunctis libet certum fœtus membrum crederet. Et ipsum quidem Jovem sibi caput assumfisse tutandum; aliis

vero Numinibus , alia corporis membra adscripsisse ; Minervæ oculos , Junoni brachia , pectus Neptuno , cinctum Marti , renes & inguina Veneri , pedes Mercurio. Adeundus qui hoc minutius prosequitur Adrianus Junius lib. 4. animadvers. cap. 12. Itaque per caput , tanquam per rem maxime sacram , & ipsi deorum supremo addictam , receptissimum erat concipere juramentum , ut Athenæus lib. 2. observavit. Præsertim vero juramentum per Principis caput habebatur solemnissimum. Quanquam despiciendus est Jovius apud Zozinum lib. 3. qui ad æternum cum Alarico bellum , se obstringens juramento per Principis caput , ait hujusmodi juramentum esse firmitus illo , quod per Deum ipsum concipitur. Non refugisse sane Christianos hujusmodi juramentum , & id pro magno juramento habuisse , aciem
men-

mentis inter sic jurandum dirigendo in Deum, habetur ex Tertulliano cap. 33. Apolog. respucnte juramentum per genium Cæsaris; approbante vero juramentum per salutem, sive vitam, aut caput illius.

Manuducit hæc loquendi formula ad aliam, ex qua nobilitatem ac dignitatem capitis æstimare facile licet. Passim namque *Caput*, pro toto homine dicitur. Locutio est Græcis ac Latinis pervulgata. Græcis *charum caput*, pro amico, perpetuum prope est. Latini *mille capita*, pro mille hominibus dicere soliti: Et Tullius Philip. 2. *Duo capita nata sunt, post hominum memoriam teterrima & spurcissima*. Congessit multa in eam sententiam ex Latinis æque ac Græcis Claudius Rangolius, 1 Reg. 15. v. 17. qu. 8. & Lælius Bisciola t. 1. subsec. lib. 9. cap. 7. ad lens, frequens esse Græcis, & Latinis, ac Hebræis, ut quicquid principale ac

summum in re quapiam est, *caput* dicatur. Qua ratione Tullius lib. 2. de offic. in omni procuratione negotii & publici muneris, *caput* esse ait, ut avaritiæ etiam minima suspicio pellatur. Plato in Gorgia, *fabulis caput addere* dixit, pro eo quod est perfectionem ac consummationem illis apponere. Apud Philonem lib. de sacrif. Abelis & Caini, *caput negotiorum* dicitur finis & perfectio eorum. Delrio in hanc rem plura suppeditabit adagiali 87. vet. Test. quem adeat qui hæc Grammaticalia captat.

Mihi satius videtur, præcellentiam Capitis humani supra omnia membra, colligere ex eminentia & supremo in homine situ, ac ex illis quæ continet. Fixa in eo est sedes sensoriis omnibus, quæ nusquam alibi simul locum habent. Imo alibi solus tactus, qui omnium sensuum crassissimus & maxime materialis est, reperitur, quia ob vitæ indemi-

demnitatem negari non potuit. Inhabitantes in capite artes omnes, ex Hippocrate epist. ad Philopœmenen. Leguntur in eo omnes affectus, juxta illud Fabii XI. Instit. cap. 3. *Præcipuum in actione, sicut in corpore ipso, caput est, cum ad decorem, tum etiam ad significationem decoris. Illa sunt, ut sit primo rectum & secundum naturam. Nam & dejecto humilitas, & supino arrogantia, & in latus inclinatio languor, & prædisro ac rigente, barbaria quedam mentis ostenditur. Vita universa per caput dispensatur; & ex eo pendet. Itaque Lactantius 6. instit. cap. 9. demonstrans omnes virtutes morales absque vera religione & fide inanes esse; & cætera justum, si id desit, non vivere vitam justitiæ, sic differit: Omnis justitia ejus, similis est corpori, caput non habenti, in quo tametsi membra omnia & locis suis consistent, & signa, & habitudine; tamen quoniam deest id, quod est omnium principale, &*

vita & omni sensu caret. Itaque mem-
 bra illa formam tantummodo membro-
 rum habent, usum non habent; tam
 scilicet, quam caput sine corpore. Cui
 similis est, qui cum Deum non ignoret,
 vivit injuste. id enim solum habet, quod
 est summum, sed frustra; quoniam
 virtutibus tanquam membris eget. Ita-
 que ut sit vivum, ac sensibile corpus,
 & agnitio Dei necessaria est, quasi
 caput; & omnes virtutes, quasi cor-
 pus: ita fiet homo perfectus, ac vivus.
 Sed tamen summa omnis, in capite est.
 quod quamvis constare non potest si-
 ne omnibus, sine quibusdam tamen po-
 test. Et erit quidem animal vitiosum
 ac debile, sed tamen vivet; sicut &
 is, qui & Deum novit, & in aliqua
 re peccat. Dat enim veniam peccatis
 Deus. Itaque sine membris aliquibus,
 vivi potest, sine capite nullo modo.
 Aperte supponit in hac ratiocina-
 tione Lactantius, vitam universam
 à capite esse, nec nisi eo incolumi
 posse consistere.

De capitis dignitate, & micante
in eo Dei sapientia, pluscula vide
apud R. P. Theophilum Raynaudum
in scalis à visibili creatura ad Deum,
gradu XI. Videndi insuper Riola-
nus lib. 4. Antropograph. cap. 1.
Tiraquellus ad lib. 2. Genial. c. 19.
initio. Cresolius 2. vacat. autumn. 1.

SECTIO II.

*Congruum fuisse, tantæ dignitatis mem-
brum contegi, sive ad tutelam,
sive ad honestationem.*

QUanti sit in homine caput, con-
stat ex dictis. Indidem vero c-
ruendum est, consentaneum fuisse, ut
membrum adeo nobile subducere-
tur injuriæ, adhibito operimento,
sine quo male affici posset, & in-
commodis patere. Et ut per ostium
necessitatis subivit gloria, juxta
egregiam Gregorii Nysseni ratio-
cinationem homil. 3. in Ecclef.
& orat. de mortuis; par fuit, in-

tegumentum esse, quod honestando item capiti, suum usum haberet.

Adversus primum finem adhibendi operimentum capiti, quo fovveretur & prohiberetur injuria, videtur adduci posse frequens olim usus (teste Polydoro) habendi semper caput intectum. Sic Ægyptii, tantum in gravissimo luctu operiebant capita; Extra eum eventum nudi erant, ut est apud Herodotum lib. 3. *Sub initium.*

Judæi in jejuniò & mœrore, operiebant capita, non quomodocunque, sed illud obvolvèntes undique, lacinia togæ ab humeris reducta. Et sic opertus incescit David, 2 Reg. 15. fugiens truculentiam Absalonis. Item in jejuniò, quia lugebant, operiebant capita, juxta illud: *Operui in jejuniò animam meam.* In mœrore item, ob defectum longum pluvie, Judæi Jerem. 14. operuerunt capita. Reliquo tempore, nudis erant capitibus, ut contendit Sancius Actor.

Actor. 19. Num. 10. & Sopranis digressi. de re vestiatur. Judæorum, disp. 2. cap. 1. §. 1. refragante licet Abulensi in cap. 13. Levit. q. 10. qui passim, & in communi vita Hebræos (uti nobis nunc ex usu est) incessisse tecto capite existimavit; allegans quod Leprosi vetarentur capita operire Levit. 13. & quod summus Sacerdos ibidem cap. 21. caput aperire vetaretur. Quæ peculiare prohibitiones viderentur supervacaneæ, si Judæi omnes in communi vita habuissent intecta capita. Quamquam apertio capitis super mortuo, vetita Sacerdoti, intelligitur de rasura. Cæteræ vero rationes, tantum probant, in certis occasionibus, Hebræos togam ad cervicem adhærentem, tegendo Capiti adduxisse, etiam si ut plurimum essent intecto Capite, nec ullum haberent certum ac determinatum operimenti genus, Capiti duntaxat tegendo addictum, non galerum, non pileum, non aliud quid-

quidpiam tale. Erant ergo nudicapita, ut plurimum, in vita communi. Neque enim capitis nuditatem excludabant tæniæ illæ, sive vittæ, quibus fluentem cæsaricem extra luctum coërcebant & religabant, non sceminæ tantum, sed & viri. Erant enim admodum angustæ, putamini digiti latitudine, & in modum coronæ cingentes capita, ad capillos circum tempora coërcendos. Unde quia tempore luctus, vel tondebatur coma, vel sinebatur fluere, dicebatur deponi corona. Et idcirco Ezech. 24. ubi Deus vetat lugeri mortuos quos ipse letho daturus erat, sic habetur. *Fili hominis, ecce ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum in plaga, & non planges neque plorabis, neque fluent lachryma tua. Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies, corona tua circumligata sit tibi, & calceamenta tua sint in pedibus tuis, nec amicta ora velabis, nec cibos lugentium comedes* Et mox ad

ad omnes, ipse Ezech. *Fili vestri, & filiae, gladio cadent; & facietis sicut feci, ora amictu non velabitis, & cibos lugentium non comedetis. Coronas habebitis in capitibus vestris, & calceamenta in pedibus, non plangetis, neque flebitis. Quia vetabat luctum suscipi, vetat præter cætera luctus argumenta, deponi coronam capiti circumligatam, id est, tæniam seu vittam tenuem, quæ præ tenuitate non obstabat nuditati Capitis, in communi Hebræorum usu receptæ, ut assereram. Emanuel quidem Sa, ad prædictum locum Ezechielis, censuit apud Hebræos, in luctu, verbi gratia, deflendo mortuos, fuisse Hebræis in more, aperto Capite & nudis pedibus esse. At Bellarminus, prolatis variis scripturis, puta 2 Reg. 15. & 19. & Esther. 6. ac Isaïæ 58. confirmat, Hebræos in luctu operuisse capita, & quidem arcte & valide appresso tegmine. Hoc enim est quod ait, voluisse Isaïam cum dixit loco annotato;*

Nun-

Nunquid tale est jejuniū quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? Nunquid contorquere quasi circulum Caput suum? Hanc Capitis contorsionem quasi circulum, putat Bellarminū, aliud non esse quam operire undique Caput, & tegmen arcte constringere. Idem volebat David Psalmo illo 68. cum dicebat, Operui in jejuniō animam meam; id est operui me, & texi Caput jejunando. Hebræa habent, Flevi in jejuniō animam meam, id est, adhibui luctus ac fletus signum, operiens Caput; Sicque LXX. intellexerunt Hebræam vocem flendi. Nam sæpe verbum flendi sumitur pro fletus significatione, sive pro nota luctus & doloris. Ut cum Ægyptii Geneseos ultimo dicuntur flevisse Jacobum 70 diebus, quod S. Hieronymus recte accipit de signis luctus per totum illud tempus adhibitis. Ratum igitur esto, Judæos in luctu & mœrore operuisse Capita, quamvis in comuni

muni usu nudarent Caput, ut affirmabam.

Apud alias nationes, idem usus frequens erat. De Annibale, Catone Uticensi, & Masinissa, notatum est, quantacunque cœli inclementia urgeret, nunquam operuisse Capita. Idem passim servasse Græcos, observavit Turnebus lib. 8. advers. cap. 4. Idipsum de Romanis docet Kirchmannus lib. 2. de funer. c. 1. Sopranis tract. de re vestiaria Hebr. disp. 2. cap. 1. §. 2. & Lipsius lib. de Amphit. cap. 19. qui excipit paucos eventus tantum, puta Sacrorum, Ludorum, Saturnalium, Peregrinationis, Militiæ. De Saturnalibus Turnebus 8. advers. cap. 4. accipit Martialem lib. 11. epigr. 7. vocantem, *Romanâ pileatam*. In luctu item, operta fuisse Romanorum Capita, docet illud Persii Satyr. 3.

Hesterni capite induto subiere Quirites.

Alia

Alia lectio probata Schegkio in præmissis Epistola x. habet, *Capite obnupto*. Eodem referri potest, obnuptio capitis suspendorum infelici arbori, ut loquitur Livius lib. 1. memorans legem horrendi carminis. Et quanquam Tullius orat. pro Rabirio, id antiquatum docet; unde Verrina V. crimini dat Verri, quod cives Romanos obvoluto capite ad supplicium abduci mandasset; tamen initio alius viguit usus, qui item in aliis luctuosis functionibus tenuit; ut cum quis pro Republica se devovebat & ruebat in mortem, velato capite id faciebat, ut est apud Tullium lib. 3. de natur. Deor. & apud Livium l. 8. Tribunus item plebis, bona alicujus damnati consecraturus, caput velabat tanquam in re luctuosa. Videtis Tullium Orat. pro domo sua. In vere, quod sacrum vocabant, & cæde omnium proximo vere natorum peragebatur, puerorum & puellarum velabant capita,

pira, sicque extra fines suos exigebant, subducta majori crudelitati, hoc est morti, ut Festus tradit, & bene illustrat Pithœus lib. 1. advers. cap. 6. Hæc ergo omnia, quod luctuosa & tristia essent, adhibita capitis velatione peragebantur apud Romanos, & manavit is Romanorum usus in luctu, ad plerosque. Exemplum luculentum legitur apud Gregorium Turonensem in vitis Patrum cap. 6. *in fine*. Ait enim mortuo S. Gallo Episcopo Sanctissimo, Arvernenses viros operuisse capita ut in morte uxorum.

Sed ut ad Romanos regrediar, quamvis in luctu, & aliis occasionibus, ex Livio signatis, operirent capita, extra eos tamen eventus erant intecto capite. Quæ potest esse idonea conciliatio dissidii, quod ea in parte agitat Pancirolus cap. de Fibula. Tomo 1. qui est de perditorum.

Æque primos Christianos, in-
tecto

tecto capite exhibet Lucianus in
 Philopatore. Et persuasum sane
 plerisque olim fuit, apertione &
 nuditate conciliari Capiti firmita-
 tem, quod ex Varrone habet Pli-
 nius lib. 28. cap. 6. & egregie as-
 seritur ex Synesio in disputatione
 pro Calvitio; quae vincit, capita
 excelsariata firmari & obdure-
 re; comata autem mollescere ac im-
 becilla reddi. Id quod multo ma-
 gis valet de capitibus, artificioso
 tegmine, supra naturale capillo-
 rum operimentum obductis. Unde
 Herodotus lib. 3. Persarum obte-
 cta capita, adeo fragilia fuisse tra-
 dit, ut jactu lapilli pertunderen-
 tur; contra quam deprehensum est
 accidere Ægyptiorum capitibus à
 pueritia apertis. Videbantur enim
 ærea aut ferrea. Hæc sunt quibus
 primus ille finis tegendi humani ca-
 pitis, quati videtur.

Negari tamen non potest, quia
 nuditas capitis ei plurimum incom-

modare possit. Nam idcirco non pauci, etiam cum usus nudandi capitis vigeret, necessitate adacti, adhibebant capiti integumentum. Notavit hoc de Augusto Suetonius cap. 82. Hippocratem eam ob causam pileatum exprimit vitæ Auctor, quanquam non me latet, varietas placitorum de eo Hippocratis pileo, observata à Pierio lib. 40. Sed quod dixi, est verisimillimum. Periculum à capite supra modum acuto, dictum *χαννοκέφαλον*, produnt pileo uti solitum, quo Capitis incommodum arceret. L. Tarquinius pileum ab aquila ereptum, & alte subvectum, mox vero Capiti restitutum, habuit pro regni omine, ut narrat Dionys. lib. 3. Habebat ergo pileum. Nummos, quibus Constantinus Caput obvelatus exhibebatur, refert * Eusebius lib. 4. vitæ cap.

* Eundem nobis aliquo cum fenore nummum Dion. Orlavianus Sada in notis ad Ant. Augustinum representat, sed quem eusum jussu filiorum in demortui parentis

cap. 73. De plerisque gentibus idem contra Polydorum notat Brodæus lib. 8. miscell. cap. 17. Quæ omnia docent, etiam cum usus nuditatis capitum vigeat, fuisse, qui ad fovendum caput, illudque incommodis gravibus subducendum, adhiberent integumentum. Idque demum in usum communem transiit; ita ut extra sacra, aut nisi debita alteri, cui quis astet, veneratio, secus suadeat, caput sit opertum atque contectum.

Aio, in sacris ex usu communi nudari capita, quod intelligo de usu Christiano. Nam apud Romanos olim, & apud Hebræos, secus erat. Romani omnibus falsis Nu-

B mini-

parentis honorem autumat. Quicquid sit una nummi facies Imperatorem (Constantinum) velato capite, altera eundem quadrigæ insistentem, & protensis manibus, genæ flexo, & elatoque capite summi quasi numinis opem, non sine certa spe successus implorantem exhibet, sane enim propinquans manus manus non casura in irritum vota, nec frustra futuras preces denotat: si tamen hæc apotheoscos, & in calum pleno cursu properantem effigies non est.

minibus sacrificabant operto * capite, præterquam Saturno & Honori, ac Herculi. Causas vestigat Plutarchus quæst. 11. & 13. Romana. In aliis sacris, operti capite erant. Et ex eo usu, apud Minutium in Octavio, sic legitur: *Nudi cruda hyeme discurrunt, alii incedunt pileati, scuta vetera circumferunt, pelles cadunt, mendicantes vicitim Deos ducunt.*] *Tutulum* dictum illud capitis operimentum, à Sacerdote sacrificante adhibitum, ex Numa Pompilio in Pontificalibus, notat Fulg. lib. de vocibus antiquis V. *Tutulus*. Alia addit Gyraldus syntag. 17. Histor. Deor. & Interpretes ad illud 3. Æneid. quo Helenus Æneam monebat, ut transgressus æquora, positis aris, meminisset.

*Purpureo velare comas adopertus
amictu.*

Ne

* Confirmant hoc duo subiecta numismata, quorum primum Caligula sacrificans Augusto, secundum Domitianus est, sacra Minerva faciens.

*Nec qua inter sanctos igneis, in honore
deorum*

Hostilis facies occurrat,

Et ad illud.

*Et caput ante aras, Phrygio velatus
amictu.*

Lucretius lib. 3. eodem respexit cum
dixit,

*Nec pietas ulla est, velatum saepe vi-
deri,*

*Vertier ad lapidem, atque omnes acce-
dere ad aras :*

*Nec procumbere humi prostratum, &
pandere palmas*

Ante Deum delubra.

Velatum ibi, non refertur ad lapi-
dem, sed ad personam velatam, quæ
versus lapideum simulachrum vela-
ta vertebatur. Videndus Livius lib.
23. cum de Manilio Prænestinorum
Prætor. Idem lib. 10. *Si conspiciat-
tur*

tur cum apice ac lituo, capite velato victimam cadat. Varro lib. 4. de lingua Lat. *Ricam*, ait, à ritu dictam, quod Romano ritu, fœminæ, sacrificium cum faciunt, capita velent. Apud Propertium lib. 2. eleg. 19.

Ante tuosque pedes illa ipsa adoperta jacebit.

Apud Plautum in *Amphytr.* actu 2. sc. 1. ab Alcmena parturiente, Dii operto capite invocantur: Et apud eundem in *Curcul.* actu 3. sc. 1. unus quispiam operto capite *Æsculapium* salutat. *Alopsus Vates* apud *Valerium Flaccum* lib. 5. Matres venerando, caput obnubit. Et quia hic erat mos patrius Romanorum, *Macrobius* I. *Saturn.* cap. 10. ritum sacrificandi Saturno aperto capite, vocat *institutum peregrinum*. Et lib. 1. *Saturn.* cap. 8. ac lib. 3. cap. 6. vocat eum ritum *Græcænicum*, à Romano quo sacrificantes & orantes capita operiebant,

discrepantem. Nam Itali, Authore
 Ænea, operiebant capita in religio-
 sis functionibus, ut est apud Aure-
 lium Victorem in Breviario Rom.
 Histor. ac apud Festum V. *Saturnia*.
 Nec aliter accipio, quod est apud
 S. Cyprianum initio libri de Lapsis,
 ubi describens constantiam SS. Con-
 fessorum, qui in tormentis fortes
 perstiterant, & urgentibus Ethnicis
 nunquam assensi erant ut sacrificar-
 ent, sic habet: *Illustres manus,*
quæ non nisi divinis operibus assueve-
rant, sacrificiis sacrilegis resistunt.
Sanctificata ora cœlestibus cibis, post
Corpus & Sanguinem Domini, profa-
na contagia & idolorum reliquias re-
spuerunt. Ab impio sceleratoque vela-
mine quo illic velabantur sacrifican-
tium capita captiva, caput vestrum
liberum mansit. Singulare est, quod
 velamentum quo caput operiebatur
 inter sacrificandum fidei, erat ex
 panno albo, ut notat Acron ad Odam
 35. libri primi (Juxta Servium in
 1. Æneid.

1. Æncid. manus obducebatur panno albo,) Factum id, intinuando albori & puritati : quo pertinere potest illud Symmachi lib. 4. epist. 42. *Alba velamina, non Sæcræntati amictus, fidem vestiant.* Lique de usu Romanorum in operiendis capitibus inter sacrificandum & orandum. In quam rem plura addensat Schægkii in Præmissis Epistola X. & Briffonius lib. 1. formul. pag. *mibi* 40. Idem ab Hebræis servatum, affirmabam. Turpe enim ac probrosum ducebant, orando aperire capita : idque ab Hebræis haustum, in usu esse apud Turcas, scribit Giergiovitz lib. 1. de Ceremo. Turcar. cap. 1. de Hebræis late id prosequitur Abul. in cap. 13. Levit. post q. x. cum de leprosi capite nudando. Observat enim, Hebræos cum alibi, tum maxime in templo, instantes orationi, velasse capita, operatos caputiis : id quod eos fecisse docet imitatione Moſis, non audentis

aspicere contra Deum, ad rubi conspectum, & idcirco abscondentis faciem suam tegendo caput caputio. Sacerdotes quoque idcirco, ait Abulensis, habuisse varia capitis regumenta, quæ ibi describit minutatim, ut sacris operando semper haberent caput velatum, quod colligit ex cap. 28. & 29. Exodi.

Causam hujus ritus sunt qui ad reverentiam, ac veluti verecundiam comparendi coram Deo, reducant. Quod enim notavit Brassicanus in adagiorum farragine, capitis operimentum, nota est pudoris. Qui enim verecundantur, (ut Theophrastus in characteribus dixit) faciem & caput operiunt. Unde apud Plautum non uno loco, frons perfrieta & inverecunda signatur his vocibus, *adeo nudo & aperto capite*. Et in convivio Alcinoi Odysseæ β. Ulysses canentem Demedocum audiens, præ verecundia caput operit. Et apud Arbitrum juvenis,
Exc-

Execratus aniculæ insidias caput operui. Socrates apud Platonem in Phædro , ad parum pudicam orationem , caput operit ; quem locum notavit Antonius Julianus Rhetor apud Agellium lib. 19. cap. 9. Helenam verecundantem , Q. Calaber lib. 14. paralipom. caput operientem inducit. In ipsa denique divina Scriptura , quod Cherubin suam ad Deum reverentiam testantur , ad totius capitis obnuptionem pertinet. Atque ita Hebræam vocem *Panaf* , accepisse videtur Chaldæus Isaïæ 6. & passim Patres ac Interpretes , operimentum capitis Seraphinorum , ad verecundiam eorum de suo imperfecto in Deum affectu , referunt , & ad metum reverentialem , quo astantes tantæ Majestati corripiebantur . Similiter ergo possumus philosophari de ritu operiendi capita inter orandum , apud Hebræos recepto . Nec multum abest ,

34. ANSEL. SOLERIVS

quod eum ritum Abulentis supra, refert ad subjectionem & timorem; quorum index est capitis velatio; habere enim supra caput aliquid, est signum subjectionis ac metus. Unde Apostolus, velamen capitis, vocat *potestatem*, quia est nota timoris & subjectionis, quæ spectabant ad legem Mosaicam in timore & subjectione constitutam. Nec minus commode S. Epiphanius Hær. 80. *quæ est Messalianorum*, indictum Judæis, in sacris operimentum capitis, refert ad Christi capitis nostri obductionem respectu Hebræorum. Neque enim patens illis & manifestus erat Christus, ut hodie est: idcircoque lecturi Mosis libros, velabant capita.

Nec è contrario, orantes & sacrificantes, caput aperimus: nam lex nova est lex perfectæ libertatis, ut Jacobus cap. 2. vocavit, nec timore, sed amore ducimur: quam duorum Testamentorum differentiam,

tiam, ipsis *Ecclesia & Synagoga* vocibus insinuatam, S. Augustinus frequentissime agnoscit. Idcirco sacrificamus & oramus nudatis capitibus. Ago de Catholicis. Nam Armenii, qui communi amictu sacrum faciebant, attendendi non sunt. *Eorum Episcopi*, (inquit Isaac in 2. adversus eos Invektiva, hæresi 25.) *ac Prepositi*, nedum sacris operando caput tectum habent; sed & inter celebrandum, duplex capitis operimentum assumunt; sicque duplici pileo rem sacram peragunt. Catholici è contrario fere omnes, præ reverentia nudant capita super sacrificium. Nec potest opponi positio amiectus super caput sacrificantis. Nam amiectus super os Casulæ revolvitur, ut notavit Rupertus lib. 1. de div. offic. cap. 19. Tametsi primo superponitur capiti, quia spinam Domini coronam exhibet. Idque spectantem Episcopum Alexandrinum, cum aliis quibusdam Episcopis, sacrificasse

recto capite, scribit Simeon Thes-
 salonicensis; affirmans, viſos ſibi
 ea ratione melius repræſentare ſpi-
 neam Domini coronam, vel ſuda-
 rium quod fuerat ſuper caput ejus.
 Et de his valet quod Alcuinus lib.
 I. de div. offic. cap. 38. ait, Græ-
 cos inter ſacrificandum geſtare pi-
 lcos, ſeu *Cuphias*. At è contrario
 Simeon Theſſalonicenſis ait, toto
 Oriente, (iis paucis quos refere-
 bam exceptis) omnes Episcopos &
 Sacerdotes, aperto capite ſacrifi-
 care, ut juxta Paulum honorent
 Chriſtum caput ſuum. Et quia par
 eſt, inter ſacrificandum eſſe eo
 habitu, quo quis inauguratus eſt.
 Atqui is qui conſecratur, accipit
 conſecrationem capite denudato,
 præſertim Hierarcha, cui in conſe-
 cratione caput nudatum habenti, li-
 ber Euangeliorum ſuperponitur. Is
 uſus eſt toto Occidente ſacerrimus;
 ita ut ne pilcolum quidem inter ſa-
 crificandum geſtare liceat, ullave
id

id consuetudine præscribere, quæ potius vetustas erroris dicenda est, quam consuetudo, ut bene ex S. Cypriano Epistola ad Pompeium, dixit Franciscus Meinardus, disputatione de Juribus Episcoporum pag. 59. agens contra perpaucos quosdam, etiam inter consecrandum capite obvolutos; haud dubie pileolo mobili. Neque enim qui sutiles ac textiles (ut Tertullianus loquitur lib. de cultu fœmin. cap. 7.) alieni capitis exuvias capitibus suis supparant in galeri modum, quasi vaginam capitis, & operculum verticis, (*Calceum Capitis*, quod ex corio fiat, appellat Martialis lib. 12. epigram. 45. alias 37. Vulgo *Perruque*) jubentur illud capitis operculum sacrificando deponere; cum unum moraliter faciat cum capite, nec à coma nativa internoscatur; contra quam accidit in calcantica sive pileolo, cujus idcirco usum super sacri-

ficium Ecclesiastica decreta plane
vetant, ut refert Gavantus in Con-
ment. ad Rubr. Missalis p. 2. ti-
tulo 2. Unde tametsi olim ad cele-
brandum ex causa cum pileolo, sat
erat necessitas celebrantis, absque
alia licentia, ut vult Ugolinus de
potestate Episcopi cap. 16. §. 2. n. 3.
Saltemque sufficiebat facultas Epi-
scopi, aut facultas Superioris, si age-
retur de Regularibus; juxta tradita
ab Henrique lib. 9. cap. 26. num. 2.
& à Laymanno tract. 5. cap. 6. num.
6. tamen nunc, facultas dispensan-
di, ut sacrificetur cum pileo, est so-
lius summi Pontificis. Notatque
Scortia lib. 3. de Missa cap. 4. Gre-
gorium XII. ægre dispensasse cum
Niciensi Episcopo, ut excepto Sa-
cro Canone, posset esse opertus pi-
leolo, reliqui sacrificii tempore. Ex-
cutit late hoc jus novum, Anellus
Persicus lib. 2. de præcipuo Sacer-
dotis officio cap. 3. dub. 8.

Piis fidelibus ex usu olim fuisse,
pileo-

pileolum deponere ad recitationem Evangelii, colligo ex Hildeberto in opere metrico de sacrificio Missæ, qui veniens ad ritum recitandi super sacrum Evangelii, ait.

*Plebs baculos ponit, stat, retegique
Caput.*

Tres attingit uno versiculo sacros usus, in reverentiæ notam adhiberi solitos ad Evangelii lectionem, positionem baculorum, stationem, & capitis refectionem. Positio sive abjectio baculorum, vel spectat depositionem ensis per accinctos, uti nunc assolet cum acceditur ad tribunal poenitentiae, vel ad sacram mensam: Nam præ reverentia, & ad testandam subjectionem, qui accincti sunt ponunt gladios; quos non est novum *dici baculos*; cum plerumque vagina, & operimentum externum ensis intus abditi, sit baculus viatorius, qua de re alibi ex Martiale, ipsoque Christo vetante usum hujusmodi virgæ seu baculi, ense
intus

intus abdito velut gravidi, cum simplicis virgæ usum alibi concedat Apostolis viatoribus : vel certe poni baculos cum audiebatur Euangelium, erat, baculum materiale, qui ad manum alicui esset, depocere ad significandum non esse opus alio præsidio, homini qui Euangelio auscultaret. Addit Hildebertus steterisse populum. Assurgimus enim audientes Euangelium, ad obedientiæ significationem : idque fecisse etiam Regem & simul deposuisse diadema, S. Chrysostomus testatur hom. in illud, *attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus*. Stare enim, est expectantis nutum mandantis heri : quam stabant fideles incurvi ac cernui, ut est apud Anastasium I. Decretali prima, & Pamelius in Liturg. initio quinti seculi, recte illustrat. Retectio denique capitis, non erat submotio galeri, qui in ipso Ecclesiæ ingressu submovebatur, multo

multo magis inter audiendum sacram. Erat ergo resectio capitis, deposito pileolo. Nam si coram Rege caput adco nudandum est, ut ne pileolus quidem contegens superfit; quanto magis coram Deo, cujus vox est Euangelium, & qui adesse censetur, ubi adest codex Euangeliorum, ut docebat ritus antiquus locandi super throno exquifite ornato codicem Euangeliorum in media Concilii aula; in fignum præsentis & Concilio præfidentis Christi; quod in Concilio Ephesino ac Florentino servatum constat. Retegebat ergo caput submoto pileolo plebs fidelis, cum Euangelium legebatur, astant venerabunda, & subjectionem suam testans Christo Regi suo, quasi præfenti, idque volebat Hildebertus. Quare multo minus, Sacerdotem sacro operantem, cum verbis Christi utens, ipfius Christi Corpus conficit, obit.

obitque tremenda & horrenda mysteria, fas est pileolum capite præferre, sed nudandum est caput in subjectionis & reverentiæ testimonium. Et ita accipienda est inandata sacris mystis apertio capitis super sacrificium.

Fuisse hunc quoque usum Græcorum Ethnicorum, ut sacrificarent aperto capite, scribit ex Varrone Gyraldus Syntag. 17. histor. Deor. In ara maxima idem à Romanis servatum, habet Macrobius lib. 3. Saturn. c. ex Balbo. Et rationem addit C. Bassus, quia ara maxima ante adventum Æneæ in Italiam constituta erat; ante quod tempus ex usu erat sacrificare aperto capite; quod ab Ænea primum ajunt immutatum, ne in agri Laurentis parte sacrificans ab hoste perceptus abrumpere sacrificium cogeretur. Alii id referunt ad habitum simulachri, quod in ara maxima erat capite operto. Ne igitur qui ibi sacri-

cri-

crificabat, Numen æmulari videretur, aperiebat caput, præter morem alibi receptum sacrificandi operto capite. Sed ritus Romanis antiquiores in Italia, aliud ferebant; & aliud item (ut dixi) habuit usus Græcorum, qui semper erant aperto capite inter sacrificandum. Utrique ad testandam Numini subjectionem in sacrificio, quod ad supremæ Dei potestatis recognitionem dirigitur. Ac proinde qui illud obit, eo debet esse habitu, qui reverentiam præferat, qualem ex communi sensu præfert caput apertum.

Erat hæc (ut præmittebam) altera occasio aperiendi caput: ad venerationem quippe pertinere visum est, tam nobilis membri nudationem. Verum est, hunc usum non ubi-vis olim viguisse, aut etiamnum vigere. Nam alicubi ad testandam venerationem, non aperiebatur caput, sed caput contactum inclinabatur, vel corpus universum capite aperto in-

incurvabatur. Alibi osculum manui
 imprimebatur; de quo usu Pithœus
 1. advers. cap. 7. Sinæ, fronte hu-
 mum feriunt, ex antiquo in hanc
 rem apud eos more. Caput autem
 aperire, apud eos nefastum est, nec
 nisi iis qui ad supplicium rapiuntur,
 aperiunt capita. Unde qui ex eis
 fidem Christianam suscepere, tunc
 tantum capita aperiunt, cum ad Sa-
 cramentum Pœnitentiæ accedunt, ut
 criminosos se fateantur; alias autem
 operto sunt capite. Et cum apud eos
 incongruentissimum esset, Sacerde-
 tem sacrificantem esse aperto capi-
 te, exoranda fuit facultas à Sum-
 mo Pontifice Paulo V. ut fas esset
 tecto capite sacrificare, qua de re
 inferius, cum de pileo quadrato.
 Japones pedem calceo exuunt. At
 Romani, quod notavit Alciatus lib.
 8. parergon. cap. 10. Si tecti capita
 in virum honoratum incurrerent, ea
 aperiebant. Idque Syllam erga Pom-
 peium solum servasse, Sallustius in
 fra-

fragmentis est author, & Plutarchus in Causis. Nimirum signa reverentiae & honoris, cum sint ex instituto, possunt variis locis ac temporibus varia esse, imo pugnantia. Usus tamen aperiendi capitis ad testandam venerationem, videtur admodum congruus; quandoquidem membrum principalissimum hominis, veluti exponitur ad nutum ejus qui honore dignus censetur.

Extra binas occasiones propositas, (sacrorum inquam, & venerationis deferendae) usurpatum jam olim merito est, ut caput tegeretur, ad tam pretiosi membri conservacionem atque tutelam. Et ita primum circa pusiones ac infantes factum, appposito capitibus eorum cucullo, qui postea adhibitus est erga Monachos, ut docerentur infantilem simplicitatem ac innocentiam custodire, ut philosophatur Cassianus lib. i. de instit. cap. 4. & S. Dorotheus doctri-

doctrina I. num. 17. adducendi infra sectione 14. ubi etiam alia de hoc tegmine proferemus.

Per occasionem necessitatis tegminum capitis, ad tam nobile membrum fovendum atque tuendum, aiebam accessisse plerasque honorificas tesseras, tegminibus illis assutas aut impositas; unde decus & honestatio capitis in usu omnium fere gentium. Et sane honoris insignia nullo corporis membro præferri convenientius possunt, quam capite; quod & membrum nobilissimum est, & eminentissimum, atque adeo maxime conspicuum. Quæ enim è collo suspenduntur, ut torques, aut thoraci vel pallio assuuntur, haud difficile occultantur, & contuentium oculos effugiunt. Facillime item visui subducuntur periscelides, quæ sunt in Anglia tesserae honoris amplissimi, & à Gallis antiquis usurpabantur ut honoris notæ, de quo Henricus Canisius ad epistolam 38.

Al-

Alcuni : at quæ capite gestantur , occultari non possunt. Itaque non abs re pleraque hujusmodi honoris argumenta vel signa ad honestandum hominem instituta , capiti imponuntur ; quo ipso caput quoque honestant atque condecorant. Neque vero Apostolus , docens gloriam viri esse habere caput obtectum , & ignominiosum illi esse caput habere nudatum , abhorret à sensu proposito. Tametsi mandat , virum orantem habere caput nudum tempore orationis , quo homo sistit se Deo , illiusque imaginem in se representat , per dominium quod nactus est in mulierem.

SECTIO. III.

*De pileo naturali , utrique sexui
æque communi.*

HAbemus duplex tegminum ,
(ut sic dicam) capitalium munus , tutelam scilicet & honestationem

nem capitis : in quo utroque munere , perbelle natura arti præivit. Quam belle enim coma caput & tutatur & honestat ? Tutamen est per se perspicuum : nam & ad arcendum frigus , & ad depellendas injurias capitis ab aëris inclementia , nihil præsentius naturali hocce galero , ut vocat Chrysostomus hom. xi. ad pop. Venustas autem & condecoratio capitis ab hac naturali calantica, ejusmodi est, ut merito dixerit Dio Pruseus orat. 35. *Qualisnam fieri possit pileus , vel Arcadicus , vel Laconicus , qui melius capiti quaderet , quam sua coma ?* Quid vero è contrario inveniustius , capite calvo & capillis nudato ? Renitatur quantumcunque Synesius , & collectis omnibus viribus ingenii , quo valuit plurimum , nitatur suadere , nihil decedere capitis elegantiae ob calvitium. Oculus ipse æquus æstimator , aliud statuit. Monstrant quod dico , artes calvorum aptantium

tium capiti galericulum; & subditi-
tia coma imponentium oculis spe-
ctatorum, ne turpitudine nudī capi-
tis offendantur, quod ab Othone Im-
peratore factum, Suetonius cap. 12.
testatur, & facete de more in Phœ-
bo derisit Martialis lib. 12. epigr.
45. sic scribens.

*Hædina tibi pelle contegenti
Nuda tempora, verticemque calvæ,
Festive tibi, Phæbe dixit ille,
Qui dixit caput esse calceatum.*

Quod enim galericulus hic ex
pellibus & coriis pararetur, æque ac
calcei, non inficete, caput à calvo
Phœbo *calciari* jocatur. Apud Ruf-
fum Avienum carm. x.

*Calvus eques capiti solitus religare ca-
pillos,
Atque alias nitido vertice ferre co-
mas.*

Ridiculum populo conspiciente,
caput exhibuit ab adversis Boreæ
spiraminibus.

C

Nam

*Nam mox detecto nituit frons nuda
galero,*

*Discolor apposita que fuit ante co-
ma.*

Capillamentum vocat, coque ex-
latum Caligulam exhibuit in ejus
vita Suetonius cap. 10. Scio non
semper galericulum tegendæ calvæ
adhibitum, sed plerumque à fœmi-
nis, quæ ægrius calvescunt, ad nigras
vel albentes comas occulendas ap-
positum, juxta illud Tertulliani lib.
de cultu fœmin. cap. 7. *Affligitis*
præterea, nescio quas enormitates suti-
lium capillamentorum; nunc in galeri-
modum, quasi vaginam capitis & oper-
culum verticis, nunc in cervicem retro
suggestum. Et mox: *Si non pudet enor-*
mitatis, pudeat inquinamenti; ne exu-
vias alieni capitis, forsitan immundi,
forsim nocentis & gehennæ destinati,
sancto & Christiano capiti suppare. Ex
variis alia in eandem rem corrogat
Adrianus Junius lib. de Coma cap. 7.

Alias

Alias item adhibitum galericulum constat, ad capillos defendendos ab iniquatione: vel ut Plautinam vocem adhibeam *collutulatione* perunguenta, juxta illud Martialis lib. 12. epig. 50.

*Ne lutet immundum, nitidos ceroma
capillos,*

*Hac poteris macidas condere pelle
comas,*

Itaque ad prohibendam capillitii nativi iniquationem, vel ad ejusdem colorem externa specie demutandum, & ementitionem personæ, (ut de Caligula in nocturnis discurfationibus dixit Suetonius, & de Messalina Juvenalis, describens eam subeuntem Lupanar, *nigrum flavo caput abscondente galero*, quod varii de galericulo accipiunt) adhibitum quandoque galericulum, & ita applicitum ut cutis vera videretur, admitto. Ex primaria tamen & frequentius recepta institutione, ad

probrum nudi capitis avertendum videtur inductus, quia naturalis illius tegminis defectus, non secus se habet ad humanum caput, quam viduitas foliorum ad arborem, & cornium à cornigeris animalibus absentia, unde admodum devenustantur.

Neque ago de fœminis solum, in quibus argumentum magnum laudis à coma ducitur, ut liquet ex poëmate de coma Berenices : & è contrario, comæ & quidem promissæ, defectio in muliere, ducitur ignominia, ut Apostolus quoque attingit, & pereleganter expressit Apuleius lib. 2. *Metamorph. non multum à principio*, sic scribens : *At vero quod nefas dicere, neque sit hujus rei ullum tam durum exemplum, si exarsibet eximia pulcherri-
maque famine caput, capillo exspoliaveris, & faciem nativa specie nuda-
veris ; licet illa cœlo dejecta, mari edita, fluctibus educata ; licet inquam,
Venus ipsa fuerit, licet omni gratia-*

rum choro stipata, & toto Cupidi-
 num populo comitata, & balthreo suo
 cincta, cinnama fragrans, & balsa-
 ma vorans, calva processerit; placere
 non poterit, nec Vulcano suo Quid,
 cum capillis color gratus & ror splen-
 didus illucet; & contra Solis aciem
 vegetus fulgurat, vel placidus reni-
 tet, ac in contrariam gratiam variat
 aspectum; & nunc ut aurum coru-
 scans in lexem mellis deprimitur um-
 bram, nunc corvina nigredire cœru-
 leos columbarum colli flosculos annu-
 latur, vel nunc guttis Arabicis obun-
 ctus, & pectinis arguti dente tenui
 discriminatus, & pone versum coar-
 ctus, amatoris oculis occurrens, ad in-
 star speculi reddit imaginem gratio-
 rem? Quid? cum frequenti sobole spis-
 sus cumulat verticem, vel proluxa se-
 rie porrectus dorsa permanat? Tanta
 denique est capillamenti dignitas, ut
 quamvis auro, veste, gemmis, omni-
 que cetero mundo exornata mulier in-
 cedat, tamen nisi capillum distinxerit,

ornata non possit abire. Idem monstrat usus decalvandi adulteras, de quo Petrus Faber lib. 3. semestr. cap. 21: & 22. Fœminas item Christianas ab Ethnicis ignominiae causa decalvatas, habetur ex Actis S. Martinæ cap. 6. quæ eam ob causam acriter exposulavit cum Alexandro Imperatore. Idem habetur ex Actis S. Faustæ, & ex Actis S. Charitinis.

Non igitur de sequiori duntaxat sexu ago, non devenustationem à defectu naturalis galeri agnosco; sed etiam de viris, quos capillitio decorari monstratum est à R. P. Theophilo Raynaudo in opella, cui titulus, LAUS BREVITATIS, & illustrari præterea potest, ex eo, quod pulchritudo cœli, quæ juxta Siracidem species est in visione gloriæ, confertur cum pileo, à Juliano orat. 5. cum agit de pileo stellato Atydi per Cybelem imposito; quasi eodem plane modo cœlum

lum tellurem condecorer, quo præclarum comæ tegmen nostra capita. Quanquam non sicut venustas fœminæ ex capillitii promissione proxime petita est, ita in viro, similem comæ prolixitatem ad decus pertinere contendo; qui sciam plerisque sapientibus, memorato proxime opere adductis, quin etiam Apostolo dispicuisse in viris comæ nutritionem. Præter cæteros vero S. Gestacus fertur in comatos conclamasse; & capilli, quos alicui rescuisset, non renascebantur ultra mensuram à Sancto Viro definitam, ut est in ejus Actis cap. 9. S. Simeon Salus, petiit à Deo & exoravit, ne cresceret coma capitis sui. S. Godefridus Ambianensis Episcopus, in die Natalis Domini coram Roberto Flandriæ Comite, repulit super sacrum, oblationem omnium prolixè comatorum instar muliercularum. Quamvis igitur studiosa comæ nutritio, promissionis ejus affectatio virum

non honestat ; tamen moderata comæ diffusio consentaneè ad uniuscujusque statum, non modice confert ad virilem speciem. Adeundus in hanc rem præter cæteros S. Ambrosius l. de Noë & Arca cap. 7.

Nugivendus quispiam, argumentum præterea duxerit ex alio naturali pileo : Nam est & alius infantium naturalis galerus, quem aliqui, & decori & tutelæ esse volunt. E triplici enim membrana qua foetus in materno utero obvolvitur ; quarum prima *κοίον* seu *secundina* appellatur ; secunda *αγαλίδης* à farciminis forma ; tertia *ἀμνός* à mollitudine ; contingit interdum duas posteriores, faciem ac caput infantis sic obvolvere, ut galeatum videatur. Nomen *Diadumeni* tributum esse Imperatori, qui sic pileatus è matris utero prodierat, scribit Lampridius in *Diadumeno*. Et æque obvolutum Ferdinandum Davalum prodiisse ex utero, notavit Paulus Jovius lib. 1.
Piscar.

Piscar. inde conjectans eximii illius Ducis insignia decora, postea consecuta. Quod si veritate niteretur, (cum sit ineptum & vanum) magnam capitis ab eo tegmine honestationem contineret. Quando in hunc naturalem pileum incidi, nolo prætermissa quæ de eo scribit his verbis Anton. Mizaldus centur. 1. memorab. n. 18. *Infantes plerique in lucem prodeunt obducto capite veluti pileo, aut vitta quadam membranosa, vel caputio Monachali; quod maritos in suspicionem suarum uxorum quandoque pertraxit, ut de historia testatur Antonius Guainerius. Ab eo tegmine obstetrices, & deliræ aniculae infantibus bona ex colore rubicundo; vel mala ex nigricante, presagire solent. Hinc sane crediderim Gallicum proverbium natum fuisse, il est né coiffé; natus est vittatus vel pileatus, de eo cui ultro suppetunt bona, partumque est amplum à parentibus patrimonium. Non omit-*

tam, quod obstetrices apud nonnullos, magno solent vendere huiusmodi pileos infantiles, credulis advocatis, qui hunc se adiuvare putant. Auctor Levinus Lemnius. Locus Lemnii habetur lib.

2. de occultis natur. mirac. cap. 8.

Esseque eam fatuitatem olim Romanis candidicis persuasam, Lamprius scribit in Diadumeno. Ego tametsi tutelam capitis infantilis, dum in inferioribus terræ degit, ex hoc tegmine non inficior; Tamen venustationem ullam capitis, aut infantis ex eo operimento, vel præsignificationem insignis alicujus dotis ei tegmini consertam, non agnosco; repudiavitque etiam eam prænunciationem Delrio 4. Magic. cap. 2. quæst. 7. sect. 1. tractans decimam quartam ariolationem. Itaque non utor hoc naturali galero, ad monstrandum, naturam arti præivisse in tutando & decorando per tegmina adventitia capite: quale argumentum ducebam ex
vul-

vulgato naturali galero, five ex capillitio.

S E C T I O I V .

*De primo artificiali inter Christianos
capitis tegmine, æque commu-
ni utrique sexui.*

EXpositis naturalibus humani capitis integumentis, progrediendum est ad artificialia; qualia per Satyram quam plurima congestit Hadrianus Junius in Nomenclatore num. 127. & 128. Sed rudibus duntaxat singulorum notionibus propositis prætergrediens, quod aliud non ferret institutum Lexicographi, cujusmodi ipse eo loco erat. Vix plura dedit Lazarus Baiffius comment. de re vestiaria cap. 19. & 20. quibus capitis fœminei & virilis integumenta recenset. Quare relictus nobis est liber campus, in quo nemine præpediente exspatietur oratio.

Primum inter Christianos capitis tegmen sacrum est & utrique sexui commune, & idcirco hîc attingendum: hoc est, velamen impositum capiti infantis baptizati. Non dico vestem candidam, cujus crebra sit mentio, cum de Baptismi ritibus agitur, (tametsi hæc quoque *Velamenti* nomine insignitur à S. Ambrosio l. de iis qui myster. initiantur c. 7.) Sed ago de velamine soli capiti imposito: quod item scerno à *corona*, quam ex usu erat imponi baptizatis ex myrto, vel palma, aliisve similibus, ut diserte habetur in ordine Confirmationis ex ritu Æthiopum, & apud Severum Alexandrinum, sub finem operis de ritibus baptismi: longe ab erat ab hujusmodi florea corona, velamen capitis de quo agimus; erat enim ex panno. Unde in Concilio apud Belluacum, cujus plagulam refert Gratianus de Consecr. dist. 4. c. *Si qui voluerit*, (est numero 121.)

vocatur *pannus*. A Nicephoro l. 3. c. 37. cum agit de baptismo pueri Hebræi, vocatur *arcana* & *mystica galea*. In Ordine Romano, cum describitur ritus Baptismi conferendi Sabatho Sancto, vocatur *Chrismale*. Sic enim ibi habetur: *Deportantur ipsi infantes ante Pontificem, & dat singulis stolam candidam, & Chrismale, & decem siliquas*. Quæ verba expressit Albinus Flaccus lib. de divin. offic. cap. de Sabatho Sancto.

Finem collati, recens baptizato, hujus velaminis, attigit paucis verbis Glossa ad cap. *Siquis*, de Consecr. d. 4. Quod enim baptizati vertex à Sacerdote liniretur Chrimate, oportuit caput hoc tegmine obvolvi, ne Chrima diffluet. Et quia unctio Chrimatis, Symbolum est unctionis Sacerdotalis ac Regiæ, propterea veteres hoc velamen exponentes, ajunt, hoc velamen Regii diadematis, aut cidaris Sacerdotalis Symbolum fuisse. Ad Sacerdotium

tium Christianum late dictum, quo omnes baptizati in augurantur in Sacerdotes, juxta S: Petrum, refert hanc unctionem Tertullianus lib. de baptism. cap. 7. verbis illis: *Egressi de lavacro, perungimur benedicta unctione; de pristina disciplina, qua ungi oleo de coram in Sacerdotium solebant. Ex quo Aaron à Mose unctus est, unde Christus dicitur à Chrismate, quod est unctio, que Domino nomen accommodavit, facta spiritalis, quia spiritu unctus est à Deo Patre. Verum quia Reges non minus quam Sacerdotes inungebantur ad regiam dignitatem, idcirco ad jus regni in Baptismo collatum ei qui initiatur, refertur chrismi ab aliis Patribus, ut à Salviano lib. 3. de provid. ubi ait, assignatum Christianis esse generationis novæ munus, sancti baptismatis gratiam, divini Chriftomatis unctionem. Scilicet ut sicut apud Hebræos, quondam, id est peculiarem ac propriam Dei gentem, cum Iudiciarius ho-*

nor in potestatem Regiam transcendisset, probatissimos & lectissimos viros, per unguentum regium Deus vocavit in regnum, sic omnes homines Christiani, cum post Chrisma Ecclesiasticum omnia Dei mandata fecissent, ad capiendum laboris premium vocarentur ad cælum. Quæ accipio de inunctione Chriftmatis in Sacramento præcise Christianis ad salutem necessario, hoc est in Baptismo. Eam enim Chriftmationem à Sacerdote in vertice factam, aliam fuisse à Chriftmatione Confirmationis, recte agnoscit, priorem suam opinionem retractans, Pamelius ad librum Tertulliani de Baptismo num. 48. & bene asseritur à Fevardentio ad 1. Irenæi cap. 18. n. 7. ac in appendice ad Castrum V. *Baptismus* hæresi 8.

Commodius ad Regiam simul & Sacerdotalem dignitatem mystice Christianis per Baptismum obvenientem, referri possit ea in Baptismate inunctio, per Chrisma, quod
passim

passim pro utriusque dignitatis Symbolo proponitur. Ita insigniter Augustinus in appendice ad Sermones 40. novos, Sermon. 3. & creditus Cyprianus de unctione Chrismatis. Itaque consequenter, hoc velamen ad utramque illam dignitatem pertinere censetur. Ita perspicue Rabanus l. 1. de instit. Clerico. c. 29. *Tegitur* (inquit de baptizato,) *post sacram unctionem, caput ejus mystico velamine, ut intelligat, se diadematis Regii, & Sacerdotalis dignitatis portitorem, juxta Apostolum; vos estis* (inquit) *genus Regale & Sacerdotale, offerentes vosmetipsos Deo, hostiam vivam, sanctam, Deo placentem, & reliqua. Nam Sacerdotes in veteri Testamento, quodam mystico velamine, caput semper ornabant: Ivo similiter serm. de Sacramentis Neophitorum. Completis jam Baptismi Sacramentis, cum baptizatus de fonte ascenderit, sacro Chrismate ungitur in vertice, ut cognoscat se promouum esse in-*
Re-

Regium genus & Sacerdotale; id est, ut à Christi consortio, vocetur Christianus, & æterni regni sit coheres, &c. Exinde traditur Christiano vestis candida; ut qui primæ nativitatis decorem, vetustatis pannis obfuscaverat, habitu regenerationis, gloriæ præferat indumentum. Tegitur etiam post sacram unctionem ejus caput sacro velamine, ut intelligat se diademate Regni, & Sacerdotali, (sicut dictum est) dignitate potiri. Similia Gulielmus Durandus lib. 6. Ration. cap. 82. num. 15. nisi quod velamen de quo agimus, vocare videtur rotundam mithram, & ad Regnum mysticum referre; vestem autem candidam, ad Sacerdotium item mysticum. Græci tametsi non inungebant verticem Baptizati, tamen hoc tegmen capitis adhibebant in Baptismo, ad significationem mysticam, non Regni aut Sacerdotii, sed tutelæ militi Christiano in tam pretioso membro necessariæ. Unde

galea

galea vocabatur, ut colligitur ex illo Nicephori loco, quo describit pueros imitantes ritum Baptismi, lacrimas vestis linea dividentes in partes, simulacra amictus, qui in talibus usurpantur, faciebant, & super caput mysticam galeam preclare efformabant.

Quia vero omne decus nobis in Baptismo collatum, promanat à Christi sanguine, ejus mentio facienda merito fuit in hoc Symbolo ornamentorum per Baptismum advenientium. Baptismus sane non est in aqua solum, sed in aqua & sanguine, juxta Apostolum. *Quid est enim aqua sine Cruce Christi? Elementum commune, si.e. illo Sacramenti effectū.* Verba sunt S. Ambrosii lib. de iis qui initiantur cap. 4. Eoque spectavit Theophanes Nicenus lib. contra Judæos, adductus à Turriano lib. 2. de dogmat. character. vocans Ecclesiam, *Porphyram*; & Christianos, *Porphyrogénitos*, quia nascuntur in

in purpura, hoc est in Christi sanguine; quo aqua, Christianorum uterus, perfundatur necesse est, ut ad Christiani regenerationem fiat idonea. Itaque ut id significaretur, panno illi, de quo agimus, alicubi infuebatur filum rubeum, ut scribit Gulielmus Durandus lib. 6. Rationalis cap. 82. num. 17. & 18. ut intelligeretur aquas nostras genitales, rubrari sanguine; quod de mari rubro in nostri Baptismi typum dixit Prosper p. 1. de promiss. cap. 38.

Gestabant Neophyti hoc capitis tegmen per octiduum a Baptismo, æque ac vestem candidam. Et ita colligitur ex D. Augustino serm. 160. de tempor. cap. 2. ubi hæc præter cætera. *Hodie octava dicuntur infantium: revelanda sunt capita eorum, quod est indicium libertatis. Habet enim libertatem ista spiritalis nativitas, proprie autem carnis nativitas servitutem*] Revelata post octiduum, ait capita infantium, (quo nomine,

ut

ut mox exponit, etiam adulti corpore, tunc baptizati donabantur, quia facti erant infantes Dei;) At revelatio illa capitem, remotionem tegminis caput operientis supponit. Itaque illuc usque gestabatur sacrum hoc velamen: Et cum deponeretur, poterat adhiberi ad regendum alium, quod de veste candida non erat in usu. Nam hæc unicuique propria erat, ut notavit Vicecomes lib. 5. de Baptis. cap. 15. & perspicuum est ex narratione quam de Murita & Elpidophoro contexuit Victor Uticensis lib. 3. persecut. Vandal. At velamentum capitis, de quo agimus, poterat esse usui in alio Baptismo, juxta illud Concilii Belvacensis apud Gratianum c. Si *Quis*, de Consecrat. dist. 4. *Si quis voluerit Chrismate pannum iterum linire, & super alium baptizatum mittere, non est absurdum,*

Duravit velamen hoc capitis recens baptizatorum, sat longo tempore;

pore; cum ejus meminerit Ivo Car-
 notensis, qui seculo duodecimo in-
 eunte florebat. Post illum tamen vi-
 detur abiisse in defuetudinem. Un-
 de ab Hugone Victorino, (qui non
 ita multo post vixit,) nulla fit ejus
 mentio, in satis minuta rituum Bap-
 tismi expositione, quam adhibet
 lib. 1. Erudit. Theolog. de Sacram.
 c. 19. & 20. Fini autem cui hoc ca-
 pitis tegmen deserviebat, nempe
 prohibendo effluxui sacri Chrisma-
 tis, ejusque dehonestationi, si ca-
 put recens linitum mansisset inte-
 ctum, alia ratione consultum est;
 nempe abstersione sacri Chrismatis,
 adhibito albo gossypio. Neque ta-
 men prorsus oblitterata est usurpa-
 tio hujus ceremoniæ, quandoqui-
 dem, (ut Pamelius notavit, expo-
 nens ritus Baptismi in notationi-
 bus ad librum Tertulliani de Bap-
 tismo,) usus etiamnum viget, ut
 post Baptismum & unctionem verti-
 cis à Sacerdote peractam, imponatur
 capiti

capiti baptizati vestis candida ; ad
 usus antiqui memoriam , quo caput
 baptizati obvolvebatur sacro te-
 gmine , statim à baptismo & verti-
 cis inunctione.

S E C T I O V.

*De Operimento fœminei capitis
 universe.*

AD artificialia capitis humani
 tegmina delabens, ordior à mu-
 liebribus ; quod juxta Apostolum
 maxime proprium sit fœminei ca-
 pitis, operiri. Priusquam vero figil-
 latim dicam , prætermittendum ge-
 neratim est aliquid de fœminei ca-
 pitis operimento.

Congruere fœmineo capiti teg-
 men quo operiatur , Apostolus di-
 ferte tradit 1 Cor. II. Ubi interro-
 gatus à quibusdam Corinthiis , sal-
 vusne esse deberet mulieribus usus
 patrius , procedendi aperto capite,
 respondet, id esse plane indecorum ;
 nec

nec tam videri debere consuetudi-
 nem, quam corruptelam meritissimo
 recidendam. Et quanquam Aposto-
 lus non agit de mulieribus aliud quam
 ad orandum procedentibus, & in
 templo vacantibus orationi, tamen
 rationes ejus perspicue ferunt,
 omnem feminæ processum in pu-
 blicum intecto capite, esse indeco-
 rum ac refugiendum. Argumenta-
 tur ergo in primis Apostolus ex eo,
 quod mulier subiecta sit viro, velut
 capiti suo, & toti è quo decisa est,
 ut bene expendit ibi creditus Am-
 brosius; ac proinde velanda sit in
 signum subjectionis. Perinde enim
 esse videtur, mulierem intonsam
 esse, ac invelatam. Tonsuram autem
 comæ muliebris (extra religiosum
 ritum, de quo postea; & extra pau-
 cos eventus ex causa idonea, quos
 Apostolum non exclusisse, bene
 notat Turrianus ad l. i. constit.
 Clem. cap. 3.) omnes habent ut pro-
 brosam, quia amolitur naturale si-
 gnum

gnum subjectionis, viro à muliere debitæ. Et idcirco Tertullianus l. de corona militis cap. 14. tegmen capitis fœminei, vocat *humilitatis fœmineæ sarcinam*. Et lib. de vel. Virg. c. 17. vocat *jugum illarum*. Concilium Gangrense. cap. 17. vocat *subjectionis memoriam*. Chrysostomus 1 Cor. 11. *Signum muliebris subjectionis*. Rorborat Paulus hanc argumentationem à contrario. Probrosum quippe est viro caput inter orandum obtegere, quia ipse Deo soli subiectus est; & principatus divini terrena imago. Unde non debet subjectionis ad terrenum quippiam indicia præferre, sed caput habere nudum.

Agit (ut vides) Apostolus, de viro & fœmina orantibus; & hanc in signum subjectionis, vult, precando ad Deum adire contactam: illum vero in signum exsolutionis à mulieris potestate, vult esse nudo capite inter accedendum ad Deum. Si tamen aliquando testanda viro esset sua ad
Deum

Deum subjectio, non vetaret Apostolus, virum donare tegmine capitis eam subjectionem testante. Quo pacto eliditur apparens collisio Apostoli, & Auctoris homiliæ de uno legislatore, perperam inscriptæ Divo Chrysostomo. Is quippe Auctor expendens amictum Pontificis Aaronici, cujus prima pars erat tiara caput operiens, sic differit: *Quandoquidem Pontifex caput erat populi, par erat, eum, qui caput esset omnium, in capite ejus rei symbolum exhibere. (Absoluta siquidem & remissa auctoritas ferri nequit; qua vero sui imperii symbolum impositum gerit, legi subjicitur & paret.)* Itaque jubet caput minime esse nudum, sed cooperatum, ut discat populi caput, se caput habere. Idcirco etiam in Ecclesia, cum ordinatur Sacerdos, Evangelium Christi capiti imponitur; ut discat, quamvis sit omnium caput, se tamen legibus istis subjici; & eum qui omnibus imperet, legis imperio subesse, eum-

D

que

que qui omnibus dat mandata, à legi-
onis mandatum accipere: Propterea no-
bilis vir quidam ex veteribus, cui nomen
Ignatius, quique Sacerdotio simul &
martyrio decoratus fuit, ad Sacerdo-
tem quendam scribens dicebat; nihil
sine tua voluntate geratur, neque item
tu quicquam absque Dei facias volun-
tate. Quod igitur impositum habeat
Euangelium Pontifex, signum est,
eum esse sub potestate constitutum.
Propterea dicit Paulus de muliere que
velamen habebat, quod erat imago po-
testatis. Erat igitur tiara figura po-
testatis.

Esto igitur, si quando viri ad
Deum subjectio sit testanda, operiat
vir quoque caput suum; at in quo-
tidiana precatione in publico Ec-
clesiæ cœtu, ubi promiscue viri
mulieresque conveniunt, par est,
ut gloriam & imaginem Dei se ex-
hibeat, atque adeo præferat aper-
tum caput. Neque ob præsentem An-
gelos necesse est caput operiat, cum
ipse

ipse quoque sit quodammodo Angelicæ dignitatis, ut S. Basilius lib. de vera virginit. philosophatur. Mulierem vero, quia propter virum facta est, eique reverentiam & obedientiam debet, par est habere caput obductum; sive (ut Apostolus loquitur, potestatem, *ἐξουσίαν* supra caput habere propter Angelos. Id est, ut malos Angelos inter orandum & de spiritu concipiendum, ea signi subjectionis suæ ostentatione confundat, ut S. Paulinus Epistola 4. ad Severum scite & pie admodum differit. Quanquam de sensu qui magis literæ inhæret, actum plene tractatu de sobria sexus mollioris per sacras homines frequentatione capite 8. à Theophilo Raynau-do. Sed hæreamus in loco proposito.

Vox *ἐξουσία*, quam ibi usurpat Apostolus, proprie sonat potentiam, & auctoritatem. Unde quod Latine apud

Marcum c. 6. legitur, *dedit eis potesta-*
tem spirituum immundorum : Et Joan-
 nis 1. *dedit eis potestatem filios Dei fieri*
 Græce est ἐξουία. Et apud Luc. c. 22.
qui potestatem habent super eos, benefici
vocantur; Verbum Græcum est ἐξουία ἔω
 quod sonat, dominari & potesta-
 tem habere, ut etiam Plato epist. 3.
 δυνάμιν ἐξουίαν facultatem & jus do-
 minuendi appellavit. Mulier ergo
 orans debet habere super caput po-
 testatem, id est tegmen capitis,
 quod testetur mulieris subjectionem
 ad virum, & viri in eam principa-
 tum, & auctoritatem à Deo natu-
 ræ institutore collatam. Eaque ge-
 statio adeo decet mulierem, ut acci-
 pere vel habere potestatem, passive
 intellectum, idem sit quod esse fœ-
 minam. Locus est in eam rem infi-
 gnis, Ecclesiastici 47. ubi Siraci-
 des describens probrosam Salomo-
 nis mulierositatem, ait : *Inclinasti fe-*
mora tua mulieribus, potestatem ha-
buisti in corpore tuo, dedisti maculam in
gloria

gloria sua. Quid sit Salomonem habuisse in corpore suo potestatem, varii varie exponunt, ut late profectur Pineda lib. 7. de Salom. c. 7. n. 4. Nam aliqui id accipiunt de miro Salomonis corporeo robore in consuescendo mille uxoribus. At hoc est à scopo Sapientis alienissimum. Jansenius accipit de potestate, verius licentia, abutente suo corpore. At textus primigenius aperte sonat subjectionem, sive potestatem passivam, non activam. Verus itaque & genuinus Siracidæ sensus est, exprobrare Salomoni, non quod habuerit ipse potestatem & dominium in corpus suum; sed quod præ summa enervatione corporis per monstruosam libidinis effrænationem, adeo degenerasset à mascula fortitudine, ut veluti transisset in foeminam; ita videretur habuisse in corpore suo potestatem, id est tegmen foeminei capitis, indicem effoeminationis, & veluti degenerationis in mulierem,

præ subjectione naturali ad virum, obnoxiam potestati siue velamento. Qua ratione de Hercule effœminato dictum est actu 1. Hippol. *Crinem mithra pressit*. Et Phryges ab effœminatione, dicti *Phrygia*. Eadem loquendi forma, Joannem VIII. quod à mascula Nicolai decessoris fortitudine desciscere visus esset, jactatum est, esse fœminam. Unde fabula de Joanne Papissa, quem mendacii & nugacitatis fere frustra revincunt, Panvinus, Baronius, Remondus, ac Leo Allatius; cum verissimus sensus ex quo Joannes audit fœmina, sit quem attigi. Et è contrario, mulieres si quæ virili animo, quasi in viros evasissent, donatæ sunt nominibus masculinis; ut Melania dicta est *Melanius*, vel *Melanium*; Albina audit *Albinus*, ut bene notavit Rosvedius ad epistolam 44. S. Paulini. Et S. Franciscus, referente Pisano lib. 3. conformit. 4. part. 2. Jacobam matronam Romanam masculi

sculei pectoris, volebat vocari *Fratrem Iacobum*. Salomon ergo habuit in corpore suo potestatem, non scus ac Hercules canente Deianira, nullam muliebritatis notam reiecit. Et idem de Sardanapalo habet Justinus lib. 1. & de quodam Syriæ Rege Dio orat. 4. Mulier autem, hanc potestatem viro probrosam habere debet. Nam si omittat demissionem suam signo illo externo testari, incurreret in odium Sanctorum Angelorum, Ecclesiæ præsidum, qui superbam, & debitæ viro reverentiæ ac subjectionis signa dedignantem, averfabantur. Hæc Apostoli argumenta, universaliter probant, decere ubivis in publico scæminas velamentum capitis. Et hanc fuisse Apostoli mentem, confirmat, Tertullianus lib. de vel. Virg. *fere per totum*. De Melania Romana ita scribitur in ejus vita apud Surium Tomo 1. Unde liquet de ejus mente in hoc negotio, & de B. Pauli juxta

D 4

eam

eam sententia. *Erat quidem hæc lex apud Romanos, ut nullus vir nec mulier ad Imperatorem aut Imperatricem operto capite accederet. Ea vero legem nihil curans velata accessit: non Tyrannorum mores, sed Paulilegem maxime dicens oportere conservare; qui non sinit mulieres nudo capite incedere. Late de hoc Apostoli præscripto, præter Interpretes ad hunc locum, Andreas Saussayus lib. de mystic. Galliæ scriptor. in Paulo ritu 10. & in S. Lino præcepti Paulini renovatore, ritu 2. qui recte notavit Centuriatores centur. 1. l. 2. cap. 10. occasione illius præcepti allatrantes S. Linum, quod ad rem minimam & Pontificia cura indignam descenderit, proponendo præceptum de velamine capitis muliebris, non advertisse, se eadem opera Apostolum impetere, cui non est visum indignum Apostolica cura, eo se demittere. Ita Illyricus & socii, spurcitiam suam atque lasciviam pro-*

prodentes, quibus obnubi mulierum capita, ita ut libere non possint oculos plenos adulterii, indignum visum est Pontificia sollicitudine.

Explorata ergo est mens Apostolice, de mulieribus in publico velandis. Idem semper tulit omnium benemorataram gentium usus. S. Macarius homil. 12. *sub finem*, ait mulieres Apostolorum tempore, loco velaminis habuisse crines passos. Sed hoc non video quam vere dicatur. Apud Hebræos enim jam à gentis exordio velari ac contegi sexus formine capita ex usu fuit. Ita ferunt verba Abimelechi ad Saram divina revelatione ab injuria creptam. *Hoc erit tibi in velamen oculorum, ad omnes qui tecum sunt, & quocunque perrexeris memento te deprehensam.* Sensus est, Abraham verè vir tuus, cui te restituo intactam, erit pudicitiae tuæ protector, cui hoc veluti flammeo, quali nubentes & illuc

D S usque

usque intactæ , sponso tradantur,
 te addico puram. Idque omnibus
 in quos incidet testatum volo. Ute-
 re hoc flamineo , ut omnes te uxo-
 rem norint ; ac deinceps quisquis
 Abrahamum esse virum tuum re-
 scierit , à te & ancillis tuis oculos
 avertat. Munusculum quo te dono,
 erit omnibus in signum quod sis
 velata , & viro astricta. Quare ne
 deinceps illius conjugium verbo
 ejures. Memento te hac ex cau-
 sa deprehensam in simulatione pe-
 riculosa , & specie mendacii , quæ
 posset in causa esse ut ab alio tan-
 quam viro non alligata , vitiare-
 ris. Itaque *velamen oculorum* de
 quo agit Abimelech , est regmen
 subducens oculis contuentium ca-
 put & faciem Saræ. Ita eum lo-
 cum exponunt , Prado in cap. 12.
 Ezech. ad vers. 18. Delrio ad c. 20.
 Genes. Nec me movent quæ in
 contrarium late urget Salazarius
 cap. 3. Isagoges in Cant. §. 4. (in
 quem

quem his pridem conscriptis incidi,) & Martinus Roa tom. 2. singular. lib. 3. cap. 4. subdens cap. 5. suam expositionem, qua vult, *per velamen oculorum* significari prætextum, ne videatur & incurrat in oculos domesticorum Saræ, injuria ei illata, cum abducta est in domum Abimelechi. Sed non adscribo; quia nulla erat injuria Saræ, quod ad regium conjugium non renitens & viro non addicta (ut putabatur, & vir ejus asserebat) abduceretur, ipso insuper ejus fratre existimato, optime propter eam habito. Deinde proposita interpretatio videtur distorta, & omnibus retro Patribus incomperta, nec ab ullo interprete hætenus tradita: apud Lippomanum quidem, in catena ad eum locum, inter omnino multas istius loci interpretationes, refertur una, qua operimentum oculorum sumi dicitur pro prætextu excusationis à Sara ad-

hibendæ, & ad domesticos, & ad externos, cum audituri essent tantam Abimelechi erga Saram liberalitatem. Sed neque ea interpretatio quadrat, cum potius in suspicionem vocanda videretur Sara, præ tanta largitate. Et hic prætextus est longe alius, quam qui ab Auctore cum quo agimus, proferebatur. Quare sistamus assignata primum interpretatione, quæ & simplicissima est, & gemina; fertque velationem faciei foemineæ, inter Hebræos jam à tempore Abrahami invaluisse.

Ufus jam tunc vigens apud Hebræas mulieres, deinceps tenuit, ita ut Tertullianus lib. de corona militis cap. 4. dicat; *Apud Indæos tam solemne est foeminis eorum velamen capitis, ut inde dignoscantur.* Quod statim confirmat exemplo Rebeccæ, ad primum Isaaci conspectum, invadentis peplum quo velaretur: & exemplo Susannæ,
quæ

quæ cum judicio sisteretur, Danielis 13. operta erat caput, pro more cæterarum mulierum Hebræarum. Quanquam à spurcis senibus qui videbantur regere populum, jussa est discooperiri; reipsa quidem, ut vel conspectu tantæ pulchritudinis fœdam cupiditatem pascere, qua tenebantur, ut Scriptura notavit; in speciem autem, ut ostenderent, Susannam fidem conjugii violasse. Idcirco enim in sacrificio Zelotypiæ num. 5. mulier adulterii suspecta, adducebatur ad Sacerdotem Judicem, capite nudato, ut insinuaretur ejus impudentia; qua transgressionis cubilis sui insimulabatur. *Detecto capite*, (ait S. Cyrillus lib. 14. de ador. eum Numerorum locum versans) *mulier ad Indicem ducitur, id est non consueto decentique ornatu. Et quanam est hujus rei ratio? Deducoris namque crimen est, & turpitudinis accusatio. Recordare vero, mu-*

lierem aperto capite orare Deum,
à Paulo legis peritissimo, non permit-
ti; cum velari eam, debere ex ipsa
nature lege ducto argumento, probet.
Nam comæ (inquit) ei pro vela-
mine data sunt. Non ergo decentior-
natu mulier erat, quæ de indecenti
crimine accusabatur. Itaque decens
& consuetus mulierum Hebræarum
habitus erat, capita habere con-
tecta.

Idem apud alias gentes usus viguit.
De Græcis mulieribus habetur ex A-
puleio l. 7. Metamorph. ubi Græcæ
mulieris caput, mitella textili oper-
tum repræsentat. Nec obstat quod
Plutarchus lib. de Apophtegma. La-
conicis in Charilla, & Clemens
Alex. 2. pædago. cap. 10. docent
virgines Lacænas intecta facie, mu-
lieres operta prodiisse in publicum:
quod hæ maritum jam nactæ, cui soli
placere deberent, faciem merito te-
gerent extra domum & viri con-
spectum: illæ faciem ostentarent, &
quasi

quasi publicarent ; inde si placerent, captandæ à maritis. Hoc inquam, ante dicta non convellit. Neque enim virgines Lacœnæ erant intactæ facie , quod utrumque habebant mulieres jam viris addictæ. Propterea in earum mundo muliebri, numerabantur *Faciales*, vulgo *masques*. Unde in veteribus Glossis adductis à Rigaltio ad Onofandri Strageticon. cap. I. δῶς προσωπίδιον, *Da facialem*. Fuisseque olim eas larvas purpureas, idem Auctor demonstrat. Plinius lib. 12. cap. 14. *personas* vocat. Potuerunt igitur Græcanicæ illæ virgines nudari faciem tecto capite. De Romanis mulieribus velato capite procedentibus, sicut mares nudo & aperto, testis est Plutarchus cap. 14. Rom. Idque astruunt exempla non vulgarium modo mulierum, sed etiam Augustarum, Liviae, Marciae, Faustinae, quas nummi antiqui capite obducto repræsentant, addito
lem.

lemmate PVDICITIA. Pop-
pæam item Sabinam, Neronis con-
jugem, tradit Tacitus lib. 13. An-
nal. nonnisi velatam, (quia sic de-
cebat) & infrequenter in publicum
prodiisse. Quid quod Valerius lib.
6. cap. 3. scribit C. Sulpitii Galli
uxorem, à marito rejectam, quod
capite aperto foris versatam cogno-
visset. Etiam barbaris mulieribus
perpetuum fuisse capita tegere,
Tertullianus auctor est lib. de vel.
Virg. cap. 17. referens, Arabicas
mulieres, non caput modo habuisse
tectum, sed & faciem, contentas
dimidiam frui lucem, procedendo;
unum duntaxat oculum liberatas, ne
rotam faciem prostituerent. Idque
apud eas suo tempore retentum ait
S. Hieronymus in cap. 4. Esaïæ.

Inter Christianos quoque, hujus-
modi velamentum nubentibus esse
jam olim adhibitum, docemur ex
S. Ambrosio, qui lib. 3. de Virgin.
cum retulisset exprobratum tibi
esse,

esse, quod puellas nubere prohiberet, consecrans eas integritati, respondet: *Utinam possem flammæ nuptiale pro integritatis mutare velamine*, Et lib. de viduis. *Suassimus (suteor) ut vestem mutares, non ut flammæ sumeres*. Scite in exhortat. Ad Virgines, cum præmisset Virgines esse nubes leves & lucidas; addit è contrario de conjugatis. *Nubes sunt & graves nubes, que nupserint. Namque a nubibus verbum nubentium tractum arbitror*. Denique operiuntur ut nube, cum acceperint nupturæ velamina. Et vere graves nubes, quæ sustinent sarcinam matrimonii. Nam etiam gravari alio feruntur, cum semina conceptionis acceperint. Non pugnat hæc notatio nubendi, cum ea quam ex ipso S. Ambrosio lib. 1. de Abrah. cap. 9. retulimus superius, ducta ex eo, quod puellæ caput obumbretur pudoris gratia. Nam nubes quoque, ab operiendo & obnubendo sunt

sunt dictæ. Quæ nubendi & nuptiarum notatio Ælio & Cincio apud Festum V. *Nuptie*, merito est probata, explosis aliis frivolis notationibus ibidem adductis. Quod ergo inter Christianos quoque, sponsa nubens velamine operiretur & obnuberetur, merito verba quoque *nubendi & nuptiarum*, apud nos usurpantur. Apud S. Ambrosium, quia hoc velamen à Sacerdote imponebatur, vocatur *velamen Sacerdotale*. Sic enim habet Epistola ad Vigilium. *Cum ipsum conjugium velamine Sacerdotali & benedictione sanctificari oporteat, quomodo potest conjugium dici, ubi non est fidei concordia?* Et eodem pertinet quod Siricius Papa, Epistola ad Mediolanenses contra Jovinian. Ait, *nos sane nuptias non aspernanter accipimus, quibus velamine intersumus.* Videtur hanc ob causam, hoc est quia velamen à Sacerdote imponebatur, & certa prece sanctificabatur, dictum esse

cœleste

cœleste velamen à Nicolao I. ad Consulta Bulgar. cap. 3. cum explicatur nuptiales Latinæ Ecclesiæ ; ubi etiam addit , tale velamen non suscipi in secundis nuptiis , sicut neque suscipitur benedictio , quia receditur ab unitate , cui soli Deus in conjugiiis benedixit. Quod autem Nicolaus , non puellæ duntaxat , sed utrique conjugii velamen à Sacerdote impositum significet , non est opus eo loquendi modo dictum arbitrari ; quo ob nexum , quod unius proprium est , alteri item adscribitur : Sed potest simpliciter accipi ut sonat ; cum hodieque in plerisque Ecclesiis in usu vigeat ; ut sponsus & sponsa inter exprimendum coram Sacerdote consensum , velo operiantur. Sicut olim sub thalamo , id est sub velo suspenso utrumque inumbrante , contrahabatur nuptiale fœdus , ut advertit Sancius proleg. 3. in Cant. & in cap. 2. ad illud , *sub umbra illius*

illius quem desideraveram sedi ; sub quam umbellam, quia sponsus & sponsa admodum ornati subibant, nihil mirum, solem orientem, Psal. 18. dici procedere ut sponsum de thalamo.

Fuere tempore Tertulliani, quibus videretur usum adeo universalem tegendi fœminea capita, ab Apostolo ad Corinthios firmatum, ad solas fœminas virum expertas pertinere saltem in templo : nam extra templum quidem, usum ubivis receptum servabant, ut diserte tradit Tertullianus cap. 13. cujus hæc est oratio. *Quid singula persequor ? solemnem manifestæ paraturæ totam circumferunt mulieritatem. Sed virginiari volunt sola capitis nuditate, uno habitu negantes quod toto suggestu proficientur. Si propter homines habitu abutantur, impleant illum etiam in hoc, ut & apud Ethnicos caput velent. Certe in Ecclesia Virginitatem suam abscondunt, quam extra Ecclesiam celant. Timent*

ment extraneos, revereantur & fratres: aut constanter audeant & in vicis Virgines videri, sicut audent in Ecclesiis. Laudabo vigorem, si aliquid & apud Ethnicos Virginitatis nundinarint. Eadem natura foris, quæ intus; eadem institutio apud homines & apud Dominum, eadem libertate constat. Quod ergo foris quidem bonum suum abstrudunt, in Ecclesia vero promulgant? Hanc abusionem Tertullianus toto eo libro potenter evertit; ut Virgines quoque etiam in templis, tecta debere præferre capita, accuratissime confirmet. Nec assentior nupero scriptori, qui disp. 3. de re vestiaria Judæorum cap. 1. §. 6. librum illum à Tertulliano jam Montani somniis dementato conscriptum ait, & contra usum Ecclesiæ Virgines habendi invelatas, pugnare contendit. Sed hæc omnia gratis dicta sunt, & præter cæterorum omnium mentem.

Quoad foeminas vero, supponit
Ter-

Tertullianus, ut per se notum ex usu receptissimo, & Apostoli mandato, indubie ac nemine refragante illas astringente, neque in templo, neque alibi potuisse tegmen capitis abjicere. Unde cap. 17. sic concitatur in quasdam mulieres, ad quas orationem convertit, post discussum Virginum causam. *Sed & vos admonemus, alterius pudicitiae (hoc est conjugalis) mulieres, quae in nuptias incidistis; ne sic à disciplina velaminis exolescatis, ne quidem in momento hora, ut quia rejicere illa non potestis, alio modo destruat, neque tecta, neque nuda incedentes. Mitris enim & lanis quaedam non velant caput, sed colligant à fronte quidem protecta, qua proprie autem caput est, nuda. Aliae modice linteolis, (credo ne caput premant) nec ad aures usque demissis cerebro tenuis operiuntur. Misereor si tam infirmo auditu sunt, ut per tegmen audire non possint. Sciant, quia totum caput mulier est.*

est. *Limites & fines ejus, eo usque porriguntur, unde incipit vestis. Quantum resoluti crines occupare possunt, tanta est velaminis regio, ut cervice quoque ambiantur: Ipse enim sunt quas subiectas esse oportet; propter quas potestas supra caput haberi debet; velamen jugum illarum est. Tantumne? Protenus certe tegmen passim fuisse adhibitum, mox dicam. Sed Tertullianus capitis tegmen, ne in momento quidem horæ rejiciendum, quod in omni rigore, ac etiam intra domesticos parietes, præferre mulier teneretur, exponere eo loco contentus fuit. Et mox idem Tertullianus, Angelum in somnis Christianæ cui-dam fœminæ, velaminis spatia metatum esse, à capite ad lumbos usque, testatur. Itaque quod cap. 15. dixerat, velamen fœmineo capiti esse galeam, & clypeum protegentem adversus ictus tentationum, adversus jacula scandalorum, adversus suspiciones & susurros æmulationum,*

num, accipiendum est de clypeo oblongo, quales olim in usu, majorem partem corporis obtegentes. Quamquam aliquæ adeo tenuibus velis operiebantur, ut subtus posita retiola crines complectentia apparerent, & capillorum elegantia in oculos incurreret. Quod cavendum monebat S. August. epist. 109. verbis illis. *Ne sint vobis tam tenera capitum tegmina; ne retiola subter appareant.*

Quod tamen, etiam domi velari mulierem volebat Tertullianus, ex austeriore ejus genio profectum est, nec ab Apostolo Patribusve indutum. Clemens certe Alexandrinus pereleganti in hanc rem loco, contrarium tradit. Ita enim habet lib. 3. pædag. cap. 11. sub finem. *Mulier semper tecta sit, nisi domi fuerit. Est enim honestus habitus, & ex quo nihil possit offensionis suscipi. Ipsa enim nunquam labetur, si & verecundiam & vestem ante oculos posuerit; nec ad pec-*

Ecati

cui lapsam alium provocabit dum
 vultum suum aperit. Hoc enim ver-
 bum requirit, quandoquidem convenit
 eam lectam orare. Dicunt autem,
 Aeneae uxorem propter insignem hone-
 statem, ne cum Troja quidem capere-
 tur perterritam, se detexisse: sed
 etiam dum ab incendio fugeret, man-
 sisse coopertam. Eiusdem operis lib. 2.
 cap. 10. ad finem, Clemens cum re-
 tulisset laudes, à petulantibus qui-
 busdam tributas foeminis, quarum
 intactas partes quaspiam conspexis-
 sent, addit: Nolo pudicas foeminas
 prebere talium laudum causam, iis
 qui per huiusmodi laudes, ut probum
 eis asserant, venantur. Nec vero so-
 lum calcaneum nudare est prohibitum;
 sed etiam caput tegere, & vultum
 adumbrare iustum est. Neque enim ho-
 nestum est corporis pulchritudinem esse
 hominum aucupium. Hæc ratio te-
 gendi caput mulieris, non urget eam,
 cum intra domum versatur. Video
 S. Ambrosium adscribi Clementi.
 Nam

Nam lib. 1. de pœnit. cap. 13. præfatur, non esse alligandum finui ignem impuri amoris, qui amoris, qui edaci flamma libidinis consummat animam, ideoque coërcendum esse vultus alieni aspectum, addit. *Vel consuetudo nos doceat: Ideo velamine obnubit caput suum mulier, ut etiam in publico tuta verecundia sit; non facile vultus ejus in adolescentis oculos occurrat; nuptiali velamine tecta sit, ne vel fortuitis occurribus pateat ad vulnus, vel alienum, vel suum. Sed utrumque suum vulnus est. Quod si tegmine caput velat, ne temere aut videatur, aut videat, (dum enim caput velatur, vultus absconditur) quanto magis velare se debet pudoris tegmine, ut etiam in publico habeat suum ipsa secretum? Quin etiam juxta creditum Ambrosium 1. Cor. 11. Apostolus mandans ut fœminæ caput velent, non agit nisi de Ecclesia & conventu publico ad psallendum, vel etiam prophetandum. Sic enim format*

Apostoli eo loco argumentationem. *Mulier ergo idcirco debet velare caput, quia non est imago Dei, sed ut ostendatur subiecta. Et quia pravaricatio per illam inchoata est, hoc signi debet habere, ut in Ecclesia propter reverentiam Episcopalem, non habeat caput liberum, sed velamine tectum: nec habeat potestatem loquendi, quia Episcopus personam habet Christi. Quasi ergo ante iudicem, sic ante Episcopum, quia Vicarius Domini est, propter reatus originem subiecta debet videri. Affine est quod Tertullianus lib. de Cor. milit. cap. 4. observat, Susannam in pomario, & (ut ipse vocat) in stadio mariti, aperto vilam capite, in iudicio tamen comparuisse velatam, quia rea venerat, erubescens de infamia sua. Mulier ergo in Ecclesia, coram Episcopo, Iudice & locum Dei tenente, velatur, de suo reatu & in vecto per eam peccato erubescens; domi autem ad caput velandum non adigitur, quidquid Tertullianus affirmarit, contrarium ut proxime audisti,*

disti, de Susanna fassus. Quod Laurentius Landtmeten lib. I. de veteri Clerico & Monacho part. I. cap. 3. ex Occumenio I. Cor. II. & ibidem Estio, perpetuum ipse quoque, operimentum ubivis mulieri indictum contendit, audiendus non est.

SECTIO VI.

Sigillatim de profanis usuariis capitulis fœminei integumentis.

Quia juxta Apostolum, prius est animale quam spirituale, & ex seculi fœminis Virgines Deo dicatæ oriuntur, recensebo sigillatim primo loco, tegmina profana mulierum seculi, deinde ad sacrarum mulierum integumenta progrediar, quæ adeo sunt illis congruentia, ut Tertullianus lib. de vel. Virg. cap. 16. hortetur Virgines, assumpto velamine mentiri aliquid conjugii, ut statum Virginum servare possent; Nam subjectio ad virum

per velamen expressa, earum maxime propria est, quarum est ad virum conversio, hoc est quæ nupsērunt. Unde aliquatenus se nuptas mentiuntur, quæ assumunt eam notam, conjugatarum præcipue propriam. Itaque jure ordimur à tegminibus profanis fœminarum de sæculo, sive quæ jam viris serviunt, sive quæ destinantur ut serviant, & *Virgines hominum* nominantur à Tertuliano eodem libro cap. 3. nec semel alibi.

Inter hæc capitis tegmina, ordiendum à flammeo quasi initiante mulierem. Nonius enim, * *flammeum* ait,

* Post hanc dotem, signatas tabulas, exhibita repotia, prolatas faces, aspersam aquam sequebantur

— Flammea, sollicitum prævelatura pudorem.

Capitis hoc tegumentum erat, lutei, vel si maris flavi, ut vestes nuptiales reliquæ, coloris, quo simul pudori sequioris sexus, & Zelotypiæ virorum consulabatur, scilicet ut cuius aspectui pateret, quæ iam destinabatur, & suberat aliqua citius oculo relicto, ac si perpetuum futurum esset illud consortium, quod sub velamento Flammeæ, cui deinceps nupsere non licebat, contraheretur. Flammæ inclamant vocant. Cognitivus nupt

ait, tegmen esse quo *Matrone* capita operiunt, utique cum nubunt, & *Matrone* primum dicuntur. Unde Tacitus annali 15. propudiosas *Neronis* cum *Pythagora* pocillatore ut viro nuptias referens, cum reliqua omnia

E 4 in

& velandi ritum præsens hic *Aurelii* nummus exhibit, ubi Imperator publico omnium voto, & auspice Concordia, *Faustinam* sibi matrimonio jungit, sinistra nuptiales tabulas, dextra dextram frontis prehensens: cui *Faustina* iuncta manu fidem. *Flammeo* pudicitiam, digito ori admozo obsequium & taciturnitatem pollicetur.

in nuptiali pompa adhiberi solita, auspices, faces nuptiales, thorum genialem, intervenisse docet, tum nominatim ait; *Imperatori impostum flammeum*. Et Quintil. declam. 306. vetulam nubentem alloquens; *Operis* (inquit) *flammeo canos*. E contrario S. Hieronymus in Epitaphio Paulæ, ut Virginem notaret consecrandam, ait, *Neptis Christi flammeo reservatur*. *Flammeum* porro aliqui dictum volunt à Flaminica, quæ eo semper utebatur, nec facere divortium poterat. Bene, nisi geminum *m* obstaret, & à colore potius ductum fuisse id nomen, suaderet: erat enim primum flammei, id est lutei coloris, Plinio teste l. 21. cap. 8. & juxta illud Lucani lib. 2. Pharsal.

*Lutea demissos velarunt flammea
vultus,*

Sicut luteos nubentis foccos, Seneca exhibet in Medæa. Et insinuat Catullus apud Brissonium de ritu nupt.

nupt. pag. 29. Postea tamen mutatus est flammei color. Nam album fuisse Festus docet; purpureum vero antiquus Interpres Juvenalis ad Satyr, 6. Utrumque colorem, nectit S. Isidorus, adductus cap. *Fœmina* 30. q. 5. alborem referens ad vitæ munditiam, purpuram vero ad sanguinis posteritatem; ni mavis eum colorem cum eodem Juvenalis Scholiaste, referre ad ruboris custodiam eo colore insinuatam; in quem finem adhibitum nubentis capiti tegmen, & ab ea obnuptione dictas nuptias, S. Ambrosius auctor est lib. 1. de Abrah. cap. 9. Ad imitationem nuptialis hujus velaminis, & ob proportionem cum eo, velum consecratum quo piæ Virgines Christo nubebant, dictum flammeum, proxime dixi ex Hieronymo, & infra plenius prosequar. Quanquam quod Latinus Interpres vitæ Chrysostomi, per Georgium Alexandrinum cap. 55. cum de sacris Virginibus,

abrepto capitis operimento delonestatis agit, Græcam Georgij vocem *μαφίεια*, expressit per Latinam vocem *flammei*, perperam expressit, ut mox patebit.

Mitra tametsi nomen est polysimon, proprie tamen significat tegmen capitis muliebris. Non dico significare vestem (ut male aliquibus visum apud Petrum Fabrum lib. 1. Semestr. cap. 15.) Sed tegmen capitis. Varias quas dixi hujus vocis notiones, recensuit Paschalius lib. 4. de coron. cap. 20. & 21. Nam interdum quidem sumitur pro nocturno virilis capitis pileolo: alias pro fascia, seu lamina pectus muliebri conturante, cujusmodi item æreas mitras interius, circa imam ventris partem gestabant prægnantes, ad majorem foetus securitatem & indemnitatem, easque mitras in primo partu solvebant, & Dianæ appendebant: quod dicebatur *Zonam solvere* juxta Pascha-

schalium : reclamantibus omaibus aliis, qui solutionem Zone, referunt ad cinguli novæ nuptæ ex lana ovis confecto, & vincto nodo Herculano, exsolutionem per virum. Videtis Brissonium de ritu nupt. pag. *mibi* 25. Sed & *mitra* notio pro Diademate, non infrequens antiquis. Cæterum maxime proprie, mitra tegmen fuit ad fœmineum caput operiendum. Sed aliquando quidem sonat capitis muliebris redimiculum, è quo pendebant fasciolaræ, quæ *philla* dicebantur, quod florum instar dependerent, ait Onuphrius in calce libri de vocibus Ecclesiasticis obscurioribus. De hac *mitra* notione, pro fascia citra apicem capillos obligante, videndus Ludov. Cœlius lib. 16. cap. 10. & Pradus ad cap. 21. Ezech. ad illud *tolle cidarim*. Hoc sensu, Judith. cap. 10. dicitur imposuisse *mitram super caput suum*. Et apud Nasonem in Epistola Deianiræ ad Herculem, sublannatur vir,

Aufus & hirsutos mitra redimire capillos.

Id quod etiam Iarbas 4. *Æneid.* ridet in Paride, cum semiviro comitatu. Et l. 10. ridentur Troës obfessi, habentes redimicula mitræ. Alias vero mitra integrum capitis tegmen signat. Quæ videtur notio *mitræ* apud Papinium libro 9. ubi Atlantiades negans se effœminatum, ait, haudquaquam deformes vertice mitras induimus. Lyranus Judith. 10. muliebri hujusmodi capitis tegmen *Calanticam* esse censet. Ipse *Cassam* vocat, Gallice *une coiffe*. Et suffragatus videtur Servius ad locum Maronis annotatum, qui pileum contra-ponit mitræ; & hanc muliebricapii tegendo, illum virili addicit. Utraque ex variis locis Auctorum illustrata mitræ forma, per multiplicatas spiras, variis locis ac temporibus habuit locum. Quare non abs re mitram inter capitis foeminei

nei tegmina recensitam voluimus,
 non inter nuda ornamenta, cujus-
 modi erant *vitta*, sive Matronales
 multiplices, sive Virginales simpli-
 ces, de quibus plene Bernartius ad
 ad librum 5. Thebaidos *sub finem*.
 Matronales autem duntaxat aut vir-
 ginales vittas dixi, quia famosis
 mulieribus, æque vittarum ac stolæ
 usu interdicebatur. Unde Naso,
 scripta obscœna, non pudicis sed im-
 pudicis scripta excusans, aiebat.

*Scriptimus hæc illis, quarum non
 vitta pudicos*

*Contingit crines, nec stola longa
 pedes.*

Et idem iterat, negans se de illis,
 aut ad illas scripsisse,

*Quas stola contingi, vittaque sum-
 ta vetat.*

Præterea alibi, sic canit in eandem
 sententiam:

*Este procul vitta tennes, insigne pu-
 doris;*

*Quæisque tegit medios instita longa
pedes.*

Non potuit distinctius vittas pudicis innuptis aut nuptis mulieribus adscribere.

Stolam caput quoque mulierum operuisse monstrat illa ejus descriptio apud S. Isidorum lib. 19. cap. 25. *Stola matronale operimentum, quod cooperto capite & Scapula, à dextro latere in levum humerum mittitur. Stola autem Græce vocatur, quod superemittatur. Eadem & ricinium Latino nomine appellatum, eo quod dimidia ejus pars retro rejicitur, quod vulgo Mavortem dicunt. Vocatam autem dicunt Mavortem, quasi Martem. Signum enim maritalis dignitatis & potestatis in eo est. Caput enim mulieris vir est; inde & super caput mulieris est. Hæc stola, metonymice esse videtur illa instita insigne pudoris in Matronis, de qua Ovidius lib. 1. de Arte proxime adducto disticho.*

Este

Este procul vitta tennes, insigne pudoris

Quaeque tegis medios instita longa pedes.

In eodem libro, ut proxime quoque referebam, pudicas describens, vocat,

Quas stola contingi, sumptaque vitta vetat.

Matronarum quippe honestarum propria erat stola, juxta illud Cæcinæ Severi apud Tertullianum lib. de pallio cap. 4. *Matrona sine stola, in publico?* Et consonat illud Mar-
tialis,

*Quis floralia vestit, & stolatum
Permittit meretricibus pudorem?*

Et Flaccus 1. Serm. Satyr. 2. eodem respexit, cum dixit:

*---Sunt qui nolunt tetigisse, nisi il-
las,*

Quarum subsuta talos tegit instita veste.

Quia

Quia solæ Matronæ pudicæ stolatæ erant , & stolam ad talos vel medios pedes demissam , ambiebat instita. Et idcirco interdum *stola*, pro Matrona usurpatur, ut apud Papinium, corruptos mores sub Domitiano describentem :

Omnis plebeio teritur Matrona tumultu.

Hinc eques, hinc juvenum cœtu stola mixta laborat.

Probrosus enim antea erat Matronam & honestam mulierem , in publicum procurrere. At si absque stola apparuisset , exautorasse se videretur ; & Lentuli Auguris consultis, pro stupro erat pœna, ait Tertullianus cap. illo 4. libri de pallio.

Quod addebat S. Isidorus , *Mavortem* ad stolam & fœminea capitis operimenta pertinere , firmatur ex Servio ad 1. Æneid. ubi ait ; *Ricinius dicitur , ab eo quod post tergum rejicitur , quod vulgo Mavorte dicitur,*

tur. Similiter Nonius. *Ricinium*,
 quod nunc Mafortium dicitur. Sui-
 das cum *cridemnone* idem esse ait.
 Passio Pauli, ex Lino & Beda in
 Martyrol. 20. Septembris Faustam
 & Plautillam Mavorte opertas capi-
 ta, referunt. Et idem ipse fuit teg-
 men capitis S. Soteris, quæ pal-
 mis cœdi iussa; *ubi audivit hanc vo-*
cem, vultum aperuit; soli invelata
atque intecta Martyrio; ut de ca lo-
 quitur S. Ambrosius sub finem ex-
 hortationis ad Virg. & lib. 3. de
 Virg. attingens martyrium, hujus *pie*
 (ut vocat) *parentis, ac auctoris generis*
sui. Quomodo ergo Virginis, ut ha-
 bent tabulæ Ecclesiasticæ 10. Febr.?
 Erat itaque *Mavors* hujusmodi, aut
Maphorium, ut ex Glossis Arabicis
 Latinis habet Meursius, & Suidas ac
 Phavorinus, vel *Mafors* V. Litera pro
digamma F. & vicissim de more usur-
 pata: Erat, inquam, *Mavors*, tegmen,
 sed latius & potentius, quam ut caput
 solum contegeret. Unde S. Hieron.
 epist:

epist. 22. fugillans sacras Virgines ineptientes, & luxum secularem absurde usurpantes, ait præter cætera. *Et per humeros Hyacinthina læna, Mavortis volitans.* Ubi Marianus, notari ait Virginum illarum vanitatem, quæ Mavortem ut ex Cassiano lib. de habitu Monachi cap. 7. patet, angustum alioqui amictum adeo laxum haberent, ut per humeros, quos tegebat, una cum eo Hyacinthina læna illi adjuncta velare videretur. Longe etiam ampliorem Mavortem exhibent acta Concilii Pictaviensis, in causa Regiarum puellarum, & Abbatissæ cœnobii Sanctæ Rade-
gundis. Hæc enim à puellis accusabatur, quod ex Mavorte holoserica, per Didimiam donata Ecclesiæ, ornasset sponsam neptem suam, iis in illam usurpatis, quæ pallæ altaris ex tali Mavorte confectæ superfuissent. In statu is eandem Mavortis formam conspici, notat Baronius anno 593. num. 80. recte à matronali
Ma-

Mavorte & prælonga & laxa, angustam monachorum, brevemque Mavortem fecernens, de qua rursus Cassianus lib. 4. cap. 13.

Pallia foeminea, quæ item prælonga & laxa erant, caput quoque operiebant. De cujuscumque pallio, valet quod Genes. 24. Rebecca adventantem Isaacum sponsum audiens, cito pallium suum arripuit, & vultum operuit, ut Tertullianus exponit lib. de vel. Virg. cap. 11. nec non S. Ambros. lib. de Isaac cap. 2. ac Hieronym. in cap. 3. Esaia: & scite S. Paulinus in Epithal. Juliani & Iæ, sic canens.

*Pulchra Rebecca sacrum cum sponsa
veniret ad Isaac*

*Simpliciter velo tecta pudoris erat.
Non legitur variis venisse ornata lapillis,*

*Sed super obducto prædita pallio,
Quo pudibunda suum texit velamine
vultum,*

Obla-

Oblatam sponsi Virgo pavens faciem.

Esse nuptialem amictum, & una cum capite faciem quoque velasse, ait Nyss. hom. 12. in Cant. *die ego* dixere LXX. quod esse æstivum peplum Pollux docet, ac Suidas, & bene Lippomanus Genes. 38. v. 14. ubi de theristro, quod Thamar ementiens fornicariam, sumpsit. Hebrææ siquidem mulieres, peplum à capite ad talos fere demissum, gestare solebant, quo Virgines & faciem, quantum per viæ initionem licebat, & corpus totum operiebant; Uxoratæ corpus quoque, dempta facie; Fornicariæ autem habitum Virginum ementiebantur, & se totas peplo contegebant, ut fecit Thamar Gen. 38, Unde quod Cant. 1. ait Sponsa, *ne forte vagari incipiam*, juxta textum primævum, sic habetur. *Cur ero quasi desuper amicta*, id est, *velut meretrix huc illuc oberrans,*

rans, quæ est superamicta, & connecta per totum, præferens externa specie Virginem, ut procos facilius abducatur? Idem LXX. Ezech. 16. voce novata, hujusmodi theristrum dixere *τεχέσιον*, de qua voce pulchre ibi S. Hieronymus, qui vertere maluit, *indui te subtilibus*: quia hoc pepulum valde tenue erat & subtile, interque ea textilia numerandum, quæ Seneca *nebulam lineam, & ventum textilem* appellavit. Idem Hieronymus ad Lætiam, statuit hoc pallium esse pudicitiae signum, & humeros texisse docet in Epistola de suspecto contubernio.

Quid est autem, quod Luitprandus Cremonensis Episcopus, suam ad Nicephorum Phocam legationem describens, Imperatorem Græcorum ait fuisse theristratum? Idem lib. 3. Historiæ cap. 5. ait, Imperatorem pene laceratum fuisse per canes, ab Hugone Rege missos, eo quod Græcorum more opertus the-

theristro, veluti monstrum canibus
 apparuisset? Num Theristrum à vi-
 ris quoque, capiti tegendo adhibi-
 tum? Idem Luitprandus describens
 eandem legationem suam ad Nice-
 phorum Phocam, pag. 102. *Cum pi-
 leatus equitarem, (inquit) meque
 Curopalates à longe prospiceret, filio
 celeriter directo, mihi mandavit, fas
 non esse quempiam, ubi Imperator es-
 set, pileatum, sed theristratum incede-
 re. Cui mulieres, inquam, nostræ ti-
 aratæ, & theristratæ, viri equitant pi-
 leati. Aliud plane est virile hoc the-
 ristrum à fœmineo, quod peplum à
 tegendis in Græcâ, hoc est in æstate &
 caumate, fœmineis corporibus, est
 denominatum, ut S. Hieronymus
 docet Isaïæ 3. & in Hebraicis Tra-
 ditionibus, utrobique notans, esse
 pallium & genus Arabici vestimenti,
 quo mulieres Arabiæ ac Mesopota-
 miæ tegebantur. Cum Maphorte,
 aut (ut ipse loquitur) Maphorio,
theristrum confundit Philo Carpa-
 thius*

thius in cap. 5. Cant. Apud Suidam
 Maphorium est operculum capiti
 colligatum κεφαλόδεσμον, ut apud
 eum videre est V. κρηδόμενον. Aper-
 tius vero Eustathius iliad ζ. κρηδόμενον
 ait capitis esse velamentum ad hu-
 meros usque demissum; quod, ne
 ventorum vi decuteretur, capiti
 obligaculo quopiam astringebatur;
 unde à Suida κεφαλόδεσμον est appel-
 latum. Hoc igitur breve capitis
 operculum, quod non nisi ad hu-
 meros demittebatur, viris quoque
 in usu erat, ut habetur ex Cassiano,
Maphortem illud denominante, lib.
 de hab. Mon. cap. 7. meminitque
 ejusdem *Maphortis*, cui postea pal-
 lii nomen indit Fortunatus lib. 2. de
 vita S. Hilarii, Sed & Tertullianus
 lib. de Pallio cap. 14. Herculem
 in Theristiro fuisse referens, hujus-
 modi maphortem signabat.

Calyptram, Delrio Genes. 24.
 v. 75. agens de pallio quo Rebecca
 se operuit, censet idem esse quod

the-

theristrum & flammæum nuptiale.
 Hadrianus Junius, quorumvis fœ-
 minei capitis tegminum nomen esse
 vult, calyptram. Verum proprie
 calyptra erat speciale Reginarum
 tegmen: ut propterea Aëtio pictor,
 apud Lucianum, Alexandri & Rox-
 anes nuptias repræsentans in tabu-
 la, exprefferit Alexandrum detra-
 hentem Reginæ calyptram. Plato
 item in Alcibiade 1. meminit agri
 in Perside, cui nomen erat *Reginae*
calyptra, quia agri illius proventus
 erant attributi Reginæ in sumptus
 Calyptræ. Sicut pendit solitam Re-
 ginæ Lusitanix, nomine foccorum,
 certam pensitationem Acta S. Xave-
 rii produnt. Similia ex Tullio Ver-
 rina 5. Athenæo ac Diodoro notat
 Brissonius lib. 1. de regno Persar.
pag. 100. Leges item Dausquejuni
 ad orat. Basilii Seleuc. de Adamo.
 Videtur Calyptra idem esse cum *Re-*
gillo, quod Reginas operuisse &
 inde nomen traxisse ait S. Isidorus
 lib.

lib. 19. Orig. cap. 15. Inter supellectilem Deorum atque Dearum, enumeratam ab Arnobio in calce libri sexti, habentur *caliandria*, aut ut alii legunt *caliendra*; quæ videntur esse Regilla & Calyptræ Deorum, ut exposuit Turnebus lib. 23. advers. cap. 27. dicens idem esse quod *recina*, utique restricta ad Reginas, cujusmodi censebantur Deæ omnes. Rursusque lib. 7. cap. 20. *caliandria* Arnobii arbitratur esse ea capitis opera quæ Græci καλύπτρα vocant. quo allegat illud ex 1. Serm. Flacci Satyr. 8. --- *altum Sagana Caliendrum*, ubi non omnes Interpretes veram illius vocis notionem expresserunt. Lambinus enim & alii quidam, Gualtero non improbante, exponunt comam ascititiam. Sed quod dixi, verius videtur. Meminit item *Caliendri* tanquam foeminei pepli, Tertullianus cap. 4. de pallio, expostulans, sui ævi foeminas ejerasse omnia, quibus oberrare facile, &

F videre

videre ac videri prohiberentur ; & inter cætera, *Calendrum* prætermisſiſſe commemorat.

S E C T I O VII.

Sigillatim de tegmine capitis mulierum Deo devotarum, & ſacrarum Virginum.

U T in cæteris omnibus prælu-
cere exemplo par erat ſeculi
mulieribus atque virginibus, man-
cipatas Divino obſequio ſcæminas,
ſive viduas, ſive quas Tertullianus
lib. de vel. virg. cap. 3. nominat
Virgines Dei ; ita hac quoque in par-
te ſtudioſe præluxerunt, cum ſedu-
lo velantes capita, tum adhibentes
tegumentum quod modeſtiam &
humilitatem inſinuaret. Nec obeſt,
quod aliquando legimus, virginem
ſacro velamine operiendam non eſ-
ſe, ante annum ætatis quadrageſi-
mum. Sic enim edicitur in Concilio
Agathenſi cap. 19. & in Concilio
Cæ-

Cæsaraugustano cap. 8. firmaturque in Majoriani Imperatoris Novella. Imo apud S. Gregorium lib. 3. epist. 11. dicitur, non nisi sexagenariam, esse velandam, hoc inquam non obest antedictis. Quamvis enim velamen sacrum, quod certo ritu ab Antistite consecrabatur, alicubi non imponebatur ei, quæ longi illius temporis in Conciliis prædictis præscripti virginitatem non probasset, tamen cum multo antè virginitatem profiterentur, hoc est anno ætatis 16. vel 17. (ut habetur ex S. Basilio Epist. 1. ad Amphilocho. cap. 18. vel anno 25. ut est in Concilio Carthagenensi III.) nemo non videt velamine usas; id quod S. Ambrosius infinities testatur, sed expressissime lib. 3. de Virgin. At S. Gregorius non agebat de velo consecrationis, sed de velo prælationis. Vetat enim eligi Abbatissam ante eam ætatem: et verisimile est irrepsisse mendum, ac ubi legitur

velari permittat, legendum esse
creari permittat, ut bene conje-
 cit vir doctissimus Petrus Mono-
 dus in Hierologio V. *velum præ-*
lationis. Omitto paucas, quas oc-
 culta flamma concupiscentiæ in
 ipsa sacra vita vastabat, quas pœ-
 nitebat professionis, & pigebat
 confessionis; (verba sunt D. Au-
 gustini lib. de Sancta Virginit.
 cap. 34.) addens de aliis: *in qui-*
bus est quidam placendi appetitus,
aut de elegantiore vestitu, quam tan-
te professionis necessitas postulat, *aut*
capitis ligamento notabili, *sive pro*
tumidis umbonibus capillorum, *sive*
tegminibus ita teneris utuntur, *ut re-*
tiola subtus posita appareant. Has
 liquet non fuisse de capite obte-
 gendo sollicitas; sed quæ ini-
 tiæ professionis memores erant,
 magno studio, ea quoque in
 parte serviebant modestiæ, &
 humilitati decenti sacram virgi-
 nem.

Habe-

Habemus studii prædicti insignia exempla in Actis Sanctorum. Ac primum Sancta Matrona, cum deserto ex revelatione marito, inter viros specie Eunuchi, profecta esset vitam Monasticam, deprehensa ex divino viso à Bassiano Abbate, audivit increpantem; *Quomodo cum sis mulier, ad Divina Sacramentâ accessisti nudo & capite, & in pacis salutatione os tuum secure exhibuisti fratribus?* Illa vero, ait Metaphrastes, sanctæ mulieris exercitationem describens 8. Nov.

*Quod ad divina quidem dona attinet (inquit) simulans imbecillitatem, non omnino auferens tegmen quod erat in capite, ita ad Sacramentorum accedebam communionem: Charitatis autem apud fratres signum, nunquam recusabam. Neque enim hominum vultibus, sed hominibus Angelicam imitantibus impati-
bilitatem, meipsam offerre existimabam. Admisit excusationem*

Bassianus, sed ita ut adderet, *de cætero, ô filia, oportet te vittam tuo capiti imponere, propter legem naturæ.* Non existimabat pius Abbas, fas sibi esse dispensationem interponere in ea lege, quæ mulierem, etiamsi Deo addictam, jubet caput contegere. Acta Sanctæ Melaniæ junioris, quæ à marito Apeniano ex consensu divulgata, Deo se manciparat, aliud studii prædicti exemplum luculentum continent, ut jam supra retuli. Contra legem namque vigentem apud Romanos, ut nullus vir, nec mulier ad Imperatricem aperto capite accederet, Melania legem nihil curans, velata accessit, non tyrannorum mores, sed Pauli legem maxime dicens oportere conservare; qui non finit mulieres nudo capite incedere. Sic ibi de accessu S. Melaniæ ad Verinam Imperatricem. Describens item res gestas S. Rictrudis Hugbaldus Elmonensis, refert eam perempto Adalberto

baldo conjuge, cum a Dagoberto Rege ad alias nuptias destinaretur, super convivium cui Rex accumbebat, velum è sinu promptum, suo capiti imposuisse, signum addicti Deo obsequii, & alieni à mortalibus nuptiis animi. *Vt vero* (addit Hugbaldus) *quod in interiori gerebatur homine, id etiam exterior præ se ferret, sicut mentis mutarat habitum, ita mutavit & corporis, &c. Imposuit autem capiti tetræ quendam amictum, ut interioris hominis luctum & pœnitentiam designaret.*

Quis hic esset teter capitis amictus, Rictrudi impositus, æstimare posse videmur, ex operimento capitis, quod adhibebat inter Tabenniositas sancta illa virgo anonyma, cui cognomen fuit *Salem*, id est, *insana*, juxta Palladium cap. 41. *Lauf.* vel à *Damone vexata*, juxta Pelagium lib. 5. vitæ Patrum, libello 18. num 19. Eam in Parthenone, trecentarum, juxta Palladium, imo

juxta Pelagium quadringentarum virginum, vilissimis quibusque coquinæ ministeriis addictam, & vere juxta Proverbium *spongiam Monasterii*, omniumque fororum peripsema, Spiritus Sanctus per Pitirum; sive Poyterium Abbatem, cui ab Angelo est antelata, similem fecit in gloria Sanctorum & magnificavit. Monitus enim est Abbas, ut in eo Parthenone quæreret virginem, ipso religiosiorem; & notam accepit: *Vnam ex ipsis illic invenies, habentem in capite coronam, ipsamque cognosce te esse meliorem.* Corona illa quæ esset, sic paulo post exponitur à Pelagio: *Cum ad eum fuisset exhibita, vidissetque panno frontem ipsius involutam, projecit se ad pedes ipsius.* Palladius distinctius: *Aliarum quidem virginum erat ejusmodi habitus, ut essent tonsæ & haberent cucullos in capite: ipsa vero panno caput obvoluta, obibat earum omnium ministerium, &c.* Ea ergo adducta, vidit

dit magnus ejus faciem, & pannum in capite & fronte ejus, & cadens ad pedes ejus dixit ei: Benedic Anna.

Ajebam operimentum usuarium, quod à S. Rictrude abhbitum capiti referebat Hugbaldus, fuisse hujus rationis; fasciam scilicet crassam & vilem, in modum coronæ, incondite obvolvntem caput, & in frontem usque demissam, cujusmodi est plerumque in vilissimis ancillis, & rusticanis mulieribus, tegmen capitis. Quanquam velum quoque à S. Amando consecratum, quod sibi super convivium testem calcati seculi imposuerat, adhibuisse non dubito. Sed ea ancilla Dei, anonyma, pro more cæterarum ejus oræ Sanctimonialium tonsa erat, quod de Sancta Rictrude non est proditum.

Hoc ipsum servatum esse in Monasteriis Orientalibus, tradit in hunc modum S. Hieronymus Epist. 48. *Moris in Egypti & Syria monasteriis,*

ut tam virgo quam vidua, quæ se Deo
 voverint, & seculo renunciantes,
 omnes delicias seculi conculcarint; cri-
 nem monasteriorum matribus offerant
 desecandum; non intecto postea con-
 tra Apostoli voluntatem incessura ca-
 pite, sed ligato pariter ac velato: Nec
 hoc quispiam præter tondentes novit
 & tonsas; nisi quod, quia ab omni-
 bus fit, pene scitur ab omnibus. Hoc
 autem duplicem ob causam de con-
 suetudine versum est in naturam: vel
 quia lavacrum non adeunt; vel quia
 oleum nec capite, nec ore norunt; ne
 à parvis animalibus, quæ inter cu-
 tem & crinem gigni solent, & con-
 cretis sordibus, opprimantur. En de-
 fectum capillum, nec tamen inte-
 ctum caput, sed ligatum pariter
 & velatum per Sanctas virgines
 & viduas. De usu illo tondendi fa-
 crarum virginum capita per Orien-
 tem, est locus illustris in Actis S.
 Syncleticæ, conscriptis per S. Atha-
 nasium cap. 2. Postquam enim nar-
 ravit,

ravit, eam parentibus defunctis, accepta secum sorore cæca, distribuisse omnia sua in pauperes, subdit: *Accersito sene quodam propectæ ætatis, curavit præcidi comam capitis sui. Tunc enim primum dicitur abjecisse omnem κόσμον, hoc est mundum & compturam. Nam in usu erat apud mulieres, ut comam vocarent κόσμον, & cum comam ponerent, dicebantur posuisse mundum & compturam. Erat autem præcisio ista comæ, symbolum, jam animum purum esse, & expurgatum ab omnibus superfluitatibus & excrementis: & tunc primum dignata est, ut solemnî nomine vocaretur Virgo. Fortassis quia coma muliebris est nota potestatis viri in mulierem, juxta Apostolum; ut significaretur, per additionem puellæ ad Dei obsequium, excussam ab ea esse jugum virilis potestatis, idcirco attondebatur. Sed sunt præterea mysticæ causæ complures, de quibus Hipparchus non indiligen-*

ter. §. 5. à num. 9. De vario variis in locis usu tondendi aut non tondendi Moniales late Benedictus Haëftenus lib. 5. disquisit. Monastic. tract. 9. disp. 6. Neque vero eum usum, sacra virginum capita attondendi, absolute reprehendit S. Hieronymus, cum epist. 22. ait. *Sunt nonnullæ ex-terminantes facies suas, ut appareant hominibus jejunantes, quæ statim ut aliquem viderint, ingemiscunt, demittunt supercilium, & operta facie, vix unum oculum liberant ad videndum: vestis pulla, cingulum saccum, & sordidis manibus pedibusque venter solus, quia videri non potest, æstuat cibo. His quotidie psalmus ille canitur; Dominus dissipavit ossa hominum sibi placentium: Aliæ virili habitu, veste mutata erubescunt esse quod natæ sunt: crimen amputant, & impudenter erigunt facies eunuchinas. Sunt quæ ciliciis vestiuntur, & cucullis fabricatis, ut ad infantiam redeant, imitantur noctuas & bubones.*

Non

Non reprehendit (ut dicebam) in his virginibus & devotis mulieribus S. Hieronymus crinem amputatum & opertam faciem, vix uno oculo ad videndum liberato, quæ ipsa in aliis probaverat. Reprehendit ergo duntaxat vanitatem, ex qua ista fiebant ab aliquibus, præsertimque resectionem capilli fœminei, ut mares viderentur, veste etiam muliebri in masculinam commutata; sane illaudabiliter. Aliquando quidem ex peculiari inspiratione Spiritus Sancti, cui nulla lex est posita, Sanctæ mulieres, viros habitu sunt ementitæ, ut Eugenia, quæ *Eugeni* dicta est; Euphrosina, quæ *Smaragdus*; Pelagia, quæ *Pelagius*. De Antonina, Theodora Alexandrina, Athanasia, Susanna, Marina, Anastasia patricia, Anna Matrona, Apollinari, Glaphyra, Jachelina, Hildegunde, Raderus in Virid. p. 1. 4. & 20. Septemb. Hallucinatus tamen quoad Annam Matronam, quæ

F 7 dicta

dicta est *Euphemianus*, ut est in Menæis 29. Octobris. Ipse vero Euphemianam quandam excogitat, quæ dicta sit Euphemianus, ab Anna Matrona diversam. Suppetunt item aliarum multarum exempla; Anonymæ apud Sophronium in Prato cap. 170. & Papulæ apud Gregorium Turonensem de glor. Confess. cap. 16. Videndus Baronius anno 316. & anno 527. Honestavit hunc agendi modum peculiaris afflatus Spiritus Sancti; cæteroqui enim prostat divinum edictum, ne fœmina virili schemate amiciatur, nec vir fœmineo, prospiciente Deo, ne viri effœminentur, & mulieres sint plus æquo viriles, ut differit Philo l. de fortitudine. Itaque merito arguebantur à D. Hieronymo, quæ talia præstabant, præsertim ad vanitatem aucupandam.

Tectum igitur atque ligatum erat sacrarum virginum & viduarum caput, nonnullo tamen discrimine, & inter

inter ipsas, & inter seculi mulieres. Nam viduæ non velabantur eo velamine ritibus specialibus consecrato; quod erat virginum proprium; juxta illud Gelasii Epist. ad Lucaniæ Episcopos, postquam edixerat servanda in velandis virginibus. *Viduas autem velare Pontificum nullus attentet, quod nec auctoritas divina delegat, nec canonum forma præstituit. Non est ergo penitus usurpandum, eisque sic Ecclesiastica sunt ferenda præsidia, ut nihil committatur illicitum.* Donavit quidem velamine Consecrato S. Rictrudem viduam B. Amandus, ut supra ex Actis ejus retuli; sed id de simplici quapiam benedictione veli accipiendum est, longe alia ab ea, qua vela sacrarum virginum consecrabantur; nisi à S. Amando bona fide factum est, ex ea abusione, quam Gelasius improbavit, nondum tunc extirpata inter suos. Passim velum viduis impositum vocabatur *velum conversionis*, nisi si ali-

quando

quando late accepta voce, consecrari dicebantur viduæ quoque, quatenus Deo se addicebant. Qua ratione in Concilio Aurelian. cap. 3. (quod refertur 27. quæst. 1. can. 16.) sic edicitur. *Viduas, quæ spontanea voluntate, ab altari conversionis sacre velamen suscipiunt, decrevit S. Synodus, in eodem proposito permanere. Non enim fas decernimus, postquam se Domino semel sub velo consecraverint, iterum eis concedi Spiritui Sancto mentiri.* Late accepta voce, (ut præmissi,) dicitur vidua consecrare se Deo sub velo, & sacre conversionis velamen suscipere, quamvis abesset consecratio solemnisi, adhiberi solita in velatione & vera consecratione virginum. Et idcirco Gelasius scribens ad Episcopos Lucaniæ cap. 23. disertè ait, viduas sub nulla benedictione velari. In Concilio Nicæno can. 19. ex Arabicis, benedictio viduæ præ benedictione virginis, dicitur *benedictio Laica*, quod est additum valde dimi-

diminuens, & pene sonans profanam & non sacram benedictionem. Et in Concilio Triburiensi cap. 25. dicitur; *Vidua, si sponte velum conversionis, quamvis non sacrum, sibi imposuerit, & in Ecclesia inter velatas, oblationem Deo obtulerit, velit, nolit, Sanctimonia habitum ulterius debet habere: licet Sacramento firmare velit, eo tenore velamen sibi imposuisse, ut deponere possit.* Aliqui codices mendose legunt, *velum conversationis.* Nam quamvis apud S. Gregorium lib. 7. epist. 18. conversatio sumatur pro vita religiosa, tamen ut plurimum ea vox non nisi addito adjuncto quopiam, *Sancta* videlicet, aut *sacra*, eam habet notionem. *Conversio* autem, ut patet ex toto titulo de convers. conjugator. absolute & simpliciter tribuitur iis, qui soluto per viduitatem, aut ultro dissociato quoad convictum conjugio, renunciant seculo. Ejusmodi itaque erat velum viduarum Deo se addi-

cen-

138 ANSEL. SOLERIVS
centium. Videſis Suarem tract. 9. de
relig. cap. 11.

At velum virginum ſacrarum, il-
lud erat, quod Tertullianus l. de vel.
virgin. cap. 10. *honorigeram notam*
virginitatis appellavit : qua virgines
ſuſpiciantur & circumſpiciantur, &
magnificentur à fratribus. Et cap. 16.
vocat *armaturam pudoris, vallum ve-*
recundie, murum ſexui ſcæmineo ſtru-
ctum, qui nec virginis emittat oculos,
nec admittat alienos. A D. Ambroſio,
in confutatione relationis Symma-
chi, pugnantis pro præmiis veſta-
lium Ethnicarum, vocatur *ignobile*
velamen, uſu nobile caſtitalis. Opponit
enim velum Sacrarum virginum
Chriſtianarum vittis, quas capita
veſtaliū ethnicarum decoraffe te-
ſtatur. Id quod etiam Prudentius
lib. 2. contra Symmachum attigit,
cum dixit de Veſtali :

--- Sedet illa verendis
Vittarum inſignis phaleris.

Idem

Idemque describens Vestalium capillum, in spiras quasdam plexum & divisum, tum vittis illigatum ait ;

*Perfundunt quia colla comis bene, vel
quia cingunt*

*Tempora teniolis, & licia crinibus
addunt.*

Præ illa ergo Vestalium, diaboli virginum, vanitate in capite orlando, velum Christianarum virginum Deo dicatarum, dicitur à S. Ambrosio *ignobile velamen*, quia constabat crassa & vili materia, & personæ seculum calcanti, & fastui ac pompis secularibus abrenuncianti deserviebat ; dignitate tamen, & significatione mystica erat nobilissimum, & nota sublimissimi in virgine gradus.

Hoc ut intelligatur, recolendum est, velum hoc consecratum impositum esse sacris virginibus, ad imitationem quandam veli, quo virgines seculi obnubebantur, cum viris tra-

tradebantur ; unde *nubendi* & *nuptiarum* vocabulum , ut supra notavi ex S. Ambrosio lib. I. de Abrah. cap. 9. Observatque Varro lib. 4. de lingua Lat. & Arnobius lib. 3. mare dici *Neptunum*, quia terras *obnubit*, id est operit , ut nubes cœlum, voce derivata à *nuptu*, id est , *opertione* ; à quo *nuptu* dictæ *nuptiæ* , quia quæ viro tradebatur , velamine obtegebatur. Caper. lib. de Orthogr. *Vir ducit , mulier nubit , quia pallio obnubit caput suum genasque*. Etiam apud Ethnicos, (ait Tertull, lib. de vel. Virg. cap. II.) *velata ad virum ducuntur*. Si autem ad desponsationem velantur , quia & corpore & spiritu masculino mixta sunt , per osculum & dexteram , per quæ primum resignarunt pudorem spiritu , per commune conscientie pignus , quo totam condixerunt confusionem ; quanto magis tempus illas velabit , sine quo sponsari non possunt , & quo urgente , sine sponsalibus virgines desinunt esse. Itaque virgo seculi nubens , tegebat

gebat caput, five obnubebatur, indeque *nupta* dicebatur, ut supra contra aliam vocis illius notationem à Festo adductam, dixi.

Per proportionem ergo ad hoc velamen carne nubentium, virgo sacra velamen accipiebat, quia spiritualiter Christo nubebat, ut loquitur S. Innocentius I. Epist. 2. ad Victricium Rhotomag. cap. 12. Idque est quod S. Hieronymus epist. 27. intendebat, vocans, *Socrum Dei*, matrem virginis Deo consecratæ. Risit quidem hoc Ruffinus, invehens in S. Hieronymum. Sed hujus auctoritas in Dei Ecclesia est longe potior, & idcirco illi inhæremus. Verum est, primariam Christi viri sponsam, esse Ecclesiam, è qua progignitur Christo nova soboles, ut Apostolus sæpe tradit, & declarat late Theophilus in tractatione de Cereo Agno. Tamen ad virgines quoque sacras, ut Ecclesiæ partem lectissimam, eadem denominatio exten-

extenditur. Sunt enim ipsæ quoque absque macula & ruga, ac dignæ Christi consortio, quia Ecclesiæ & Christi conjunctionem purissimam congrue repræsentant. Unde, quia in iis quæ sunt vitiatæ, deest mystica illa significatio, etiamsi vitiatæ essent ante Baptismum, ex D. Augustino lib. de bono conjug. cap. 18. velari & consecrari non possunt. Valetque id etiam, quando vitiatio sine culpa & renitente puella intervenisset, ex S. Leone Epist. 87. cap. 5. Et verum quidem est, ex doctrina S. Augustini 1. Civit. cap. 18. quamvis renisus ille possit ad retinendam formaliter virginitatem & jus ad aureolam sufficere; tamen ejusmodi puella defectu significationis propositæ consecrari non potest. Sicut neque Catechumenus bigamus admitti potest ad ordines, ob exclusionem significationis prædictæ per bigamiam. Esto, in foro Ecclesiæ valeat quod Rupertus affirmat

firmat lib. de læsione Virginit. cap.
 16. corruptam occulte posse velari
 & consecrari. virgines autem, &
 materialiter & formaliter, hoc est
 vitii cum virginitate materialiter
 sumpta pugnantis expertes, quia apte
 Christi cum primaria sponsa sua ni-
 tentissimam conjunctionem repræ-
 sentant, merito censentur sponsæ
 Christi. Quid in hoc clarius, quam
 quod spirituale hoc nubendi genus
 esse ait Optatus lib. 6? & ideo
 acriter expostulat, quod Donastitæ,
 solverent crinem ancillarum Dei,
 quasi eas jam Christo nuptas vel-
 lent, sponso non demortuo, qui in
 æternum vivit & vivet, nubere ite-
 ratò. Sed præclare præter cæteros,
 has nuptias spirituales expressit Au-
 ctor libri ad virginem lapsam (sive
 Ambrosius, sive quispiam alius) cap.
 5. *Non es (inquit) memorata diei
 sanctæ Dominicæ resurrectionis, in quo
 divino altari te obtulisti velandam. In
 tanto itaque solemnī conventu Ecclesiæ
 Dei,*

Dei, inter lumina illa splendida, inter
 candidatos Regni cœlestis, quasi Re-
 gina Regi nuptura processeras. Non es
 memorata, qualis allocutio facta est illa
 die ad te : Aspice filia, & intueri, &
 obliviscere populum tuum, quia ipse est
 Dominus Deus tuus, Aspice ergo, quan-
 tus ad sponsi tui & Domini nuptias
 convenerit populus. Servare te oportuit
 fidem, quam sub tantis testibus pollici-
 ta es, semper cogitare, cui virginita-
 tem sponderis. Facilius te oportuit
 sanguinem cum spiritu fundere, quam
 perdere castitatem tuam. His tunc in
 illo die consecrationis tue dictis, & mul-
 tis supra castitatem tuam preconiis, sa-
 cro velamine tecta es, ubi omnis populus
 dotem tuam subscribens, non atramento,
 sed spiritu, pariter clamavit, Amen.
 Vincor lachrymis, cum hac recordor,
 compungor stimulis, cum hac exempla
 considero. Nam si inter decem testes, con-
 fectis sponsaliis, nuptiis consummatis,
 quævis viro foemina conjuncta mortali,
 non sine magno periculo perpetrat adul-
 terium ;

terium; quid putes fore si inter innumera-
 biles testes Ecclesie, coram Angelis, exer-
 citibus cœli, facta copula spiritalis, per
 adulterium solvitur; Nescio an possit ei
 digna mors ac pœna cogitari. Dicit ali-
 quis, melius est ergo nubere, quam viri.
 Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad
 nondum velatam. Caterum quæ se spo-
 ndit Christo, & sanctum velamen ac-
 cepit, jam nupsit, jam immortalis jam est
 viro. Et jam si voluerit nubere com-
 muni lege conjugii adulterium perpetrat,
 ancilla mortis efficitur. Vocat sacrum
 velamen, quia & conceptis precibus
 consecrabatur ab Episcopo solo, &
 ad altare Dei conferebatur: de quo
 extat apud eundem Ambrosium in-
 quis locus l. i. de Virg. in ipso fine. Et
 sicut in Ecclesia, non omnes dies sunt
 Nuptiales, ita neque virginum conse-
 cratio atque velatio. Constat, diem,
 dierum reginam (ut dicam cum Na-
 zianzeno orat. 19. & 42. Aug. q. 121.
 ex utroque mixtim, Ephremo serm.
 de Cruce Domini, Epiphanio orat. de
 G rē-

resurr. Dom.) his nuptiis fuisse so-
 lemnem, consentaneè ad latum po-
 stea à Gelasio decretum epist. ad E-
 piscopos Lucaniæ: qui tamen alios
 præterea dies his virginum cum
 Christo nuptiis addicit, his verbis:
*Devotis quoque Deo virginibus, nisi
 aut in Epiphaniarum die, aut in albis
 Paschalibus, aut in Apostolorum na-
 talitiis, sacrum minime velamen impo-
 nant, nisi forsitan (ut de Baptismo di-
 ctum est) gravi languore correptis, ne
 sine hoc munere de seculo exeant, im-
 plorantibus non negetur.* Collati die
 Paschatis velaminis meminit S. Am-
 brof. ad virg. laps. cap. 5. & in ex-
 hort. ad virg. Quanquam Liberius
 Papa, S. Marcellinam, ipsius S. Am-
 brofii germanam, in Salvatoris nata-
 li velo sacro contexit; ut scribit
 ipse S. Ambrosius initio libri tertii
 de virgin. Et maxime accommoda-
 tum censet fuisse talibus nuptiis eum
 diem, quo virgo posteritatem ac-
 quisivit. Et bonas ejusmodi nuptias
 appel-

appellasse in sua allocutione Liberium, ibidem testatur S. Ambrosius. Postea Alexander III. dominicæ cuiusvis diei, velaminis impositionem addixit, de tempor. ordin. lib. I. tit. II. cap. I.

Tandem solemnitatem hanc habitam esse Nuptialem (ut præmissi,) monstrat Augustinus Epist. 179. gratulans Probæ Demetriadis aviæ, & Julianæ matri, nobilissimæ illius virginis consecrationem, ait id esse *cæleste consortium*, id est, conjugium, (ut mox subdit;) quod non habet finem. Et in calce epistolæ, missum ad se velationis apophoretum, testatur. Unde licet æstimare summam solemnitatem, qua hæ sacræ nuptiæ peragebantur, cum in eis darentur apophoreta, ut assolet in magnificentissimis nuptiis. Nomen ipsum *velisacri* confirmat quod dico. Dicebatur enim *flamineum virginale*, ad imprecationem Pontificis Sanctum operiens caput; ut est apud

S. Hieronymus Epist. 8. *Christi flammam, consecrans puellam* vocat Epist. 48. At hæc vox ut apud Nonium videre est c. 14. est vox Matronalis, & ad conjugio illigatas pertinens. Et diem de *Mitella*. vel *Mirella* dici potest, ut ex Apuleio 7. Metamorph. habetur. Et tamen eo nomine, Afri Christiani donabant operimentum capitis sacrarum virginum, ex lana, auro ac purpura contextum, ut est apud Optatum l. 6. ubi flebiliter expostulat, virgines sacras spoliatas mitrellis, ab Episcopo impositis, cineribus asperfas Capita, & salsa aqua perfusas, ut exuerent primam consecrationem; & ritu Donatistarum de novo consecrarentur, vel potius profanarentur, solventes iterato crinem; idest repetentes ritum illum, qui in nuptiis crinium solutione adhibebatur. Veteres enim cœlibari hastâ, que in corpore gladiatoris abjecti occisique stetisset, nubentis caput comebant, iuxta illud ex 2. Pastor.

*Nec tibi quæ cupide natura videbere
matri,*

*Comit virginis hastâ recurva co-
mas.*

Aberrant, qui *hastam recurvam* in-
terpretantur calamistrum; Quid e-
nim calamistro & hastæ? Agit igitur
de hasta cœlibari, sacra Junoni,
Nuptiarum præsidi, quæ de nomi-
ne Sabino *hastæ*, dicebatur Junonis
Curetis nomine. Videtur Philippum
Beroaldum initio Annotationum, qui
alia in eam rem ex Festo & Plutar-
chi problematis adducit. Sensus er-
go Nasonis est, mense Februario,
quem eo libro describit, superse-
dendum fuisse nuptiis, & hastæ cœ-
libaris admotione, ad discriminan-
dam nubentium comam, eo quod
nuptiæ eo mense (quippe parentali-
bus addicto,) futuræ essent omino-
sæ & inauspicatæ. Ejusmodi ritum
cœlibaris hastæ suo tempore desue-
visse, Arnobius lib. 2. sublato ritus

enumerans, ita monstrat : *Cum in matrimonia convenitis, toga sternitis lectulos, & maritorum genios advocatis, nubentium crinem coelibari hasta mulcetis?* Quasi dicat, non sane quoad hastæ gladiatoriae admotionem. Nam solutio crinium novæ nuptæ retenta videtur, etiam post Arnobium; & inde fortassis manavit, ut virgines nondum viris addictæ, dicerentur *esse in capillo*, quod multis testimoniis confirmat Hotomanus in Dictionario Feudali V. *In capillo*. Ex tali ergo usu solvendi novarum nuptarum crines, impii Donatistæ virginum sacrarum, pridem Christo junctarum, crinem solverunt, quasi tunc primum nubere Christo sponso immortalis; cujus connubium (quantum ex ipso est,) nunquam solvitur. Concinne ergo Afri Christiani tegumentum capitis matronarum, conjugio illigatarum, accommodabant Christi sponis, tanquam ei sancto foedere copulatis; nisi quod

quod cum mitra matronarum esset amplior, virginum vero sacrarum angustior, illa simpliciter *mitra* dicebatur, hæc *mitrella* vocabatur; siue *mitella* eliso r: quo pacto ea vox legitur apud Tullium orat. pro Rabirio, & apud Apulejum lib. 6. Metamorph. *Mitralam* dixit Solinus cap. 30. agens de basilisco. Aurum huic mitræ virginum intexebatur. Sic enim accipio quod Optatus lib. 6. hæc signa professæ voluntatis describens, vocat *mitrellas aureas*, quas à Donatistis projectas queritur, ut alias imponerent. Nihil quippe est necesse arbitrari, hæc capitis sacrarum virginum ornamenta apud Afros fuisse ex puro auro, vel etiam ex Circello auri solidi integrata esse, qualem in Romani Pontificis Callisti II. phrygio expressit Sugerius Abbas in vita Ludovici Crassi. Aliena esset hæc structura à virginum sacrarum statu, ut per se liquet. *Aurea* ergo *mitrella* dicitur, quæ

G 4 aureis

aureis aliquot filamentis intexta erat, cujusmodi haud ita pridem erat tegmen capitis Matronarum. Purpura vero tingebantur hæ Sacrarum virginum mitellæ, ut Optatus docet, ad significandam transcriptionem earum in domum Regis æterni: id quod significasse clavum purpureum, vestibus Monachorum assutum, docet S. Dorotheus doctr. 1. Nisi malis eam purpuram referre ad sacrarum virginum perpetuum martyrium: quo etiam in Monachis referri potuit illud assumentum purpureum. In quam rem plene actum est in Tractatione de martyrio per pestem p. 1. quoad martyrium virginitatis c. 4. quoad martyrium vero religiosæ vitæ c. 3. Quamquam autem sacrarum virginum calyptra, ut plurimum *mitella*, vel *mitrella* dicebatur, ut præmonui; quæ vero matronarum capita tangebatur, simpliciter nominabatur *mitra*; tamen aliquando *mitra* nomen, pro-

pro virginibus erat in usu, juxta illud Optati lib. 2. de Felice Donatistarum Episcopo agentis. *Compressam ab eo puellam, cui mitram ipse imposuerat; à qua paulo ante Pater vocabatur, nefarie incestare minime dubitavit,*

Quandoquidem igitur velamen consecratum, erat flammeum nuptiale Christo nubentium, merito affirmabam, summam esse hujus velaminis nobilitatem, nec à D. Ambrosio dictum esse ignobile, nisi ratione materix. S. Augustinus velationem Demetriadis, nobilissimæ Virginis ex Anicia familia, celebrans ep. 179. decus ab hujusmodi velo præfert dignitati Consulari, quæ apex erat & vertex dignitatum seculi: & gloriofius esse decernit illi familiæ, virgines Christi scæminas habere, quam Viros Consules, mundum. Concludit vero. *Magis itaque gaudeat puella nobilis genere, nobilior sanctitate, quod sit per divinum consortium præcipuam in*
G S.
coelis

*cœlis consecutura sublimitatem, quam
 si esset per humanum connubium, pro-
 lem propagatura sublimem. Quan-
 quam, quia apud Deum nulla di-
 gnitas æque honestat, atque gra-
 tia interior, virtutes habens comi-
 tes, S. Ambrosius in Instit. virginis
 cap. 17. anteposit velamini adco-
 nobili & augusto, velamina vir-
 tutum, sic commendans Deo sa-
 cram virginem, quam tunc conse-
 craverat. Non solitaria dos pudoris
 est. Succingat sacre virginis crinem,
 modestia, sobrietas, continentia, ut
 virtutum accincta comitatu, purpureo
 Dominici sanguinis redimita velami-
 ne, mortificationem Domini JESU
 in sua carne circumferat. Hæc sunt
 enim meliora velamina, quæ sunt in-
 dumenta virtutum, quibus culpa ob-
 tegitur, innocentia revelatur. Hoc di-
 xit S. Ambrosius eodem loquendi
 modo, quo S. Augustinus mater-
 nitatem B. Virginis, quæ eminentis-
 sima est dignitas, postponit Sancti-
 moniæ.*

monia, qua Christum corde concepit.

Ut hic velaminis virginici, puellam Christo plane addicentis nexus cum Christo esset expressior, eâ externâ specie ejus efformationem præscribebat Petrus Abelardus, quæ ad id esset accommodata. Sic enim fanciebat epist. 8. *Vela sponsarum Christi, non de serico, sed de tincto aliquo lineo panno fiant. Duo autem velorum genera esse volumus; ut alia sint scilicet virginum, jam ab ipso (sponso Christo) consecratarum, alia vero minime. Quæ vero pudicarum sunt virginum, Crucis sibi signum habeant impressum: quo scilicet ipsæ integritate quoque corporis, ad Christum maxime pertinere monstrentur: Et sicut in consecratione distant à cæteris, ita & hoc habitus signo distinguantur: quo & quique fidelium territi, magis abhorreant in concupiscentiam earum exardescere. Hoc autem signum virginalis munditiæ, in summi-*

*tate capitis, candidis expressum filis
virgo gestabit. Et hoc nullatenus, ante-
quam ab Episcopo consecretur, gestare
presumat. Nulla autem alia vela, hoc
signo insignita sint.*

SECTIO VIII.

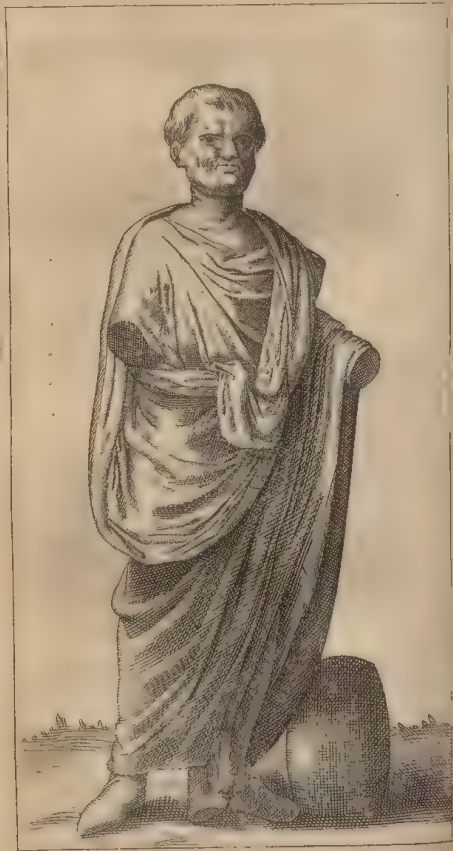
*Integumenta Profana Virilis capitis
in usu communi, apud va-
rios varia.*

Profana & Sacra fœminei capi-
tis tegmina, profecuti hactenus
sumus. Nunc ad virorum integu-
menta progredimur, initio factò à
tegminibus profanis usuariis; dictu-
ri consequenter de tegminibus sa-
crorum hominum. Inter profana ta-
men secernemus tegmina capitis,
quæ in usu communi usurpabantur,
ab iis, quæ potestatum sublimiorum
propria erant, apud Romanos, Græ-
cos, & Barbaros.

Ac primum, quod ad tegmina ca-
pitis Romanorum in communi usu
atti-

attinet, recolendum est, quod sect.
 2. præmisimus, Romanos passim
 capitibus nudatis incessisse, extra
 Sacra, Ludos, Saturnalia, Pere-
 grinationem, Militiam, grandis
 Luctus expressionem, ac nomina-
 tim Damnationem; ac cum Sol aut
 imber aliudve simile incommodum
 urgeret: tunc enim capita tege-
 bant, ut Lipsius lib. de Amphit.
 cap. 19. & 20. erudite monstrat.
 Tegebant autem vel togæ parte,
 vel palliolo, vel pileolo, aut ga-
 lero, ac posterioribus etiam tem-
 poribus, lintcolo. Quod de toga
 dixi, diligenter exponitur ab Octa-
 vio Ferrario lib. I. de re vestiaria
 capite 10. & 11. Monstrat * e-
 nim exeri solitum è toga brachium,
 & summam togæ oram à dextro
 G 7 hume-

* Ut lucem libello, fructum diligentie lectori fa-
 neraremur, en duas togatorum ideas, quarum prior ex-
 eritum è toga brachium, & summam toga oram à
 dextro humero defluentem, sinistro vero insidentem,
 Altera velatum toga caput, & superiorem togæ par-
 tem in caput attractam exhibet. Utramque à Ferra-
 rio mutuo sumpsimus, utramque studiis tuis dicamus.

humero defluxisse. Eandem tamen togæ partem dejectam, cum res ferebat, facile fuisse revocatam; ita, ut caput tegeret, aut involveret. Recte summam togæ oram inservisse tegendo capiti tradit; contra quam Lipsius, qui imam togæ laciniam ad velandum caput tractam censuit. At veteres nummi & lapides, plane monstrant, trahi solitam partem togæ superiorem ad cervicem, quæ dextro humero dejiciebatur, & sinistro insidebat. Idemque habetur ex facto Cæsaris, qui casurus, caput ut in magno luctu obvolvitur, simulque sinistra manu ad ima crura togam deduxit, honestati consulens, ut narrat Suetonius. Et idem fecisse Pompeium cum oppressus est, scribunt Dio atque Plutarchus. Non nego, quin aliquando rejecta sit pars togæ inferior, ad caput ea involvendum. Sic enim Scipio Nasica, togam imam in rugas contractam ac complicatam capiti imposuit, ut
esset

esset ei pro galea in subito contra Gracchos incursum, de quo Plutarchus. Et idem videtur accidisse iis, qui præ desperatione, in summo discrimine caput involvebant, reducta roga, aut quibus obtorquebatur collum, vestis circa illud astrictione & involutione. Sic ille apud Flaccum lib. 2. Sat. 4.

Nam male re gesta, cum vellem mittere operto

Me capite in flumen, dexter stetit. ---

Et Livius l. 4. agens de plebe, famem non ferente. *Capitibus obvolutis se in Tiberim precipitaverunt.* Similiter Tullius. Orat. 6. in Verrem: *Quem obtorta gula, de convivio, in vincula atque in tenebras abripi jussit.* Et Orat. 7. *Cives Romanos, capitibus involutis ad necem rapiebat.* Idque est quod obtorto collo, & faucibus intortis vel adstrictis, aut cervice astricta tractos aliquos legimus apud Plinium l. 7. c. 44. Juvenalem Sat. 10.

Sue-

Suetonium in Julio cap. 62. Tacitum lib. 4. annal. & alios. Veste enim ab imo reducta, & supra caput ac circum collum & fauces intorta, rapiebantur. Et hæc videtur ea *multa toga* de qua Naso 5. Factor.

*Non pudet, & vultus velamine celat
amictos*

Oraque sunt multa, regum tecta, toga.

Tegebantur igitur Romanorum capita per togam, vel funimam, vel imam reductam. Facta tamen interdum confectio capitis, adhibito palliolo. Sic enim Suetonius Claudium ægrum, caput palliolo texisse scribit, cum ludum gladiatorium memoriæ matris ederet. Tullius item testatur, Pisonem involuto capite prodiisse soleatum; quod de involutione capitis pallio facta necessario accipitur, cum neminem soleatum, (qualis tunc Piso erat,) simul fuisse togatum, idem Tullius doceat Philipp. 2. & orat. pro Cœlio. Diferte

serte Seneca epist. 14. de Mœcenate. *Hunc esse qui in tribunali, in rostris, in omni publico cœtu sic apparuerit, ut pallio velaret caput, exclusis utrinque auribus.* Plautus item in Curcul. *Isti Græci palliati, capite operto qui ambulant.* Denique Petronius. *Operuerat Ascyrtos pallio caput.* Et: *Coccino pallio adrasum incluserat caput.*

Alas pileo, aut galero, vel linteo factam obductionem, monstrant varia Autorum loca. Nam pileo usum Tarquinium, constat ex ejus abreptione & in caput repositione per aquilam, ut est apud Dionysium Halicarn. lib. 3. De Nerone sic Suetonius. *Post crepusculum statim arrepto pileo vel galero, popinas inibat.* In saturnalibus (quippe liberrimæ vitæ diebus,) usurpatus pileus, nota libertatis. Eoque spectat illud Martialis:

Permittis puto pileata Roma.

Item illud ejusdem.

Dum

*Denique decent nostrum pilea sumpta
Iovem.*

De pileo incantato Sereniani Ducis, affectantis Imperium, Ammianus lib. 14. A nonnullis adhibitus pileus Thessalicus, sive petasus, de quo mox. Et ita de Augusto Suetonius. *Domi non nisi petasatus sub divo spatiabatur.* In militia usus erat pileorum ex pellibus, quos *Pannorios* vocat Vegetius lib. 1. cap. 20. ex pellibus inquam ovium villosis, ut ex Athenæo lib. 6. habetur. Passim tamen pilei è lana conficiebantur: cujusmodi plerunque sunt pileoli lecticarii, quali usum S. Bernardum, eoque in Hispaniam transmissio edita esse miracula, scribitur lib. 4. vitæ cap. 4. Alias pilei apud Romanos è lacernis cæsis concinnabantur, ut apud nos pilei quadrati: quod ex Papinio & Martiale scribit Pierius lib. 40. cap. de pileo. Plenius in eam rem Magius lib. 3. Miscell. cap. 7.

Quod

Quod de linteolis tegendo capiti usurpatis addebam, ad posteriora tempora pertinet, & tanquam molli-
 tiem sapiens, iugillatur à S. Hierony-
 mo ad Pammachi. verbis illis: *Caput
 opertura linteo, galeam recusat.* Ad
 Marcellam quoque comatos linte-
 atosque juvenes improbat. Aliter ta-
 men accipiendum est illud Salviani
 lib. 7. de provid. quod vir eruditus
 in hunc quoque sensum allegavit;
*Cum muliebrem viri habitum sumerent,
 &c. & fœmineis tegminum illicamentis
 capita velarent.* Aio hæc tegmina à
 Salviano memorata, non fuisse teg-
 mina linteolorum viris aptata, sed
 vere fuisse tegmina fœminea, quæ
 spurci illi, emittentes sexum, assu-
 mebant; cum omni detestatione pro-
 fcissi ibi à Salviano, & à S. Asterio
 homil. in festum Calendarum, ac
 etiam à S. Maximo homilia de iis-
 dem Calendis: Quare tale capitis
 tegmen non est inter virilia Roma-
 nis recepta numerandum.

Venio

Venio ad virilia capitis tegmina à Græcis usurpata. Nam Græci tametsi passim nudis erant capitibus; tamen aliquando ex iisdem causis, ex quibus Romani, assumebant pileos. Negat id universe Polydorus lib. 3. de Invent. rerum cap. 18. Sed recte affirmat Brodæus lib. 8. Miscell. cap. 17. Sic Ulysses pileatum plerumque exhibent. Et Hippocratis imago pileata visebatur. Castores item soliti pingi cum pileis, quia Lacones fuerant, quibus pileatis pugnare mos fuit, ut Festus scribit. Itaque Catullus *pileatos fratres* vocavit, eo Scazonte:

A pileatis, nona fratribus pila.

Quem vero latent pilei Thessalici, & Macedonici, & Atheniensium crobyli? De Thessalicis galeris, arcendo Soli accommodatis, multa habet Adrianus Junius lib. 2. animadvers. cap. 6. Erant enim marginati, ac iidem cum Petafo; quales sunt

sunt galeri nostrates : at pilei communes marginati non erant , sed quales pilei nostri dormitorii. Communis Macedonum pileus erat *Causia*, ex *Polluce* lib. 10. cap. 36. Quamquam enim erat Regibus *Causia* peculiaris , cui diadema apponebatur, ut ex *Plutarcho* in *Demetrio* , & *Athenæo* lib. 12. liquet , eratque etiam potentioribus Macedonibus certum *Causiæ* genus , illustre supra communem omnibus *Causiam* , ut demonstrat in *Eumene* *Plutarchus* ; tamen pileus quoque vulgaris Macedonicus , *Causiæ* nomine donatus est : sicut *Tiara* apud *Persas* , & popularis & Regius pileus erat. De hujusmodi *Causia* communi accipiendus est *Strabo* lib. 15. cum ait , risisse *Calanum* , conspecto *Onesicrito* , *Alexandri* ad *Indicos* *Philosophos* Legato , ferente *Causiam*. Hoc ipsam esse , quod *Demosthenes* *Orat.* de legatione male obita , vocavit *πυλιδιον*, male à *Budæo* transform-

formatum in *comam ascitiliam*, notavit Adrianus Junius lib. 2. animadvers. cap. 6. Verus Ethymologicum, *Causiam* confundit cum *Cameluchio*, de quo postea. *Crobylium* Atheniensibus erat capitis involucrum, causiæ & tiaræ simile. Quanquam est crobyli apud Tertullianum lib. de vel. Virg. cap. 10. alia notio: sumit enim crobylos pro plexis crinibus; & Atheniensibus tribuens cicadas pro insigni & nota, *Crobylos* sumpsit pro Scrobiculis, seu Scrobulis & foraminulis aurium, ad inferendas gemmas. In altera vero editione, sumpsit *crobylum* pro *sirobulo*, sive pro nuce pinea ex auro, quod erat Barbarorum gestamen. Verum bis impegit Rhenanus; cum *crobylus* nusquam tale quid sonet, ut bene advertit Adrianus Junius lib. 2. animadv. cap. 1. Apud Thucididem in 1. & Lucianum in Navigio, crobylus sonat plexum crinium, detinentem in acumen; quo etiam pacto sum-

sumpsisse videtur *crobylos* Tertul-
 lianus. At apud S. Asterium homil.
 in Festum Calend. *crobylus* proteg-
 mine capitis fœminei accipitur, in
 ea acri castigatione virorum, effin-
 gentium se in mulieres, & vestitum
 quoque muliebrem adhibentium,
 quasi pœniteret illos esse quod e-
 rant, ut S. Maximus eandem insa-
 niam castigans dixit homil. de Ca-
 lendis. Apud Athenienses *crobyli*
 erant pilei, ad tegenda virorum ca-
 pita, quales ante descripsi.

Tiara passim tegebat Persarum
 capita, indeque apud omnes conspi-
 cui Persæ. Unde astus Cimónis, qui
 navibus aliquot Persicis interceptis,
 ut est apud Diodorum lib. II. fefel-
 lit & oppressit Persas, nihil sibi me-
 tuentes à navibus, quarum vecto-
 res tiaris insignes, Persas se esse
 mentiebantur. Erat porro tiara quin-
 tplex, ut erudite prosequitur Pa-
 schalius lib. 10. de Coronis. Unus
 erat omnibus communis; alter proce-

H

rum;

rum; Judicum tertius; quartus sacrificantium, de quo Valerius Flaccus.

*Subligat extrema patrium cervice
tiaram.*

Quintus ac postremus, majestati Regiæ peculiaris. Hærendo autem in tiara omnibus apud Persas communi, S. Hieron. Daniel. 3. ait, genus fuisse pileoli Persis Chaldæisque commune. A mitra secernebatur, quod tiara in occipitio substringebatur. Unde illud docti Poëtæ :

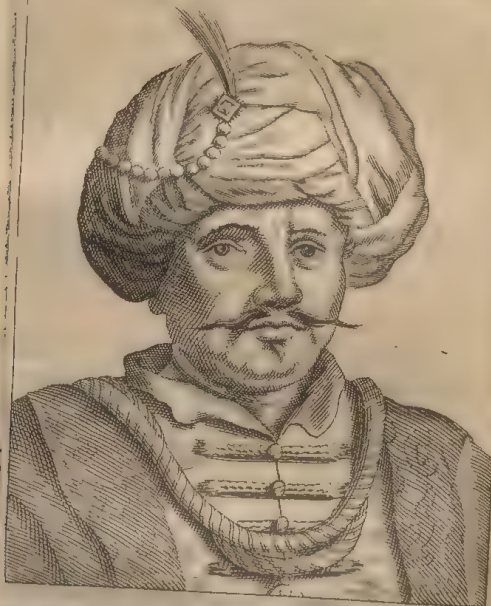
---- *Et longa redimicula mitra ,
Mæonia mentum mitra , crinemque
madentem.
Subnixus, &c.*

Plerisque Barbaris fucere in usu pilei, sed varie efformati. Parthi ex usu patrio pileati procedebant. Unde Parthos *pileatos* dixit Martialis lib. 10. epigr. 22. Et in nummis quos Goltzius exhibet, Romano Imperatori, ob recepta à Parthis signa

de Romanis exportata , supplex proponitur Parthia , pileum demisse porrigens. Apud Scythas , soli honorati erant pileati. Videndus Lucianus de Scyth. & Dionys. Trajanus , cum de Decebalo. Garamantæ pileo usi ex dimidio ovo sturthionis in æquas partes diffisso. Ex uno quippe tali ovo duplex pileus efformabatur absque margine , ut Lucianus in Dipsade tradit. Ea-que forma visitur pileus in nummo Gordiani Imperatoris , ut refert Pierius lib. 40. cap. *de Pileo* , addens , se in nonnullis statuis ac nummis observasse aliqualem sursum versus tantisper inflexum pilei marginem extremum ; alibi veroprehendisse , pileos alia forma effictos ; nunc admodum patulis marginibus , nunc cava parte pressos , alios planos , plerunque eadem ex parte acuminatos. Pileus seu potius petasus Æthyopum adeo patet , referente Nicolao Godino lib. 1. de

rebus Abassino. c. 12. ut decem hominibus inumbrandis par esse queat. Pileos Sinarium describit Trigaultius lib. 1. de Sinica expedit. cap. 7. & 8. Moscorum nobilium pileos sic describit Sigismundus Herbertenius: *Vestes habent oblongas, pileos albos apicatos ex lana coacta, qua penulas Barbaricas confectas videmus, solidosque ex officina gestant.*

Tegmen capitis, quod Turcæ *Turbantem* vocant, satis accedit ad tiaram Persicum popularem; Græci recentiores vocant φανώλιον, quasi fasciam complicatam. Gretserus ad lib. 2. Codini cap. 5. derivat vocem *Turbant* à Corybantio Græcorum. Hujusmodi Turbantes albos gestant Turcæ. At Tartari, (& ipsi quoque Mahumeto mancipati,) virides habent; hoc Tartarorum capitis tegmen sic describit Martinus Martinius in historia de bello Tartarico: *Biretum capiti æquale rotundum gerunt, at humile; hoc pretiosa pellis fascia*

fascia per circuitum ambit, ad duorum
vel trium digitorum latitudinem: (ex
plerunque Castoris vel Zibellinarum
est;) haec pellis aures, frontem ac tem-

H 3

pora

pora à frigore defendit : quantum vero bireti supra pellis fasciam eminet , tantundem rubra byssus undique sparsa tegit , vel nigri aut purpurei equorum crines , quos pulcherrime tingunt , gestamen plane commodum , nec inconcinnum.

Est igitur ruber Tartarorum pileus (nunc saltem ;) olim viridem fuisse produnt ; rubrum autem pileum gestant Persæ , qui Mahumeti sub Ali sunt addicti. Nec mirum colore turbantum dissidere , qui implacabiliter dissident occasione superstitionis , aliter à Turcis , à Persis aliter acceptæ , ut fusius tradunt Ioan. de Barros decade 2. Asiæ lib. 10. cap. 6. Orosius de rebus Eraman. lib. 10. Sansovinus de rebus Turcicis , Florim. Remondus de Hæreseos natalibus lib. 1. cap. 4.

Quod hic ruber pileus transierit in novam discriminatoriam Sectæ , ac Imperii , perstringo ejus initia per pueris. Ales ergo frater patruelis Mahumetis , ac gener , ipsi defuncto succe-

succedens, legem soceri suis interpretationibus adeo interpolavit, ut plane alia videretur. Itaque Homar, affinis Mahometis, pro legis à Mahomete propositæ integritate, & recepta interpretatione, acriter adversus Alim certavit; unde superstitionis in duas sectas discissio, hodieque vigen-
gens, manavit. Arabibus Homaris sectatoribus, Persas Ali addictos, non secus ac exleges & desertores, ac legis patriæ corruptores aver-
santibus; nec Persis mitius agentibus in Arabes Homari addictos. Cum autem non exiguo tempore pars Ho-
maris prævaluisset, exortus est cir-
ca annum Christi 1370. qui se ex Ali
prognatum diceret *Sofi*, & acerrimus vindex sectæ ab Ali constitutæ
haberi vellet, & revera esset. Is ergo,
ut suos ab Homaritis discriminaret,
pro lineo albo turbante, quo Homari-
tæ utebantur, in memoriam duode-
cim filiorum Hocemi Alis filii, turban-
tem instituit, è cujus medio pilcolus

acuminatus, è lana constipata colore rubro confectus, & senis utrinque gradibus distinctus, accommodata ad contractionem vel diffusionem emicaret. Et pileum, notam sectæ Persicæ Ali inhaerentis, Ismaël Soffi potentissimus Rex Persarum, Usuncassanis ex filia nepos, magno studio, & partim blanditiis ac precibus, partim vi & armis, usurpari à multis populis curavit, magna Turcarum concitatione; qui adversarios ob rubròs pileolos, exprobraturi defectionem à Mahumete, vocant *Kesutbassi*, hoc est *capita rubra*. Sicut à lana qua constant pileoli illi, sunt qui velint Persarum Regem per excellentiam dictum *Soffi*, quod nomen Arabice *Lanum* sonat, cum turbantes Turcici sunt linrei. An ex veteri usu Regum Aegyptiorum? horum enim iudicio sanctæ vestes profanæ erant, unde lintels in templis utebantur, & funebres tunicas, quibus in sepulchra, religione conse-

consecrata inferrentur, habebant
 linteas. Id quod Orphee & Pytha-
 goræ additi servabant. Causas scru-
 tantur Plutarchus, tract. de Iside, &
 Philostratus libro 8. vitæ Apollonii,
 Apulejus in Apologia, & qui *linige-*
ros dictos enucleant apud Juvena-
 lem Satyr. 6. & Martialem lib. 12.
 epigram. 29. *Linigera* item deno-
 minatæ Isidis Sacerdotes. Quod si
 Terrullianus lib. de coro. mil. cap. 8.
 linteum quo se Christus ad lavan-
 dos Discipulorum pedes præcinxit,
 vocat *propriam Osiridis vestem*, idcir-
 co ita locutus est, quia iidem erant
 Isidis ac Osiridis Sacerdotes. Sed
 de his alibi.

SECTIO IX.

*Tegmina capitis Mundanorum
 Fastigiorum.*

SUscipi agendum de tegminibus.
 Itaque non huc advocabo coro-
 nas, quæ duntaxat caput cingunt,

H S

NON

non etiam obtegunt. Verum est, coronam Imperatoriam esse superne opertam, & ut Anastasius Bibliothecarius in Leone III. appellat, *epanoclistam*; id quod etiam de Pontificia corona est admittendum. Cæterorum vero Regum ac Principum coronæ radiatæ, superne patent; vel (ut verius dicam,) superne patebant non ita pridem; quamvis abusione ab uno temere cœpta, omnes fere Regiæ coronæ aliter nunc habeant. In coronarum ergo tractationem à tam multis conscriptam, non est consilium excurrere, sed in tegminibus principalibus sistam, initio factò à tegminibus capitum summorum Dynastarum; tum progrediendo ad ea quibus inferiores Magistratus operiebantur.

Imperatores Romani, in bello, & ubi operiri capita mos erat, pileis Laconicis contecti capita, describuntur à Synesio in orat. de regno. De fastu namque & pompa Augustorum

storum sui temporis multa prælocutus, qui Homericeam imprecationem. (lapideam scilicet tunicam,) in se ipsos trahebant, geminis ubique & lapillis distincti, pavonum instar, interrogat; *Num melius nunc vobiscum agitur à quo hæc circa Reges cerimonie institui cœperunt, latibulisque vos, lacertarum in modum continetis; egre ad Solis splendorem proceduntium, ne vos homines esse, homines ipsi deprehendant? An potius tunc cum exercitibus præficiebantur homines, in propatulo vitam agentes, Sole adusti, reliquoque in victu, sine ullo artificio simplices: non Dythyrambicum ac Tragicum timorem spirantes, sed Laconicis pileis, quos in statuis pueri spectantes derident; quosque senior plebs felices fuisse non putat, immo vero si vobiscum conferantur, plane infelices.* Nec ita multo post, describens Carinum Imperatorem in fines Parthorum progressum, advenientibus Parthorum Legatis, detracto pileo, calvum

caput ostentasse ait, minatum, ni satisfacerent justis Romanorum postulatibus, ferro & igni vastandum per brevi omnem hostilem agrum: ter-ritumque Carini abstinencia & magnis animis Parthorum Regem, qui Tiara & Candyc ornabatur, cecidisse ei, cui ex vilissimis lanis amictus, pileusque essent. Itaque Carini pileus laneus erat.

Imperatores Constantinopolitani in usu communi utebantur pileo, ut videre est apud Codinum de offic. Constantinopol. cap. 6. num. 18. Eum vero pileum, (ut ibidem additur,) in solemnitatibus mutabant alio tegmine; puta *crinonia*, *tetraphillo*. Crinoniam à specie lilii nomen invenisse existimat Gretserus ad eum locum lib. 3. commentar. cap. 1. §. 8. ut & tetraphyllum, censet sic denominatum à quatuor foliis. Idem Codinus c. 6. n. 36. meminit variorum Imperatorii capitis tegminum, ac nominatim ejus quod dici-

dicebatur *Tropæchia*, à tropæo seu trophæo; & *Iustinianai*, quod scilicet Iustinianus assumpsit. Certant de ejus tegminis forma Alemannius ad arcanam Procopii historiam, & Gretserus tomo 3. de Cruce lib. 1. cap. 20. & ad Codinum in supplemento pagina. 304. & 305. Et fortassis immerito certant, cum Codinus diserte notet, Iustinianum varia habuisse capitis tegmina propria: & nunc unum, nunc aliud gestasse pro arbitrio. Notanda vero sunt Curopalatis verba in opere de Offic. aulæ Constantinopol. pag. mihi 100. *Quod nunc appellatur stemma, id olim nominatum fuit* * *diadema. Id autem*

H 7 . . . erat

* Diadematis usum primis Romanorum Imperatoribus exosum, posterioribus familiarem fuisse satis constat: at vero cui hoc quisquid est ornamenti primum debeatur, in incerto res est. Victor id alibi Aureliano, alibi (ac si sui eum paniteret) Caligulae illud ascribit. Contra Iornandes Diocletiano: Cedrenus & Fasti Siculi Constantino illud tribuunt. Forte minus constans & interruptus per intervalla pro imperantium ingenio ille mos, postereis occasionem dedit, ut primos ejus rei inventores crederent, penes quos primitus illius usum
vide.

erat textile aureum, cum lapillis & margaritis, positum ad Imperatoris frontem, & pone revinctum, cerebrum versus : (quamobrem etiam, dicitur diadema :) quod ex eo paulatim mutatum, effectum est quale videtur hodie, & nominatur steinma, quod autem nunc vocatur diadema, id olim militaris zona dicebatur, honorem indicans, qua olim Tyranni Christianos milites primum privabant, tum eos tortoribus dedebant. Aliqua in his Curopalatae verbis recte habent, alia depolcunt censuram. Quod enim vocis diadema ethymologiam, à circumligatione & nexu repetit, bene habet. Inepritis siquidem Ioannes Andreas, in Clement. Romani, de iurejur. derivans diadema, à δύο, idest duo, & demo, quia demit principium & finem sua rotunditate. Dicitur ergo diadema, ἐπὶ τῷ διαδῶν, quod est circumligare ac cingere, ut bene censuit

viderant. Ceterum uti non una omnium ratio, ita nec unum illud diadema generis, sed & commutatum aliud, aliud parum & sine gemmis, utrumque tamen suis imperatoribus peculiare fuit : ut usque huc tibi effigiem & ideam damus.

fuit Curopalates. At non bene *diadema* cum militari zona antiqua permiscet. Neque enim omnes, zonæ militaris jure donati, erant diademati, ut est notissimum: cum diadema semper fuerit nota supremæ potestatis Regiæ, unde Tryphon. 1. Machab. 3. dicitur sibi imposuisse Asiæ diadema; & pro numero Regnorum, multiplicabantur diademata, ut videre est apud Herodianum lib. 6. cum de Artabano: & lib. 1. Machab. cap. 11. vers. 13. dicitur Ptolemæus imposuisse *duo diademata capiti suo; Ægypti, & Asiæ*. Erat ergo diadema manifestum Regni insigne; & idcirco vel in necessitate imposuisse capiti diadema erat crimen læsæ majestatis, & morte luendum; ut contigit illi nautæ, qui defilens in mare, ut Alexandri diadema, in aquas prolapsum, educeret, cum illius conservandi gratia suo capiti inter natandum illud imposuisset, ita præmio luculento ob receptum dia-

diadema donatus est, ut mox sit capite minutus. Rem describit Arrianus lib. 7. Multa de diademate collegit Alex. Neapol. lib. 1. genial. cap. 28. & Josephus Stephanus Opusc. de coronat. Rom. Pontificis, ac in cap. 1. libri primi Machab. ad vers. 10.

Perfarum tiara Regius longe differerebat à tiaris reliquorum: erat enim rectus, tantisper à fronte remotior, & quâ frons media est, exacutus ac fastigiatus in mucronem, ut ex Aristophanis avibus colligitur. * Nummi à Goltzio exhibiti, tiaram Persicum Regium, repræsentant, figura erecta, & summa sui parte turrita, cum infulis à posteriori parte pendentibus, & bucculis ad

* Tiara Persæ, & si nummus fides, Persarum exemplo Reges Orientales alii uti solent: credo ut qui viribus impares ex utroque maiestate pares viderentur. Quin, quod plerumque fieri solet, ut cum regione mores imitemur, ut si etiam Antonio, ex quo Romane gravitati barbaricum fastum superinduerat, non displicuisse hoc summe potestatis insigne, hi, quos tibi exhibemus, nummi demonstrare quodammodo possunt.

ad labra usque ex anteriori parte demissis : cujusmodi bucculas in Ma-
gorum quoque tiaris describit Stra-
bo lib. 15. Diligenter de hoc tia-
ra, Paschalius lib. 10. de cor. cap. 2.
Erectam tiaræ formam Regibus
Persicis fuisse peculiarem , habe-
tur ex Seneca lib. 6. de benef. cap.
31. & ex Tisapherne apud Xeno-
phontem lib. 2. Cyripæd. Hujus-
modi rectum tiaram , Zonaras in
Basilio Imperatore ait vocari *typham*,
ob typhum quem ingenerat. Et me-
rito sane expostulabat Dio Prusæus
orat. 14. *in fine*, tanto studio Persa-
rum Regem cavisse, ne quis alius re-
ctum tiaram assumeret , illico inter-
ficiendus si assumpsisset : *Vt autem*
rectum haberet animum , & nemo alius
prudencia eum superaret , nunquam
illi curæ fuisse. Regium hunc tia-
ram , cumulabat diadema ; id est fa-
scia fronti applicita, non corona , ut
contra vulgarem persuasionem be-
ne confirmat Alexander Neapolitan.
lib.

lib. 1. Gen. cap. 28. Apud Persas
ergo eam fasciam cumelasse tiaram,
liquet ex Xenophonte lib. 8. Cyri-
pæd. ubi Cyrum describit in publi-
cum prodeuntem, Regio apparatu
conspicuum; *habentem* (inquit,) *diadema* * *circa tiaram.* Id ipsum

tradit Dio Prusæus orât. 14. Et in-
ter alias quidem gentes, diadema
cingebat nudum caput, & pro *infi-*
gni Regio usurpabatur, ut loquitur
Taci-

Tacitus l. 2. Annal. & Virgilius II. Æneid. agens de Rege Tyrrheno, ac Silius lib. 16. agens de Syphace; ubi diadema Africanis Regibus fuisse album ostendit, quale etiam fuisse Iulio, habet Suetonius. cap. 79. unde *alba fascia* vocatur à Luciano in *Navigio*. At apud Persas (de quibus agebam,) diadema ex cœruleo & albo interstinctis constabat, ut habet Curtius lib. 3. quod item volunt, qui illud contextunt ex albo & purpureo. Nam cœruleus color non raro *purpureus* dicitur: ut cum mare dicitur *purpureum* idest *cœruleum*, et viceversa, pro purpureo cœruleum dicitur 4. Georg. & 10. Æneid. Reginas quoque usas tali diademate, monstrat Bayssius lib. de re vestiaria cap. 20. & constat ex Plutarcho in *Lucullo*, cum de Monima. Sic igitur confectum diadema, & multiplicatum pro numero Regnorum, ut diserte habetur de Ptolomæo 1. Machab. 2), adponebatur tiaræ
apud

apud Persas: de quibus proinde potest valere utcumque, id est materialiter, & propter appositionem, ac nexum, quod falso aliqui universaliter dicunt; diadema fuisse pileolum cum fascia. Et in eundem sentum accipio Sidonium, qui carmine 23. sic canit de tiara Persico:

*Ut fastu posito tumentis aule,
Qui supra Satrapas sedet Tyrannus;
Rictans semideum propinquitates,
Lunatum tibi fleteret tiaram.*

Et carmine 2. ad Anthemium.

*Flectit Achemenius Lunatum Persa
tiaram.*

Vocat *Lunatum tiaram*, qui revera Lunatus non erat: ideoque à Bulengero reprehenditur lib. de vestim. Pont. cap. 5. Sed præterquam quod Sidonius facile exponi posset de tiara, in quo efficta acu aut appicta esset imago Lunæ, quam Persarum fuisse symbolum dixit Curtius lib. 4. & fuisse omen augendi subinde imperii,

perii, censet Paschal. lib. 9. de coron. cap. 18. Præter eam, inquam, Lunati tiaræ expositionem, optime dicitur tiaram Persicum fuisse Lunatum, ratione diadematis tiaræ apppositi, quod erat Lunatum. Erat & aliud Persarum Regibus capitis tegmen pellitum, ut habetur ex Polluce lib. 7. cap. 13. *Candya* appellabant. Sed hic cavenda est æquivocatio. Nam *Candys* alibi nomen est vestimenti, ut jam ex Dione Chrysostomo retuli, & multis signatis Autorum locis illustrat Brissomius lib. 2. de Regno Pers. Videndus Paschalius lib. 10. de coronis, cap. 3.

Cidarim idem fuisse quod diadema, censet Budæus in Pandectas, & Pancirol. lib. 1. variar. cap. 9. At Cidarim, vix nisi nomine à tiara discrepasse notat Alexander Neapolit. lib. 1. genial. cap. 28. & patet ex Curtio lib. 3. qui tegmen Regum Persarum appellat *Cidarim*. Agathias item lib. 4. Regium Persarum pileum, pro-

promiscue nunc *tiaram*, nunc *cidarim* nominat, agens de Artaxerxe. Itemque agens de Varanne Persa, cui in utero adhuc latenti, imposita est Regia cidaris recta, idest tiara Regia. Genus erat pilei, è pilis contexti. Pollux lib. 10. cap. 36. ex Herodoto, *cittarim* vel etiam unico *citarim* scribit; quod Grammaticale litigiolum non moror, contentus notasse, usum invaluisse ut *cidaris* dicatur. Mirum videri potest, S. Augustinum. q. 123. in Exod. Scripsisse ignorari quid sit *cidaris*; & putare se, non esse capitis tegmen, ut nonnullos censuisse refert. Bene, quod ipsemet D. Augustinus q. 81. in Levit. agnoscit *cidarim* esse capitis operimentum. Usi sunt hoc capitis tegmine Reges Armeniorum, & Ponti: ut de Mithridate agens, tradit Plutarchus in *Pompejo*. Item Reges Ægypti, ut proditum est in Æsopi vita. Nec dissonat Diodorus Siculus libro. 4. asserens Regum Ægypti.

Ægyptiorum ac Æthiopicorum tegmen capitis fuisse pileum oblongum, aspidibus circumvolutum, ut monerentur omnes Regii capitis violatione abstinere, ni vellent patere morsibus mortiferis. Non inquam pugnant ista cum cidari Regibus Ægyptiis attributa. Nihil quippe vetat cidarim oblongum pileum dicere. Male tamen aliqui, de hujusmodi cidari seu pileo accipiunt illud Martialis libro 1. epigrammate 49.

*Lunata nusquam pellis, & nusquam
toga;
Olidaeque vestes murice.*

Quamvis enim erant plerique Summatum pilei pelliti, quales hodie Germanis nonnullis Principibus sunt insignia potestatis, ut late prosequitur Paschalius lib. 9. de coronis cap. 23. Tamen Martialis eo loco qui proferebatur, non spectabat gestamen capitis, sed pedum, in quo erat

* Lunula, insigne nobilitatis, juxta illud Juvenalis Satyr. 7.

---- *Nobilis & generosus,
Appositam nigra Lunam subtexit
aluta.*

Videsis proverbium. *Nobilitas in Astragalis*, quod ab Herode Attico in Bradeam levirum suum, magnifice crepantem generis nobilitatem, jactatum refert Philostratus lib. 2. Sophist. Agit de simili pedis gestamine, idem Martialis lib. 2. cum de nobilitate non nupera & hesterna, sed antiqua supertalari luniformi notata, ait,

*Non hesterna sedet Lunata lingua
planta.*

De eodem ergo tegmine agebat priori illo loco; qui proinde male ab

* *Lunula patriciorum in calceis ornamentum fuit, quo antiquitatem forsitan generis sui demonstrare, & majores suos Arcadium instar, preselenitos, & ante Lunam natos, ipsiusque Iovis coetaneos fuisse videri volebant. Formam earundem nobis Casalius praeiit, nos illam ex Casalio tibi exhibemus.*

.b aliquibus ad capitis tegmina est detortus. Medorum Regum capitis tegmen, quod commune esset Iudicibus Persarum, mox ex Codino describam.

Rufforum Imperator, vulgo *magnus Dux Moscovie*, pileum habet, quem in hæc verba describit Sigismundus Baro, in rerum Moscoviticarum commentario. *Pileus ipsorum lingua, Schapka dictus, quo Wolodimerus Monomachus usus est, & quem gemmis ornatum, aureis item laminis, quasi quibusdam spirulis subinde se vibrantibus, mire concinnatum reliquit.*

Magnatum Summatibus inferiorum, tegmina capitis peculiaria alicubi fuere. In Imperio Constantinopolitano, magna hac in parte erat varietas. Andronico, cum creatus est Imperator, detractum esse pullum & acutum pileum, quo antea utebatur, & rubram mitram ejus capiti fuisse impositam, Nice-tas autor est, libro singulari de Alexii

lexii Comneni imperio num. 18. Biretum acuminatum Nicephorus Gregoras lib. 11. *in fine*, proceribus ætate provectioribus in usu fuisse ait, serico tectis, pro dignitate cuiusque, adolescentibus capite nudato agentibus. Andronicum vero Palæologum omnibus concessisse pileos, & varijs varios placuisse, his Latinos, alijs Mysios & Triballicos, alijs Syrios & Phœnicios, prout cuique libebat. Ita ille de pileis in usu communi procerum. Nam tegmina capitis, quæ erant veluti tesserae ac notæ dignitatis, non videntur abrogata. Apud Codinum lib. de offic. Eccles. & aulæ Constantinopol. Multa de hujusmodi tegminibus capitis inferiorum Magistratuum legere licet, præsertim. cap. 3. & 4. *Tegumentum capitis (inquit eo cap. 3.) quo Despotæ utitur, quod umbella seu umbraculum appellatur, totum ex margaritis constat. Umbo seu ambitus*

præfert nomina ejus qui gestat illud, *auroclavatum, fimbriatum*. *τὰ σῆα* qualia sunt Imperatorii pilei, exceptis nodo & palmulis. Hæc illius pilei *σῆα*, apicem exposuit Iunius. Quid sint, ambigit Gretserus lib. 2. comment. cap. 4. Notat vero paulo post Codinus, de eo ipso Despotæ pileo: Cum Despota adhuc puer est, nullum tegumentum fert in capite, dum in palatio versatur; sed manet aperto capite. At quando equitat, tunc fert eum quem antea descripsimus pileum. &c. Cum ad ephebi ætatem processit, tunc fert eum quem ante descripsimus pileum, idque etiam in palatio. Inferius, de pileo generi Imperatoris, sic scribit: Pilei generorum Imperatoris, si sint Despotæ, aurei & coccinei coloris sunt & fimbriati, habentque Cruces ex margaritis, & gyros seu circulos. Pileus Sebastocratoris aurei & coccinei coloris est, & limbatus. Umbo ejus & *τὰ σῆα* qualia Despotæ, &c. Caesaris pileus fimbriatus est, aurei & coccinei coloris, qualis est.

est Sebastocratoris. Umbo & densitius :
qualia ejusdem. Addit. c. 4. Codinus
de tegminibus capitis aliorum Ma-
gnatum. Pileus magni Domestici, au-
reo & coccineo colore tinctus est; clava-
tus cum umbone aureo & coccineo, qui &
ipse clavatus est. τὰ αἰὲν ἰνσταν ὑμνον
chrysococcinea, &c. Pileus magni Du-
cis colore aureus & coccineus est, clava-
tus absque umbone. Huic pileo similes
fuisse pilcos Logothetæ & magni
Stratopedarchæ, ait inferior. Sub-
dit vero Magni Primicerii pileus fim-
briatus est, &c. Protosebasti pileus
aureo & prasino colore nitet, excepta
fimbria quæ purpurea est, &c. Logothe-
tæ generalis ærarii pileus, est albus pan-
nus, cum margellis, &c. Protovestiaritæ
pileus, clavatus est, &c. Primi Secre-
tarii pileus est blattens, duplicis coloris
purpurei & albi, habens margellica fim-
briata, lata non in Crucis formam, sed in
orbem circa verticem pilei, ambitumque
trullæ, quæ supra habet figuram tri-
folii, margellis ornata. Vocat trul-
I 4 lam,

lam, partem summam pilei, qua clauditur & quasi concameratur; voce ab ædificiis translata. Demum addit *Præfecti exercitus pileus clavatus est*. Erant hæc tegmina capitis Magnatum & aulicorum. De Judicum vero Pilaticis mox dicam:

Inter Persas erat peculiaris tiara Judicum, de qua Paschalius. A. Me. dis accersit, & *Pilaticia* vocat hujusmodi judiciaria capitum tegmina Codinus, sic scribens cap. 6. num. 46. *Cum Persarum gens parva esset, & vitam pastoritiam ageret, Cyrus, relictis Persarum moribus, utebatur ritu & consuetudine Medorum, utpote gentis magna & magnifica. Horum vero Indices ferebant epilorica seu superulas, & in capite lineum tegmen, Phaceolidem appellatum. Ex quolibet Phaceolio pendeat à sinistra parte margellum, sive fimbria ex margella, alteram aurem ejus qui gestabat obtegens. Quo significabatur, aurem quidem resectam accusatoribus dari; te-*
 Etam

*Etiam vero aurem accusatis, sed absenti-
bus reservari. Ex collo Indicum pende-
bant in sericis filis margellia, cum sim-
bria. Longitudo erat spithama minor,
latitudo unius palme. Quæ Rex Me-
dorum ferebat, similiter & Indices.
Quemadmodum igitur olim exerci-
tum Duces ferebant torques, qui erant
honoris indices, sic & pilaticia honorem
Indicum manifestabant*

Apud Sinas peculiaris est Magi-
stratibus omnibus pileus quem sic
describit Nicolaus Trigaultius lib.
1. expedit. Sinicæ cap. 6. *Omnes
Magistratus, sive philosophici sive mi-
litares, infimi juxta ac summi, eodem
pileo insigniuntur, is est è velo nigro, &
utrinque duas velut alas habet; fere su-
pra aures ovata figura, ea ita pileo ad-
herent, ut tamen facile excidant. Hoc
ajunt modo se ad modeste rectaque in-
cedendum cogi; & à capite leviter in-
flectendo, prohiberi: quod si fecerint,
Magistratum violant majestatem.*

SECTIO X.

Pileus Doctorum.

PErantiqui moris est, ut sit Doctōribus certus habitus, cujus usu interdicitur iis, qui iudicio illorum, penes quos est ea potestas, probati non fuerint, ac velut inaugurati. Sic enim Sophistæ olim Athenis pallium Philosophicum, unaque Sophistarum dignitatem, certis ritibus servatis, affequebantur, ut scribit Olympiodorus apud Photium Cod. 80. Neque sermo duntaxat est de facultate assumendi pallii, quasi ad tyrocinium Scholasticis illico ac adventabant, factâ à Magistris, non absque annumeratione pecuniæ, & plerisque ludicris, ut memorat orat. 20. Nazianzenus, liberatum ea Pompa Basilium Athenas appulsum describens; sed sermo est de pallio veluti Magistrali, quod concedebatur solis ad docendum idoneis, qui simplici-

ter ἡσυχαιοὶ ἡσυχαιοῖσι appella-
 bantur; eo quod inter sapientes alle-
 cti, & legitime inscripti, ut diligenter
 ex plerisque antiquis notavit Creso-
 lius l. 3. theatri c. 16. Et perspicue ha-
 betur ex can. 71. Trullano, ubi me-
 moratur usus Ethnicorum in veste
 certa, candidatis Sapientiæ; & certa
 item, jam decurso studiorum curri-
 culo assignanda, quod Synodus fieri
 deinceps vetat (utique adhibitis ri-
 tibus illis, è cœnosa Ethnicismi scro-
 be haustis, & alicunde lutulentis.)
 Inter eas autem Magisterii ac Docto-
 ratus notas, numerabatur corona, quæ
 ab initiatore mystæ imponebatur, ut
 est apud Aristophanem in Nubibus,
 cum describitur Strepsiadis inaugu-
 ratio per Socratem. Et tunc nomen
Sophiste, sive Doctorum titulum
 assequiebantur, ut est apud Philo-
 stratum lib. 2. de vita Sophist.
 Præcessisse porro hujus tituli delati-
 onem, suffragia judicum ad id au-
 thoritate instructorum, docet Lu-
 cianus

cianus in *Eunucho*, & Eunapius in *Prohæresio*. Quamvis ergo Synodus Trullana, ob mixturas aliquas impuras, vetuerit peragi quas dicebant *cylistras*, & ritus illos Ethnicos, qui usurpabantur in Tyronum initiatione, & jam consummatorum inauguratione, reteneri noluerit à Christianis, tamen esse suas Doctoribus peculiares notas, non prohibuit. Imo cum id spectet ad honorem artes alentem, prohiberi nec decuit, nec debuit. Ut enim bene in hanc rem ratiocinatur Rebuffus tract. de privil. studio. & Iacobus Middendorpius l. 1. de Academiis cap. 13. post Iuvenalem Satyr. 10. & Bionem in Bucolicis, Iamblichum & alios, virtus inhonorata jaceret, nec esset qui vellet labores in literarum adeptione devorandos exantlare, nisi esca præmii & honoris pelliceretur. Is autem honor præsertim cernitur in peculiari amictu & peculiaribus externis notis, inter quas eminet pilei concessio. *Bire-*

tum vocat Bertachinus, aitque esse signum victoriæ & gratiæ, nec non Sacerdotii & superioritatis; & has omnes ob causas merito concedi Doctoribus cum inaugurantur, addito in vertice hapso, seu flocco, pro Doctorum varietate, coloris diversi.

Tangit his paucis Bertachinus compagem & colorem, ac fines pilei Doctoralis, quæ breviter percurrenda sunt & distinctius exponenda. Et pileus quidem alicubi non ejusdem est coloris, tamen apud nostrates semper est niger. Ajo alicubi aliter rem se habere, quia ut scribit Middendorpius lib. 1. de Academicis cap. 13. & Maximilianus Sandæus in Theolog. Jurid. commentat. 50. apud Germanos (inter quos ipse scribebat,) solus Doctoralis pileus Theologorum est nigri coloris, ad innuendum eos esse mundo mortuos. Est quippe nigredo mortis symbolum; ut propterea Satyri-
cus,

cus, *nigros maritos* dixerit pro *mortuis*. Qui vero apud eam gentem in aliis facultatibus promoventur ad lauream Doctorum, pileos habent alterius coloris quam nigri. Nempe Jurisperitorum pileus est ruber, eo quod adsint Regibus & Principibus terræ, quorum præcipuum ornamentum est purpura. Medicorum vero & Philosophorum pileus Doctoralis est violaceus, aut cœruleus, ut moneantur oculos suos non declinare in terram. Ex Godelmanno lib. I. de Magis cap. I. Dæmon in Marchia, specie Advocati objectus, pileum cœruleum prætulit. Hæc igitur est coloris quoad pileum alicubi multiplicitas, quæ apud nostrates locum non habet. At floccus apud nos quoque, pro variis est varius. Eum floccum aliqui superiore seculo Genevæ, cum ea urbs sub auspiciis Spiritus sancti reformati, omnia susquedequae evertit, porro hortensi mutavere, quem pileis,

leis , affuerunt vel adjunxerunt :
quod quantam bilem Farello , meri
Dei verbi pincernæ inter primos
strenuissimo , exciverit , docet in
Calvini vita Laingæus cap. 7.

Nunc intactos ex Bertachino pilei
Doctorem fines , eiusque quadratam
formam inquiramus. Victoriæ si-
gnum haud injuria statuitur pileus
Doctorem ; nec abs re , cum oleastro
Olympionicarum confertur ab Adria-
no Junio lib. 5. animadvers. cap. 2.
quia diligens studium , quod necesse
est in Doctore præcessisse , perinde
est ac lucta & agon cum ignorantia
& ignavia. Et quemadmodum Ago-
nistici varie probabantur & exami-
nabantur , priusquam ad certamen &
victoriæ viam admitterentur ; ita qui
Doctorem lauream captant , variis
probatationibus & examinibus subja-
ceant necesse est. Proportio est ma-
nifesta. Triplicem enim Athletarum
coronam , pro triplici eorum gradu ,
agnoscit Imperator lib. *Athletas ita*,
cap.

cap. de Athletis, ubi Bartolus & D.D. passim; similiter igitur inter studiosos sapientiæ, alii depositi Tyrocinii insignibus donati, dicuntur *Baccalaurei*; sive à lauri baccis, ut significetur spem fieri, quod à baccis ad laurum, seu plenam lauream denique pertingant; sive à bacillis quorum olim collatione creabantur, ut vult Renatus Barrensis, in Admonitione de Tertulliani dogmatibus. (Quanquam in Italia primum hunc gradum honorum Scholasticorum non requiri ad Doctoratus titulum & decus adsciscendum, notat Quintilian. Mandos. ad reg. Cancell. 16. q. 11) Alii ulterius progredientes, denominantur *Licentia- ti*, & *Prodoctores*. Tertio denique alij, ad ipsum proVecti apicem honorum Scholasticorum, *Doctores* plene & absolute appellantur. Atque ita hi Athletæ sapientiæ, servant proportionem cum antiquis athleticis; sicut quoad probationes &

examina agonisticis præmitti solita , ut Faber in Agonistico lib. 3. cap. 17. aliique notarunt, ita quoad gradus, & varia externa signa, tanquam laborum præmia, merito rependenda iis qui probati sint laurea digni, atque notaculo quo ab aliis fecernerentur. Videndus Faber eod. lib. 3. cap. 28. Hæc porro nota nullibi statui convenientius ac principalius potest, quam in capite. Inprimis, quia ob necessariam, dum hic vivimus, intellectus ac phantasie in operando connexionem, & phantasmatum inter intelligendum speculationem, capitis per studia fatigatio major fuit, quam reliquorum membrorum. Præterquam quod eminentia capitis, ut supra sect. 2. disputatum est, notas victoriæ in capite collocatas, conspicuas omnibus facit. Quare post luctam & certamen, optime hac quasi laurea donantur Doctores, imitatione Dei, qui in
 cœlo

cœlo speciale decus quod *aureola* Doctorum dicitur conferet Doctoribus probatis, de quo bene differt Carolus Regius lib. 1. Orator. Christ. cap. 22. & Joannes Bagotius in demonstrationibus Christianis t. 2. lib. 5. disp. 7.

Quod gratiæ simul ac victoriæ notam, pileum Doctoris statuebat Bertachinus, existimo referendum ad probatos mores, & vitæ sanctitudinem veri Doctoris. Supponitur enim non excepturus tot labores, quot exantlare necesse est eum qui digne ad affecutionem hujus decoris pertingit, nisi virtute & gratia præcelleret, qua tot illicitis voluptatum & avocamentis à recto, constanter obstiterit. Erasmus sane Adag. ad *pileum* vocare, existimat pileum esse notam virtutis spectatæ, & idcirco conferri Doctoribus. Quo etiam pertinet longa disputatio Lucæ de Penna ad l. *Murileguli*, C. de murileg. & gynæciar.

næciar. monstrantis, pileum Doctoris dici *biretum*, quia supponit duplicem rectitudinem in eo cui confertur. Eam vero duplicem rectitudinem ita explicat idem Doctor, ut omnem plane sanctimoniam comprehendat.

Eodem revolvitur *Sacerdotium*, cuius pileum Doctorum tesseram esse itauebat Bertachinus: & idem habet Mar. Socinus cap. *Quanto*, de Magistris. Disciplina enim etiam humanæ, sub quodam Sacerdotio exercendæ sunt, & facultates, quibus partis decernitur pileus, veluti quædam numina habentur, ut de Justitia & Justitiæ administris pronuntiavit Ulpianus, quatenus ex Celfo dixit, Jurisperitos boni & æqui Sacerdotes esse, atque adeo juris atque Justitiæ. Quod Hotomannus in Epitome ad titulum 1. Digestorum, & in commentario renovato ad Institutiones tit. 1. de Justitia, Dea Ethnicorum dictum contendit. *Ἐθνικά* aut *Ἐθνικά* vel *ἔθνη* dixere Ethnici, ut ex Eustra-

Eustratio observat Budæus ad lib. 1. tituli primi ff. Institere Hotomani vestigiis, in eo sensu definitioni ab Ulpiano assignatæ admittendo, Donellus Tomo. 1. lib. 1. cap. 4. & Henricus Salmuth ad Pancirolum de rebus deperditis, circa præm. Et quanquam Ulpianus, homo gentilissimus & acerba Christiani nominis insectatione infamis, dignus non est pro quo satagamus; tamen longe aliam fuisse ejus mentem, cum Jurisperitos dixit esse *Institia Sacerdotes*, monstratum est lib. 3. de Virtut. num. 39. & ibid. num. 48. Hoc Sacerdotium, in sancta tractatione & dictione juris consistens, est illustratum. Adde nunc Julianum Imperatorem in longo fragmento sive orationis, sive epistolæ, eodem modo ac sensu prænunciantem. *Civiles magistratus, quodam veluti Sacerdotio fungi, quatenus legum sunt custodes.* Indeque infert Julianus dici posse, parem honorem ac cultum,

tum Sacerdotibus & Magistratibus tribui oportere. Quod approbasse videtur apud Cassiodorum Rex Theodoricus lib. 6. epist. 3. in calce formulæ Præfecti prætorio, cum dixit: *Quod Sacerdotium est, præfectura pratoriana competenter agere dignitatem.* Affine est quod doctus Poëta 6. Æneid. & viris doctrina præstantibus, & Sacerdotibus communes post obitum vittas decernit. Ait enim:

*Quique Sacerdotes casti, dum vita
manebat,*

*Quique pii Vates, & Phœbo digna
locuti;*

*Inventas aut qui vitam excoluere
per artes;*

*Quique sui memores, alios fecere
merendo:*

*Omniibus his niveâ cinguntur tempo-
ra vittâ.*

En capitibus Sacerdotum & Do-
ctorum, vittæ in Elyfiorum campo-
rum

rum beatitate decretæ ; perinde ac si utrique fungantur Sacerdotio ; & illi Numinis , hi sapientiæ Antistites statuuntur. Plinius sane lib. 7. cap. 30. Platoni tanquam sapientiæ Sacerdoti & Antistiti ; vittatam navem à Dionysio missam, testatur.

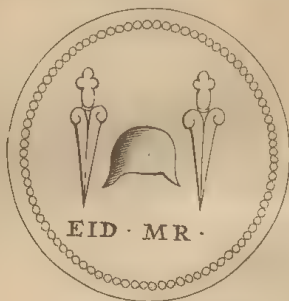
Facit huc non incongrue , quod Theon Smyrnæus, nuperrime editus, cap. 1. Mathematicorum ex Platone *pap.* 18. tradit, de initiatione mystarum , respondente traditioni sapientiæ philosophicæ , & initiationi in ea. Præibat enim purgatio. Tum deinde sequebatur traditio Sacrorum. 3. Concedebatur Sacrorum inspectio. 4. Interveniebat scopus & finis inspectionis , hoc est capitis religatio, & impositio coronæ, inferens potestatem tradendi aliis sacra, Mystæ collata. Hæc proportionem servata , locum habuisse in traditione potestatis alios imbuendi philosophia, (qui est vere Doctoratus Philosophicus ,) affirmat Theon eo capite
 1. quod

1. quod ex Platonis libris de Republica & Epinomide confarcinatum esse, observat ibi in Notis Ismaël Bulliadus *pag.* 215 Ex sensu igitur Theonis Platonem exprimentis, corona Philosophico Doctore imponebatur, tanquam Mystæ perfecte initiato, post examen & probationem, ac veluti expurgationem ab ignorantia. Et sicut corona illa, à Sacerdotibus ad Magistros Philosophos traducta erat, ita pileus Doctorum, qui ei coronæ Magistrorum suffectus, pro Sacerdotali tegmine haberi debet. Sunt enim etiam Philosophorum Magistri inter Doctores; & eo nomine iam olim usos esse pileo, constat ex iis quæ de Philosophis scribit Palladius, agens de Srapione Sindonita cap. 83. Lausiacæ.

Quod denique adducebatur à Bertrachino, de concessione pilei Doctoribus facta; eo quod pileus sit notus superioritatis & potestatis, supponit antiquum usum quo pileus statuebatur

batur nota libertatis, quam Philo-
 sophi & Theologi, præeunte Apo-
 stolo, definiunt potestatem suæ vo-
 luntatis, & dominium in actum
 suum. Esse porro pileum notam li-
 bertatis, vulgatissimum est, & fusc
 illustratur à Bodino lib. 1. de Re-
 pub. cap. 5. & à Pancirolo lib. 2.
 var. lect. juris cap. 220. Inde *voca-*
re servos ad pileum, idem est ac vo-
 care ad libertatem, ut videre est apud
 Senecam epist. 47. & Livium lib. 34.
 Suetonium in *Tiberio*, passimque
 alios. Et quoties libertatis expres-
 sio vel professio facienda fuit, adhi-
 bitus est pileus. Sic Henricus II.
 Gallix Rex, ei publico scripto quo
 rationem reddebat initi abs se fœ-
 deris contra Carolum V. cum Mau-
 ritio Saxone aliisque Lutheranis,
 præfixit in scripti fronte, pileum in-
 ter duos pugiones, ut scribit Spon-
 danus in Annalibus Gallicanis ad an-
 num 1552. num 6. Pileus enim Sym-
 bolum est libertatis, quam Galli-

K cis

cis & Germanicis copiis , Germaniæ
 quæri , prætexebatur eo bello. Imitatione veterum sic factum. Nam Brutus tyrannidis excussor , in veteribus nummis pileum manu præfert. Et in variis nummis Cæsarum , mulier cum pileo , imago est libertatis , ut testantur Pancirolus lib. 1. var. lect. juris cap. 17. & Pierius lib. 40. cap. *de pileo*. Tito Flaminio triumphanti , civium Romanorum duo milia affuisse pileata , ut profiterentur se ab eo accepisse libertatem , scribit in eius vita Plutarchus. In Neronis obitu , Suetonio atque Victore referentibus , plebs Romana universa discurrit pileata , quasi tum demum donatam se libertate contentans. Terentius Culleo , ut Scipionem libertatis suæ autorem profiteretur , triumphanti astitit pileatus , iuxta Orosium lib. 4. cap. 19. Mancipia ipsa , ut scribit Servius ad 8. *Æneid.* cum libertate donabantur , rasis capitibus pileum in Feroniæ

templo accipiebant ; fuisse pileum album , scribit Diodorus , agens de Prusia Rege , qui ut se Romanorum libertum profiteretur , Legatis eorum raso capite & pileatus occurrit. Et rasura quidem capitis in servi manumissione , nota erat declinata tempestatis servitutem comitantis. Nam qui è naufragio emerant , radebantur , juxta illud Juvenalis.

----- *Gaudent ibi vertice raso,
Garrula securi narrare pericula nante.*

Ad illorum ergo similitudinem , qui servitutem evaserant , radebantur , ait Nonius in V. *pileus*. Et sic rasis imponebatur pileus , vulgata apud Romanos libertatis tessera. Unde votum mancipii apud Plautum in Amphitr.

----- *Quod ille faciat Iupiter ,
Ut ego hodie raso capite calvus , ca-
piam pileum.*

Erat

Erat igitur pileus nota & tessera libertatis; nisi quod servi contumaces, ut ex Cælio Sabino prodit Gellius lib. 7. cap. 4. pileati prostabant venales, cum eorum nomine nihil vellet præstare, qui vænum illos exponerat, quod male carpit Stracchia parte 2. de Mercat. num. 76. Videndus Jacobus Durantius lib. 1. var. cap. 10. Sed hoc ex adjunctis dijudicabatur. Alibi autem pileus, libertatis jam aditæ nota erat. An quia pileus insigne erat jam olim nobilitatis? Ulysses sane, cujus cum Ajace de nobilitate contentio apud Nasonem prostat, ut nobilis exprimeretur, pingebatur pileatus. Item Dioscurorum nobilitas pileis est adumbrata. Byzantini exules, (ut ait Picrius lib. 40. cap. *de pileo* (qui quidem genere nobiles erant, ut nobilitatem suam testarentur, appulsi in Italiam, pileos gestabant. An insigne libertatis pileus, quia ingenuis, tametsi nudo capite

K. 3. ince-

incedere solerent, jus tamen erat tegendi capita, quo carebant mancipia? Nam mancipiis quamdiu servitutem serviebant, caput necessario nudum erat, quicquid demum accideret incommodi; non ita iis qui liberi erant. Quæ est germana expositio nodi, quem in hac re proponit, nec satis extricat Heraldus ad lib. 2. Martialis epigr. 68.

Ex his satis superque liquet, pileum fuisse tesseram libertatis, atque adeo etiam potestatis, cum libertas potestate definiatur. Idque fortassis voluit Pipinus, concedens decimarum dominium per pileum suum ut tesseram, ut est in Actis S. Momonis, *in fine*. Sunt qui ad Noëmum autorem id referant. Ab eo quippe sub Jani nomine, apud Latium regnante, Latinos ajunt donatos pileo post diluvium, in Symbolum libertatis à tot malis, ut scribit Maximil. Sandæus in Theol. Jurid. comment. 50. Mirum igitur non est, donari

conari pileo Doctores, qui exsol-
vuntur scholastica servitute; & po-
testatem accipiunt, sive docendi,
sive exercendi certa munera, ad quæ
necessaria est eruditio, cujus testi-
monium publicum accipiunt. Scho-
lastica servitute exsolutos dixi, quia
discipulus alterius fert nomen; nec
si sapit, suo ductu, sed Magistri
dirigitur; in ejus verba jurat, &
ejus se sententiis addicit: quæ tanta
est servitus, & quidem præstantissi-
mæ ac supremæ in homine faculta-
tis, ut fastidiens eam additionem
quispiam, *Serva pecora* appellarit,
qui non ausint ab alienis sensis pla-
citisque discedere. Hanc igitur ser-
vitutem excutiunt, & per Docto-
ratum quasi manumittuntur, qui à
doctrina sufficienter instructi depre-
henduntur; nec ultra indigent du-
ctu Magistri, sed aliis potius diri-
gendis atque informandis idonei de-
clarantur. Ex ea autem significa-
tione pilei, manavit concertatio, de

qua Menardus disp. de jure Episcop. cap. 5. an excipere benedictiorem à Judice pileato, pugnet cum exemptione, & benedictis potestatem supra benedictos astringat, quia pileus videtur tessera potestatis. Quanquam quoad Doctores, pileus ejus tantum libertatis & potestatis tessera est, de qua dixi. Decoratur pileus apice, sive hapsō è serico, pro variis facultatibus colore vario; quia apex erat Flamini gestamen peculiare. Doctores autem quasi inaugurati in Flamines sapientiæ, quam sancte & pie tractare debent, jam præmissum est. Hæc igitur est causa, assignati Doctoribus pilei in sua inauguratione, ut notavit Stephanus Paschas. l. 4. observat. Francic. cap. 7.

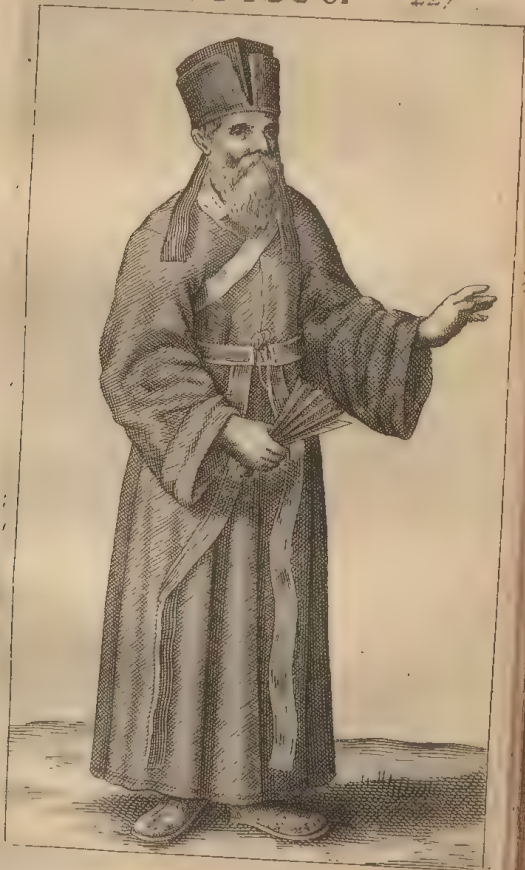
Forma pilei Doctoralis apud varios varia est. Rotundum suo tempore fuisse, notat Petrarcha lib. 1. de remediis dialo. 12. non signata tamen regione. Apud suos Cado-
menses

menfes esse rotundum, scribit Petrus Lenaudiere tract. de privilegiis Doctorum parte 1. q. 3. referens hanc tradendi pilei formulam. *Accipite biretum rotundum ad modum coronæ, in signum sanctitatis & veritatis ac doctrinæ, ut tales sitis in mente, quales fueritis in conversatione; nec a docendo cessaveritis, quia non coronabitur in regno cælorum, nisi qui legitime certaverit.* Addit idem Autor, delectæ in pilco rotunditatis rationem: quia corona signum est perfectionis, cum sit sphaericæ figuræ, angulis carentis, in signum quod absint sordes, quas in angulis non deesse monuit Glossa Clement. I. de vita & honest. Clerico. verb. *tonsuram*. Videtur eandem formam pilei innuere, quod Signorellus de Homodeis Consilio 23. num. 7. tractans Doctoris & militis, uter utri præferendus sit, prærogativas, vocat pilcum Doctoris *diadema*, quod figuræ est semicircularis, &

capit rotunditatem; quæ ex eo maxime capite accommodata videtur huic pileo, quod æternitatis Symbolum sit: ac Doctorum fama, æternitati adæquanda est, nec labefactanda cum tempore.

Nihilominus forma quadrata, cujus plerisque locis est pileus Doctorum, non minus commodas aut minus fœtas mysteriis rationes supeditat. Ut propterea, non modo Italici, (teste Pancirolo lib. 1. var. lect. juris cap. 23.) ea figura in hoc pileo iam olim sit probata, tametsi suo tempore in defuetudinem abiisse non neget; sed etiam Sinæ (ut scribit Nicolaus Trigaultius lib. 1. expedit. Sinicæ cap. 8.)* eam formam in

* Extat illius pilei forma apud Kircherum in China sua illustrata, ubi vestitum P. Ricci describens, ait habitum hunc omnibus eruditis, omnibusque magni Occidentis Doctoribus proprium fuisse & peculiarem ante Tartarorum irruptionem, Nunc dura illos servitus, et quovis malo gravior amissa libertatis memoria premit. Ita versant suas vices res humanæ, nec unquam celerius ruunt, quam ubi omnis felicitatis fastigium transcendisse videntur.

in pileis litteratorum adamaverint, cæteris non nisi rotundorum pileorum usu concessio. Et est sane forma quadrata symbolum immobilitatis & stabilitatis, ut considerat creditus Augustinus q. 52. & 65. & S. Gregorius hom. 21. in Ezech. At Doctoris, qui vere id nomen impleat, doctrina, non est facile mobilis: omni quippe doctrinæ vento circumferri in vitio ponitur ab Apostolo; idque fortassis expressum voluit, qui Mercurium, disciplinarum cœlestium, juxta Manilium lib. 1. Astronom. ac etiam eloquentiæ & veritatis præsidem, cubicum & quadratum effinxit, ut ex Leonide refertur lib. 1. Anthol. epigrammate ad Deos agrestes: ubi Mercurium vocat *τιτραγλῶχιν*. Esto vero, forma illa Mercurii quadrata, aliud iuxta nonnullos pertineat, ut refert Brodæus ad locum prædictum Anthologię: tamen sensus, quem ei subjicimus, non male quadrat. Eam er-

go firmitatem & stabilitatem doctrinæ, forma pilei quadrata melius adumbrat quam rotunda : cum rotunditas sit symbolum volubilitatis: ut propterea S. Augustinus in Ps. 83.

Sub initium, observaverit, pecuniam apud omnes gentes signari rotundam, quia facile volvitur, & ab uno Domino ad alium transit. Itaque qui propter probatam doctrinam, sententiæ præconceptæ optime infistit, nec facile dimovetur de ea; (qualem par est esse qui Doctor publica autoritate renunciatur,) merito tesseram doctrinæ accipit, non rotundam, sed quadratam; quæ innuat, illum adeo firmum & stabiliter in doctrina constitutum esse, ut nullis adversis flabris, nullo contrario impetu concutiendus sit, nedum dimovendus aut evertendus.

Hinc perspicueprehenditur, quanta sit stoliditas eorum, qui pileum Doctoris caro emunt, male à doctrina, cujus tessera pileus est,

constituti. Quales innumeros jam suo tempore, orbem vacuis nominibus impleſſe, deplorabat Petrarcha. lib. 1. de remed. cap. 12. & 46. Abusio ejus plane germana, qua plerique titulo tenus habentur Christiani, quia Baptismi Sacramento initiati sunt, & Christi caractere insigniti, tametsi professione & vita, nihil minus sint quam Christiani, quos cum simia personata merito confert Gregorius Nyſſenus lib. ad Harmonium de notione Christiani nominis. Nec dissimile est, quod de fele in nuptiali convivio refert Nazianzenus Orat. de Episcopis, & accommodat iis, quos Scriptura vocat pastores & idola. Haud aliter ergo se habent, qui doctrina vacui, & titulo ac gradu quem emergantur indigni, vacuum Doctorum nomen præferunt; vasa vacua, tametsi signata, ut Dæmoniacam vocem huc transferam, de homine non Christiano, qui externum Christi-
stiani

stiani signum usurpaverat. Nihil talibus prodesse quæ ostendant diplomata, nec posse Doctorum privilegiis potiri, ex Ancharono, Pannormitano, Baldo, ac Felino confirmat Petrus Lenaudiere tract. de privilegiis Doctorum p. 1. q. 13. Peccati mortalis tetra labe sordere eam insignium Doctoratus postulationem vel acceptionem, tradit Glossa Clement. *cum sit*, de Magistris V. *honorem*: in quam etiam sententiam alios adducit & sequitur Bonus de Curtili Tract. de Nobilitate parte 3. num. 107. Verba quibus Joannes Ludovicus Vivaldus lib. de persecutionibus Ecclesiæ id exponit, adscriptu digna videntur. Recenset ille inter Ecclesiæ persecutiones, decimam, quæ existit ab indigna Doctoris titulorum assumptione: & post expensam ac illustratam doctrinæ parandæ in futuro Doctore necessitatem, concludit §. *porro quantis*. [*Patet itaque ex dictis, quod*
gra-

gradus Magisterii vel Doctoratus ; non potest rationabiliter appeti , nisi prius qui talia ambiunt , sub disciplina labores & tedia multa sufferant , & discant ab idoneis preceptoribus , quod postea alios docere valeant : quia teste Vegetio in I. libro de re milit cap. I. nemo facere meruit ; quod se bene didicisse confidit. Et per consequens , patet responsio ad questionem ; & quod Doctores nostri non excusantur à laqueo culpe mortalis , si indigne assumuntur ad gradum. Contra quos Glossa super Matth. 4. ait : Diabolus multos decepit , honore Magisterii inflatos , quibus pro mercede ambitionis sue , si poenitentiam non egerint , apud Inferos dabitur LUTEOLA , non autem Aureola , quia talis convenit veris Doctoribus in aeterna gloria. Hæc ille ; pro signo Luciferianæ superbix statuens appetentiam Doctoratus , in eo qui vere doctus non sit : Qui tamen in particulari , quoad gradum Magistri in Theologia , tot & tanta de-

deposcit ut desperanda fere videatur idoneitas ad eum titulum. Nam teneri, qui talis esse affectat, & Grammaticam, & Rhetoricam, & Dialecticam & Arithmeticam, & Musicam, & Geometriam, & Astrologiam, & naturalem Philosophiam, & Medicinam, & Jura calere, late contendit. Nescio an auditurus ipsemet; *Tu es Magister in Israël, & hac ignoras,*

Inferre præterea ex dictis de Doctoris pileo licet, quantopere peccent, qui pro pecunia Doctoris pileum & titulum indigno conferunt. Hoc in Medico & Theologo à peccato mortali non liberat. Cajetanus in summa V. *Doctor*, & Fumus eodem V. Et ratio est, quia sunt Medici, ille corporum, hic animarum: ac proinde ingenti cum damno Reipublicæ proponuntur authenticè, tanquam digni quibus fidatur, in curatione ægritudinum, si ve corporis, si ve animæ. Anceps
vero

vero nonnihil est Cajetanus, quem Fumus de more affectatur, an idem sit pronunciandum de Doctore juris Civilis. Esse tamen admodum verisimile, peccare item mortaliter eos qui in jure civili promovent aperte indignos uterque agnoscit, & diserte tradit Sa V. *Doctor*; habeturque etiam ex Quintiliano Mando-fio ad 16. reg. Cancellar. q. 13. & 14. Nec ratio est obscura, proponunt enim ut dignos qui clientum causas suscipiant, aut populis jura dicant, eos, qui præimperitia præstare revera talia non possunt. Unde fortuna, & non raro honor, ac vita clientum, manifesto periculo exponitur, quantum est in ipsis, attestantibus dignum esse ea munera obire, qui revera non est dignus. Inter ipsos Civilis juris peritos, peccati mortalis damnat conferre indigno gradum Doctoris in jure, Petrus Lenaudiere Tract. de privil. Doctorum parte 1. q. 14.

Inferri denique ex dictis potest
dijudicatio agitatæ non ita mul-
to ante controversiæ , sitne pi-
leus Doctoris cucullo Monastico
potior.

SECTIO XI.

*Integumenta capitis Sacrorum ho-
minum apud Ethnicos.*

FUERE Ethnicis , fuere Hebræis,
sunt hodieque Christianis , sa-
cra quædam Numini addictorum ca-
pitum tegmina , quæ consequenter
ad hætenus recensita , operæ pre-
tium est attingere.

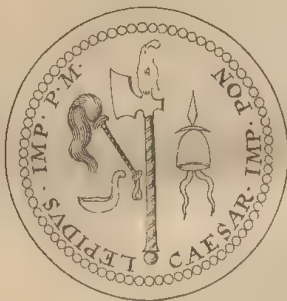
Quoad Ethnicos , Suetonius lib.
de genere vestimentorum, observat,
Romanos triplex pileorum genus
habuisse , Sacerdotum & Sacrorum
hominum proprium ; *apicem* , *tutu-
lum* , *galerum*. *Apicem*, quem alias
pileum Epiroticum, sive *Albanum* vo-
cari ferunt, Straboni *πίλημα πυργώδον*
Dionysius Halicarnass. lib. 2. agens
de

de Saliis qui sacra in Palatio celebrabant , ita describit : *Gestunt etiam capitibus , quos vocant apices , fastigiatos in coniformam pileos ; Greci appellant Κεφαλαια*. Non est hæc apicis Sacerdotalis descriptio sic accipienda , quasi solus apex esset turbinatus & fastigiatus in coni aut metæ formam ; aut quasi solum id genus pilei , nomen *apicis* proprium haberet. Nam etiam pileum lanatum , cui nomen *tutulus* , metæ figura erat. Et in Albogalero , qui Flaminibus Dialibus usui erat , & ex pelle hostiæ albæ Jovi cæsæ conficiebatur , teste Festo , ac Gellio lib. 10. cap. 15. Pontificales Codices exscribente , apex affigebatur virgula oleagina : ut proinde liqucat verum esse quod Vives 2. Civit. cap. 15. variis testimoniis demonstrat , apicem quandoque , non pileum totum sonare , sed pilei fastigium duntaxat , ac veluti hapsum. Qui igitur *apex* peculiariter dicebatur,

tur, inde à cæteris item turbinatis pileis scernebatur, quod pileum futile esset, circa medium virga emnente. Eum pileum Flamines, amentis, qui *offendices* dicuntur, sub mentum adductis, religabant: cum nec excideret capite, tum ut pone pendere pro libito posset ac regeri: Cum alii Flamines apicem, duntaxat sacra obeuntes, gestarent; Flamen tamen Dialis cum semper gerebat, teste Appiano lib. 1. bellor. Civil. & Plutarcho in quæst. Romanis: quod tamen ex iis quæ Gellius lib. 10. cap. 15. ex Fabio Pictore & libris Pontificalibus excerptis, limitandum est ad Flaminem sub divo existentem. Nam sub

tecto,

Apex hic Pontificum erat insigne, ac plerumque Religionem & Sacerdotium in se denotat. Confirmant hoc inter cætera, ea quæ apud nos videntur, in quorum uno Caesar caput obvolatus, conspiciuntur eius apicem & litro, & cætero, qui Transvictoria a Cesaris & Lepidi est, idem ille apex apparet, cum securi, aspergulo, & synprolo, additis inscriptionibus P. O. N. & P. ut Pontifices Maximos illos fuisse apparat.

recto, liberum erat pileum deponere. Imo necessarium fuisse Flamini morituro illum deponere, ne insigne Sacerdotii esset inter feralia, observat superius Appianus. A pileorum gestatione, dictos *Flamines*, quasi *pileamines*, nonnullorum sententia fuit, cui adscriptus est Pierius lib. 40. Alii tamen magis probant alias notationes, quas Vives loco allegato, & Lilius Gyraldus Syntagm. 17. pag. 458. proferunt; & omnes revolvuntur ad aliquid capiti impositum. Absurdissime vero Suidas V. ποντίφης *Flamines* Romanis dictos censet, quasi *flumines* à cura fluminis, sicut *Pontifices* à *pontis* effectiōne denominatos, multi sunt arbitrati. Quomodo hic apex ad tutulum se haberet, ac etiam ad galerum, sive albo-galerum, à galeæ forma denominatum, & ex pelle hostiæ confectum, jam attigi.

Sed non est omittendum, fuisse qui Romanum tutulum confunderet cum

240 ANSEL. SOLERIVS
cum * Phrygio amictu , cuius est
mentio apud Maronem eo versu.

*Et caput ante aras Phrygio velatus
amictu.*

Gyraldus Syntegm. 17. histor.
Deor. hunc Phrygium amictum acci-
pit de titulo Romano ; quem Ful-
gen-

* Phrygium hunc capitis amictum suo mystico
Attidis ornatum in veterum aliquot nummis conspicuum
esse , Tignorius in Magnæ Mauris Deor. &
Attidis initiis docet , cuius tractatum ut non ita pri-
dem , ita nunc ideam pilei publico daretur.

gentius ad Chalcidium, ait fuisse pallium, quo Sacerdotes ad sacrificium accedentes caput tectabant. Sed melius antiquus interpres Juvenalis, ad illud Satyræ sextæ --- *Phrygio vestitur bucca tiara*, ostendit *Phrygium* fuisse tiaram, seu galeam Sacerdotis, quæ per malas veniens, mento subligabatur. Unde lux affunditur Valerio Flacco lib. 6. dicenti:

*Subligat extrema, patrium cervice
tiaram.*

Nec non Senecæ, cujus illa sunt in Thyeste Actu 4.

--- *Hoc Phrygius loco.*

Fixus, tiaras Pelopis.

Quod autem Phrygium per eas
las veniens subligaretur mento, inde
factum videtur, ut Andreas Balen-
sis ex Hebræo Christianus, referent-
Petrio Nannio in Notis ad S. Am-
bro-

brofii expositiones in Exodum, dixerit ; in aures quas Iacob una cum idolis fepelivit & infodit, non fuiſſe vulgares in aures ; (quid enim illæ ad cultum idolorum, ut propterea idolis conſepeliri debuerint ? ſed fuiſſe huiusmodi tegmen capitis Sacerdotum, in cultu idolorum aures tegens, quales fuere apud Romanos inſulæ ; eaque inaurium interpretatione exemptum ſibi antiquum ſcrupulum proſitetur Nannius. Sed non deest alia ratio ſcrupulum omnem eximendi, & inaurium cum idolis nexum monſtrandi, etiamſi de inauribus vulgatis fermo eſſet, ut dicit Theoph. Rayn. lib. de Stigmatiſmo, ſect. 2. cap. 7. poſt D. Auguſtinum q. 111. in Gen. & Epiſtol. 73.

Apud alios Ethnicos certa ſignantur ſacrorum hominum tegmina capitis. Summus Sacerdos Syriæ Dex, qui ſolus erat purpuratus, aureo tiara uſus proditur à Luciano libello

lo de Syria Dea, cujus hæc sunt verba. Sacerdotes ipsis multi eliguntur, quorum alii quidem hostias mactant, alii autem libamenta ferunt: rursus alii flammiferi vocantur, & alii aræ ministri. Vestis autem tota candida est, pileum in capite gestant. Summus autem Sacerdos, alius ac novus unoquoque anno subrogatur; solusque hic purpuream vestem gerit, & tiara aurea redimitur. Sacerdotes Egyptios & Ethiopicos, Diodorus lib. 4. autor est fuisse Pileatos.

Sacerdotes Persarum sacrificantes, Strabo lib. 15. ait gestare solitos tiaras *πολλὰς καθύψους ἐκαστέων*. Unus interpretes vertit *filtraceas infulas ex utraque parte dependentes*. Repræsento contextum ex altera interpretatione. In Cappadocia, (etenim maxima est ibi Magorum multitudo, qui *Pyrethi* vocantur, & multa Persicorum Deorum templa) non cultro, sed stipite quodam mactant, tanquam malleo verberantes. Sunt

& pyratheia, septa quædam ingentia, in quorum medio ara est. In ea Magi, & cinerem multum & ignem perennem servant, & eo quotidie ingressi imprecationes faciunt, per horam ante ignem virgarum fasciculum tenentes, pileis infulis velati, ex utraque parte dependentibus; adeo ut vittæ labia contegant ac malas.

BENEVOLE LECTOR.

Peccare utique in publica com-
 moda existimarem, si quæ de
 Apicibus, Galero, Albogalero,
 Apiculo, doctæ non minus quam
 solide edecumavit vir celeberrimus
 PHILIPPVS RVBENIVS
 in Electis suis, sicco hic penicillo
 transirem, maxime cum ejus ex-
 emplaria jam dudum distracta
 sint, nec eorundem copia jam pri-
 dem haberi potuerit; quare inte-
 grum ejus cap. xxv. lib. II. Electo-
 rum hic inserendum duxi. Tu Le-
 ctor, si ordinem authoris nostri
 paulisper interturbatum animad-
 vertes, studium saltem erga te no-
 strum gratus accipe, & finito hoc
 capite oculos denuo ad SOLE-
 RIVM nostrum converte.

246 ANSEL. SOLERIVS
PHILIPPI RVBENII
ELECTORVM. LIB. II.

C A P. XXV.

De sacris apicibus, eorumque materia & forma, Galerus, Albogalerus, Apiculum. Varronis lectio defensa.

CVM pridem antiqua fori Romani monimenta curiosis oculis arbitrarer, plusculum me tenuit apicis sive pillei sacerdotalis elegans forma, quæ in Zophoro trium columnarum ad radices clivi Capitolini. & hac occasione domum post paulo reuersus scidas & aduersaria non indiligenter excutere coëpi. Multa quidem in illis, verum, ut fit, sparsim & confusim annotata. Sed & aliqua supervacua : quibus

bus de industriâ præteritis, elegi
quædam, &, ut ita loquar, ede-
cumavi, quæ maxime facere ad
rem propositam viderentur, le-
viterque digesta capite uno com-
plexus sum. *Apex* itaque sacer-
dotum est insigne, dictus ab eo,
quod comprehendere antiqui vin-
culo apere dicebant. unde aptus
is qui convenienter alicui junctus
est. Hæc Festus. Is autem duplex
fuisse videtur, alter *Flamianum*,
alter *Pontificum*, imo aliorum
item sacerdotum. Communiter
enim & *ὑμῶς* à Festo sacerdo-
tum insigne appellatur. Et Paca-
tus, in laudatione Theodosii:
insignes apicibus sacerdotes. Sed
& de Saliis Dionysius: *Τὸς καλῶ-
μεν ἀπικας ἱερείωροι τὸ κεφα-
λαῖς*. *Apices* qui appellantur ca-
pitibus imponentes. Nec Athe-

neus aliò referendus: apud quem
 ita Larenſius (ſive is Romanis
 Laurentius fuit:) Πίλγς π̃ κε-
 φαλαῖς περικείμεθα τ̃ περὶ βατίων
 δερμάτων δασεῖς. *Pilleosque capi-*
tibus imponimus è pellibus ovillis
denſos. Nam Laurentius ille in-
 ter Romanos Pontifices aut Sa-
 cerdotes. Ita enim idem Athe-
 neus de illo : κατιστάμενον Ππ̃ τ̃
 ἱερῶν καὶ τ̃ θυσιῶν ὑπὸ τ̃ Μάρκου
 βασιλέως. *Præpoſitum ſacris ſa-*
crificiis que à Marco Imperatore.
 Capit nempe argumentum fru-
 galitatis Romanæ, quod etiam
 tunc inter ſacra Pilleis iſtis Ovil-
 lis uterentur, priſco ritu. Atquin
Ovilli pillei, apices ſunt. Feſtus in
 voce Tutulus : *Quidam pilleum*
lanatum eſſe dicunt, quo Pontifices
utuntur. Vides *lanatum.* nec
 enim corium nudum erat, ſed
 cum

cum sua lana : & ideo *δαρεῖς*,
densos, *crassos*, Athenæus dixit.
 Isidorus : *Apex est pileus suti-*
lis, quo sacerdotes gentiles ute-
 bantur. Sutilis, nimirum è pelli-
 bus, ut dictum. Idem ostendit &
Galerum appellatum : *Galerum*,
pilleum ex pelle cæse hostie fa-
ctum. Et Apuleius in Apologia :
Diogeni pera & baculus, quod *Re-*
gibus diadema, quod *Imperatorib-*
us paludamentum, quod *Pontifi-*
cibus galerum. Ergo sacerdotes
 etiam habuere, eoque referenda
 insignia Apicis in C. Julii Cæsa-
 ris, Cⁿ. Domitii & aliorum nu-
 mis qui extant. Nam viris doctis
 & antiquariis nihil accredam, qui
 Flaminii Juliani notam esse vo-
 lunt. Quid ? an ille Flamen ?
 numquam inauguratus fuit : de-
 stinatus tantum, & à Sulla statim

privatus. Itaque Pontificatum
 ejus maximum notat. De pilleo
 Flaminis Varro tradit, proprie
Albogalerum appellatum: *Fla-*
men solus habet Albogalerum, vel
quod maximus, vel quod Iovi im-
molatâ hostiâ albâ fieri oportet.
 Ergo videtur ille solus album
 Apicem gestasse, alii aliis colo-
 ris. Præterea pilleo *Flaminum*
 (verba Festi) *adfigebatur apex*
virgula oleagina. Sed & discri-
 men erat in ipsa gestatione. Nam
 ὁ Φλάγδν ait Appianus 1. Civil.
 πλοφορεῖ μὲν αἰεὶ, τὰ ἄλλων ἱερέων
 ἐν μόναις πλοφορέων τὴν ἱερουργίαις.
Flamen solus apicem sem-
per fert, cum reliqui sacerdotes
tantum in ipsis sacris. Notabilis
 hic locus & ad differentiam & ad
 firmandos apices omnium sacer-
 dotum. Formam eorum fuisse
 scri-

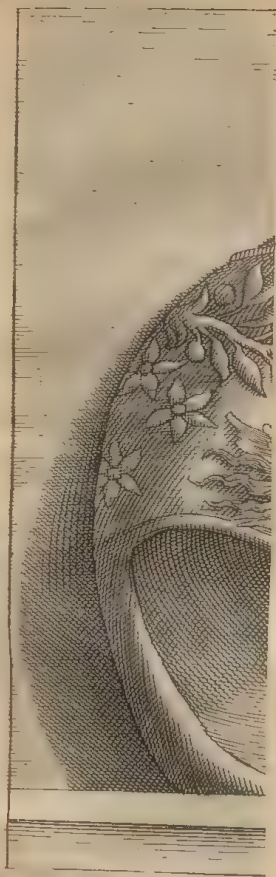

scribunt κωνοειδῆ, sive metalem. Dionysius: Πίλῃς ὑψηλῇς εἰς χῆμα σωμαγομῆς κωνοειδῆ, ἧς ἑλλῆνες κυρβάσις καλεῖσι. *Pilleos altos in formam conī cōeuntes, Græcis Cyrbasias dictos.* Varro: *Tutulati dicti hi, qui in sacris in capitibus habere solent ut metam.* Quæ scriptura videtur ferri posse, neque temere ablegandum, *in sacris*, in quibus eorum maxime usus. Sed & Festus de meta: *Tutulus pilleus latus metalī forma.* Et adstipulantur numi antiqui: nescio an lapides; certe non ii, quos ego quidem vidi. nam hi pro metalī faciunt pæne semicircularem. Ac ne quis oculorum meorum fidem timeat, rem ipsam testem dabo: lapides, inquam, ipsos ex archetypis expressos, quorum

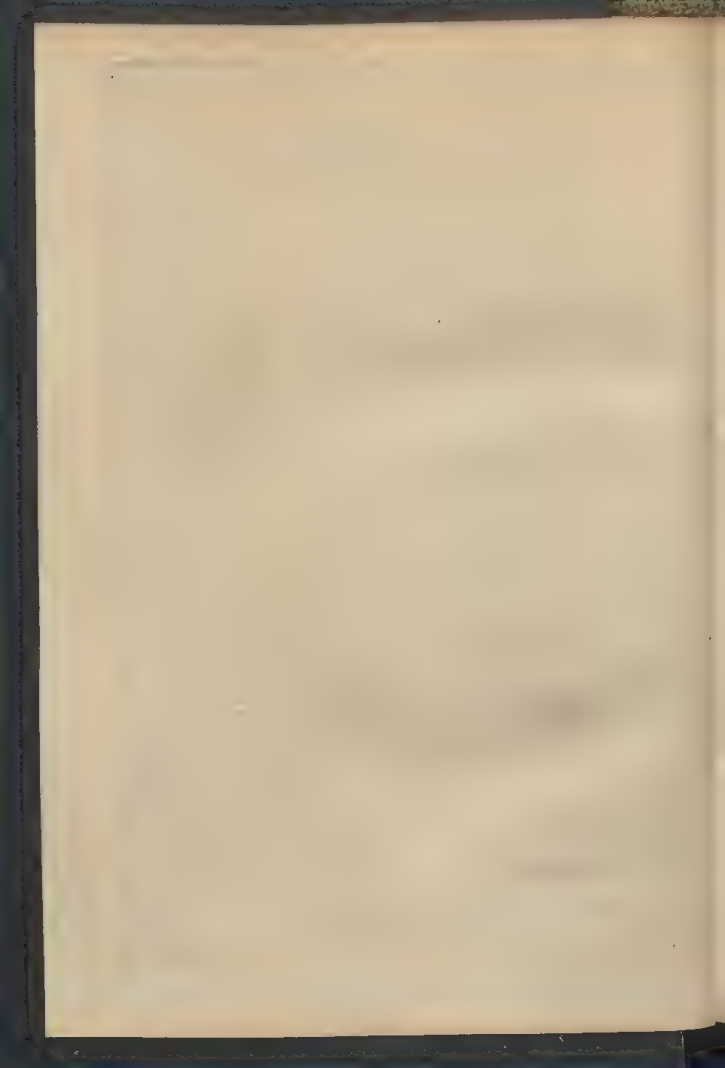
alter in arce Capitolina , alter
in fornice Fabiano.

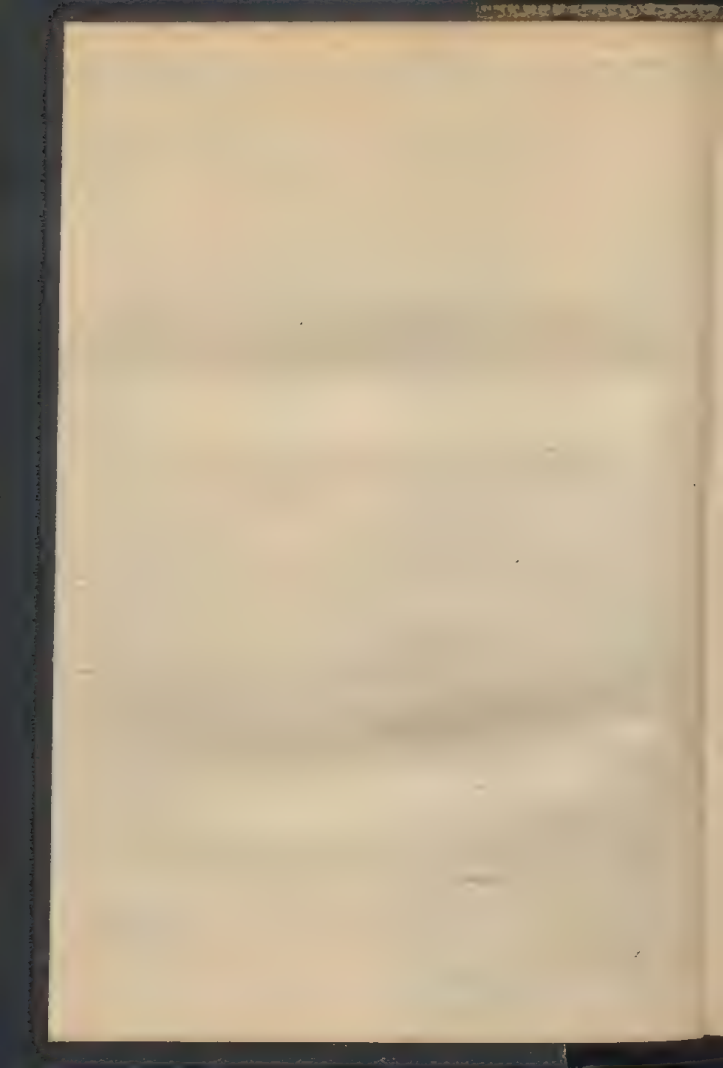
Addam tertium insignem ar-
tificio cultuque , & ex orbe co-
noque mistum. Est is, de quo
capitis initio dixi, in clivo Ca-
pitolino , fulmenque & oleæ
ramum habet. Quare facile ad-
ducor, ut credam, Flaminis esse
Dialis : maxime cum aliquo-
rum sententiâ , quibus album
ego calculum adjicio, reliquæ
templi sint , quod Augustus in
clivo Capitolino (P. Victore te-
ste) Jovi Tonanti consecravit.
Cum enim * Palladius id ne-
gat, quia tam culta tamque or-
nata structuræ ratio non com-
petit sæculo Augustæo , sane
oculos in occipitio habuisse vi-
detur , nec Epigraphen operis
legisse, quæ restitutum esse di-
cit.

* *Lib. de Architectura.*

est. Superest de Apiculo: *Apiculum*, inquit Festus, *filum quo Flamines velatum apicem gerunt*. Sed forte caligarunt exscriptorum oculi. Servius enim, *Apiculum*, ait, *quo Flamines velatum caput gerunt*. Dicit caput eo velari, non ipsum apicem, & referri possit ad ea quæ idem alibi: *Flamines in capite pilleum habebant, quod cum per æstus ferre non possent, filo tantum capita religare cœperunt. nam nudis penitus capitibus incedere nefas erat* Dionysius etiam respexisse huc videtur, cum scripsit Flamines gestasse *πλωτὰ καὶ σέμματα*, pillicos & filamenta. An & Statius Poëta?

Lanea cui Phrygiæ coma Flaminis.

Livius enim filum, quo Feciales
 usi, *lanæ velamen* appellat. etsi
 ad apicem referri quoque potest,
 sicut hoc Virgilii :

Lanigerosque apices. —

Non possum tacitus præterire,
 apicem pro pillico à Cicerone
 usurpatum, i. de Legibus, cum
ab aquila Tarquinio apicem im-
positum scribit, qui Livio pilleus
 est in eadem re sive miraculo
 narrando. itemque quod Appia-
 nus i. Εμφυλ. de Merulâ no-
 tat, apice deposito, venas sibi in-
 cidisse, quod Flaminem apica-
 tum mori nefas.

SECTIO XII.

Tegmina capitis Sacrorum hominum apud Hebræos.

Aliud apud Hebræos fuit tegmen sacrum Pontificii capitis, aliud capitis Sacerdotum ; tametsi LXX. & S. Hieronymus, communis nominis utraque illa tegmina designant, ut notavit qui de ea voce diligenter differit Ribera in cap. 3. Zachariæ à num. 14.

Pileum Sacerdotalem ; (quem tamen Pontificibus quoque communem statuit, salvis appendicibus de quibus mox, foli Pontifici propriis,) S. Hieronymus ita describit in Epistola ad Fabiolam de vestitu Sacerd.

Quartum genus est vestimenti, rotundum pileolum, quale pictum in Ulyssæ conspicimus, quasi sphaera media sit divisa, & pars una ponatur in capite, hoc Græci & nostri tiaræ, nonnulli galerum vocant, Hebræi Miznepseth :

Non

*Non habet acumen in summo, non totum usque ad comam caput regit, sed tertiam partem à fronte inopertam relinquit: atque ita in occipitio vultu constrictum est, ut non facile labatur ex capite. Est autem byssinum, & sic fabre opertum linteolo, ut nulla acus vestigia appareant. Quid illud in Ulyssæo? Erasmus divinavit hac in re aliquid jure à Mariano rejectum. Vera illius vocis notio est, porticus, in qua gesta Ulyssis depicta cernebantur. Ulyssæum autem cum pileo depingi solitum, ex Plinio habetur lib. 35. cap. 10. Nicomachus enim Aristodemi filius, Ulyssæum pileo primus operuit. Pileolus itaque qui in Ulyssæo, multiplici Ulyssis imagine exornato cernebatur, similis ex parte erat pileo Summi Hebræorum Sacerdotis, juxta Hieronymum. De eodem Hebræi Pontificis pileolo Josephus lib. 3. antiquit. cap. 8. alias 11. hæc in eandem sententiam habet: *Super caput gestat pileum, non fastigiatum, neque**

que totum caput comprehendentem, sed paulo plus quam medium. Hic vocatur *masna emphthes*. Est autem tali paratu, ut videatur vitta linea saepe in orbem replicata & consuta, quam superne alia tela integit, usque ad frontem descendens, & per superficiem verticis suturarum deformitatem occultans. Hic adaptatur accurate, ne inter sacrificandam delabatur. Corrupte codex Josephi, non Latinus modo, sed & Græcus, vocem Hebræam *cidaris* Sacerdotalis, ait esse *Masna emphthes* cum legendum sit *Masnephthes*, vel *Misnephthes*, ut investigato themate è quo ea vox prodit, recte advercit Ribera Zach. 3. n. 14.

Cæterum ut appareat, quid *cidaris* Pontificia supra Sacerdotalem proxime ex Josepho expressam haberet, audiendus est idem Josephus, mox de proprio Summi Sacerdotis ornatu differens, & tegmen capiti ejus impositum, describens. Sic porro habet Josephus. *Pileo quali ceteri*
Sa-

Sacerdotes, utebatur : super quem ex-
 iabat alius consutulis, ex hyacinto vi-
 riatus. Hunc aurea corona triplici* or-
 dine circumdabat, in qua spectabantur
 calyculi aurei, quales videmus in herba,
 quæ apud nos vocatur daccharus, apud
 Græcorum herbarios hyoscyannus.
 Quod si quis, aut visam aliquando non
 satis animadvertit: aut nomine tenuis
 auditam de facie non novit, huic etiam
 describere eam non gravabor. Herba
 est tres palmos sæpe in altitudinem ex-
 cedens, napo similem radicem habens;
 vix enim hac parte est alia similior; fo-
 lia vero apio. Hæc è ramis cæcis ca-
 lyculum ipsis inhaerentem, vix itaque
 tritica quadam, quam cæcis fructu ad
 maturitatem tendente. Calyculus au-
 tem,

* Nihil erat Regum diademata, & veria gentium
 capitis pedumque ornamenta vidisse, nisi ipsam summam
 apud Hebræos Pontificis habitum tibi representemus.
 Quid enim est quod corerri cum illo possit in quo
 sanctitas Domini requiescit? & quæ magis augusta
 pilei vestiumque ratio esse potest, quam cuius aut or-
 Deus, index religio est? Quare ut integram illius re-
 stitui notitiam habeas, in integram tibi illius formam ex
 Villalpando damus, qualem ille scripturarum & Iose-
 phi vestigia premens, nobis exhibuit.

tem est, quantulus articulus minimi digiti, circumferentiam habens, crateri similem. Quod ipsum clarius faciam propter ignorantes. In a sui parte circa fundum, dimidiato globo est rotunditate similis, mox in processu paulatim coarctatur; donec in extremitate rursus dilatatus in labrum exeat, mali punici umbilico incisuris simile, cui operculum orbiculare inhaeret, quasi de industria tornatum, eminentes habens incisuras quas dixi, ut in malo punico, aculeatas, & in acutos mucrones desinentes. Continet autem sub operculo fructum per totum calyculum, herba Sideritidis seminis similem. Florem vero fert, qui papaveris videri possit. Ejusmodi corona, ab occipitio circum tempora utraque procedebat: nam frontem isti calyculi non ambiebant; Sed cum lorum quoddam latum aureum, quod Sacris characteribus Dei nomen incisum habebat.

Videtur Josephus coronulas soli Pontificiae cidari adscribere, cum hic eas expresserit, non item describens
cida-

cidarim Sacerdotalem. Lyranus tamen in cap. 39. Exodi, in Sacerdotali quoque cidari agnoscit coronulas; non quidem aureas, quales erant Pontificiæ, sed byssinas. Quod videtur diserte habere Scriptura Exodi 39. v. 25. ubi sic mandatur: *Facies & tunicas byssinas opere textili & filis ejus, & mitras cum coronulis suis ex bysso.* Quid clarius? Et ex his Sacerdotum coronulis byssinis, denominari potuere coronati. Qua ratione expedire fortassis liceat, nodum quem Prosper. Stellartius in opere de Coronis, habuit pro Gordio, in D. Augustini serm. 13. de tempo. Ait enim ibi S. Augustinus: *Tunc ille Simeon senex, famosus, annosus, probatus, coronatus, tunc cognovit, tunc adoravit infantem.* Hæret Stellartius, quomodo dictus Simeon coronatus. Hoc puto de multis Simeonis meritis accipiendum consentance ad locum ex vita S. Epiphanii §. de Phi-

Philosopho converso. *O qui gestas
 ceronam, Epiphani!* Id est: o vir
 multorum meritorum! favet item
 locus in vita Simeonis Sali 1. Julii
 de corona solitudinis toleratæ, & de
 corona animarum Deo oblatarum
 meritis & labore sapientis illius fa-
 tuti. Est enim corona Symbolum
 meritorum; unde qui inibant con-
 jugium, coronabantur in signum
 servatæ illuc usque pudicitie, &
 victoriæ de hoste interno, per con-
 servatam corporis integritatem.
 Ideoque, cum celebrabantur se-
 cundæ nuptiæ, præter alium appa-
 ratum, qui decrat, mittebantur
 quoque coronæ nuptiales, ut S.
 Chrysostomus tradit Tractatu altero
 ad viduam juniorem, sive libro
 de non iterando conjugio pag. mi-
 bi 539 Erat ergo ea corona, in pri-
 mis nuptiis, symbolum insignis vir-
 tutis, & præclarorum meritorum,
 ob servatam ad eum diem castimo-
 niam. Et similiter qui multorum esse

meritorum significatur, potest dici *coronatus*. Quia ratione (ut dixi,) Simeonem senem, multorum meritorum virum, dictum esse ab Augustino coronatum, alibi censui. Sed fortassis potest quoque ex doctrina proposita, de coronato Sacerdotum Judaicorum capite, erui ratio alia ejusdem denominationis. Non enim est improbable Simeonem fuisse Sacerdotem, ut S. Cyrillus Hierosol. homil. de occurſu Dom. & S. Epiphanius l. de Prophetarum vita, tradiderunt; quamvis Maldonato & Jansenio secus visum sit, ob silentium Lucæ de ea prærogativa: quod tamen non est adeo firmum argumentum, ut probabilitatem sententiæ contrariæ prorsus excludat. Inhærens ergo ei sententiæ D. Augustinus, Simeonem inter Sacerdotes habere potuit, atque adeo *coronatum* denominare. Est enim sua Sacerdotio corona, juxta illud Rabbi Simeonis in Capitulis Patrum. *Tres sunt*
coro-

corona; corona Legis, Sacerdotii, & Regni: corona autem boni nominis, ascendit supra omnes. Apud ipsos quoque Ethnicos, coronatum, idem sonare quod gerentem Sacerdotium, probat Paschalius lib. 4. de Coron. cap. 13. ex eo quod Theopompus apud Plutarchum de Socratis Dæmonio, jugulans Cabirichum Sacerdotem Tyrannorum fautorem, dixit; *Iace cum his, quibus es adulatus: Neque enim liberis Thebis, tu coronabere: id est Sacerdotium geres.* Addit enim continenter; *Neque posthac sacrifices illis diis, quorum Numina perjurio violasti, dum sæpe pro hostibus vota fecisti.* Tertullianus item lib. de Idol. memorat aureas provincialium Sacerdotum coronas: & Prudentius corona repexum aurea Sacerdotem describit. Est enim regium quid, aut etiam regio principatu multo sublimius, Sacerdotii majestas: ut proinde mirum videri non debeat, auream coronam tametsi regium insigne,

figne, adscribi Sacerdotibus. Potuit ergo D. Augustinus, ei inhærens sententiæ, quæ Simeonem censuit Sacerdotem, denominare eum *coronatum*, quia vere apud Hebræos coronabantur Sacerdotes: sin minus omnes corona aurea, quæ summi Pontificis propria erat, at lanca, ut dictum est.

Pontificem autem Hebræorum, ob præcellentiam supra Sacerdotes reliquos, aurea corona splendere par fuit, ut quanto aurum lanæ præstat, tanto ipsum cæteris præstare Sacerdotibus, fieret manifestum. Celebrat magnifice eam Pontificiam Hebræorum cidarim, Siracides cap. 45. v. 14. quem locum ex Josepho proxime adducto, illustrat ibi Jansenius. Vocat Siracides tegmen illud Pontificium, *gloriam honoris*, id est claritatem & veluti emphasum ac præcellentiam honoris, tantæ sublimitati merito debiti. Vocat præterea *opus virtutis*, sive *fortitudinis*;

M

quia

quia erat opus repræsentans auctoritatem & potestatem Pontificiam. Addit fuisse *desideria oculorum ornata*, quia micabant in eo opere, quæ visum mirabiliter pascere ac oblectarent. *Sic pulchra, ante ipsum, (Aaronem primum Hebræorum Pontificem,) non fuerunt talia usque ad originem.* Fuerunt tamen post ipsum pulchriora, ut mox attingam.

SECTIO XIII.

Quæ Nostrorum Pontificum, Cardinalium, & Episcoporum capitis tegmina.

Pontificia Hebræorum cidaris proxime tacta, non obscuram præferebat imaginem cidaris Pontificiæ Christianæ, ut dicitur, in præfatione ad opus de attributis Romani Pontificis, cui titulus *Corona aurea super mitram*. Continet enim Pontificium hoc insigne, triplicem coronam, supra simplicem Epi-

Episcoporum inferiorum mitram. Inventum, ut plerisque visum, Bonifacii VIII. in quo multa mysteria detegunt Antonius Mazaronius libello de tribus Pontificiis coronis, & Carolus Paschalius lib. 9. de Coronis cap. 14. & lib. 4. cap. 21. Fuisse tamen hoc gestamen antiquius, quam ipsi arbitrentur, nec à Bonifacio adinventum, vel (quod alii sunt arbitrati,) à Paulo II. primum inductum; sed à Paulo, cum exolevisset, fuisse revocatum, monuit Jacobus Cardinalis Papiensis lib. 2. Commentar. de rebus Pauli II. Sed quando coronas hinc jampridem ablegavimus, non est in ista hærendum, sed obiter duntaxat dicendum, eam nunc, unico texto, mitram & diadema comprehendere, ad binas Pontificis potestates insinuandas: æque ac in Pontificia Hebræorum cidari, idem expressum esse, notavit Josephus 3. antiq. cap. 8. & attingit etiam Philo lib. 3. de vita Mosis.

Sive

Sive autem operis majestatem, sive mysteria eo comprehensa quis attendat, vel perfunctorie; liquido deprehendet, tanto magnificentius esse hoc nostri Pontificis gestamen supra Aaronicum, quanto differentius præ Hebræo Pontifice nomen hæreditavit.

Sed his in præsentia dimissis, integumentum Pontificii capitis quali usuarium, est *camelancus*: Ita legendum, non ut apud Suidam *camelanxin*; vel ut apud Bædam lib. 3. de tabernac. cap. 8. *camelancum*, vel *calamaum*. Nec magis commode Achmet. Onirocriticus cap. 219. vocat *calymauchium*. Ethymologicon, derivat eam vocem παρὰ τὸ ἐδουρειν τὸ καῦμα, quod prohibeat calorem. A Beda supra, dicitur esse pileus, in modum parvulæ castidis, extensus supra summitatem capitis. Hujusmodi ergo capitis tegmine, uti solitum Romanum Pontificem, scribit Anastasius in Constantino Papa, cujus magnificentissimum ingressum Constantinopolim, describens, ait.

*Pontifex & ejus Primates, cum sellari-
bus Imperialibus, sellis & franis inau-
ratis, simul & mappulis, ingressi sunt Ci-
vitatem: Apostolicus Pontifex cum ca-
melango, ut solitus est Romæ procedere,
Non videtur hoc tegmen capitis,
tum Pontifici usuarium, aliud fuisse,
quam pileolus purpureus, quo sem-
per operitur; cujusmodi Camelauc-
ciis usos item Imperatores, doce-
mur ex Constantino Porphyrogeni-
to in Chorographia. Alterius ma-
teriæ erant, quæ eo nomine passim
apud Italos donabantur capitis teg-
mina, quæ Cedrenus in I. ita me-
morat. Est & aliud genus Sportæ, quæ
pilei loco capiti imponitur; Italis Ca-
mela dicta, unde & Camelaucia.
De Camelaucio, pluscula Rosveydus
in Onomastico V. *Camelauchium*.*

Secundum Pontificem, eminent
in Dei Ecclesia Cardinales, ut late
probat Manfredus lib. de Cardina-
libus cap. 6. & Albanus de Cardin.
q. 6. Cardinalibus ergo pileus &
gale-

galerus *ruber, concessus primum ab Innocentio IV. in Concilio OEcumenico Lugdunensi anno 1244. vel

Pileus Cardinalium.

anno 1245. (ut Spondanus in Breviario statuit,) in pervigilio Natalis Domini, creatis 12. Cardinalibus eo loco dignissimis, inter quos Hugo de S. Caro Ord. Prædicatorum, scriptis gestisque notissimus. Non desunt tamen, qui multo

antiquiorem pilei rubri usum fuisse contendant, & initio omnibus Episcopis fuisse communem statuunt. Ita Erasmus lib. 3. de ratione concionandi; eo referens factum D. Augustini, qui repudiavit pileum *pyrrhum*, id est *rubrum*, dicens talem byrrhum decere Episcopum, at non decere pauperem Augustinum. Ita vir Sanctus serm. 50. de divers. Verum neque D. Augustinus repudiavit pileum *pyrrhum*, ut absurde refertur: neque byrrhus quem ob pretiositatem repudiavit, erat merum capitis tegmen, cujusmodi est hodiernus Cardinalium pileus, atque galerus. Æque extra rem est quod Panciro-
lus l. I. thesau. var. lect. juris c. 81. ait *byrrhum* significare pileum quadratum, quod probat ex Actis S. Cypriani, qui capite minuendus byrrhum deposuit. Sed quid hoc ad pileum quadratum, vel etiam ad pileum? Non minus absurde vetus Juvenalis Scholiastes ad illud Satyræ octavæ.

--- Si nocturnus adulter

Tempora Santonico velas adoperta
cucullo.

Existimavit his verbis significari, quem Græci Κόκκος Latini *byrrhum* appellant. Absurde omnino. Nam *coccus*, granum est valde rubens, unde vestes *coccinea*, vel neutro genere *coccina*, apud Martialem lib. 2. epigr. 43. aut *coccea*, ut habet lectio emaculata apud Jeremiam, eo versiculo, qui nutriebantur in *cocceis* (vulgo minus apte,) in *croceis*, amplexati sunt stercora. Quid igitur cocco & byrrho? cum *coccus* grani vel coloris nomen sit, *byrrhus* vero indumenti, quod poterat non esse pretiosum, quale semper est *coccineum*? Nam *byrrhum* fuisse quoque pauperibus accommodatum, Augustini proposita verba demonstrant, nec non Acta S. Deicoli cap. 4. & habetur etiam ex illo Persii versu Satyra 1.

*Scis comitem, byrri teta donare
lacerna.*

Nec non ex illo Aufonii ad Drepanium :

*Nobilis horribili iungatur purpura
burra.*

Burrum enim dicebant antiqui, Festo teste, quod postea *ruffum*, vel græca voce *byrrhum* est dictum. Quanquam S. Gregor. lib. 7. reg. epist. 5. *byrrhum albam* in baptismo datam agnoscit. Denique in Cod. Theodos. cum habitus cuique pro conditione definitur. lib. 14. l. *sine exceptione* tit. de habitu, in hunc modum legimus. *Servos omnium, (quorum tamen Dominos sollicitudine constat militia non teneri,) aut byrrhis uti permittimus, aut cucullis.* Ubi vides, byrrhum aliquem, fuisse vile indumentum, & servis accommodatum. Esto, possint item dari byrrhi pretiosi, quales à se ablegabat D. Augustinus, & à Monachis

nachis Isidorus in regula cap. 14. nec non Cassianus lib. 1. cap. 7. E contrario, Episcopis in usu fuisse byrrhos, legimus: ut S. Athanasio ex Palladio in Laus. cap. 51. S. Nonno ex Actis Pelagiæ pœnitentis cap. 12. S. Brictio ex Gregorio Turonensi lib. 2. histor. Franc. cap. 1. & ex Honorio serm. de S. Brictio. Item S. Cypriani acta ferunt, cum plectendus esset, exuisse *byrrhum*; inde Dalmaticam, & sic in linea expectasse spiculatorem. Alibi dicitur exuisse se *lacernam byrrhum*. Ubi junguntur *byrrhus* & *lacerna*, quæ Severus 1. Dial. cap. 14. discriminat, *byrrhum* rigentem statuens, *lacernam* vero fluentem. Erat ergo *byrrhus* in usu Episcoporum; proindeque potuit esse pretiosus: unde in Concilio Gangrensi cap. 12. compescuntur sub anathemate Monachi qui palliis utentes, damnabant utentes *byrrhis* cum reverentia. Quod Cujacius ad lib. 11. Cod. tit. 8. de

vestib. holos. *byrrhos* fuisse sericas vestes censuit, quas Græci *Byss* appellabant, ut ajunt Zonaras, & Theodoretus ab eo adducti, non placet: Cum *byrrhum* fuisse genus vestis, quod servile esse poterat, nec pretiosum necessario erat, sit demonstratum. Plura de *byrrho* Laurentius Landmeter lib. 1. de vet. Cler. Mon. parte 1. cap. 12. Salmasius ad Vopiscum Carinum, Rosvedius in Onomast. V. *byrrhus*. Molanus lib. 3. de Canonic. cap. 8. Lælius Bisciola tom. 2. subsec. lib. 16. cap. 8. & Pennotus l. 1. histor. Canon. regul. c. 22. qui concludit *byrrhum* fuisse cappam cum caputio, cujuscunque demum esset coloris. *Palliolum* vocat Gregorius Turonensis agens de S. Brietio, qui in suo *byrrho* prunas collocavit ad innocentiae suæ assertionem; ut suspicio esse possit, *byrrhum* fuisse pallium multo brevius, quale super albam tunicam gestant Episcopi. Qualecunque vero indu-

indumentum fuerit ; (venit enim nomine vestis, & ejus definitionem amittit, ex Martiano Capella de nupt. Philol. lib. 4.) longe aliud fuit à pileo rubro, nec fuit solis Episcopis peculiare capitis tegmen, ut blaterabat Erasmus.

Pileum itaque & galerum rubrum, qui ex Innocentii IV. decreto, quod referebam, Cardinalibus in usū est, nunquam fuisse proprium Episcoporum, ratum esto. Quanquam aliquos Antitistes, extra Cardinales, post Innocentium IV. id genus tegminis sibi arrogasse, intelligitur ex Pauli II. decreto, & pœnis in delinquentes statutis, ut Platina qui aderat, scribit in Paulo II. Usus tamen legitimus, Cardinalium duntaxat semper fuit : quos Martinus Polonus, qui Innocentii ævum attigit, testatur purpureo illo colore donatos, ut meminissent, si res ferret, occumbendum sibi esse pro Ecclesia, & cervices gladio

M 7 . mello-

messori subjiciendas. Acris enim hyems à Federici II. Imperatoris malignitate Ecclesiam infestabat, nec deerat Martirii occasio. Eodemque revolvitur, quod ait Ludov. Vivaldus in Opere Regali, Tract. de 12. persecutionibus, in suasionem ad Carolum de Carreto, creatum Cardinalem. *Pileus (inquit,) rubens datur Cardinalibus, quia igne amoris & charitatis, pro Ecclesia Christi ardere debent, & ex Charitate omnia facere, ut mente ac spiritu, etiam Martyrio non deficiant.* Idem fortitudinis & charitatis sive incentivum sive monumentum, ex attributo Cardinalibus purpureo colore, proponit S. Antoninus 3. p. summæ majoris titulo 21. cap. 1. §. 2. & Ciacconius in Innocentio IV. Et eodem recidunt quæ in hanc rem profert Petrus de Alliaco lib. de potest. Eccles. par. 1. cap. 3. Possumus etiam meditari cum Facundo Hermianensi lib. 12. cap. 4. Zenonem Imperatorem ad-

mo-

monente, purpuræ colorem significare flammam curarum, quibus perpetuo circumdari debent Cardinales. Si hoc ipsum (ajebat Zenoni Facundus,) quod tibi omnia licent, caminum esse tue probationis intelligeres, etiam ipsius purpuræ, qua vestiris, specie, id est colore, semper admonitus, velut in medio flammæ te crederes constitutum.

Germanissima tamen ratio purpuræ Cardinalibus attributæ, petenda videtur ex significatione participii, aut potius vicinæ potestatis Cardinalium, ad summam & Regiam Pontificis in Ecclesia potestatem. Fuit enim purpura jam olim Regium indumentum: ut idcirco Constantinus Magnus, usum purpuræ Pontifici Romano in signum Regiæ potestatis attribuisse legatur, & eo privilegio caruisse Patriarcham Constantinopolitanum testetur Balsamon in prima Meleta: quia (inquit) non coronatur loco Regni: & idcirco neque cocco intis calceis se spectandum præbet,

ne-

neque alio privilegio veteris Romæ utitur. Apud Nicetam Choniatem lib. 1. histor. Alexandr. datis purpureis calceis designatus est Imperator: similiter apud Nicephorum Gregoram lib. 4. Irene filia Alexii, quia destinata hæres Imperii, jubetur rubras inducere. Literæ rubro sigillo & serico munitæ & conchæ sanguinæ pictæ, propriæ erant Imperatoris. Videtis Nicetam Choniatem lib. 1. de gestis Manuelis *fere initio*, & Georgium Logothetam in Chronico Constantinopol. Ipsi Domestici Imperatoris ut spectare ad ejus familiam agnoscerentur, Clavo purpureo vestem inoculabant, ut affirmat S. Dorotheus doct. 1. Ut ergo innueretur conjunctio Cardinalium cum Romano Pontifice, tanquam Ecclesiæ Principum cum Rege, donati sunt purpura. Et videre est apud Georgium Logothetam in Chronico Constantinopol. *pag. mihi 399.* Pelagium Romani Pontificis Legatum,

tum, (utique Cardinalem,) ante Innocentium I V. habuisse talaria purpurea, & vestem, ac sagum, ac etiam frænum purpurei coloris; in signum participatæ Regiæ in Ecclesia potestatis summi Pontificis. Eodem ergo spectat pileus, & galerus purpureus Cardinalium ab Innocentio IV. attributus. Nam vestem purpuream, communem omnibus Cardinalibus fecit post Innocentium IV. Bonifacius VIII. ut in ejus vita asserit Ciacconius, & Hieronymus Albanus de Cardinal. q. 8. quanquam plures tribuant Paulo II. à quo id statutum dicunt anno 1464. Sabellius Ennea 9. lib. 6. Platina, & Volaterranus. Quanquam Azor Tomo 2. lib. 4. cap. 3. q. 18. coccineum duntaxat pannum ad ephippiarium instragulum à Paulo Cardinalibus concessum, tradit.

Et congruit sane Cardinalibus vestis eo colore, tum ob conjunctionem cum Summo Pontifice nunc tactam,
tum

tum etiam quia eorum est Duces
agere in præliis Domini. At præ-
liantibus & maxime Ducibus ap-
posita est vestis rubra & purpurea,
idque est quod Plinius lib. 22. cap. 2.
coccum ait Imperatoriis dicatum
paludamentis. Et ita olim tulit usus,
quod de Laconibus agens sic tradit
Ælianus lib. 6. var. histor. cap.
item 6. *Purpuram in præliis induere
necessitas fuit. Color ipse habet nescio
quid augusti. Deinde fluorem sangui-
nis è vulneribus occulit. Denique cum
purpure aspectus acrior sit & terribi-
lior, hostem percellere potest. Sic recte,
eum locum ab alio Interprete luxa-
tum, exprimere par est. Carthagi-
nensibus pugnantibus idem color
placuit, ex Silio cujus illa sunt lib. 3.*

---- *Rubra velamine vestis,*

*Ars erat in pugna fusum oculuisse
cruorem.*

*His rector fulgens ostro super altior
omnes*

Germanus nitet Annibalis.

Iberos purpureis vestibus in pugna amictos more patrio fuisse hostibus terribiles, prodit Polybius lib. 3. Potuit ergo hanc quoque ob causam, præter aliam jam propositam, attribui Cardinalibus purpura, tanquam Ducibus in bellis Domini; aut Triariis in præliis Ecclesiæ, contra Satanam & Dei hostes.

Si quis malit ad dignitatem in Ecclesia veluti Senatoriam, usum purpuræ Cardinalibus attributæ referre, non refragabor. Senatorum quippe Ecclesiæ munus, dignitate Cardinalitia conferri, Palæotus in Opere de sacris consultationibus, & alii tractantes de Cardinalibus, agnoscunt. At purpura Senatoribus in usu erat. Idque est quod Plinius lib. 9. cap. 36. ait, purpuram distinguere ab Equite Curiam. Nec illud ab hoc loco alienum, quod Plinius ibidem ait, purpuram Diis placandis advocari, omnemque vestem illuminare; nimirum quia prætexebatur.

batur. Addit Hieronymus Catena, dissertatione de concedendo Cardinalibus è Religione assumptis, pileo rubro; qui inter Philosophos sapientiæ laude fuere celeberrimi, purpura esse amictos, Empedoclem, Hippiam, Gorgiam, Porphyrium, & alios: quod unde habuerit, mitto quærere. Hæc omnia ad purpuram Cardinalibus attributam, non difficile possunt accommodari; & nominatim ad pileum purpureum, cujus usus ad Gregorium usque XIV. negatus Cardinalibus è Monachismo assumptis, ad istos quoque ab eo Pontifice extensus est anno 1591. Nono Junii.

In pileo Crux superne efformatur, æque ac in pileo Clericorum. Unde etiam monentur Cardinales, tesseram hanc Regiæ suæ dignitatis, non minus Crucem & Martyrium præferre, quam coronam Regiam, cui nomen *Martyrii*, in scriptura inditum, notavit Procopius in lib. 4. Reg.

Reg. ad cap. 11. Sane S. Carolum Borromæum, quo flagrabat Crucis amore, nunquam purpureum pileum suum Cruciatum deponere solitum, & in ipsa etiam ægritudine extremos trahentem spiritus, eo amiciri voluisse, produnt ejus Acta pleniora. De hoc pileo librum edidisse fertur Scapius, hætenus mihi non visum.

Unum singulare pilei hujus privilegium proferunt aliqui, ut si alicui reo, dum ad supplicium deducitur, super caput ab obvio Cardinali imponatur, liber demitti debeat, effugiatque supplicium. Non secus ac olim vestales, referente Plutarcho in Numa, si casu incidissent in reum morti addictum, exolvebant illum & subducebant cruciatibus. Tradunt quod dixi de Cardinalibus, Bald. in l. addictos C. de appellat. & ibidem Abbas & Salicetus & Paulus de Castro. Cepola cautela 2. Barbat. Tract. de præstant. Cardin.

Cardin. q. 9. Iason §. *pœnales*. Infit.
 de action. Hippol. de Marfil. sin-
 gul. 273. Martinus Laudensis Tract.
 1. de Cardinal. q. 6. & tract. 2. q.
 47. Felin. ad c. *querenti* de Offic.
 deleg. Tiraquellus de pœnis causa
 55. Marquardus de Sufanis tract. de
 coelibatu Sacerdotum non abrogan-
 do cap. 9. num. 26. Hieron. Alba-
 nus de Cardinal. q. 42. qui unum
 adducit in contrarium Antonium
 Corserum in suis singularibus vers.
Cardinalis, & singula ejus argumen-
 ta dissolvit. Fatetur tamen Albanus,
 excipi crimina quædam, ut læsæ Ma-
 jestatis & falsi; Idem de crimine
 falsi notant plerique adducti à Ce-
 nedo p. 2. collectan. ad Decreta-
 les, Collect. 26. & 115. num. 4. ac.
 139. num. 10.

Cæterum quod de pileo rubro
 dictum est, æque aptari potest ad ru-
 brum galerum, quo item utuntur
 Cardinales. Et simili galero rubro ob
 similem finem donatum piissimum
 Regem

Regem Scotorum Willelmum ab Innocentio III. insuperque ense, scribit Hector Boëthus.

Episcopis peculiare capitis tegmen est, viridis galerus & * mitra.

Mitra Episcoporum.

Utuntur quidem mitra alii quoque; sed vel prout Episcopi, vel ex privilegio: quod in Abbatibus improbabat Petrus Bles. Epist. 90. & S. Bernardus ad finem Epist. 42. Viridi autem galero utuntur soli
Epi-

Episcopi, ita ut in Clero Christiano, hæc sit nota gradus in religione sublimioris, sicut Petrus Bellonus lib. 3. observ. cap. 24. notavit, apud Turcas, viridem tiaram esse majoris religionis insigne, nec caligarum aut vestium viridum usum ulli concedi, præterquam iis inter ipsos nobilioribus, qui ad Mahumetem genus suum referre possint. Nolo ego ex adeo cœnosa scrobe haurire usum Christianum, hac in parte vigentem. Sed malim dicere, viridem colorem admonere vigentis studii, quod vividum sit, nec marcescat. Sicut plantæ quamdiu virent, vigent; nec vel à colore sub nube torrente tabescunt, vel ab uligine nimia putrescunt. Quid si etiam viror, qui in herbis nota est propagationis, juxta illud Genes. 1. *Germinet terra herbam virentem, & facientem semen.* Commoneat qui ejus coloris galearum præferunt, non esse illis otiosum; sed eorum esse, propagare sobo-

sobolem sanctam Deo, in agro Ecclesiae. Viderint vero quibus venustas muneris Episcopalis arridet, ne significatum sit illis, hunc esse virorem mox exsiccandum. Sicut corporca pulchritudo, mox marcens, caducitate sceni virentis, mox exsiccati, adumbratur in Scripturis, ut perpulchre prosequitur S. Ambros. 3. hexaëm. cap. 7.

Mitra Episcopalis bicornis, & patulo curvamine superne hians, respondet pileo cornuto priscorum Sacerdotum Ethnicorum, quem in Nabide, Ammonis Sacerdote, sic describit Silius. l. 15.

*Ardebat gemma garamantide, cœrula
vestis:*

*Vt cum sparsa micant stellarum lumi-
na cœlo,*

*Et gemmis galeam clypeumque accen-
derat auro:*

*Casside cornigera dependens infula, sa-
cros*

Præ se terrores Divûmque ferebat honorem

Cornuta item erat Bachi mitra, ut meminit Lucianus in Bacch. indeque Bacchus *Κεράσφορος* sive *corniger* est denominatus. Non nemo mitram vocat *insulam*. Imo Hugo Victorinus l. 1. de Sacram. cap. 55. mitram, tiaram, insulam, pileum, pro eodem accipit. In rigore tamen, aliud fuit *insula*, aliud *mitra*. Insula enim erat fascia lanea, partem capitis capillo tectam ad bina tempora aperiens, utrinque astricta ac dependente vitta; ut propterea vittæ & insulæ sæpe confundantur; inquam rem differit copiose & erudite Bernartius ad lib. 5. Thebaidos Statii ad V. 678. proinde idipsum erat *insula* in Pontifice, quod *diadema* in Rege: Videbis Paschaliū l. 4. c. 22. At mitra aliter se habet, ut notum est. Non raro mitra *phrygium* dicitur. Ut cum S. Cælestinus I. dicitur misisse S. Cyrillo *phrygium*. Ba-
ro-

ronius quidem anno 430. id accipit de pallio, indice plenissimæ potestatis. Nicephorus autem lib. 14. cap. 34. id accipit de mitra. Nam eodem modo accipitur phrygium in edicto Constantini, quod agnoscit ea in parte Leo IX. Epist. ad Michaellem & Leonem cap. 13. Item S. Isidorus l. 19. Orig. cap. 31. *phrygium* interpretatur, pileum caput protegentem. Optime Sugerius Abbas in vita Ludovici Crassi. *Circumdantes capiti ejus phrygium, ornamentum Imperiale, instar galeæ, circulo aureo concinnatum, imponunt.* Et optime quoque ex ipsis Græcis hanc phrygii notionem illustrat Eugubinus sub finem libri primi contra Vallam pag. *mibi* 263. Phrygium ergo à Cœlestino transmissum Cyrillo, est mitra phrygio opere constans; quali fortassis post Constantini donationem utebatur Romanus Pontifex. Quod enim in eo donationis Constantini edicto, Bal-

lamon lorum, cuius ibi quoque fit
 mentio, accipit pro mitra, recte
 refertur à Gretsero ad Codinum
 lib. 1. cap. 16. num. 12. Diserte
 cum in edicto illo, *lorum* secerni-
 tur à *phrygio*, quod mitram sona-
 re non est dubium. Novum porro
 videri non debet; quod mitram à
 Cœlestino transmissam dicamus ad
 S. Cyrillum, cum constet Grego-
 rium VII. transmisisse B. Anselmo
 Lucensi *mitram capitis sui, tanquam*
potestatem suam ligandi & solvendi,
 ut refert Baronius anno 1085. Si-
 militerque Innocen. II. ablatam de
 capite suo mitram, capiti S. Ma-
 lachie imposuit, indicem plenu-
 dinis potestatis. Sic igitur sentio de
 phrygio ad S. Cyrillum transmissio,
 à Cœlestino Papa, quo postea usos
 S. Cyrilli successores, prodit Ni-
 cephorus. Ex quo vides, usum mi-
 træ esse in Ecclesia perantiquum,
 quamvis recentius sit, ut auro, &
 attextis gemmis exornetur: quod
 non

non ante annos sexcentos accidisse , scribit Onuphrius in calce libri de vocibus Ecclesiasticis obscurioribus. Et sane mitra S. Sylvestri , Avenione Romam transmissa , linea erat & alba , eamque procedentem gestasse Eugenium IV. scribit in ejus Actis Platina, Et verisimile est fuisse mitram , qua ante phrygium à Constantino acceptum , utebatur S. Sylvester ; vel certe fuisse mitram minus solemnem , & quasi usufructuariam. Qui autem scripsit , usum mitræ ante annos sexcentos fuisse Ecclesiæ incompertum , vel ex hoc exemplo satis revincitur. De significatione geminorum cornuum mitræ Episcopalis , varii varia statuunt. Petrus Gregorius lib. 15. Syntagm. cap. 12. existimat insinuari binis illis cornibus , necessariam Episcopo cognitionem utriusque Testamenti. Paschalius l. 4. de Coron. cap. 21. putat significari geminas dotes præcipuas , Episcopo consentaneas ; scien-

tiam videlicet & sanctitatem. Quo eodem jure dicere licet, significari charitatem in Deum & in proximum, Episcopi propriam quarto modo. Vel certe significari sui & aliorum curam. Eo quippe Blesensis serm. 40. refert binos cereos arduos, quos ait adhiberi, cum Pontifex Romanus aliquem inaugurat. Quodcumque horum eligatur, perinde est ad rem nostram.

SECTIO XIV.

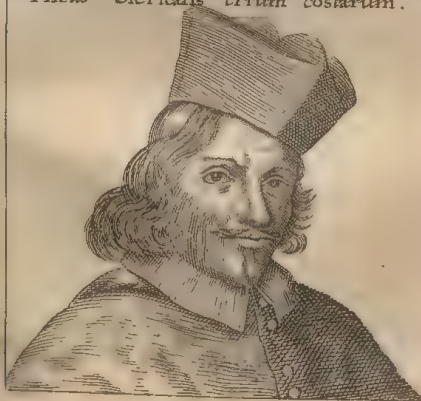
Pileus Sacerdotum & Clericorum.

R Eliquo Clero communis est pileus, quem etiam Episcopi extra solemnitates usurpant. Alicubi tamen non Clerus universus; sed soli Sacerdotes, aut qui in Clero eminent, jam insigniti sacro ordine, pileo utuntur. Ita servatur in Ecclesia Metropolitana Lugdunensi, in qua nulli infra Sacerdotes, sive in choro, sive extra chorum, conceditur

Pileus Clericalis quatuor costarum.

Pileus Clericalis trium costarum.

ditur usus pilei , præterquam iis è prima nobilitate Canonicis , (*Comites* passim audiunt , titulo ei gradui conferto ,) qui jam subdiacognatu sint initiati. Cæteri omnes , ac ipsi etiam Comites nondum sacro ordine insigniti , nudis capitibus in choro adsunt , & domum nudis regrediuntur capitibus , ut me vir Doctus Comitis primarii frater Joannes à S. Albino admonuit. Affine est , quod item apud Gothos soli Sacerdotes , omnibus laicis exclusis , sunt pileati. Audi enim Jornandem lib. de rebus Gothicis num 35. *Dicerus Gothus è Gothorum gente , elegit nobilissimos & prudentiores viros , quos Theologiam edictos , fecit Sacerdotes , nomen illis pileatorum contrahens : (ut reor ,) quia opertis capitibus tiaris , quos pilecos alio nomine nuncupamus , utabant : reliquam vero gentem , Capillatam dicere iussit ; quod nomen Gothi pro magno suscipientes , adhuc hodie suis cantionibus remi-*

remiscuntur Viderit Curiosus Lector cui sano D. Augustini Codice frui contigerit, num tale quippiam de Africanis ab eo insinuetur, Tract. 7. in Joan. cum de seductione Christianorum agit, per adhibitum dolese nomen Christi. Nam noster quidem Codex foede corruptus est, nec bonus sensus elici potest ex illis: *Novi aliquo tempore, illius pileati Sacerdotem, solere dicere, & ipse pileatus Christianus est.*

Forma pilei Clericalis, inter Christianos non est ubivis eadem. De extremis orbe toto Moschis, ita Sigismundus Baro Commentario de rebus Moscoviticis: *Sacerdotes vestitum prope laicorum habent, extra biretum parvum & rotundum, quo rasuram tegunt, pileum amplum contra calorem & imbres superimponentes: aut pileo oblongo ex castorum pilis, colore griseo utuntur.* Usus huiusmodi oblongorum pileorum, frequens est Clericis in oris Septen-

trionalibus. Alicubi forma pilei Ple-
ricalis est rotunda, ut videre est
apud Barbosam allegat. 9. Passim ali-
bi usurpatur forma quadrata, quam
pilei formam ad Clericos Christia-
nos derivatam esse à Regibus Persa-
rum, Armeniorum, ac Medorum,
affirmat Pancirolus lib. 1. var. lect.
juris cap. 21. Persas quoque & Ly-
dos Dynastas pileo quadrato usos,
ait Caracciolus ad regulam Theati-
nor. parte 2. cap. 2. §. *pilens*, adducto
Dionysio Halicarnassico lib. 3. Sed
Dionysius non agit de tegmine ca-
pitis, sed de veste quam Lydis &
Persis fuisse quadratam, (cujusmodi
apud nos est Diaconorum,) obser-
vat Hadrianus Junius lib. 1. animad-
vers. cap. 13. Verba Dionysii rem
clare conficiunt. Describens enim
reditum Legatorum Ethruriæ, ad
Tarquinium, ait eos attulisse *Princi-
patus insignia*, quibus suos Reges ornare
consueverant; *coronam Regiam*, & *sel-
lam eburneam*, *sceptrumque in summi-
tate*

tate habens aquilam, & purpuream tunicam auro distinctam, purpureumque amiculum varium, qualia Lydorum atque Persarum Reges gestarunt: nisi quod non quadrata, ut illa, sed figura erat semicirculi. Hoc vestimenti genus, Romani togam, Græci *χιτών* appellant. Nihil (ut vides,) apud Dionysium est, pro quadrato ad Lydos vel Persas referendo. Allegantur vero in eandem sententiam à Pancirolo cap. illo 21. Plutarchus in Artaxerxe, & in Antonio, Arrianus lib. 9. gestor. Alex. Curtius lib. 3. Athenæus lib. 12. cap. 3. & Alexander Neapol. l. 1. cap. 28. Sed quod hi autores de veste quadrangula dixerunt, cur ad pilei formam quadratam sit relatum, non adverto: Et fortassis ab hoc Autore in errorem impactus est, prior quem adducebam. Neque tamen inficior, formam quadratam in pileo Clericali esse perantiquam. Argumentum ducit Caracciolus ad regulam Theatinor. parte 2. cap. 2.

§. *pileus*, ex effigie Tertulliani, quæ cum pileo quadrato opertum exhibet, cui triplex pilula seu globulus, forte ad Trinitatis adumbrationem inferitur. Idem fere pileus cernitur Romæ, in perantiqua pictura S. Sylvestri, astante Sacerdote pileato. Item quod Pierius lib. 40. cap. de pileo ait, sua ætate renovatam esse pridem antiquatum Romanorum morem, pileos è frustis confutis concinnandi Sacerdotibus, si de Romanis Christianis, & quadratorum pileorum apud eos pro Clericis usu intelligatur, belle favet antiquæ formæ hujusmodi Clericalium pileorum: quicquid sit an usus ille sub ætatem Pierii, (hoc est ante seculum) exolevisset: quod ægre admiserim; & fortassis à Pierio refertur non ad formam, sed ad materiam nostratium pileorum, ex pannis confutis concinnatorum.

Cur quadrata sit pilei forma, variæ causæ excogitari possunt. Plerique

que ad Crucis expressionem in pileo referunt : atque ita in Crucis formam Clericalem pileum efformatum volunt. Qua ratione non aliqui duntaxat Clerici essent Cruciferi , sed omnes : contra quam apud Græcos , aliqui tantum à Cruce in pileis efformata dicebantur *Cruciferi Cardinales* , ut notat Spondanus anno 1438. num. 12. Facit vero ea Crucis expressio in pileo , ne unquam excidat Christi in quatuor orbis plagas Dominatus, per Crucem comparatus , ut philosophatur S. Prosper in Opere de promiss. p. 2. cap. 10. exponens virgam nucinam Aaronis, & monstrans nucem continere septum medianum, in formam Crucis, quod Christi crucifixi dominatum in quatuor orbis plagas belle repræsentet. Videntur sic accepisse quadratam hujus pilei formam , ut sit formæ Crucis expressio, Homobonus 1. p. tract. 3. q. 7. (referens tamen quatuor pilei angulos ad quatuor

ligna, è quibus Crucem compactam ferunt,) & Caracciolus ad regul. Theat. p. 2. cap. 2. §. *pileus* : inde admonens, & mane cum sumitur pileus, & vesperi cum deponitur figendum esse pileo osculum. Pierius ad quatuor mundi cardines, quadrangulam pilci formam refert, ut mox subjungam.

Quid si dicamus insuper, eandem esse hujus formæ quadratæ rationem, quæ quondam quadrati, quod viris aut ex muneris quod obibant debito, aut virtutis eximiæ decore perfectis, quondam supra verticem collocabatur? Hoc vero fuisse superstitum indicium, dixit Joannes Diaconus lib. 4. vitæ S. Gregorii cap. 34. ita ut ex usu pictorum illius temporis, homo cui ea tabula appingebatur; significaretur adhuc vivere, & superstes posuisse v. g. alterius monumentum. Quod Almannus dissert. de parietibus Lateran. cap. 7. sexcentis priscarum ima-

imaginum testimoniis confirmari
 posse scribit; etiamſi perraro vita
 quoque functis adhibitum id genus
 ornamenti eſſe contigerit, more, er-
 ga viventes ſervato, ad deſunctum
 quempiam, extenſo, per oſcitantiam
 vel imperitiam opponentium id ge-
 nus ornamenti. Cum autem idem
 cap. 9. ex innumeris antiquis ima-
 ginibus confirmet, iis tantum, qui
 cum dignitate ac imperio eſſent,
 puta Pontificibus maximis, Episco-
 pis, nonnunquam Monachorum Præ-
 ſulibus, Imperatoribus, ac Regi-
 bus, qui cum poteſtate populis præ-
 ſunt, adhibitam eſſe huiusmodi
 tabulam; quid vetat arbitrari, hanc
 fuiſſe veluti mortis aliquando confe-
 cuturæ monelam, quæ poſtea, ut
 fert abuſio, in plerisque ad ponipam
 ex neceſſario uſu translatis, denega-
 raverit in umbellam ſolis Principi-
 bus adhiberi ſolitam? Mortis mo-
 nelam dico, id eſt operculum loculi
 condentis cadaver, qua plane ratio-
 ne

ne efformatur illud quadratum: (sic dicatur à quatuor angulis, tametsi revera erat altera parte longius, non exquisitè quadratum.) Sicut ergo triumphatori pone affidebat, qui mortis & caducitatis fortunæ submoneret, ne efferretur; ita viro Principi, aut sub potestate constituto, dum viveret, & tumoris periculum ex potestate ingrueret, videri potest esse adhibitum illud quadratum, operculi mortuarii formam referens, quod mortis commoneret. Unde non male à Ioanne Diacono dictum est *indicium superstitis*, quia defuncto supervacua foret ca monitio. Non video cur hæc conjectura debeat vana videri. Neque tamen obluctabor pertinaciter, si cui hæc sit tanquam nota præcellentiæ, eodem modo quo nunc umbella quadrata, confidentibus viris Principibus superponitur. Qui fortassis usus, mutato situ collocationis tabulæ, ex isto, de quo
ago,

ago , manavit , & ad ipsam quoque divinam Majestatem inter nos exhibendam est traductus. Videmus enim super divinam Eucharistiam , cum circumgestatur , deferri umbellam , quæ vulgo dicitur *bal-dachinum*. Super eam item in altari asservatam ; & subinde super altaria absque asservata inibi Eucharistia , attolli hujusmodi umbellam , & operimentum quadratum. Cujus rei luculentum exemplum recitatur in Actis S. Theoctistæ Lesbix , cum agitur de altari in templo B. Mariæ in Insula Paro. Ex quibus colligitur , illud quod dicebam , quadratum , significasse videri viros illos esse tetragonos : qua ratione Methodius lib. de virginat. actione vitæ & consilio *ἡμεῖς τε τετραγώνες quadratos* dixit , viros perfectæ virtutis. Nec aliter Christianum perfectum , *quadratum* esse oportere , S. Gregorius tradit homil. 21. in Ezech. Et affinia habent , Origenes , ligna

arcæ

arcæ quadrata ad Christianos sapientes accommodans, hom. 2. in Genes. & qui eum expressit S. Ambrosius lib. de Noë & Arca. cap. 6. nec non Nyssenus lib. de vita Mosis. In pictura certe Lateranensi, Constantini Magni, quatuor virtutum distincte exhibitarum tetractis, capiti ejus imminens, expressa est, jussu Leonis III. Eodem igitur, symbolice (si lubet) referatur quadratum, viris præcellentibus appictum, & consimilis sit quadratæ pilei formæ causa.

Quærit porro loco supra allegato Pierius, quorsum in quadrata hujus pilei forma, desideretur fere semper quarta * costa. Neminem quippe fugit, hujusmodi pileum è quatuor costis assurgere, quibus Crux integra extans efformaretur, nisi quarta introrsum mersa lateret. Rationem ducit idem Autor ex significatione qua-

* Hujus pilei Clericalis figuram jam dedimus pag. 295. quo Lectorem ablegamus.

quatuor mundi cardinum per costas illas : unde quarta in plicam desidit, quasi describens polum, quem *sub pedibus styx atra videt, manesque profundi*. Ut ergo significetur, nos semper cœli memores esse oportere, ejus figura quadam caput contegimus. Quamvis autem supponamus cum aliis, quadrangularem formam pilei, Crucem exhibere, dici potest Crucem non extare supra totum pileum, nisi imperfectam, ut significetur, nostrum esse adimplere quæ desunt passionum Christi, ut Paulus dixit. Esse inquam Clericorum, subjungere mortificationem suam, per passionibus Christi, Physica vero ratio sic efformandi pileum, ut una costa subsidat, est, ut structura pilei sit firmior, nec costæ omnes concidant introrsum, & gravent caput.

Alio schemate mystico, pileum quadratum, quo in sacris duntaxat utuntur, expressere nuper Sinæ Neophyti; ut lego in annuis literis Sinen-

nonisibus anni 1621 pag. 236. In quam
 rem est recolendum, quod supra at-
 tigi, apud Seres, sive Sinas, nefas,
 & saltem apprime inurbanum esse,
 capite unquam esse nudo. Is enim est
 habitus eorum, qui ad patibulum ra-
 piuntur. Itaque Sinæ Christiani,
 tunc tantum capita aperiant, cum
 de peccatis confitentur. Tunc enim,
 ut se criminosos ac reos profitean-
 tur, nudant capita. Cum ergo esset
 apud eos probrosum, quod Sa-
 cerdos sacrificans, esset aperto ca-
 pite, institere apud Paulum V. ut
 pateretur eos servare consuetudini,
 nec Sacrificium dehonestari vellet
 nudatione capitis Sacerdotis sa-
 crificantis. Annuit Pontifex, dum-
 modo tegmen capitis, super Sacrum
 duntaxat & rem Divinam, usui
 esset; & à profano discreparet.
 Quare Neophyti novum genus pilei
 ingeniose sunt architectati, quod
 esset in superiori parte perfecte qua-
 dratum, & à vertice usque ad me-
 dium

dium uniuscujusque è quatuor ejus angulis, pendente filo pretioso tripartito ornatam: ita ut in toto tegmine, appareant duodecim partes, ad invicem sejunctæ. Ad quamlibet partem, extat porta acu facta, Phrygio opere. Sic exhibere voluerunt Hierusalem sanctam in quadrato positam, & duodecim portis insignem.

Clausulam apponam, si obiter retulero potius quam discussero solemne dubium, de laicis, ad sacra ministeria non destinatis, & ut est per se evidens, à literarum professione alienis, qui in quibusdam Clericorum Regularium cœtibus, sicut communi toga utuntur, ita & pileo. An is usus ad abusionem pertineat, jure ambigi potest, non modo quia à principio non fuit sic; sed etiam quia gestatio insignium probatæ doctrinæ, vel sacri ordinis, aut destinationis ad illum, non debet falsitate & reali mendacio laborare. Adhæc,

hæc, origo hujus usus, fuisse videtur, superbia laicorum, affectantium supra gradum suum eminere, saltem externa specie; Et accessit mollities eorum, qui hujusmodi laicorum obsequia propensiora captabant. Tandem in talium insignium doctrinæ vel ordinis gestatione, per laicos, non deest periculum implanatationis simplicium. Nihil enim proclivius est, quam ut alii laici cernentes personam pileo Sacerdotali decoratam, adeant ad eam, tanquam ad alterius conditionis personam, consilia petituri, vel etiam exquisituri suam cum Deo conciliationem per Sacramenta, ad quæ conferenda inidonei sunt Religiosi laici. Et utinam nunquam evenerit, aut nunquam eventurum jure timeri possit, ne per immanitatem sacrilegii nunquam satis detestandam, pullus onagri in superbiam erectus, refugiens agnosci quod est, tentet e mentiri quod non potest. Indignitas est, fal-

falcem severitatis Apostolicæ merito interpellans.

Non videntur laici Templariorum dedisse occasionem talia timendi, & tamen cum inter eos aliqui vestem albam, militum propriam, assumpsissent, sic in eos decretum est in regula Templariis à S. Bernardo conscripta cap 21. *Hoc quod erat in domo Dei, ac subrum militum templis, sine discretionem ac consilio communis Capituli, obnixè contradicimus, & funditus quasi quoddam vitium peculiare, amputare precipimus. Habebant enim olim famuli & armigeri alba vestimenta, unde veniebant damna importabilia. Surrexerunt namque in ultramontanis partibus quidam pseudofratres & conjugati, & alii, dicens se esse de Templo, cum sint de mundo. Hi nempe tantas contumelias, totque damna militari ordini acquisiverunt, & clientes remanentes, plurima scandala oriri inde superbiendo fecerunt. Habeant igitur assidue nigra. Sed si talia*

lia non possunt invenire, habeant qualia
 inveniri possunt in illa Provincia, in qua
 degunt, aut quod vilius unius coloris
 comparari potest, videlicet burella.
 Nulli ergo concessum est, candidas
 chlamydes deferre, aut alba pallia ha-
 bere, nisi nominatis militibus Christi.
 En quanto studio Templarii, ini-
 tio probatissimi Religiosi suos laicos
 arcuerint ab usurpatione vestis pro-
 prie militum Templi absolute dicto-
 rum. Affine est, quod Claudius de
 la Sangle, Magnus Magister Or-
 dinis S. Joannis Hierosolymitani in
 suo Ordine cavit quoad Donatos,
 (ut ipse loquitur,) sive Confratres,
 vetans, ne Crucem albam quadri-
 membrum deferrent, qua equites
 absolute dicti utuntur; sed non nisi
 trimembrum præferrent, dempto
 stipite superiori, ut habetur in sta-
 tutis Ordinis S. Joannis Hierosoly-
 mitani tit. 2. cap. 31.

SECTIO XV.

De Camelauchō & cucullo Monastico.

I Am supra sect. 12. attigi, quid sit *Camelauchum*, vel *Camelauchium*: (utrumque enim legitur in Glossariis.) Parvam Cassidem quæ supra capitis summitatem extendatur referre, dixit Beda lib. 3. de tabernac. cap. 8. Extendi vero etiam aliquando supra faciem, ita ut operata hujusmodi *Camelauchō* subduceretur prospectui aliorum, & in eum finem usurpatum esse à Monialibus, legimus in vita Mariæ, Neptis Abrahamæ, quæ est inter opera S. Ephrem. Ibi cap. 5. sic habetur: *Camelauchium quoque longum capiti suo, ut facies ejus velaretur, imposuit.* Et cap. 9. *Anferens quoque Camelauchium à capite suo.* Sicut ergo cucullis usas quoque Moniales, mox dicemus, ita usæ etiam sunt oblongis

gis hifce capitis integumentis , quæ
 fubduerent eas confpectui externo-
 rum. Antiquos item Canonicos al-
 mutia in eundem finem adhibuiffc ,
 quæ nunc Canonici feculares brachio
 immittunt, monftrat Molanus lib. 3.
 de Canon. cap. 5.

Commune per multis Monafticis
 coetibus capitis tegmen eft cucullus;
 & quam (*cucullam* à *cucullo* fecernit
 Autor Vitæ S. Deicoli cap. 2.) tamen
Cucullam æque dicere liceat , cum
 S. Hieronymo in Hilarione, de quo
 ait : *Omnes divitias fuas ei derelin-*
quens , Evangelium fcilicet , & tui-
cam faccineam , cucullam , & pallio-
lum. Mox etiam addit , juffiffe S.
 Hilarionem , fe fepeliri ficut vesti-
 tus erat , in tunica cilicina, & cucul-
 la. Item S. Paulinus carm. 13. Cy-
 therium de homine Dei Martinia-
 num naufragum excipiente ;

Donumque tunica qua Sodalem ornat-
verat.

Geminat cuculle munere.

Enno-

Ennodius item lib. 9. Epist. 17. cucullæ ad se transmissæ, tanquam religionem profitenti, meminit. Idem haberi in Manuscript. Cassiani libris, ait Ciacconius in Onom. *cuculla* ergo vel *cucullus*, plerisque, ut dicebam, Monasticis coetibus est attributus. Cucullum S. Simeonis Stylitæ, missum ab ipso ad Leonem Imperatorem, Sergius Monachus dedit S. Danieli Stylitæ. Apud Abassinos, ex solius cuculli gestatione internoscuntur Monachi, cæteroqui profanissimi, ex Godino lib. 1. cap. 34. Apud S. Sidonium lib. 7. epist. 16. quæ est ad Chariobaudum Abbatem, mentio est transmissi ad cum villosi cuculli nocturnalis, quo membra confecta jejuniis, inter orandum cubandumque dignanter tegerentur. Hinc vides, vocem *cuculli* non semper sonare solum capitis tegmen, sed vestem multo diffusiolem. De qua cuculli notione apud posteriores Monachos, plene autor disquisition-

tionum Monasticarum lib. 5. tract.
3. disquis. 1.

Proprie, cucullus est tegmen capitis infantilis. Itaque ut Religiosi docerentur simplicitatem & mores quasi modo genitorum infantium, inductum est in usum Monachorum, gestare cucullum. Audi Cassianum lib. de habitu Monachi cap. 4. [*Sunt quedam in ipso Egyptiorum habitu, non tantum ad curam corporis, quantum ad morum formulam congruentia, quo simplicitatis & innocentie observantia, etiam in ipsa vestitus qualitate, teneatur. Cucullus namque per pueris, usque ad cervicis, humerorumque demissis confinis, quibus tantum capita contegit, indefinenter diebus utantur ac noctibus: scilicet, ut innocentiam & simplicitatem parvulorum jugiter custodire, etiam imitatione ipsius velaminis commoneantur. Qui reversi ad infantiam Christi, cunctis horis cum affectu ac virtute decantant; Do-*
mine

*mine non est exaltatum cor meum ,
neque elati sunt oculi mei , neque am-
bulavi in magnis , neque in mirabi-
libus super me. Si non humiliter sen-
tiebam , sed exaltavi animam meam.
Sicut ablactatus est super matre mea.]*

Eadem Nicephorus libro 9. cap.
14. infra adducendus. Hanc ratio-
nem attributi Monachis cuculli , S.
Dorotheus doct. 1. num. 17. jungit
cum alia , ex beneficiis cuculli in
pulsionem deprompta. Sic igitur
habet: *Gestamus & cucullum , quod
symbolum quidem est innocentis animi,
puri , & vere humiliati. Pueri enim
infantuli & innocentes cucullum ge-
stare solent, non viri perfecti. Nos autem
præterea illum gestamus , ut malitia si-
mus parvuli, (uti ait Apostolus;) No-
lite pueri esse mente, & sensu; mali-
tia estote parvuli. Quid vero est, par-
vulum esse malitia? Parvulus absque
malitia est , etiamsi contemnatur , non
irascitur : si honore afficitur , non in va-
nam gloriam effertur ; si rebus suis spo-*
O 3 . . . *lietur ,*

lietur, non dolet, neque affligitur. Par-
 ulus enim est malitiâ, Non ulciscitur
 injuriam, non gloriam affectat inanem.
 Est etiam cucullus, divina gratia sym-
 bolum, Quoniam quemadmodum cu-
 cullus tegit ac fovet pueruli caput, ita
 & Dei gratia mentem nostram tuetur
 & fovet; ut majorum nostrorum mo-
 nimenta testantur, Est igitur cucullus,
 signum gratiæ Salvatoris nostri Dei,
 mentem nostram tuentis, ac protegentis,
 nec non simplicitatem nostram & inno-
 centiam, quæ in Christo est, circumfo-
 ventis, propter eos, qui nos quotidie vul-
 nerare ac devorare conantur.

Potuit præterea in cucullo Mona-
 chis assignando, haberi ratio vilita-
 tis hujusmodi operimenti. Erat
 enim cucullus tegmen capitis simul
 & humerorum, aut etiam reliqui
 corporis, ad genua usque proten-
 sum, quo servi utebantur, & viles
 personæ: Cujusmodi etiam hodie
 sunt penulæ cucullatæ mulionum &
 rusticorum, præsertim pastorum, ad
 arcen-

arceudos imbres & frigus repellendum excogitata. Sic apud Columellam lib. 1. cap. 8. & lib. 2. cap. 1. legimus, usum veterum tulisse, ut familiam haberent munitam Sagis cucullatis, adversus imbres & algores. Unde Martialis lib. 10. epigr. 76. exoptulans de fortunæ iniquitate, *pullum cucullum* pro servili habitu posuit, dicens,

*Pullo Mævius alget in cucullo ;
Cocco mulio fulget Incitatus.*

Mævius siquidem, vir bonus & Poëta, lingua utraque disertus, cucullo mulionico præ egestate utebatur ; cum è contrario mulio, curator equi, cui nomen erat *Incitato*, splendidissime vestiebatur. Nam talis nominis equo, prius Cæsar Caligula, præter cætera infani affectus argumenta, & destinatum consulatum, familiam illustrem, ac splendidam suppellectilem assignarat, ut Suetonius cap. 55. memorat. Et ad eum equum & equi-

O 4

sonem,

sonem, alludere videtur sub Domitiano, mulionem vel agasonem aliquem splendide habente, Martialis. Vel certe designat aurigam nomine *Incitatum*; ut significatur lib. II. epigr. I. Expostulans, quod is coccineis vestibus, admodum pretiosis, uteretur; non cucullo, (sive ut Lampridius in Heliogabalo appellat *cucullione*) qui fuisset mulioni convenientior, & humilitatem personæ ac conditionem servilem redolens. Et idcirco Tacitus l. 13. Annal. Neronem veste servili ad dissimulandam personam suam, amicum describens, exhibet illum, noctu percurrentem lupanaria, atro pallio, cum cucullione adopertum. Quod aliter dixit Juvenalis Sat. 8. Neronem fugillans sub Damasippi nomine.

--- Quo si nocturnus adulter,
Tempora Santonico velas adoperta
cucullo.

Incommode igitur Suetonius in Nerone cap. 26. has ipsis nocturnas Neronis discursationes describens, pileo & galero contextum proponit. Sed confirmat quod dixi, capitulinus in Vero. Nam de similibus ejus discursationibus ait. *Intentem, vitiorum Cajanorum, & Neronianarum fuisse amulum, ut vagaretur nocte per tabernas ac lupanaria, obtecto capite, cucullione vulgari viatorio* Id quod æque de spurcissimo Elagabalo, aut ut vulgus vocat Heliogabalo, notat Lampridius, dicens sic discursasse tectum cucullione mulionico, ne agnosceretur. Quem porro *cucullum Santonicum* vocabat, Juvenalis, *bardocucullum* à Matriale dictum lego lib. 14. epigr. 117. alias 138. quod sic habet.

*Gallia Santonico vestit te bardocucullo,
Cercopithecorum pænula nuper erat.*

Libro 1. Epigr. 46. alias 54. vocat *lingonicum*, à regione æque Gal-

O 5 licana,

licana, Lingonum. Componens enim
versus suos cum versibus Fidentini,
ait non minus internoscenda esse sua
carmina à Fidentino sublecta, ab
iis quæ ipsemet confecisset, & suis
admiscuisset, quam internoscitur
crassus & barbarus Lingonum bar-
docucullus, Tyriantinæ purpuræ
admixtus. Is est sensus illorum ver-
suum.

*Sic interpositus villo contaminat uncto
Urbica Lingonicus Tyrianthina bardo-
cucullus.*

Juvenalis Satyra 7. *Cadurcum* di-
xit, utique ab alia Galliæ Regio-
ne, in qua etiam in usu erat. Est ergo
bardocucullus, idem quod *cucullus* cras-
sus, & rupicibus ac petronibus, (qui
fere sunt crassi ingenio & bardi,)
accommodatus. Unde à Martiali,
opponitur *urbicis*, id est Romanis
purpuris, perelegantibus ac pretio-
sis. Cæterum *bardocucullus*, non
sicut *cucullus* tegebat caput dunta-
xat,

pat, sed penulæ attexebatur, ulterius tegenti corpus: juxta illud de hoc ipso indumento apud eundem lib. 1. epigr. 93.

*Cerea si pendet lumbis & trita lacer-
terna;*

*Dimidiaque nates, Gallica palla
tegit.*

Quæ est bardocuculli Gallicani periphrasis. Fuit qui ad epigramma 117. libri 14. jam allegatum, scriberet, bardocucullum esse pallium viaticum, attexto cucullo: à *βάρδο* quod Gallorum lingua *viam* sonat apud Hesychium, inemendatum. Nam sana lectio *βάρδοι ἀσίδοι παρὰ Γαλλοῖς*. Hoc est *Bardi vates apud Gallos*, de quibus ex vetere Glossario Heraldus ad lib. 4. Martialis epigr. 4. & memorantur etiam à Lucano lib. 1. illis carminibus.

*Vos quoque qui fortes animas, bello-
que peremptas,*

*Laudibus in longum vates dimittitis
ævum.*

*Plurima securi fudistis carmina
Bardi.*

Alii à Bardaicis five Bardæis militibus, quibus ea crassa cum penula & suo cucullione usui erat, derivant hanc vocem: ut propterea *bardaicus cucullus*, aliquando dicta legatur, ut apud Capitolinum in *Perinace*. Ut ut sit, constat ex dictis, bardocucullum & cucullum, fuisse humile & crassum vestis genus, accommodatum vilibus personis, ac servis privatorum vilioribus, ut Lipsius animadvertit. lib. I. elect. cap. 25. Videndus item Petrus Faber 2. semestr. cap. 20.

Ob hanc igitur causam, haud abs re, cucullus Religiosis Monachis attributus est, ut significaretur humilitas status eorum, & conditio servilis. Non dico Religiosum, respectu superioris, quem super caput suum

suum habet impositum, annumerandum esse servis : quod recte diffidentur Suares Tract. 7. de Relig. lib. 6. cap. 2. num 18. & Basilus Poncius quod lib. 3. Scholast. cap. 5. & qui contrarium existimantes, dominatum exercent in sacris coetibus, Tyranni audiunt, Judice Joanne Sarisberienſi in Polycr. lib. 8. cap. 37. Hoc igitur non asſero. Sed tantum contendo, Religiosos, respectu Dei, ſervire gloriosam ſervitutem, & humilem ſubjectionem profiteri : ac idcirco merito præferre ſervilem habitum. Et quia nemo poteſt duobus Dominis ſervire, ac qui ſe Deo in ſervum addicit; mundum & quæ mundi ſunt, calcare ac deſpuere tenetur, propterea S. Germanus in rerum Eccleſiaſtic. Theoria, declarans myſteria habitus Monastici, ait cucullum ſignificare, impleri à Monacho quod dixit Apoſtolus, *michi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.*

Tantum de fine attributi Monachis cuculli. Materia, tametsi ubique vilis, tamen variis locis ac temporibus varia fuit. Lineam insinuant illa S. Hieronymi ad Heliod. *Caput opertum linteo, galeam non recusat.* Icones Monachorum Manasterii Susa Constantinopoli, talia linea amicula capitibus præferunt. Clare idem habet Nicephorus lib. 9. cap. 14. agens de Tabennesiotis. Iisdem tamen laneum cucullum assignat Sozomenus lib. 3. cap. 13. ubi præfatus, monachos Tabennesiotas sub S. Pachomio aliud indumentorum genus assumpsisse, quam quo uterentur reliqui Ægyptii Monachi, nempe quoad totam complexionem indumentorum, numerat cucullum inter eorum vestes. *Caput (inquit,) integumento quod cucullum appellare solent, operiebant; quo ostenderent, se vitam perinde simplicem ac synceram degere, atque pueros lacte nutritos, quorum caput quod in membris,*

bris obtinet principatum, ejusmodi tiaris obvolvitur, uti tum tegatur ab aestu & frigore, tum undique foveatur, Et mox: Si quis cum ipsis habitare cuperet; ut primo omnium ad triennium gravioribus laboribus exerceretur; & ita eorum convivus particeps fieret, mandavit: Et ut vestiretur pellicibus, & caput tiaris laneis tegetet: Has autem tiaras, tanquam pūctis purpureis notari jussit. Cujusmodi essent hæ purpureæ notæ, sic exponit Palladius cap. 38. Lausi agens de Pachomio Monachos suos informante. Fecit eis cucullas molles, tanquam pueris, in quibus etiam jussit imponi figuram Crucis purpureæ. Quas laneas tiaras dixerat Sozomenus, Paladlius molles nominat, quales esse puerorum solent hoc est laneas. Ex qua etiam materia, Sidonius, Chariabauda Abbati cucullum, his verbis transmittit lib. 7. Epist. 16. Per libertos tuos nocturnalem cucullum, quo membra confecta jejuniis inter orandum cuban-

cupandumque dignanter tegeres, trans-
missi, Quamquam non oportune, species
villosa mittatur hyeme finita. Speciem
villosam, atque adeo non lineam,
sed laneam, cucullo hyemali confi-
ciendo adhibuerat Sidonius. Sicut
etiam S. Benedictus cap. 55. reg-
alias 62. indicit, cucullam in hyeme
villosam, in aestate puram, aut vetu-
stam. S. Danielis Stylitæ cucullum,
ex pelle fuisse confectum narrant
eius acta. Vix autem arbitror hunc
fuisse illum S. Simionis Stylitæ cu-
cullum, quem ab eo transmissum ad
Leonem Imperatorem Sergius illius
Discipulus non valens ad Leonem
penetrare, tradidit S. Danieli, cui
fuit pretiosissimus. Ac proinde vix
eo usus passim esset S. Daniel. Non
plura de cuculli materia.

Formam cuculli antiqui petere
 licet ex illis Nicephori verbis l. 9.
 cap. 14. *Capitis vero tegmen acumi-*
natum, ut simplices sint, & injurias
non vindicent, puræque & innocenter,
 vi-

vivant , lactentium puerorum instar ,
 quorum capita ejusmodi lineis mitris
 operiri solent, quæ partem, rationis prin-
 cipatum imperiumque obtinentem tegunt
 atque foveant. Expende voces illas
 mitra, & tegmen acuminatum. Eua-
 grius 1. histor. cap. 13. *tiaram* vocat.
 Ex quo patet, fuisse *νεβριδιον*. Et ve-
 ro cucullus proprie dicitur de pa-
 pyraceis illis involucris forma py-
 ramidali quibus pigmentarii &
 propokæ aromatum obvolvunt suas
 merces, juxta illud Martialis ad
 suum libellum lib 3. epigr. 2..

Festina tibi vindicem parare :
Ne nigram cito raptus in culinam ,
Cordyllas madido tegas papyro ;
Vel thuris, piperisve sis cucullus.

Ubi Raderus, cum Scaligero ad
 Catullum, Scombrorum laxas tuni-
 cas è chartis subsannantem, *cucillum*
 dici notat, chartam sic involutam ut
 conum inversum exprimat. Talis
 ergo erat forma cuculli. Ejus lon-
 gitu-

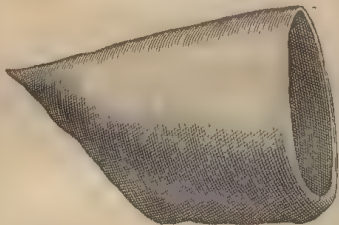
gitudinem jam exhibui ex Cassiano, qui eum ait, ad cervicis tantum & humerorum confinia, fuisse demissum. Posterioribus tamen plerisque Monachis fuit protentior. In sancti namque Benedicti Anianensis vita, sic lego: *Monachos in habitu dissimiles, fecerat multorum consuetudo. Siquidem nonnullis usque ad talos cuculle pendebant. Quamobrem Vir Dei, uniformem cunctis tenendum Monachis instituit modum; ut non amplius à duobus cubitis excederet mensura vel usque ad genua perungere posset. Ea mensura duorum cubitorum in cucullo probata est in Additione 1. ad Capitularia Regum Franco. cap. 21. Antiquum cucullum profanum, apud Gallos, dimidias tegentem nates, jam supra ex Martiale retuli.*

De protensione ac forma cuculli Franciscanorum, acris & longa jampridem est contentio. Verum est, initio S. Franciscum aliquando inces-

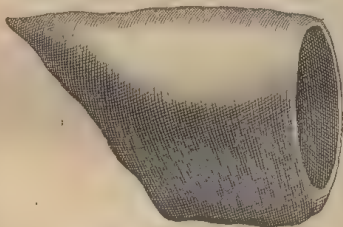
cessisse ritu Pastoralī, aperto capite,
capillis promissis, & disfluentibus;
& verum item est, Minoritas e-
dem Pastoralī modo incessisse usque
ad S. Bonaventuram, qui Narto-
ne in Comitibus Generalibus anno
1260. caputium tunicæ adiecit, ut
habet Volaterr. lib. 21. Anthropol.
& Galesinius in vita S. Bonaventu-
ræ, cap. 9. Ita igitur fere vestiebantur
Minores, initio, ex usu S. Fran-
cisci: tamen & ipse S. Franciscus,
& plane primi Fratres, usurparunt
aliquando cucullum; de quo (ut di-
cebam,) est contentio: quibusdam
affirmantibus formam cuculli à San-
cto Francisco usurpati, fuisse * py-
ramidalem. Ita late Zacharias Bo-
verius Tract. de habitu Minorum,
qui adjunctus est Tomo 1. Annalium
Cap.

* Labet hic annexere ex eodem Boverio caputia
duo pyramidalia, quorum alterum S. Francisci est,
asservaturque Romæ in Ecclesia S. Marcelli. alterum
B. Rezzini, acumen utriusque & figura nihil prorsus
à Cappuccinorum Caputis, prout hodie à toto ordine cir-
cumferuntur, discrepat.

*caputium S. Francisci . quod Romæ in
Ecclesia S. Marcelli asseruatur .*

*Caputium B. Ruffini, quod in Ecclesia
S. Clare Assisæ asseruatur*

Cappucinatorum. In quam rem præfert multas antiquas picturas, & imagines musivo opere expressas; in Basilica Lateranensi, & S. Mariæ majoris, & alibi. Profert præterea oculatos testes ipsiusmet vestis S. Francisci, qui pyramidale ei vesti fuisse caputium testentur. Quæ narratio non est obnoxia cavillo, quo aliqui eum cucullum longiorem referunt ad laxatam per Fratrem Eliam, superstite S. Francisco disciplinam, & immutatum præscriptum à viro Sancto habitum; ut ex Mariano habet Wadinghus anno 1208. n. 6. Et præmiserat num. 5. visum abs se Assisii, in æde Clarissarum, & alium esse in monte Alvernæ, ac etiam Florentiæ, ipsiusmet S. Francisci habitum, cujus caputium esset quadrata prope forma, tanrisper acuminatum. In qua etiam sententia de vera forma Caputii Franciscani, est Frater Arturus à Monasterio, Autor Martyrologii Franciscani ad 3. Augusti. tractans

tractans à §. 10. de caputio pyramidalis, assumpto à B. Matthæo Bascio. Fortassis non improbabiler quis dixerit, S. Franciscum, bardocucillum pastoritium & rusticanum ad sui contemptionem usurpasse, cui esset capitis tegmen acuminatum; coque vestis genere ab initio conversionis assumpto, semper deinceps usum esse: sed interdum pro offendentium liberalitate, magis vel minus acuminatum & oblongum caputium habuisse: unde ea varietas extare potuit, quæ in antiquis picturis, ipsisque etiam Sancti viri vestimentis, ad hæc usque tempora asservatis, notatur. Sane F. Bonaventura Columbi, in Apologia Seraphica cap. 10. ex antiquis picturis & vestibus huc usque asservatis, contendit, verum sancti Francisci caputium, ex quo is Religionem suam fundavit, fuisse rotundum, quale nunc habent conventuales. Quod non videtur posse aliter extricari,

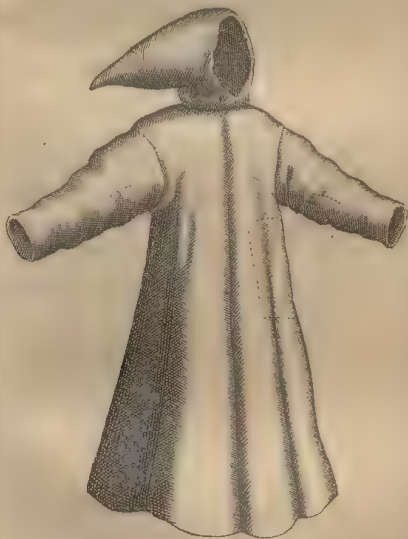
vi, quam eo modo quem attingi.

Non videtur quoque potius aliter expediri, quod apud Cardinalem Vitriacum habetur in historia cap. 32. Is in perillustri elogio quod contextit Ordini Minorum, hæc de illis verba habet. *Non utuntur pellibus, neque lineis; sed tantummodo tunicis laneis cappitiatis, non cappis, vel palliis, vel cucullis.* Et poterat hic autor certa scribere, cum testetur se vidisse S. Franciscum; cum Ordine jam constituto, Ægyptum petiit, Evangelii disseminandi gratio. Quomodo ergo de S. Francisci cucullo litigatur, cum oculatus hic testis, neget suo tempore Minores, atque adeo ipsum S. Franciscum, habuisse cucullum? Sensus Vitriaci est, non habuisse Minores cucullum; per se, (ut sic dicam,) coherentem, & à veste exemptilem, cujusmodi est cucullus Monasticus in plerisque coetibus, & in plerisque familiis S. Francisci. Habuisse tamen cucul-

cucullum affutum * togæ, quem vocat *caputium*. Id quippe aperte admittit Vitriacus, eo ipso quod admittit tunicas Minorum sui temporis fuisse caputiatas. Contrariam late contendit F. Bonaventura Columbi in Apologia Seraphica, contra asserentes S. Franciscum fuisse aliquando Augustinianum, cap. 9. affirmans, omnia quæ proferuntur pro cucullo affuto togæ, spectare ad primum statum S. Francisci, cum vixit more Eremitarum secularium. Ex quo autem Ordinem suum instituit, habuisse caputium à toga sejunctum, quod probat ex verbis regulæ Seraphicæ, & ex nonnullis locis Chronicorum, ac ex antiquis statuis. Verum pleræque antiquæ statuæ & picturæ, aperte exhibent S. Franciscum, vel primos illos Minoritas, cum cucullis affutis, ut videre est in ea imagine S. Francisci, quam Joachimus Abbas spiritu Pro-
phe-

* Talis habitus B. Francisci conspicitur Tifsi, apud Patres Conventuales in Sacristia oculatus, in quo pyramidale caputium Tunica adfutum est in hunc modum.

Habitus S. Francisci Pisis asseruatus.

phetico confici curavit, servaturque Venetiis, in templo S. Marci. Idem cernitur Assisii, in imagine Fr. Eliæ ad pedes Crucifixi. Et de plerisque ipsius S. Francisci antiquis iconibus, idipsum admittit idem F. Columbi. Testimonium quoque probatum ex Cardinale Vitriaco, qui S. Franciscum in Ægypto satis diu post constitutum Ordinem vidit, suffragatur cucullo confuto: ut proinde S. Franciscus, etiam jam Religiosus, videri possit in hoc fuisse varius: vel aliquos Minoritas, quos ex imagines exhibeant, vel qui eas ad suum sensum aut gustum effici curaverint, jam ab initio à cæteris in hoc puncto discrepasse. Sicut negari non potest, deflexisse aliquanto post à prisca forma habitus Minorum, & ipsius S. Francisci Minores illos, quos Alvarus Pelagius, & ipse Minorita ac summi Pontificis Joannis XXI I. Pœnitentiarum l. 2. de planctu Eccl. c. 76. refert & expostulat, caputia habuisse usque
ad

ad nates protensa; & in ea visos existimatione esse, ut qui longius & diffusius caputiatus esset, Sanctior & religiosior haberetur, persuasione sane vana & insulsa. An vero omnes quoque Religiosæ propagines Ordinis S. Francisci, quæ nunc in Christi vinea feliciter sobolescent, desciverint à vera forma cuculli & habitus S. Francisci, quod affirmat F. Arturus supra n. 17. pronuncient alii.

Satis de Religiosorum cucullo, & de Caputio quod revolvitur in cucullum assutum togæ, vel unius cum ea texturæ. Nunc addendum est, Moniales quoque, jam olim, ob easdem causas quibus Religiosi, usas esse cucullis. Ita enim habetur ex S. Athanasio libro de Virginitate, & ex Palladio in Lausiac. cap. 41. cum agit de Anonyma Virgine, quam S. Pitirum divino monitu sibi prælatam agnovit. Etiam inter Moschos, Moniales cucullam induunt, ut scribit Sigismundus. Neque id

absolute carpit S. Hieronymus Epistola 22. *sub medium*, damnans in quibusdam Sanctimonialibus fabricam cucullorum; idque annumerans iis, quæ mox vocat argumenta Diaboli; ineptiis inquam, variarum muliercularum, speciem pietatis habentium, virtutem autem ejus abnegantium. Hieronymi verba sunt, ad Eustochium: *Sed ne hoc ipsum tibi jactantiam generet, quod sæculi jactantiam contempsisti: ne cogitatio tacita subrepat, ut quia in auratis vestibus placere desisti, placere coneris in sordidis: & si quando in conventum fratrum veneris, vel sororum, humilis sed eas, scabello te causeris indignam: vocem ex industria, quasi confectam jejuniis, non teneas: & deficientis imitata gressum, humeris ne imitaris alterius. Sunt quippe nonnullæ, exterminantes facies suas, ut appareant hominibus jejunantes: quæ statim, ut aliquem viderint, ingemiscunt, demittunt supercilium, & operta facie, vix unum oculum libe-*

liberant ad videndam. Vestis pulla, cingulum sacrum, & sordidis manibus, pedibusque: venter solus, quia videri non potest, aestuat cibo. His quotidie psalmus ille canitur; Dominus dissipabit ossa hominum sibi placentium. Aliae virili habitu, veste mutata, erubescunt esse quod natae sunt, crinem amputant, & impudenter erigunt facies Eunuquinas. Sunt quae ciliciis vestiuntur, & cucullis fabrefactis, ut ad infantiam redeant, imitantur nocturnas & bubones. En quo loco habere videatur S. Hieronymus Sanctimonialium cucullos; ut illis utentes, jungat illis aliis adeo turpiter impingentibus. Sed dicendum est, S. Hieronymum ibi carpere duntaxat ostentationem fictae sanctimoniae, & hypocrisis, ex qua nonnullae Sanctimoniales, vel certe Agapetae, eo tempore, non ex communi alicujus coenobii lege, sed ex privato studio, vanitatis & singularitatis, assuinebant cucullos. Qua ratione alia nonnulla, cum in

viris, tum in foeminis reprehendit
 ibi S. Hieronymus, quæ pie obiri
 posse, non est dubium, ut nudipe-
 dem in patientia frigoris esse, hir-
 cinam barbam atque promissam præ-
 ferre, & nigro amiciri pallio; ca-
 tenis ad carnis macerationem assump-
 ptis gravari, crinem amputare vir-
 gines sacras, & nonnulla alia. Hæc
 tametsi per se pura & sancta, idcir-
 co tamen ibi à S. Hieronymo fugil-
 lantur, quia ex vanitate fiebant,
 atque adeo favillacea Pentapoleos
 poma referebant, quæ oculis tenuis
 poma, cinerescebant contacta, Ter-
 tulliano teste cap. 40. Apolog. Cæ-
 teroqui pleraque ex eis, pure & re-
 ligiose obita, alibi effuse celebran-
 tur ab ipsomet S. Hieronymo.

SECTIO XVI.

De Galero Pontificia benedictione Sacro.

Hic, nudum sectionis numerum consignasse contentus, transilio, Nam de hujusmodi sacro galero quæ hîc brevius alias ac pressius dixeram, seponere visum est, eo quod iusta tractatione postea sim executus illustrationem sacri illius ritus, eo opere, cui titulus est, *Splendorum nascentis Christi emblematica insignia; Galeris Sole ac columba intextis, cum appositio gladio, Pontificia benedictione consecratus, in nocte Natalis Domini.* Ne ergo in Tractatione de Sacris tegminibus capitis, hunc galerum præteriisse videremur, retinere nudum numerum capitum placuit, Tractatione in illud alterum opus dimissa.

SECTIO XVII.

*De Sudario capita Mortuorum
operiente.*

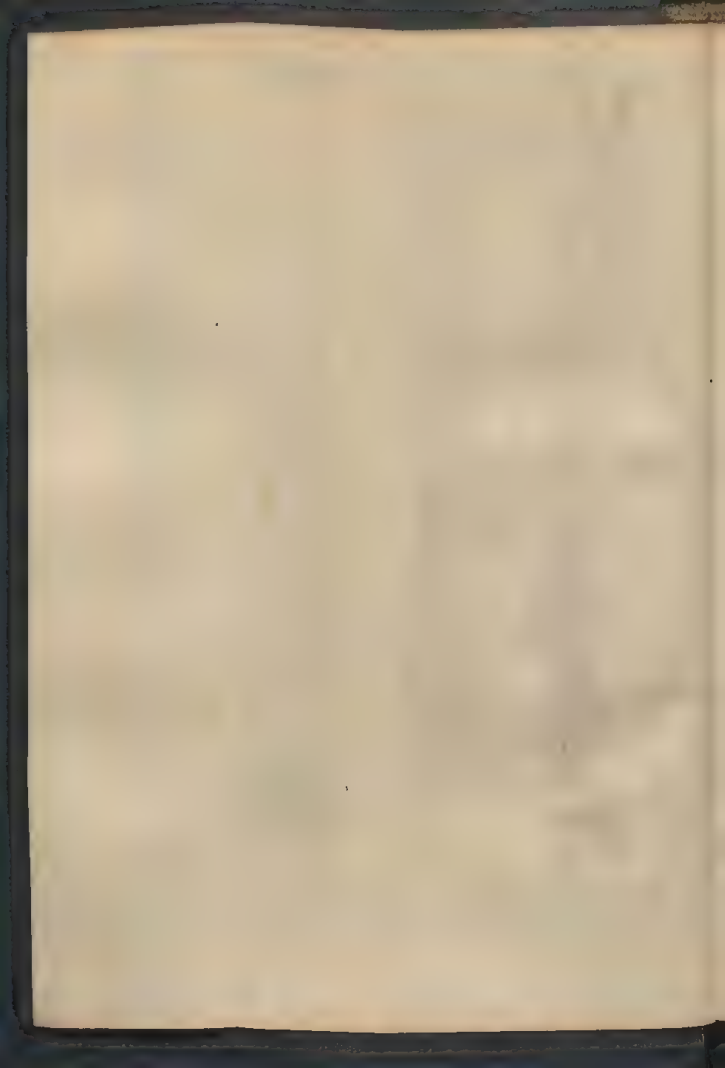
PERCURRIMUS tegmina capitis quorumcunque mortalium superstium. Nunc priusquam excedamus, attingenda sunt tegmina capitis mortuorum. Est enim eorum mentio Joan. II. 8 & 20. Cum enim narratur resurrectio Lazari è sepulchro prodeantis, dicitur *fuisse ligatus manus & pedes istis, & jaciem ejus sudario fuisse ligatam*. Item cum narratur Apostolorum adventus ad monumentum Christi, nominatim annotatur, *sudarium, quod fuerat super tumulati caput, repositum esse, non cum lineaminibus positum, sed separatim involutum in unum locum*. Quo utroque loco, lintheum operimentum capitis hominis demortui, appellatur *Sudarium*. Itaque frustra Sopranis, tractatu de re vestia-

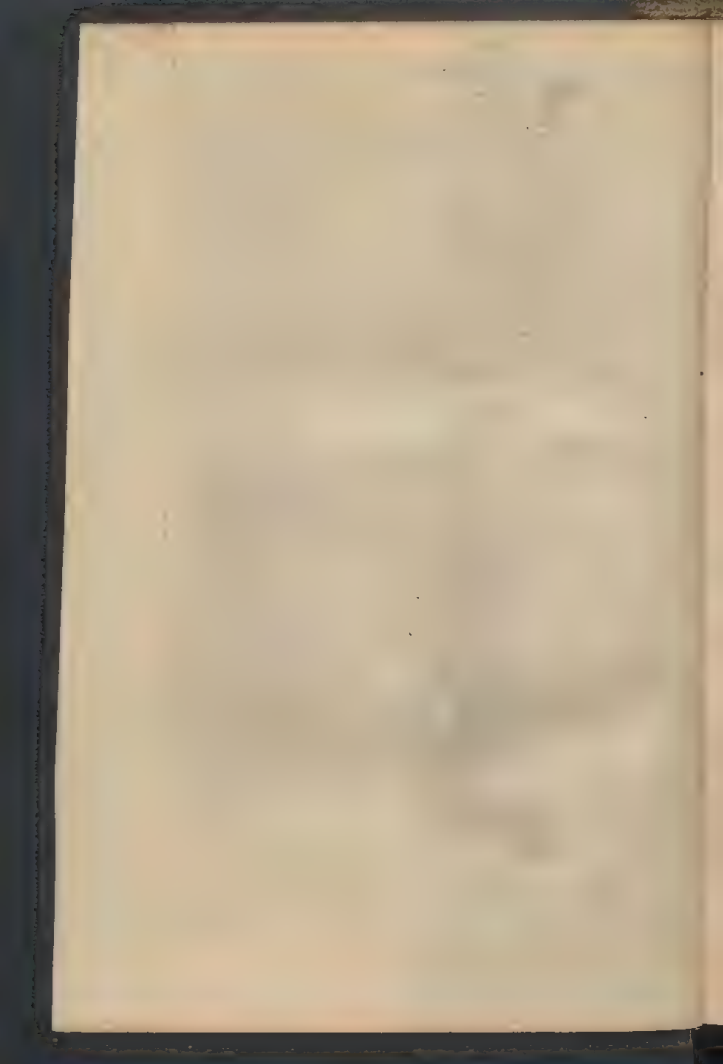

IESVS voce magna vocat, qui fuerat mortuus,
ligatus pedes et manus ligatu. Iom. ii.

Jesus vero magnum clamant. Lappi: non timetis et dicitur: et ait: non timetis
 quia pueri et mulieres in his. 13. Tunc cum videret populum dixit:

vestiaria Judæorum disp. 2. c. 1. § 3. expostulat, Sudarium, capitis tegminibus esse annumeratum à Sanctio in cap. 19. Actor. num. 5. Id enim ille de mortuorum capitibus vere pronunciavit.

Non assero omne Sudarium, fuisse ad usum mortuorum. Cum enim vox ipsa *Sudarii*, usum ejus ad tergendum sudorem aliosque superfluos humores naribus, oculis, ore effluentes præferat, nec is usus in defunctis habeat locum; liquet, vocem *Sudarii* latius patere, quam ut ad mortuos restringi possit. Sicque videmus Actor. 19. memorari Pauli viventis sudaria ab ejus corpore delata, quibus mira edebantur. Et idcirco S. Proclus orat. 19. (quæ est Pauli encomium,) ait Pauli Epistolæ fuisse *salutis retia*; linguam, *Crucifixi tubam*; plagas, *universi orbis medelam*; Sudaria, *falces morborum*. Nec dissimiliter S. Nilus in Ascetico, præfert Regum diadematis hæc

sudaria, quod diademata nunquam expulerint mortem, sicut fecerunt sudaria Apostolorum. Præterea Lucæ 19. servus piger & incurius, refert Domino suo muniam, quam ait se habuisse in sudario repositam. Suetonius in Nerone, ait eum plerumque, ligato circa collum sudario prodiisse. Juxta Nonnum in paraphrasi capitis undecimi ac vigesimi Joannis, vox *Sudarum* est Syrorum popularis, ad significandum cingulum capitis, Ζωστήριον κεφαλῆς. Et à Theophylacto Actor. 19. Inde scernitur sudarium à semicinctio, quod sudarium capiti imponatur; semicinctium vero manu teneatur ab iis, qui *oraria* gestare non possunt: sicut sunt qui Consulares gestant stolas, sive *Gubia*. Ubi vox Græca ἀγρέων sonat sudarium à semicinctio distinctum, & semicinctium tamen & sudarium Suidas φακεόλιον esse dicit. Italice *faccioleto*. Verisimilius tamen est, semicinctium idipsum fuisse, quod

quod Plautus *cincticulum* seu *cinctulum* appellat, vulgo *gremiale* aut *ventrale*, vel *Epigonatium*; cujus ad fasciæ modum præcincti, & per limbum manu prehensi, atque sursum absque solutione elati, usus operariis plerunque sit, ad humores detergendos. Diligenter de his Grammaticis minutalibus Lorinus, & alii Interpretes Actor. 19. v. 12. & Vincentius Ricardus ad orat. 19. S. Procli; ad Jacobus Chiffletius de Linteis Christi sepulchralibus cap. 5. observans Catullum *Setaba sudaria* celebrasse, à Setabi oppido Hispaniæ; cui olim in Europa, lini palma dabatur. In Sacris, *manipulum* pro *sudario* accipi multorum testimoniis firmat Steph. Durantus lib. 2. de ritib. c. 9. n. 16.

Non pertinent porro ad præsens institutum, pleraque sacra Sudaria, quæ memorantur in hac significatione; pro linteolo nimirum faciei extergendæ accommodato, *Strophion* passim appellant. Arnobius l. 2.

à muci deterfione vocat *mucinium* ;
 unde Gallica vox *mouchoir* ; ficut
 Italica *Fazzoletto*, a faciei deterfione.
 Ejusmodi est sudarium Edessenum,
 quod Abagaro Toparchæ à Christo
 ipso submiſſum, impreſſa ſuæ faciei
 effigie, produnt Damascenus 4. ſid.
 cap. 17. & Evagrius lib. 4. cap. 27.
 Eſtque etiam ejusdem ſudarii men-
 tio in ſecunda Nicæna Synodo, actio-
 5. Plura de eo inter tractandum ano-
 malias ſacrarum imaginum, cum de
 imaginibus non manufactis. Affine
 eſt, ſudarium Veronicæ, Romæ, in
 ſancti Petri Eccleſia aſſervatum.
 Piam hanc Matronam, Chriſto in
 Calvariam tendenti, & undecun-
 que ſudore diffuſenti, lineum ca-
 pitis ſui peplum, ad extergendam
 faciem porrexiffe, & in eo imagi-
 nem faciei Dominicæ fuiſſe exquiſi-
 te expreſſam, ſcribit Adricomius in
 deſcriptione urbis Ieruſalem num.
 44. & omnino multi quos notavit
 Malonius ad cap. 1. Palæoti de S. Sin-
 done

done num. 12. Scripsit tamen S. Briggitta lib. 4. cap. 81. ex Christi ipsius revelatione, hunc sudorem exisse de Christi facie, *propter qualitatem rogantis Christum, ad consolationem futurorum*: quasi Veronica, ad solamen posterorum, sudarium porrexerit ea mente, ut Christus effigiem suam imprimeret illi linteo, etiamsi non egeret extersione, neque sudor extergendus ex divina ejus facie efflueret; quod ægre admittendum video, etiamsi ex abundanti, ea posterorum consolatio, proposita Christo videri possit.

Negabam hæc sudaria ad præsens negotium spectare: tum quia non fuere mortuorum, tum quia non fuere tegmina capitis simpliciter dicti, sed duntaxat faciei, quam operiebant, admota ad extergendum sudorem vel lavationem adhibitam. Et idem dico de sudario quo obtectum Neronem prodiisse Roma, quatuor duntaxat comitantibus, scribit Suetonius,

tonius, quod nuperus Scriptor de sudario mortuali accipit : quasi Nero habens se pro conclamato, tegmen mortuarium assumpserit. Quae ratione dicendum esset, cum reliquam quoque vestium quibus defunctorum corpora amiciebantur, varietatem assumpsisse, quod liquet esse commentitium. Prodiit ergo cum sudario, non ut mortuus, sed ut lateret, & fuga non praepediretur. Atque ita illud sudarium est extraneum ab hac disputatione. Idem dico de sudario, quo dato S. Salvinus incendium Ambianense restinxit. Jacebat in lecto vir sanctus febribus aestuans, & injectis per Satanam flammis urbs pene tota conflagrabat; accurrentibus autem civibus & adversus tantam calamitatem praesidium exposcentibus, tribuit vir sanctus sudarium suum, jubens ignibus objici: ad cujus objectum, illico flamma resedit. Neque de hoc sudario, (quippe minime mortuali) agimus.

Nobis

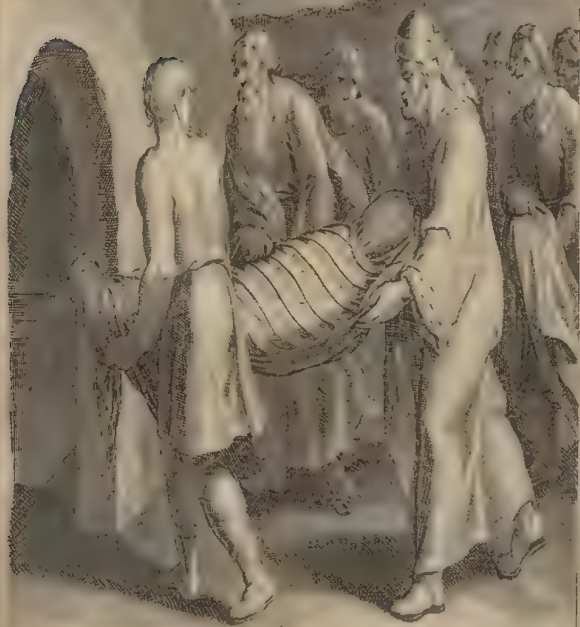
Nobis hic vox *sudarii* usurpatur prout in re funebri habuit locum, ut notatum est ex Joannis II. ac 20. Ex eo autem cap. 20. manifestum est, sudarium à sindone corpus totum contegente aut obvolvete, esse secernendum. Nam seorsum lintheamina exhibita sunt, & seorsim sudarium, quod fuerat super caput. Mira de isto refert Beda lib. de locis Sanctis cap. 5. ex relatione Arnulfi Episcopi. Inventum enim ætate Bedæ, & jussu Regis Saracenorum igne probatum, mansit illæsum; & cum cui hæreditate obtigerat, ditavit affatim. E contrario autem qui ejus possessionem præ aliis bonus neglexerat, ad extremam est redactus inopiam. Hoc sudarium, quod super Christi in sepulchro jacentis caput est positum, M. Attilus Serranus in Syllabo reliquiarum, quem adjunxit tractatui de 7. urbis Eccelesiis, ait asservari in Basilica Lateranensi. Verum cum Beda loco
alle-

allegato addat , hoc sudarium habuisse longitudinis pedes octo , verisimile admodum est , visum nonnullis hoc capitis Christi involu-
crum illud ipsum esse , quod Vefontione apud Sequanos magna cum veneratione asservatur. Est enim ejus longitudo octo pedum. Taurinense autem sudarium (quod Alfonsus Palæotus cap. 1. de Sacra Sindone vult esse hoc sudarium capitis Christi in sepulchro jacentis,) est longum pedes duodecim. Ac proinde sudarium Taurinense , aliud est à sudario quod fuerat super caput Domini ; cujus longitudo à Beda assignata , quadrat exquifite in sudarium Vefontionense , ut Chiffletius supra cap. 8. plenius confirmat ; sumens tamen sudarium capitis , pro linteo alteram tantum cadaveris partem à capite ad pedes usque contingente ; & superinducto toti antico corpori, sed tæniis ad collum religato. Quod autem institis supra hoc
fuda-

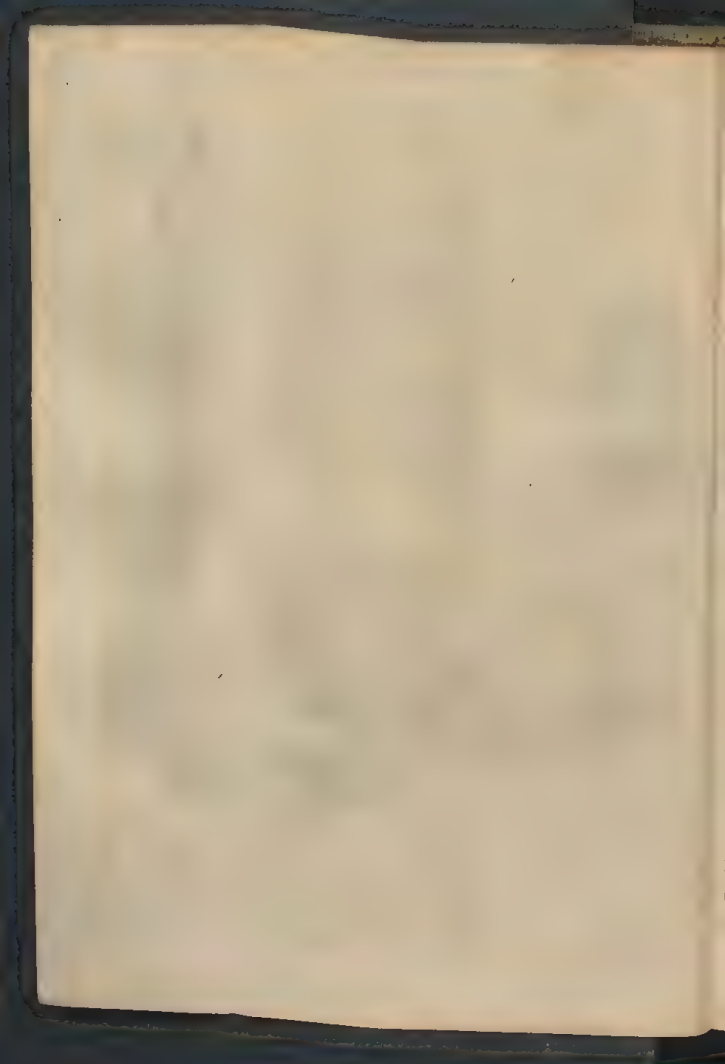
Corn. Galle fecit.

*Acceperunt corptis cum
aromatibus, si Joā. 29.*

Corn. Galle fecit.

Acceperunt corpus Iesu, & ligaverunt illud linteis cum
aromatibus, sicut mos est Iudeis sepelire. *Mat. 27.*

sudarium circumvolutis à collo ad imas usque calces, sola hujus sudarii pars faciem operiens & caput obtegens extaret, dici potuit sudarium obvolvens caput, & sudarium faciei resupinæ jacentis Christi. Circa quem tamen nihil in hac re factum est singulare, cum Joannes cap. 19. diserte notarit, Sanctos pollinctores *accepisse corpus Christi è Cruce depositum, & ligasse illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis sepelire.* Itaque communis more quo cæteri apud Judæos, involutum est sanctum Christi corpus demortuum, quamvis in sindonis munditia, & sudarii pretiositate, potuerit esse differentia, sicut erat magna differentia in quantitate & pretio aromatum, pro varietate personarum, condiendis corporibus adhibitorum.

Hoc sudarium faciem ligans & super demortui caput positum, non est cogitandum ejusdem fuisse formæ

mæ cuius velum illud breve, quod ex more morientium (ut loquitur S. Gregorius homil. 37. in Euang.) S. Cassius Narniensis dedit assistentibus, ut sibi contra faciem tenderetur. Quali etiam velo Monachus Engolismensis, describens funus Caroli Magni, ait faciem ejus operatam fuisse sub Diademate. Et Græci ut est in Euchologio, Sacerdotis mortui faciem velant breviori illo velamine, quo panem & vinum ad futurum sacrificium contegi ex usu erat. Erit qui eodem reſerāt operimentum madefactum expaſſum ab Hazaële super faciem Benadad Regis Syriæ, de quo 4. Reg. 8. v. 15. Quanquam id operimentum, & ut vulgatus vertit *stragulum*, villosum pannum, superstiti injectum est, non demortuo. Quod autem faciei mortuorum superjiciebatur panniculus, erat ad faciem duntaxat operiendam, ne vel tetro objectu, vel incondito motu, spectantes offenderet,

ret, ad quod sat erat æquans faciem latitudo. At sudarium obvolvens defunctorum capita, erat multo amplius atque prolixius, iisque affine oblongis linteis quibus pœnitentium sodalium, cum apud nos linteati incedunt, operiri capita undecunque, & ad pectus usque protendi, ex usu est: nisi quod in istis, Sudarium hujuscemodi sacco lineo, reliquum corpus operienti assuitur, quod in Hebraico mortuorum sudario non habebat locum; unde sudarium quod Christi demortui sacrum caput obvolverat, à reliquis linteaminibus separatim involutum, ab Apostolis est repertum. Et, de hujusmodi sudario accipiendum esset, (si veritate niteretur,) quod Gregorius Papa apud Bedam in Opere retractationum in Acta Apostolorum, ad cap. 19. interrogatus à quodam Britanno, quid esset semicinctium, dixit, fuisse sudarium genus tegminis quo caput ab Hebræis operiebatur, quod

quod restringendum est ad capitā mortuorum : Nam vivorum capitibus , tegmen illud non adhibebatur. Fuit Gregorius ille tunc Archidiaconus ; postea superstitē Beda , Romanus Pontifex , Gregorius II. potius quam Gregor. III. ad cuius initium pertigisse Bedam centenariō maiorem , existimat Card. Baronius anno 732. Dixi ergo , responsū Gregorīi , postea Papæ , circa semicinctiī notionem , à sudario non discrepantem , si placeat eam admittere , accipiendam esse de sudario , quale proposui : quamvis revera non putem admittendam talem semicinctiī notionem ; cum semicinctium esset viventium operimentum , nec cingeret undecunque caput , ut ipse vocis cortex præfert : sudarium autem capiti tegendo in mortuis addictum , obvolveret illud omni ex parte.

SECTIO XVIII.

De Tegmine capitis Sanctorum.

NON agitur de operimento, quo Sancti in cœlo capita contingent. Nam in cœlo, beatos neque Sol per diem uret, neque Luna per noctem. Itaque non egebunt umbella, aut tutela capitis. Quinimo sub pennis illucentis sibi Solis justitiæ, erit sanitas, ut Malachias affirmavit. Multo sane liquidius esse debet, quod Sancti sint futuri in cœlis nudo capite, cum cætero corpore futuri sint nudi, ut recte statuit Lessius lib. 3. de summo bono n. 63. & Antonius Ludovicus l. de pudore *sub finem*. Nam si Adam & Eva in statu innocentie nudi erant, & non erubescabant, quanto magis non erubescant beati in statu gloriæ, etiam si investes plane sint, ac nudi prorsus? In ipsis Angelis quos corporea specie exhibemus, Scripturæ
& Pa-

& Patres, analogiam aliquam vestimentorum nostratium agnoscunt, & ut illis appingantur permittunt: videmus tamen semper pingi ac describi intactos capite, nec vel S. Dionysium, vel Tractatores Symbolicæ Theologiæ, inter alia corporea Symbola, quæ Angelis appingunt, recensere unquam pilcos, aut galeos, vel simile quodpiam capitis tegmen. Itaque non est, ut dixi, hoc loco quæstio de cœlesti tegmine capitis Sanctorum. Nec est item quæstio, de tegmine capitis, quod Sancti dum hic superessent, adhibuerunt. Usi enim sunt integumentis capitis, receptis in oris quas incolebant. Et si alicubi non erat usus tegendi capita, nudis erant capitibus, quod de Christo Domino pro more Judæorum inter quos vivebat, receptum passim videtur.

Quod ergo hic exponendum suscipimus, spectat ad tegmina quæ passim videmus apponi capitibus Sancto.

Sanctorum in picturis ac statuis. Passim quippe exhibentur capiribus umbella radiante opertis, & veluti scuto fulgente contextis. Et sequē hoc tegmen Sanctis peculiare usus docet. Nam quod Alemannus in dissertatione de Lateranensibus parietinis cap. 9. negat eam esse sanctitatis notam, difficile suadetur. Et quod unum opponit, de imaginibus Constantini & Salomonis; quorum neuter est probatæ in Romana Ecclesia sanctitatis; facile enodatur. Nam Constantinum, Græci passim, & Latinorum plerique habent pro Sancto. Salomonem quoque S. Ambrosius diserte *Sanctum* nominat, cui omnino multi, ejus pœnitentiam habentes ratam, sunt astipulati. Itaque ex ea sententia potuit orbiculatum diadema appingi Romæ Constantino, iis locis quos notavit autor Operis de Sanctitate Illyriana; cum de Constantini rebus differit. Et ex eodem sensu, Ro-

mæ in Sacello S. Sylvestri, ad ædem SS. quatuor Coronatorum, potuit Salomon eo orbiculato diademate insignis exhiberi, tanquam Sanctus, in eorum qui sic exhibebant sententia.

De hoc ergo capitis Sanctorum rectorio, Josephus Scaliger in *Catalecta Virgilii pag. mihi 475.* approbante Henrico Salmuthio in notis ad Panciroli vetera deperdita cap. de *fibula*, existimavit, aliud non esse, quam *πνίλον*, sive umbellam lunatam, capitibus statuarum impositam apud Ethnicos, ne avium stercorebus inquinarentur. Quod damnum sibi ab albis corvorum stercorebus, imprecabatur Horatianus Priapus. Adducit in eam rem Scaliger, locum Aristophanis in *Avibus*, ubi Scholiastes ita expressit hanc vocem; tametsi quod notavit Henricus Stephanus in Thesauro V. *πνίλον*, apud Aristotelem, Polybium, Hesychium, & alios, vox illa non

non sonet quod ex Aristophane præmisimus. Hunc usum brevi umbella contegendi statuarum capita, à statuis extantibus, ad imagines, pictorum errore & Catholicorum (scilicet,) ruditate, transisse, pronunciant prædicti sectarii, sugillantes Ecclesiam, quæ tanquam honoris causa approbet, vel finat apponi super Sanctorum capita, quod à Gentilibus inductum primo est, ad averrendam idolorum suorum iniquitatem, per avium stercorea.

Negari non potest, quin aliquando Patres Ethnicis exprobraverint eam simulachrorum foedationem per avium stercorea. Lactantius 2. instit. cap. 4. aves, quas Ethnici terrore falcis, alteriusve Priapo adjuncti abigi existimarent, simulachro illi fabrefacto, ac cæteris insidere, & ibi nidificare, sordesque egere, subsannans dixit. Arnobius item lib. 6. *Non videtis sub istorum simulachrorum casis, stelliones, sorices, mures,*

Q blat-

blattasque lucifugas nidamenta ponere,
 atque habitare? spurcicias huc omnes,
 atque alia usibus accommodata condu-
 cere, semirofi duritias panis, famis ossa
 in spem tracta; pannos, lanuginem,
 chartulas, nidulorum in mollitiem scili-
 cet, & miserorum fomenta pullorum?
 Non in ore aliquando simulachri ab
 araneis ordiri retia, atque insidiosos
 casses, quibus volatus innectere stridu-
 larum possint, impudentiumque musca-
 rum? Non hirundines denique intra
 ipsos adium circumvolantes tholos, ja-
 cularier stercoris plenas; & modo ipsos
 vultus, modo numinum ora depingere,
 barbam, oculos, nasos, aliasque omnes
 partes, in quascunque se detulerit deone-
 rati proluvies podicis? Erubescite ergo
 vel sero, atque ab animantibus mutis,
 vias rationis accipite: doceantque vos
 eadem nihil numinis inesse simulachris,
 in quæ obscœna deicere neque metunt,
 neque vitant; leges suas sequentia &
 instincta veritate natura. Eo igitur
 spectasse vult Scaliger, operculum
 illud

illud capitum statuis appositum, ut arceretur inquinatio ab avibus: & inde manasse ad Christianos abusio- nem similis tegminis, capitibus San- ctorum, non expressis tantum, sed etiam pictis apponendi.

Hoc stercoreum spurciloquium, procul amandandum est. Neque enim vel Ethnici tegmen statuis im- posuere ad abigenda ab avibus con- spurcamenta; vel ullus Catholico- rum cogitavit unquam, de hac ca- pitis Sanctorum tutela, ad arcendas sordes ab avibus prætervolantibus, aut infidentibus. De Ethnicis res est perspicua, quia si id intendissent, oportuisset eos non summo duntaxat vertici tegmen adhibere, arcens avi- cularum fœculentias, sed etiam toti faciei, ac reliquo corpori inducere aliquid aptum tegendo simulachro, quod undecumque conspurcari con- tingebat, ut modo ex Arnobio au- divimus. Deinde ut notavit S. Isi- dorus lib. 19. Orig. cap. 31. Eth-
Q 2
nici,

nici circellum illum dixere *nimbum*.
Id quod etiam habet Servius ad illud
tertii Æneidos,

*Et Lunam in nimbo nox intempesta te-
nebat.*

Idem habet ad librum 2. ejusdem
operis, ubi de Pallade Tritonia, quæ
summas arces jam infederat, nimbo
effulgens, & Gorgone sæva. Specta-
bant ergo in eo circello adhibendo
Ethnici expressiōem nimbi efful-
gentis, ut ætherium & cœleste quip-
piam insinuarent; non autem ut
spurcitias à simulachris prohiberent.
Quomodo vero umbella superponi
potuit aut debuit, ad avertendas sor-
des à capite statuæ, in illo idolo quod
S. Augustinus tract. 7. in Evang.
Joannis ait fuisse pileatum? Ido-
lum quippe fuisse constat, quia ha-
bebat Sacerdotem; & ita recte a-
gnoscent ad eum locum Lovanienses:
qui quod *paleatum* putant legen-
dum, id est è paleis contextum, vel
paleis

palæis opertum, non consonat cum vetustis Codicibus : ut nec lectio ingesta ab aliquibus, qui volunt legi, *palatum* id est *cælum*, ex usu quorundam Latinorum, de quo D. Augustinus 7. Civit. cap. 8. ita ut sensus sit, Sacerdotem *Palati*, id est Dei coelestis Afrorum, seducere simplices; fingendo, bene Deo suo cum Christo convenire. Qua ratione, idolum de quo D. Augustinus agebat, non fuisset pileatum. Sed, ut dixi, ea lectio dissonat omnibus antiquis Codicibus, qui constanter legunt *pileatus*, vel per librarii errorem *pilleatus*. Capiti itaque Idoli pileati, non timebatur conspurcatio per aves; ac proinde non eguisset ad eum finem umbellâ Scaligeri, sed aliquis alius erat usus operculi, statuis Numinum apud Ethnicos appositi. Liquida vero præsertim est inanitas Scaligeriani commenti, in imaginibus non extantibus sive eminentibus, cujusmodi sunt imagi-

nes piæ, quibus ridicule apponeretur hujusmodi aliquod capitis tegmen. Accedit quod in templis rite obferatis, non plus timendum fuisset capitibus idolorum, à stercorebus avium, quam nunc timeamus operculis capitis nostrarum statuarum Sacrarum; quæ opercula, quis unquam questus est conspurcari ab avibus?

Quod ergo natavit Lazius lib. 9. commentar. Reipub. Rom. cap. 19. apponebant Ethnici statuarum capitibus circulum, specie dimidiæ sphaeræ, tanquam coronam. Sic enim in hanc rem philosophatur, describens varias formas statuarum, *Cum abenea Sphaera statuæ; ut hodie simulachra Sanctorum exprimuntur; supra quorum capita circulus semisphaeram referens necebat, quod & ipsum erat coronationis statuarum genus, à Christianis postmodum receptum, & simulachris, quæ Martyribus & Sanctis Dei, ob merita in religionem ponebant.*

nebantur, *impositum*. Meminit Marcellinus lib. 17. de obelisco è Thebis Romam perlato à Constantino, sic locutus. *Per arduum mane protentus: diuque pensilis, hominibus militibus multis tanquam molendarias rotantibus metas, cavea locatur in media; eique Sphæra superponitur aenea, aureis laminis nitens; qua confestim vi ignis divini contacta, ideoque sublata facis imitamentum in figura ereum itidem in auro imbracteatum, veluti abundanti flamma candentis.* Idem lib. 25. sub finem. *Antiochiam venimus, ubi per continuos dies veluti offenso Numine, multa visebantur & dira, quorum eventus fore luctuosos, gnari rerum prodigialium precinebant.* Nam & Maximiani statua Cesaris, locata in vestibulo Regia, amisit repente spheram aream, formatam in speciem Solis, quam gestabat. Ad hujusmodi coronas, sive Solares quibus maiores nostri Sanctos Dei expresserunt, alludit etiam Velleius Paterculus, his verbis

de Octavio Cæsare scribens : Cui
*adventanti Romam , immanis amico-
 rum occurrit frequentia. Et cum in-
 traret urbem , Solis orbisque super ca-
 put ejus curvatus aequaliter circunda-
 tusque in colorem arcus , velut coronam
 tanti mox viri capiti imponens , conspe-
 ctus est. Et sic patet causa , (conclu-
 dit Lazius ,) quamobrem in hodiernum
 diem Sanctorum imagines cum tali se-
 micirculo & pinguntur & sculpsuntur.*

Prædictum ergo morem Ethnico-
 rum , pie æmulatam esse Ecclesiam,
 Sanctorum capitibus radios aut co-
 ronas superponentem , censet La-
 zius. Neque enim refugit Ecclesia,
 sicubi deprehendit inter sordes Eth-
 nicismi aliquid honestum & utile ,
 exprimere illud imitatione , vel po-
 tius ab iniquis possessoribus repe-
 tere ea , quibus illi abutebantur ; &
 in usum pium convertere , quod
 multis exemplis illustrat Baronius ad
 annum Christi 44. *sub finem*, & Mar-
 tinus à Roa, l. de die Natali cap. 1.

Teguntur itaque Sanctorum capita tectorio referente coronam gloriæ, qua potiuntur. Si enim reducibus è navigatione, imponebatur *corona salutis*, de qua Paschalius lib. 2. de coron. cap. 9. *sub finem*; quanto iustius coronantur Sancti, tot perfuncti periculis in hujus vitæ mari? Plane hæc est *corona felicitatis*, de qua idem lib. 7. cap. 7. & *corona gloriæ*, ac *diadema speciei* apud Isaiam: nec non corona Cruci olim circumpingi solita, ex S. Paulino epist. 12. ad quem locum multa & bene Rosvedius. Significabat autem ea Crucem cingens corona posteriores glorias, ad quas per Crucem pertingitur. Et quia umbella capitis Sanctorum, cœlestem Coronam significat, idcirco ea Corona passim appingitur radiata, ut insinuetur gloriæ splendor, quo Sancti potiuntur ex Dei visione, & perventione ad optatam requiem, post labores. Sicut enim plerisque Sanctorum, jam ex hac

Q5

vita,

vita, dum in tantis tenebris reptarent, facies radiavit, perspicuo argumento splendoris interni, ut variis exemplis declarat Bosius lib. 15. de signis cap. 5. estque manifestum de Moyse, cujus facies cornuta, id est radians visa est, ex consortio & familiaritate cum Deo: Ita iisdem Sanctis, in plena jam luce constitutis, merito appingitur ea gloriæ emphasis, quæ capitibus coronatis & radiatis continetur. Et vero fuisse Deitatis tesseram quandam, radiare tempora, & coronam habere radiatam, de Ethnicorum etiam sententia, tradit Dausqueius ad lib. 3. Silii Italici ad illum versum;

Sidere iuxta radiabant tempora nati.

Ubi observat, Domitianum affectatorem Deitatis, capite radiato, (quod Deorum insigne erat,) pingi ac effingi amasse, ut ex antiquis nummis docet. Ejusdem vanitatis, Persarum Reges insimulat Petrus Chrysostomus.

sologus ferm. 20. tractans dictum Apostoli Rom. 12. *Nolite configurari huic seculo.* Ait enim, vetari præter cætera ab Apostolo, *ne simus ut Persarum Reges, qui subjecta nunc pedibus suis sphaera, ut polum se calcare per vices mentiantur, nunc radiato capite, ne sint homines, Solis resident in figura; nunc impositis sibi cornibus, quasi viros se esse doleant effœminantur in Lunam; nunc varias velut Syderum sumunt formas, ut hominis perdant figuram; & nihil superne claritatis acquirant.* Vallaris item corona erat radiata, ut ex Livio lib. 10. & 30. habetur. Quare corona radiata perbelle quadrat in Sanctos, vallum mortalitatis magno impetu ac violentia transgressos.

Cæterum minus apte Troilus Malvetius lib. de S S. Canonizatione dub. 1. num. 19. & 20. distinguit inter radios & coronam: sive (ut vocat) *diadema*: affirmans, radios appingi beatis, iis scilicet, quorum

Q 6 æter-

æterna felicitas nondum est Ecclesiastica vindicatione plane comperta : Coronam vero tribui Sanctis , id est iis, qui donati sunt canonismo. Quam minus congruam beatorum & Sanctorum distinctionem, nullo usu probatam , cumulat idem author grammaticali ineptitudine , qua eam Sanctorum Coronam , *diadema* dici supponens , addit, nomen esse ductum à *dia* , quod est *duo* , & *demo* : quia caret perfecta rotunditate, ob dimidietatem circuli adeptam. Has notationis insulsæ gerras , Grammaticis converrendas & eventilandas permitto.

Maluere alii umbellam, capitibus Sanctorum superpositam , interpretari scutum, seu clypeum. Quo pertinere potest, quod Paulinus , describens extrema S. Ambrosii tempora , cum dictante S. Antistite, Paulinus ipse exciperet , ultimam, ideoque incompletam lucubrationem ejus in psalmum 43. *Subito in modum*

modum scuti brevis, ignis caput ejus
 conpernit; atque paulatim per os ipsius,
 tanquam in domum habitator ingressus
 est, & facta est facies ejus velut nix:
 postea vero reversus est vultus ad spe-
 ciem suam. Symbola hæc erant San-
 ctimonix B. Ambrosii, & afflatus Spi-
 ritus Sancti. Dimissis vero cæteris,
 insistamus scuto, quod capiti ho-
 minis Dei visum est incubare. Ne-
 que abs re Sanctorum capitibus
 impositus clypeus dicitur, quia
 Sancti Dei protectione Divina fru-
 untur: unde cantant gratulabun-
 di, *Domine ut scuto bonæ voluntatis*
tuæ coronasti nos. Verba sunt Gu-
 lielmi Durandi de hac Sanctorum
 umbella differentis, lib. i. ration.
 cap. 3. n. 20. Idemque habet S. Tho-
 mas; nisi quod scutum denique re-
 ducit ad coronam, distinguitque
 de scuto. Tractans enim illud Psal-
 mi quinti, *Domine ut scuto bonæ*
voluntatis tuæ coronasti nos, cum
 præmisisset, bonam Dei voluntatem
 esse

esse velut scutum contra omnia mala, addit : *Vel est hic, ut scutum protegens, in patria vero ut scutum coronans. Consuetudo namque fuit Romanis antiquitus, uti scutis rotundis; & in illis habebant spem victoriæ; & quando triumphabant illomet scuto, utebantur ut corona. Et inde Sancti pinguntur cum scuto rotundo in capite, quia de hostibus adepti triumphum, scutum rotundum, ad instar Romanorum, gerunt in capite pro corona. Dicit ergo; scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos; quasi dicat, pro scuto coronationis nostræ, habemus bonam voluntatem tuam, quæ nos hic defendit & ibi coronat.* Subscribit ad eundem Psalmi 5. versiculum Ayguanus, & Molanus lib. 4. de imag. cap. 26.

Scriptor per omnia eruditus, Laurentius Pignorijs in tabulæ Isiacæ expositione, (pag. mihi 23.) hodiernum diadematis nomen, penes solum Deum & Sanctos locum habe-

re demonstrans; quorsum beatis cœlestibus appingatur, rationem reddit, ex usu antiquo orbem capiti circumscribendi, venerationis ac majestatis indicem. Observasse namque se ait, Imperatoribus quos supra mortalitatem elatos statuebant, Provinciis item ac urbibus primariis, & Deorum animalibus circumpositum hujusmodi orbem. Domitiani radiatum caput Plinius in Trajani Panegyrico subsannat. Erat autem id Statii pro Domitiano votum. Sic enim accipit Bernartius illud ex r. Thebaidos.

Ipse tuis alte radiantem crinibus arcum.

Imprimat.

Adulatur enim Papinius Domitiano, cui ex infano veterum usu, Principum statuis apponendi quæ sunt signa Deorum propria, arcum radiantem, id est coronam radiantem, apprecatur, qualis Augusto apposita est, ut nummi plerique docent.

cent. Suetonius item in Augusto his
verbis suffragatur. *Sequenti nocte,
statim videre visus est filium, mor-
tali specie ampliorem, cum fulmine
ac sceptro, exuviisque Iovis Opt. Ma-
ximi, ac radiata corona.* Antonini
& Constantii numismata quæ exhi-
bet Pignorius, tali circulo circun-

data capita præferunt. Justiniani & Theodoræ Augustæ imagines, Ravennæ in æde S. Vitalis, hodieque musivo opere residuæ, eodem circulo ambiuntur capita. In notitia utriusque Imperii, & in tabula itineraria per M. Vellerum edita, visuntur Provinciarum & urbium imagines, sic diademata. Eademque specie exhibetur pavo, quem Æternitas manu gestat, in antiquo nummo Fau-

stinæ Augustæ. Ægyptii eum orbem summo capiti simulachrorum suorum circumdebant. Ab illis id
mu-

mutuatos Romanos, & habita decoris ratione variasse, quod capiti cui Divinum quid inesse putabant, eo situ corona aptaretur, conjectat Pignorius; addens cum ornatum infrequentium Principum moderatione, tacitoque omnium consensu, Deo & sanctis ejus in totum cessisse, retento antiquo *diadematis* nomine. Absunt ista à stercoreis Scaligeri sectarii, de Sanctorum umbella cogitationibus, quam longissime.

I N D E X

A U T H O R U M,

Qui in hoc opere laudantur, vel
emendantur.

A.

A	<i>Belardus</i> (Petrus.)	155
	<i>Abbas Panormitanus.</i>	285
	<i>Acron.</i>	30
	<i>Adricomius.</i>	348
	<i>Eliaanus.</i>	282
	<i>Agathias.</i>	191
	<i>Albanus</i> (Hieronymus) 270. 281	286
	<i>Alciatus.</i>	44
	<i>Alcuinus.</i>	36
	<i>Alemannus</i> (Nicolaus.) 181. 302. 359	
	<i>Alexander</i> (Neapolitanus.) 185. 187.	
	191. 299.	
	<i>Alexander P. III.</i>	147
	<i>Allatus</i> (Leo.)	78
	<i>Alliaco</i> (Petrus de.)	278
	<i>S. Ambrosius.</i> 1. 2. 5. 6. 56. 60. 66. 88.	
	90. 91. 105. 113. 115. 123. 138. 139.	
	145. 146. 153. 154. 289. 306.	
	<i>Ammianus Marcellinus.</i>	164. 367
	<i>Ana-</i>	

AUTHORUM.

<i>Anastasius Bibliothecarius.</i>	40. 178.
269.	
<i>Ancharanus.</i>	231
<i>Annellus Persicus.</i>	38
<i>S. Antoninus</i>	278
<i>Antonius Iulianus Rhetor.</i>	33
<i>Appianus.</i>	237. 250. 254
<i>Apuleius.</i>	52. 86. 148. 151. 177. 248
<i>Aristophanes.</i>	185. 204. 360
<i>Arnobius.</i>	121. 140. 149. 347. 361
<i>Arrianus.</i>	185. 299
<i>Artemidorus.</i>	3
<i>Arturus à Monasterio.</i>	333. 339
<i>S. Asterius.</i>	165. 169
<i>S. Athanasius.</i>	130
<i>Athenæus.</i>	8. 120. 164. 167. 247. 248.
299.	
<i>Antonius Augustinus.</i>	23
<i>S. Augustinus.</i>	35. 64. 67. 97. 124. 142.
	147. 153. 192. 228. 229. 242. 261.
	272. 297. 364. 365.
<i>Avienus (Rufus.)</i>	49
<i>Ausonius.</i>	274
<i>Ayguanus.</i>	374
<i>Azor.</i>	28
	<i>Bago-</i>

I N D E X

B.

B <i>Agotius</i> (Joannes)	211.
<i>Raiffius</i> (Lazarus)	59. 189.
<i>Baldus.</i>	231. 285.
<i>Balsamon.</i>	279. 291.
<i>Barbatus.</i>	285.
<i>Barbosa.</i>	298.
<i>Baronius.</i> 78. 114. 134.	291. 292.
	356. 368.
<i>Barrensis</i> (Renatus)	209.
<i>Barros</i> (Joannes de)	174.
<i>Bartolus.</i>	209.
<i>S. Basilius.</i>	75. 123.
<i>Beda.</i>	113. 269. 313. 351. 355.
<i>Bellarminus.</i>	17. 18.
<i>Bellonus</i> (Petrus.)	288.
<i>S. Benedictus.</i>	328.
<i>S. Bernardus.</i>	164. 287. 311.
<i>Bernartius</i> (Joannes.)	109. 290. 375.
<i>Beroaldus</i> (Philippus.)	149.
<i>Bertachinus.</i>	206. & seqq. 216.
<i>Bion.</i>	205.
<i>S. Brigitta</i>	349.
<i>Bisciola</i> (Lælius.)	9. 276.
<i>Bodinus</i> (Joannes.)	217.
	<i>Boëthius</i>

AUTHORUM.

<i>Boëthius</i> (Hector.)	287.
<i>Bosius</i> (Thomas.)	370.
<i>Boverius</i> (Zacharias.)	331.
<i>Brassicanus.</i>	32
<i>Brissoni.</i>	31. 104. 107. 120 191
<i>Brodens.</i>	25. 166. 228.
<i>Budens</i> (Guillelmus.)	191. 213.
<i>Bulengerus</i> (Julius Cæsar.)	190.
<i>Bulialdus</i> (Israël)	216.
C.	
C <i>Ajetanus</i> Cardinalis.	233.
<i>Canisius.</i> (Henricus.)	46.
<i>Capella</i> (Martianus.)	277.
<i>Caper.</i>	140.
<i>Capitolinus.</i>	324
<i>Carpathius</i> (Philo.)	118.
<i>Carracciolus.</i>	298. 299. 302.
<i>Casalius.</i>	194.
<i>Cassianus.</i>	45. 114. 115. 119 315. 316.
<i>Cassiodorus</i> (M. Aurelius.)	214.
<i>Castro</i> (Paulus de.)	285.
<i>Catena</i> (Hieronimus.)	284.
<i>Catullus.</i>	104. 166. 349.
<i>Cedrenus.</i>	181. 270.
<i>Cenedus.</i>	286.
	Ce-

I N D E X

<i>Cepola.</i>	285
<i>Chisletius</i> (Jacobus.)	347. 352
<i>Chrysologus</i> (S. Petrus.)	371
<i>S. Chrysostomus</i>	40. 48. 72. 262
<i>Ciacconius.</i>	278. 281
<i>Cicero.</i>	9. 10. 20. 120. 151. 161. 162. 254.
<i>Clemens Alexandrinus.</i>	6. 86. 97. 98
<i>Codex Theodosianus.</i>	274
<i>Codinus.</i>	172. 180. 181. 196. 197.
& seqq.	292
<i>Cœlius Rhodiginus.</i>	3. 107
<i>Columbi</i> (Bonaventura.)	334. 336
<i>Columella.</i>	319
<i>Concilium Gangrense.</i>	72. 275
— <i>Nicenum.</i>	136
— <i>Aurelianense.</i>	ibid.
— <i>Carthaginense.</i>	123
— <i>Agathense.</i>	122
— <i>Cesarangustanum.</i>	122
— <i>Tiburienſe.</i>	137
<i>Corſerus</i> (Antoniſus.)	286
<i>Creſolius.</i>	13. 204
<i>Cujacius.</i>	275
<i>Curopalates.</i>	181. 184
<i>Cur-</i>	

AUTHORUM.

Curtili (Bonus de.) 231

Curtius. 189. 190. 191. 299

S. Cyprianus. 30. 37. 64

S. Cyrillus Hierosolymitanus. 85. 263

D.

S. D Amascenus. 348

Dausqueius. 120. 370

Delrio. 10. 58. 82. 119

Demosthenes. 167

Diodorus Siculus. 120. 169 192. 230

Dio Pruseus. 48. 79. 187. 188

Dio Chrysostomus. 191

Donellus. 213

S. Dorotheus. 152. 280. 317

Durandus (Guillelmus.) 65. 67. 322

Durantius (Jacobus.) 221

Durantus (Stephanus.) 347

Dionysius Halicarnassens. 23. 163.

235. 247. 251. 253. 298.

E.

E Nnodius. 315

S. Ephrem. 145. 313

Epiphanius. 34. 145. 263

Erasmus (Desiderius.) 211. 256. 272

Eftius. 101

R En-

I N D E X

<i>Euagrius.</i>	329. 348
<i>Eugubinus.</i>	291
<i>Eunapius.</i>	205
<i>Eusebins.</i>	23
<i>Eustathius.</i>	3. 4. 119
<i>Eustrathius.</i>	213

F.

F <i>Aber</i> (Petrus.)	54. 106. 210. 324
<i>Fabius.</i>	11
<i>Facundus Hermianenf.</i>	278
<i>Fasti Siculi.</i>	181
<i>Felinus.</i>	231. 286
<i>Ferrarius</i> (Octavius.)	157
<i>Festus.</i>	21. 30. 91. 105. 236. 247. 248 250 251. 253. 273.
<i>Fevardentius.</i>	63
<i>Flaccus</i> (Albinus.)	61
<i>Fortunatus.</i>	119
<i>Fulgentius.</i>	7. 26. 240
<i>Fumus.</i>	233. 234

G.

G <i>Alesinius.</i>	331
<i>Gavantus.</i>	38
<i>Gelasius P P.</i>	135. 136. 146
<i>Gellius.</i>	221. 236. 237
<i>Geor-</i>	

AUTHORUM.

<i>Georgius Alexandrinus.</i>	105
<i>S. Germanus.</i>	325
<i>S. Giergovitz.</i>	31
<i>Godelmannus.</i>	207
<i>Godinus (Nicolaus.)</i>	171. 315
<i>Goltzius.</i>	170. 185
<i>Gratianus.</i>	60 68
<i>S. Gregorius PP.</i>	123. 137. 228
	273. 305. 354.
<i>S. Gregorius Nazianzenus.</i>	145. 203
	230.
<i>S. Gregorius Nyffenus.</i>	13 116. 230
<i>Gregorius (Petrus) Tolofanus.</i>	293
<i>Gregorius Turonensis.</i>	21. 134. 275
	276.
<i>Gretserus.</i>	172. 180. 198. 291
<i>Guainerius (Antonius.)</i>	57
<i>Gualterus.</i>	121
<i>Gyraldus (Lylius.)</i>	26. 42. 239. 240
	H.
H <i>Aestenus (Benedictus.)</i>	132
	316.
<i>Henriques.</i>	38
<i>Heraldus.</i>	222. 323
<i>Herbestenius (Sigismundus.)</i>	172
R 2	He-

I N D E X

<i>Herodianus.</i>	184.
<i>Herodotus.</i>	14. 22. 192.
<i>Hesychius.</i>	323.
<i>S. Hieronymus.</i>	18. 88. 104. 105.
	113. 115. 117. 118. 129. 123. 141.
	147. 165. 170. 255. 314. 326. 340.
<i>Hildebertus.</i>	39. 40.
<i>Hippocrates.</i>	10.
<i>Homerus.</i>	32.
<i>Homobonus.</i>	30
<i>Homodeis</i> (Signorellus de.)	225
<i>Horatius.</i>	III. 121. 161
<i>Hotomannus.</i>	150. 212. 213
<i>Hugbaldus Elnonenfis.</i>	126
<i>Hugo de S. Caro.</i>	271

I.

<i>Jacobus Cardinal. Papiensis.</i>	268
<i>Iamblichus.</i>	205
<i>Iansenius</i> (Cornelius) Episc. Gandavensis.	77. 263. 265
<i>Iason.</i>	286
<i>Innocentius. P P. I.</i>	141
<i>Interpres Iuvenalis.</i>	105
<i>Ioannes Andreas.</i>	183
<i>Ioannes Diaconus.</i>	302. 304
<i>Ioannes Grammaticus.</i>	3
<i>Ioan-</i>	

AUTHORUM.

Ioannes Sarisberienfis. 320

Iornandes. 181. 296

Iosephus. 256. 257. 260. 265. 268

Iovius. 8. 56

Isaac. 35

S. Isidorus Pelusiota. 4. 110. 112.

120 249. 275. 291. 363

Julianus Imperator. 54. 213

Iunius (Hadrianus.) 8. 50. 59. 120.

166. 168. 198. 208. 298.

Ivo Carnotensis. 64. 69.

Iustinus Historicus. 79

Iuvenalis. 51. 161. 177. 194. 205.

220. 241. 272. 320 322

K.

K *Ircherus (Athanasius.)* 226

Kirchmannus. 19

L.

L *Atantius.* 4. 11. 361

Laingaus. 208

Lambinus. 121

Lampridius. 56 58. 320. 321

Landmeter (Laurentius.) 101. 276

Laymannus. 38

Lazius. 366. 368

R 3

Lem-

I N D E X

<i>Lemnius.</i>	58
<i>Lenaudiere</i> (Petrus.)	225. 231. 234
<i>S. Leo.</i>	142
<i>Leonides.</i>	228
<i>Lessius</i> (Leonardus.)	357
<i>Lippomannus.</i>	83. 116
<i>Lipsius</i> (Justus.)	19. 157. 160. 324
<i>Livius.</i>	20. 28. 161. 217. 254
<i>Logotheta</i> (Georgius.)	280
<i>Lorinus.</i>	347
<i>Lucanus.</i>	104. 323
<i>Lucianus.</i>	22. 120. 170. 189. 205. 242. 290.
<i>Lucretius.</i>	28
<i>Ludovicus</i> (Antonius.)	357
<i>Luitprandus</i> Cremonensis.	117. 118
<i>Lyrannus</i> (Nicolaus.)	108. 261
M.	
<i>S. M. Acarius.</i>	81
<i>M. Macrobinus.</i>	29. 42
<i>Magius.</i>	164
<i>Maldonatus.</i>	263
<i>Malonius.</i>	348
<i>Malvetius</i> (Troilus.)	371
<i>Mandosius</i> (Quintilianus.)	209. 234
<i>Manfredus.</i>	270
<i>Ma-</i>	

AUTHORUM.

<i>Manilius.</i>	228
<i>Marianus.</i>	114. 256
<i>Marsilius</i> (Hippolitus de.)	286
<i>Martialis.</i>	19. 37. 39. 49. 51. III. 163. 164. 170. 177. 193. 194. 222. 273. 319. 321. 323.
<i>Martinius</i> (Martinus.)	172
<i>Martinus</i> Laudunensis.	28
<i>Martinus</i> Polonus.	277
<i>S. Maximus.</i>	165. 169
<i>Mazaronius</i> (Antonius.)	268
<i>Menardus</i> (Franciscus.)	37. 224
<i>Metaphrastes.</i>	125
<i>Methodius.</i>	305
<i>Meursius</i> (Joannes.)	113
<i>Middendorpius</i> (Jacobus.)	205. 206
<i>Minutius Felix.</i>	26
<i>Mizaldus</i> (Antonius.)	57
<i>Molanus.</i>	276. 314. 374
<i>Monodus</i> (Petrus.)	124
N.	
N <i>Annius</i> (Petrus.)	241
<i>Nicephorus</i> Calixtus.	61. 66
<i>Nicephorus</i> Gregoras.	197. 280. 317. 326. 328.
<i>Nicetas</i> Choniates.	196. 280
R 4	Ni-

I N D E X

<i>Nicolaus. P P. I,</i>	92
<i>S. Nilus.</i>	345
<i>Nonius.</i>	113. 148. 220

O.

O <i>Nuphrinus Panvinius.</i>	78. 107. 293
<i>Optatus Milevitanus.</i>	143. 148
	151. 152. 153

<i>Origenes.</i>	305
<i>Orosius.</i>	219
<i>Ostorius.</i>	174
<i>Ovidius.</i>	107. 109. 110 148. 162

P.

P <i>Acatus.</i>	247
<i>Palaottus (Alphonfus.</i>	283. 348
	352

<i>Palladius.</i>	127. 128. 216. 252. 275.
	327. 339

<i>Pamelius.</i>	40. 63. 69

<i>Pancirolo.</i>	21. 191. 217. 219. 226.
	272. 298. 299

<i>Paschalius (Carolus.)</i>	106. 169. 187.
	191. 193. 200. 264. 268. 390.

	293. 369

<i>Paschasius (Stephanus.)</i>	224

<i>S. Paulinus.</i>	75. 115. 314. 369. 372

Pe-

AUTHORUM.

<i>Pelagius</i> (Alvarus.)	128. 338
<i>Penna</i> (Lucas de.)	211
<i>Pennottus.</i>	276
<i>Persius.</i>	19. 273
<i>Petrarcha.</i>	224. 230
<i>Petronius.</i>	163
<i>Petrus Blesensis.</i>	287. 294
<i>Phavorinus.</i>	113
<i>Philo Judæus.</i>	80. 194. 268
<i>Philosiratus.</i>	177. 194. 204
<i>Photius.</i>	203
<i>Pierius Valerianus.</i>	23. 164. 170. 219. 221. 239. 300. 301.
<i>Pignorius</i> (Laurentius.)	240 374
<i>Pineda.</i>	77
<i>Pisanus.</i>	78
<i>Pithæus.</i>	21. 44
<i>Placiades</i> (Fulgent.)	7
<i>Platina.</i>	277. 281. 293
<i>Plato.</i>	7. 10. 33. 76. 120. 216
<i>Plautus.</i>	29. 32. 163. 220. 347
<i>Plinius.</i>	22. 87. 104. 161. 215. 256. 282. 283. 375.
<i>Plutarchus.</i>	26 44. 86. 87. 160 167. 177. 189. 192. 219. 237. 285. 299
R. 5.	Pol-

I N D E X

<i>Pollux</i> (Julius.)	116. 167. 191. 192
<i>Polonus</i> (Martinus.)	277
<i>Polybius.</i>	283
<i>Polydorus</i> Virgilius.	14. 166
<i>Poncius</i> (Basilus.)	325
<i>Prado</i> (Hieronymus.)	82. 107
<i>S. Proclus.</i>	345
<i>Procopius.</i>	284
<i>Propertius.</i>	29
<i>S. Prosper.</i>	67. 38
<i>Prudentius.</i>	138. 264

Q *Q.*
Q. Vintiliannus. 104

R *R.*
R. Abanus. 64

Raderus. 133. 329
Rangolinus (Claudius.) 9
Raynaudus (Theophilus.) 13. 54. 75.
 141. 242.

Rebuffus (Petrus.) 205

Regius (Carolus.) 211

Remondus (Florimundus.) 71. 174

Rhenanus (Beatus.) 168

Ribera. 255. 257

Ricardus (Vincentius.) 347

Rigala

AUTHORUM.

<i>Rigaltius</i> (Nicolaus.)	87
<i>Riolanus.</i>	13
<i>Roa</i> (Martinus à.)	83. 368
<i>Rosveidus</i> (Heribertus.)	78. 270.
	276. 369.
<i>Rubenius</i> (Philippus.)	245. 246
<i>Rupertus.</i>	35. 142
S.	
S <i>A</i> (Emanuel.)	17. 234
<i>Sabellicus.</i>	281
<i>Sada</i> (Octavianus.)	23
<i>Salazar.</i>	82
<i>Salmasius</i> (Claudius.)	276
<i>Salmuth</i> (Henricus.)	213. 360
<i>Salvianns.</i>	62. 165
<i>Sallustius.</i>	44
<i>Salicetus.</i>	285
<i>Sancius.</i>	14. 92. 345
<i>Sandæus</i> (Maximilianus.)	206. 222
<i>Sangle</i> (Claudius de la)	312
<i>Sanfovinus.</i>	174
<i>Saussayus</i> (Andreas.)	80
<i>Scapius.</i>	285
<i>Scaliger</i> (Iosephus.)	360
<i>Sehegkins.</i>	20. 31
	R 6
	Scor-

I N D E X

<i>Scortia.</i>	38
<i>Seneca Philosophus.</i>	117. 163. 187.
	217.
<i>Seneca Tragicus.</i>	104. 241
<i>Septuaginta Interpretes.</i>	116. 117
<i>Serranus (Attilius.)</i>	351
<i>Severus Alexandrinus.</i>	60. 275
<i>Servius.</i>	30. 108. 112. 219. 253. 364
<i>Sidonius Apollinaris.</i>	190
<i>Sigismundus Baro.</i>	196. 297. 339
<i>Silius Italicus.</i>	189. 282. 289
<i>Simeon (Rabbi.)</i>	263
<i>Simeon Theſſalonicenſis.</i>	36
<i>Siricius PP.</i>	91
<i>Socinus (Marianus.)</i>	212
<i>Sopranis.</i>	15. 19 344
<i>Sozomenus.</i>	326. 327
<i>Spondanus.</i>	217. 271. 301
<i>Statius.</i>	108. 109. 112. 164. 253. 290
<i>Stellartius (Proſper.)</i>	261
<i>Stephanus (Henricus.)</i>	360
<i>Stephanus (Joſephus.)</i>	185
<i>Strabo.</i>	167. 235. 243
<i>Straccha.</i>	221
<i>Suarez (Franciſcus.)</i>	138. 325
	Sneto-

AUTHORUM.

Suetonius. 22. 49. 50. 51. 160. 162. 163.

164. 189. 219. 235. 319. 321. 349. 376

Suidas. 113. 116. 119. 239. 269. 346.

Surius. 79

Susanis (Marquardus de.) 286

Symmachus. 31

Syneſius. 23. 48. 178

T.

T *Acitus.* 88. 103. 162. 189. 319

Tertullianus. 9. 37. 50. 62. 72. 79.

84. 88. 93. 96. 100. 101. 102. 111. 112.

115. 119. 121. 122. 138. 140. 168. 177

264. 342.

Theodoretus. 4. 276

Theon Smirnæus. 215

Theophanes Nicænus. 66

Theophilactus. 346

Theophrastus. 32

S. Thomas. 372

Thucydides. 168

Tiraquellus. 12. 286

Toſtatus Abulenſis. 15. 31. 32

Trigaultius. 172. 201. 226

Turnebus (Adrianus.) 19. 121

Turrianus. 66. 71

Vale-

I N D E X

V.

V *Alerius* Flaccus. 29. 170. 241
Valerius (Maximus.) 88

Varro. 22. 29. 140. 250

Velleius Paterculus. 368

Vegetius. 164. 233

Velferus (Marcus.) 379

Vgolinus. 38

Viccomes (Josephus.) 68

Victor Vticensis. 68

Victor (Aurelius.) 30. 219. 252

Victorinus (Hugo.) 69. 290

Villalpandus. 258

Virgilius. 26. 28. 214. 240. 254

Vrvaldus (Joan. Ludovicus.) 231. 278

Vives. 236. 239

Vlpianus. 212

Volaterranus. *Raphaël.* 281. 331

W *W.*
Adinghus (Lucas.) 333

X *X.*
Enophon. 187. 188

Z *Z.*
Onaras. 187. 276

Zozimus. 2

INDEX RERVM, & VERBORUM.

- A.
- A**bjeſtio baculo-
rum ad recita-
tionem Euangelio-
rum. 39
- Adulteræ olim decal-
vata. 54
- Ægyptii non operie-
bant capita niſi in
ſummo luſtu. 14
- Ægyptiis laneæ ve-
ſtes profanæ erant.
176
- Ægyptiorum & Æ-
thiopum ſacerdo-
tes pileati. 243
- Ales, frater patruelis
Mahumetis, ac ge-
ner, legem ſoceri ſuis
interpretationibus
interpolavit. 175
- Albogalerus. 246.
250
- Albogalerum quis
portaverit. 250
- Annibal nunquam o-
periebat caput. 19
- Apere, pro vinculo
comprehendere an-
tiqui dicebant. 247
- Aperto capite ſacrifi-
cabant Romani, an-
te adventum Æneæ
in Italiam. 42. cur
morem hunc muta-
verit Æneas. *ibid.*
- Apex Pontificatum,
Religionem & Sa-
cerdotium in num-
mis denotat. 237.
247. cujus figuræ
eſſet. 236, 238,
247. amentis reli-
gabatur *ibid.* erat
faſtigiatus. *ibid.*
- Apex duplex, alter
Flaminum, alter
Pontificum. 247.
quid eſſet. 249
- Apex pro pileo ſum-
ptus à Cicerone.
254
- Apicis Flaminis Dia-
lis figura expreſſa.
253
- Api-

I N D E X

- Apici adfigebatur vir. rivetur. *ibid.*
 gna oleagina. 236 Bacchi ara cornuta.
 250 290
 Apiculum quid 253 Baculus proenē, 39
 Appetentia Doctora- *Baldachinum.* 305
 tus in indocto Lu- Baptizatorum vertex
 ciferianæ superbiæ chrismate inun-
 signum præbet. 233 ctus. 61
 Arabes Homari secta- Bardocucullus. 321.
 tores. 175 quid sit. 322. &
 Apud Sinas nefas est *segg.* Penulæ atte-
 & inurbanum iudo xebatur, *ibid.*
 esse capite. 44. 308 Biretum Tartarorum.
 Armeniorum Reges 172. Doctorum.
 utebantur Cidarī 206, 212
 192 *Burram* dicebant an-
 Arnobius explicatus. tiqui, pro eo quod
 326. & *segg.* postea *rufum* est
 Arverneres in luctu denominatum.
 operiebant capita. Byrrhum 273, 275.
 21 & *segg.* in usu Epi-
 Assurrectio ad recita- scoporum. *ibid.*
 tionem Evangelii. Byzantini exules no-
 40 biles; ut nobilita-
 Athletarum triplex tem suam testaren-
 corona pro triplici tur, appulsi in Ita-
 eorum gradu. 208 liam, pileos gesta-
 Aureola. 211 bant. 221
 B. C.
 B *Accalaureus* 209. C æsar casinus to-
 ejus vox unde de- gam ad ima cre-

R E R U M.

- ra deducebat. 160 mo. I. 2
Calantica quid. 108 Capite calvo nihil in-
 Calcei lunati Patri- venustius. 48
 ciorum Romano- Capitis contorsio a-
 rum. 194. & seqq. pud Hebræos quid
 Calcei purpurei. 280 significaret. 18
 Calceus capitis. 37 Capitis tecti inclina-
 Caliandria quid. 21 tio apud nonnullos
 Calyculi incidari Pon- nota venerationis.
 tificis Hebræorum. 43
 258, 260 Capitulum humani
 Caliendri. *ibid.* Ca- corporis, caput. 4
 liendrum *ibid.* Caput præstantissi-
 Calyptra quid 119 mum omnium mem-
 & seqq. brorum, 2. 6. cum
 Candye. 180. & can- coelo & atce com-
 dya. 191 ponitur, 3, 4. mens
 Candys. *ibid.* hominis sedem in
 Capita nuda & excæ- eo fixit. *ibid.* & 10
 sariata firmanur & membrum hominis
 obdurescunt. 22 divinissimum. 7
 Camelaucus & came- Caput pro toto ho-
 lauchium quid. 269 mine sumtum, 9
 313 item pro perfectio-
 Camelaucis usi Im- ne in re qualibet.
 peratores. 270 10. subducendum
 Camelauchi Moniali- injuriæ adhibito o-
 bus in usu. 313 porimento. 13
 Capite resecto cur sta- Caput apertum & nu-
 tum moriatur ho- dum aliquando sum-
 tum

I N D E X

ptum pro fronte per-	Hebræorum ex-
fricta & inuerecun-	pressa, 258, 259.
da. 32	Pontificis Christia-
Caputium S. Francisci	norum cidaris ex-
an fuerit pyrami-	pressa. 267
dale, 331 & seqq.	Clericalis pileus ex-
Carthaginenses cur	pressus. 295
purpuram in præ-	Codex Euangeliorum
liis induerent, 282	olim imponebatur
Causia. 167	throno exquisite or-
Cato nunquam soli-	nato. 41
tus operire caput.	Cœli nomine caput
9	donatum. 3, 4
Christiani primi in-	Cœlibaris hasta 148
recto capite proce-	junoni sacra. 149
debant, 22. sice-	Color pilei Docto-
tiam nunc in sacris	rum. 206. & seqq.
semper nudo sunt	Coma caput tutatur
capite 25, 30. &	& honestat. 48, 56
quare. 34	Constantinus caput
Cicadæ in pileis A-	obvelatus in num-
theniensium. 168	mis. 23, 24
Cidaris 191. & seq.	Coronarum triplex
255. apud quos in	divisio. 264
usu. 192	Corona ex myrto
Cidaris Pontificiæ &	baptizatis imposi-
Sacerdotalis diffe-	ta. 60
rentia. 257, 261,	Corona Doctoribus
265	ac Magistris impo-
Cidaris Pontificis	sita. 204
	Co-

R E R U M.

- Corōna + Symbolum
meritorum. 262
- Coronæ adhibitæ in
primis nuptiis, ob
servatam illuc us-
que pudicitiam. 262
- Coronatus pro homi-
ne multorum meri-
torum, 261. item
pro sacerdotium
gerente. 264
- Corporis incurvatio
nota venerationis.
43, 44
- Costa quarta in pileo
Clericali cur in
multis desideretur.
306
- Crinium solutio in
nuptiis. 148
- Crinonia. 180
- Crobylum Athenien-
sium. 168, 169
- Cuculla vel cucullus,
315. aliquando
non solum capitis
tegmen sed & ve-
stem diffusorem de-
notat. *ibid.*
- Cuculli cur infanti-
bus impositi. 45.
cur Monachis con-
cessi, *ibid.* 314, 324
eorum materia, 326
& *segg.* forma. 328
& *segg.*
- Cucullus proprie
quid sit, 316. vile
operimentum. 318
- Cucullus S. Francisci
expressus. 332.
337
an fuerit pyrami-
dalis, 330 & *segg.*
- Cussa quid. 108
- Cylistræ. 205
- Cyrbasiæ. 251
- D.
- Decimarum domi-
nium concessum
per traditionem pi-
lei. 222
- Deponere coronam a-
pud Hebræos quid
esset. 16, 17
- Depositiō ensis ad re-
citationem Euange-
liorum. 39
- Desperati in summo
discrimine caput in-
vol-

INDEX

- vollebant. 161 Viduarum. 135
 Diadema. 181. unde Di. crimen veli Vesta-
 derivetur. 183. solis lium à velamine vi-
 imperatoribus pecu- ginum Christiana-
 liare. *ibid.* rum. 139
 Diadema quis pri- Discrimen inter Tur-
 mum capiti aptave- bantes Turcarum &
 rit. 181. cingebat Periarum. 174, 175
 nudum caput. 188 Doctoribus cur con-
 Diadema olim mili- cessus pileus. 223,
 taris zona vocabatur. 224
 183. cujus coloris Doctorum pileus 203
 fuerit. 188 apud varios varius.
 Diadumenus pileatus *ibid* & *segg.*
 ex utero matris pro- E.
 diit. 36 **E** Piscope & Sacer-
 Diadema capiti impo- dotes totius O-
 suisse erat crimen læ- rientis sacrificant a-
 sæ majestatis. 184 perto capite. 36
 Diademata multipli- F.
 cabantur pro mure- **F** Abula de Joanne
 to Regnorum. 184 papissa unde or-
 189 tum traxerit. 78
 Di. operto capite in- Faciales quid. 87
 vocati. 29 Fascia pro diademate.
 183
 Dioscuro. um nobili- Flammeum quid. 102
 tas pileis adumbra- & *segg.* unde dictum.
 ca. 221 104. cujus coloris
 Discrimen inter vela- esset. 104, 105
 men Virginum & Fla-

R E R U M.

- Flammeum in virgi vale
247 Forma pilei Doctora-
lis apud varios varia.
224. & *seqq.*
- Flaminica semper ute-
batur Flammeo. 104 Forma quadrata in pi-
leis Doctorum quid
denotet. 226. & *seqq.*
- Flaminica divortium
facere non poterat.
ibid. Forma rotunda pilei
Doctoralis quid ad-
umbret. 224. &
seqq.
- Flendi vox quomodo
apud Lxx. interpre-
tes intellecta. 18
- Floccus in vertice pi-
lei Doctorum 260.
apud varios varius.
207
- Flamen moriturus pi-
leum necessario de-
ponebat, & cur. 239
- 254
- Flamen dialis sub divo
existens, apicem sem-
per gerebat. 237. sub
tecto apicem depone-
re liberum erat. 239
- Flamines unde sic di-
cti. 239
- Fœminæ ægrius cal-
vescunt. 50
- Fœminæ Christianæ
ignominie causa de-
calvatæ. 54
- Galericum æ-
gendæ calvæ ad-
bitum. 50
- Galericum ad nigras
vel albentes comas
occulendas apposi-
tum. 50, 51
- Galerus. 246
- Galerus ruber Cardi-
nalem à quo Pri-
mum concessus. 287
- Galerus viridis Epi-
scoporum. 217
- Galerus Pontificia be-
nedictione sacer. 343
- Græci non inunge-
bant verticem bap-
tizzati. 65
- Græcorum Ethnico-
rum

INDEX

- rum mos sacrificandi aperto capite. 42
Græcorum virilia capitis tegmina. 166
H.
H Apfus in vertice pilei Doctorum. 206
Hebræi fluentem cæ-
sariem vittis ac tæ-
niis coërcebant. 16
Hebræis probrosum
erat orando aperire
capita. 31
Homar affinis Maho-
metis, pro lege à Ma-
homete proposita a-
crius adversus Alim
certavit. 175
Homaritarum Tur-
bans cujus coloris. 175
I.
I Beri purpureis ve-
stibus in pugna u-
tebantur. 283
Imperatores Con-
stantinopolitani in
bello, & ubi operiri
capita mos erat pi-
leis Laconicis ute-
bantur. 178
Imperator Verus no-
cte vagabatur per
Iupanaria cucullio-
ne obtectus. 320
Inaures quas Jacob
unà cum idolis sepe-
livit, an fuerint inau-
res vulgares. 242
Indigna titulorum
Doctoralium assump-
tio summæ stolidi-
tatis indicium. 229
Essegg.
In capite habitant ar-
tes omnes. 11
In Cappadocia maxi-
ma Magorum multi-
tudo. 243
Infantibus & pusioni-
bus appositi cuculli
ad tutelam capitis. 45
Insulæ. 242
Insula quid proprie
esset. 290
Inunctio in baptisma-
te symbolum digni-
tatis Regiæ, & Sa-
cer-

R E R U M.

cardotalis.	63	ut nullus vit , nec
Jovius notatus	8	mulier aperto capi-
Ididis Sacerdotes <i>lini-</i>		te accederet ad Im-
<i>geri</i> dicti.	177	peratricem. 126
Itali operiebant capi-		Liberti habebant jus
ta in religiosis fun-		tegendi capita. 222
tionibus.	30	Lintear tunicar Aegy-
Judai in mœrore &		ptiorum. 176
jejunio operiebant		Linteola tegendo ca-
capita.	14, 17	piti usurpata. 157.
Juramentum per Prin-		165
cipis caput solemnis-		Linteola non erant ex
simum.	8	numero tegminum
Juramentum per ge-		virilium à Romanis
nium principis.	9	receptorum. 156
Jupiter dictus præesse		Lorum discernendum
capiti.	7	à Phrygio seu mitra.
Justinianæum, capitis		292
tegmen à Justiniano		Lunula in calceis
Imperatore inven-		insigne nobilitatis.
tum.	181	194

K.

K Isulbassi appella-
ti Persæ , & cur.
176

L.

L Acones cur pur-
puram in præ-
liis induerent. 282

Lex apud Romanos ,

M.

M Agi. Pirethi, ci-
nerem multum
& ignem perennem
servantes. 244

Masneptbes. 257

Membra hominis ca-
piti famulantur. 5

Mercurius cur qua-
dra-

I N D E X

dratus effectus. 228	cit.	140
Mitella, operimentum capitis. 86, 148, 151	Mulierum processus in publicam intesto capite indecorus. 71.	
Mitellæ purpurâ tingebantur. 152	112. quare. <i>ibid.</i>	
Mitrella. 151	Mulieres orantes cur caput opertum habere debeant. 72, 74	
Mitra, & quid proprie denotet. 106, <i>§ seqq.</i>	Mulieres Hebrææ statim à gentis exordio velarunt capita. 81.	
Mitra S. Sylvestri Avenione Romam missa. 293	is usus deinceps etiam tenuit. 84	
Mitra Episcoporum. 287. ejus figura expressa <i>ibid.</i> cur bicornis. 293. <i>§ seqq.</i>	Mulierum Græcarum velamentum. 86	
Mitra pro insula sumpta. 290. aliquando pro Phrygio. <i>ibid.</i>	<i>Multa toga.</i> 162	
Mitrula. 151	Mystrarum initiatio quomodo instituta. 215	
Monachis cur cuculli concessi. 45	Mancipia cum libertate donabantur, ras caputibus pileum in Feroniæ templo accipiebant. 219. <i>§ seqq.</i>	
Moniales olim utebantur cucullis. 339	Mancipiis quamdiu servitutem serviebant, caput necessario nudum erat, quicquid demum accideret	
Moscorum pileus clericalis. 297		
Mulier cum pileo in nummis imago libertatis. 219		
Mulier nubit, vir du-		

R E R U M.

- ret incommodi. 222 radebantur olim.
Maphoria quid. 106 220
 113 Neophyti quamdiu ca-
Maphorium. 119 pitis regimen in ba-
Masiniſſa quantacun- ptismo collatum
 que cœli inclementia gestarent. 67.68
 urgeret, nunquam Nero cucullione ado-
 operuit caput. 19 pertus lupanaria no-
Mafors & *Mavors* ctu percurrerebat 320
 quid. 110, 113 Nerone mortuo plebs
 N. discurrebat pileata.
 219. quare? *ibid.*
Nubendi vox un- *Nobilitas in astragalis*
 de derivata. 90 proverbium. 194
 91. 104
Nubentes antiquitus
 coronabantur in ſi-
 gnum ſervat æ illuc
 uſque pudicitia. 262
 quæ coronatio in
 nuptiis ſecundis o-
 mittebatur. *ibid.*
Nudatio capitis in ſi-
 gnum ſubjectionis
 & reverentiæ. 42
Numina membris at-
 tributa. 7.8
Nuptiarum vox unde
 originem traxerit.
 140
Naufragi emergentes

Odium inter Tur-
 cas & Perſas un-
 de ortum. 175
Oſculum manui im-
 preſſum nota venera-
 tionis. 44

P.

Pallia ſœminea ca-
 put obtegentia.

115

Pallio Romani ali-
 quando tegebant ca-
 pita. 162

Panaſ. operimentum
 capitis Seraphino-

S rum.

I N D E X

rum.	33	Pilei Clericalis forma
Parthi pileati.	171	quadrata quid deno-
Pepalum.	116	tet. 300, 302. cru-
Perſæ ſectatores Alis.		cis efformatio in eo
	175	quid repræſenter.
Petaſus. 164. Æthio-		Pilei Clericalis forma
pum.	171	apud varios varia.
Petaſatus.	164	297. & ſeqq.
Phyllis quid.	107	Pileo aliquando tege-
Perſarum ſacerdotes		bant caput Romani.
geſtabant Tiaras.		163
	243	Pileoli ex qua materia
Phryges dicti Phrygia		ſerent. 164
ob effœminationem.		Pileolus purpureus
	78	Pontificis. 270. ruber
Phrygius capitis a-		Cardinalium, viridis
miſtus. 240, 241.		Episcoporum. 287
ſubligabatur mento.		Pileolus depositus ad
ibid.		recitationem Euan-
Phrygium. 290, 291		gelii. 39
Pilaticia.	200	Pileus Sebaſtocrato-
Pileata Roma.	163	ris. 198. Deſpotæ.
Pilei rubri uſus anti-		ibid. aliorumque au-
quus.	272	læ Conſtantinopoli-
Pilei apud Romanos		tanæ. ibid. & ſeqq.
è lacernis caſis. 164		Pileus nota virtutis
Pilei pelliti Germa-		ſpectatæ. 211. ſym-
norum.	193	bolum libertatis. 217
Pilei Doctorem color		& ſeqq.
varius. 206. & ſeqq.		Pileus in uſu apud Ro-

R E R U M.

- Romanos. 163, 164 Pompeius oppressus
Græcos, 166. Par- togam ad ima crura
thos, 170. Scythas. deduxit. 160
171. Garamanthas. Pontificis Christiano-
ibid. Æthiopes *ibid.* rum gestamen capi-
Sinus, 172. Moscos. tis cujus inventum.
ibid. 268
- Pileus incantatus Se- Porrum hortense lo-
reniani Ducis. 164 co flocci impositum
Pileus Doctorum a- pileis Doctorum a-
pud varios varius. pud Genevenses. 207
203. & *seqq.* 223. Positio baculorum ad
& *seqq.* Sacerdotum. recitationem Euan-
294 gelii. 39
- Pileus cornutus pri- Privilegium singula-
scorum Sacerdotum re pilei Cardinalitii.
Ethnicorum. 289 285
- Pileus Thessalicus. Prusias Rex ut se Ro-
164. 166. Macedo- manorum libertum
nicus *ibid.* Phrygius. profiteretur, Lega-
240. Atheniensem. tis eorum raso capi-
168 te occurrit. 220
- Pileus ex dimidio o- Purpura Senatoribus
vo Struthionis. 171 in usu. 283. Diis
Pileus ruber Cardina- placandis advocata.
libus concessus quid *ibid.*
denotet. 277 & *seqq.* Pyramidalis an fuerit
Pileus Clericalis Epi- cucullus S. Francisci.
scopis communis ex- 331. & *seqq.*
tra solemnitates. 294 Pyratheia quid. 244

I N D E X

- Pyrethi* qui vocentur Mavorte. 113
in Cappadocia. 243. Romani non nisi in
non cultro, sed stipi- certis eventibus ope-
te quodam mactant. riebant caput. 19.
ibid. cinerem mul- 157
tum, & ignem perpe- Romani ante adven-
tuum servant. 244 tum *Æneæ* in Ita-
Pyrrhus pileus. 272 liam sacrificabant a-
perto capite, idque
in ara maxima. 42
Romani Reipublicæ
se devoventes velato
capite ruebant in
mortem. 20
Romani communiter
erant: intecto capite,
21
Romani omnibus, nu-
minibus præterquam
Saturno, Honori,
ac *Herculi* sacrificaba-
bant operto capite.
26, 29.
Romani testi capita,
in virum honoratum
incurrentes, ea ape-
riebant. 44
Romani toga, vel to-
gæ parte, vel pallio-
lo vel pileolo, aut
ga-
- Q**uadrata forma
in pileis *Do-*
storum quid deno-
tet. 226
Quadratum esse quid
significet. 305
Reges ad recitatio-
nem *Euangelii* olim
deponebant diade-
ma. 40
Rica quid. 29. unde
dicta. *ibid.*
Ricinium & Ricinius
quid. 110. idem cum

R E R U M.

- galero vel linteolo caput tegebant 157
 160
 Roma pileata. 19
 Romanis triplex pileorum genus in usu. 295
 Rotunditas in pileis Doctorum quid denotet. 225. *U seqq.*
 Rufforum Imperatoris pileus descriptus. 196
 S.
Sacerdos Syriæ Deæ quo tegmine capitis uteretur. 242
 Sacerdotes Ægyptii & Æthiopici pileati. 243
 Sacerdotes Persarum gestabant tiaras. 243
 Sagi cucullati. 319
 Salmuth notatus. 360
 Salomon à S. Ambrosio inter Sanctos enumeratus. 359
 Scaliger notatus. 365
 Scipio Nasica, in subitoto contra Gracchos incurfu, togam imam in rugas contractam capiti imposuit, loco galeæ. 161
 Sanctorum imagines cur cum semicirculo in capitibus pingantur. 361, 369
 Serapidis simulachrum cui cœlum impositum pro capite. 3
Serva pecora quinquam appellentur. 223
 Servi manumittendi radebantur. 220
 Servi contumaces pileati prostabant venales. 221
 Sigillum rubrum proprium Imperatorum erat. 280
 Signa reverentiæ & honoris varia variis locis, imo pugnantia. 45
 Simulachrum in ara maxima capite operato. 42
 S 3 Si-

I N D E X

Sinarum pileus de- scriptus. 201	Statio ad recitatio- nem Evangelii. 39
Sinarum pileus my- sticus quo in sacris utuntur descriptus. 307. & seqq.	Stemma. 181 Stola quid propriè si- gnificat, aliquando pro matrona sumi- tur. 112
Sinæ fronte humum feriunt coram idolis 44. caput aperire a- pud eos nefastum. <i>ibid.</i> & 308	Stoliditas eorum qui pileum Doctoralem emunt. 229. & seqq.
Sinæ quando caput aperiant. <i>ibid.</i>	Sudarii vox latè pa- tens. 345. & seqq.
Sinæ sacrificant testo capiti ex dispensa- tione Pauli V. 44	Sudarium mortuo- rum. 344. 351
Socrates ad parum pu- dicam orationem ca- put operiebat. 33	Sudarium Christi quando inventum. 351. igne probatum illæsum mansit. <i>ibid.</i> ubi asservetur. <i>ibid.</i>
Sosi, Rex Persarum unde sic denomina- tus. 176	cujus longitudinis fuerit. 352
Sophistæ olim Athe- nis pallium Philoso- phicum & Sophista- rum dignitatem cer- tis ritibus asseque- bantur. 203	Sudarium Edessenum 348. Veronicæ. <i>ibid.</i> Vesontionense. 352 Taurinense. <i>ibid.</i>
<i>Spongia monasterii</i> proverbium. 128	Suspendendi obnube- bantur apud Roma- nos. 20. 161
	Sylla foli Pompeio obviam factus ape- rie.

R E R U M.

riebat caput. 44 Tesserae tegminibus

T. capitis assutæ & impositæ. 46

T Arquinio pileus Tetraphillus. 180
ab aquila ereptus & alte subvectus, Θέτρησος quid, 116. du-
plex. 118
mox capiti restitutus. 23 Theristratus. 117

Tartarorum biretum. Tiara. 169. quintu-
plex. *ibid.* & 170

Tegmen capitis fœminei, nota subjectionis. 72 Tiara Chaldæis, Parthis, multisque Regibus orientalibus communis. 170. &

Tegmen capitis Sanctorum. 357 *seqq.* 185

Tegminum capitulum munus ad tutelam & honestationem. 47 Tiara Regius Persarum, à tiaris reliquorum differebat. 185. ejus figura expressa. 186

Templarii 311. eorum regula à S. Bernard. conscripta. *ibid.* Tiara viridis apud Turcas majoris religionis insigne. 288

Templariis crux alba quadrimembris denegata. 312 Tiaram quandoque cumulabat diadema. 187. & 188.

Terentius Culleo Scipioni triumphanti afficit pileatus. 219 quare. *ibid.* Tribuni plebis bona alicujus damnati consecraturi, caput velabant, tanquam in re luctuosa. 20

Tertullianus austerioris genii fuit. 97

I N D E X

Tropæuchia.	181	Velamen capitis re-	
Triumphanti affide-		cens baptizatorum	
bat aliquis qui eum		quamdiu duraverit.	
mortis & caducitatis		68, 69. cui fini ad-	
submoneret.	304	hibitum.	<i>ibid.</i>
Tunicæ lintææ Aegy-		Velamen mulierum	
ptiorum.	176	Hebræarum.	81, 84.
Tupha.	187	Græcarum.	86. Ro-
Turbans Turcarum.		manarum.	87. Bar-
172. accedit ad tria-		batarum.	88
ram Persicum popu-		Velamen quo caput	
larem. <i>ibid</i> ejus fi-		opéiebatur inter sa-	
gura expressa.	173	crificandum Fidei e-	
Turcarum turbans		rat ex panno albo.	
lintheus.	176		30
Turcis probrosum est		Velamen sacrum.	145
orando aperire ca-		quando imponeba-	
put.	31	tur.	146
Tutulus quid.	26	Velamen virginum	
V.		Christianarum apud	
V Ela tenuia caput		Afros ex qua mate-	
tegentia quon-		ria esset.	148
dam in usu.	97	Vestēs purpureæ	
Velamen capitis, pro		quando communes	
subjectione, & no-		factæ Cardinalibus,	
ta timoris aliquo-		& à quo.	281
ties sumptum.	34	Veteres cœlibari hæ-	
Velamen impositum		sta, quæ in corpore	
capiti infantis Bapti-		gladiatoris abjecti	
zati.	60	occisique stetitset nu-	
		ben-	

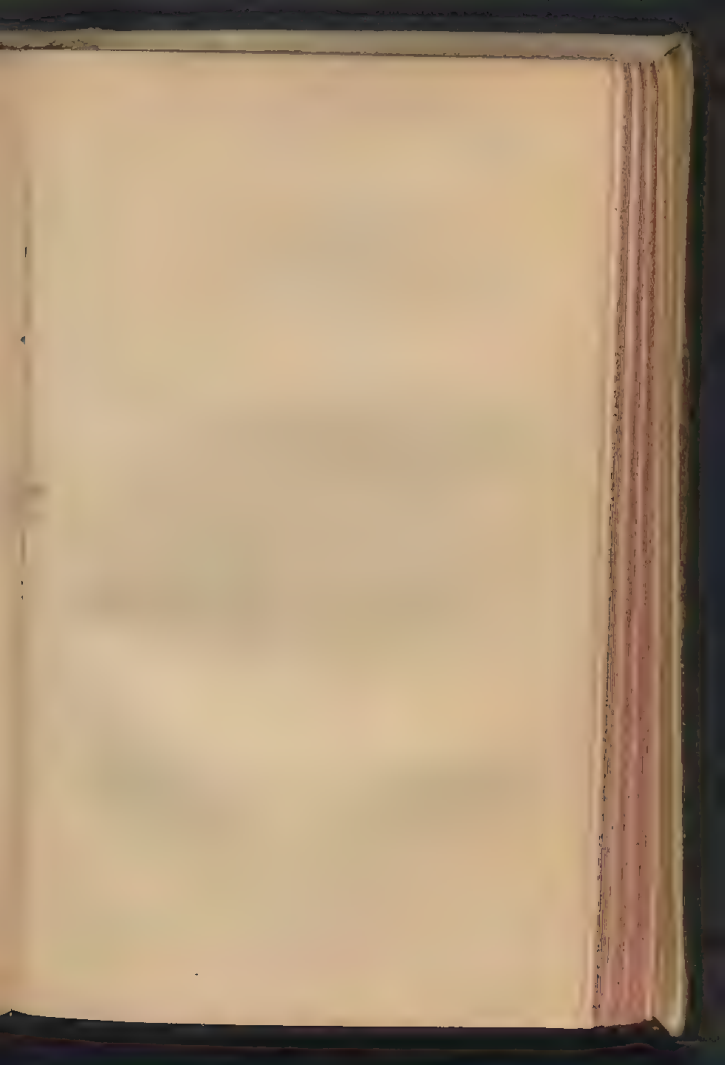
R E R U M.

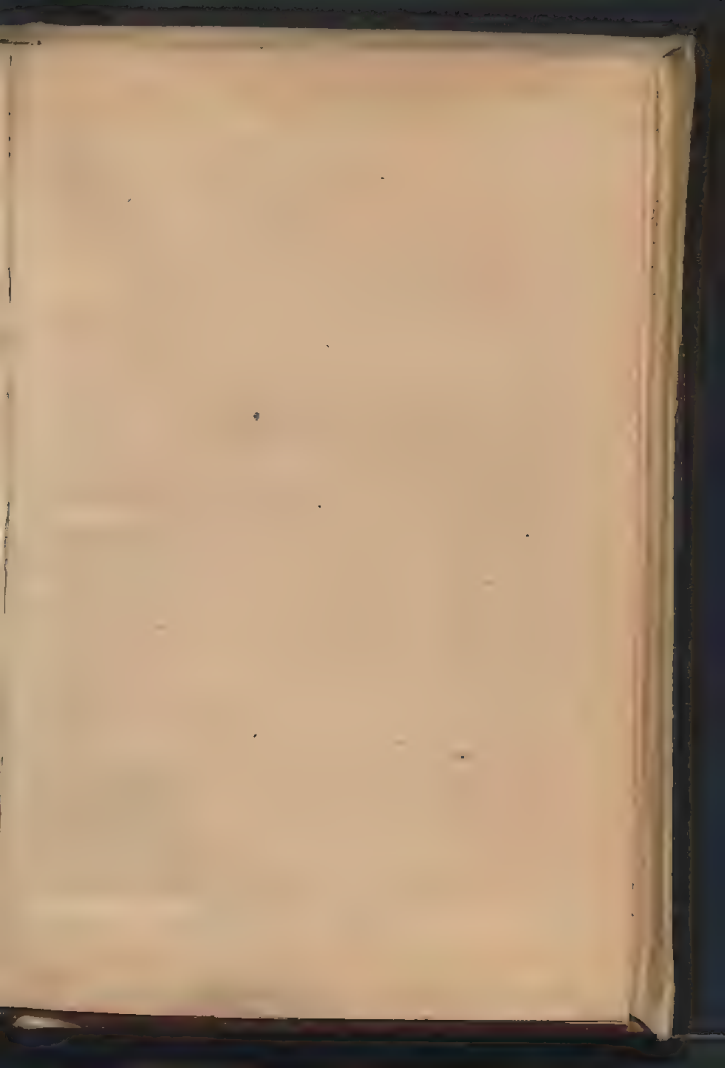
- bentium capita com- nudum habere de-
 mebant. 148 beant. 47. 72. 74
 Velum signum erat Viridis galerus Epi-
 addisti Deo obse- scoporum. 287
 quii. 127 Viridis color apud
 Velum virginum nu- Turcas nobilibus, &
 bentium. 102, 139, qui genus ad Mahu-
 140 metem referre pos-
 Vestales olim inciden- sunt peculiaris. 288
 tes in reum morti Viridis color in ga-
 additum eum libe- lero Episcoporum
 rabant à morte. 285 quid admoneat *ibid.*
 Viduarum & virgi- *§ seqq.*
 num caput tectum. Vita universa à capite
 122. *§ seqq.* est. 12
 Virgines hominum Vitta ab infula distin-
 quæ. 102 guenda. 299
 Virgines Lacæna in- Vittæ matronales &
 tecta facie, mulie- virginales. 109
 res vero operta in- Vittæ capitibus Sacer-
 cedebant. 86. ejus dotum ac Doctorum
 ratio expenditur. in campis Elysiis de-
ibid. cretæ. 215
 Virgines *nubes leves.* Ulysses canentem De-
 90 medocum audiens
 Virgines velandæ. pro verecundia ca-
 122. *§ seqq.* put operiebat. 32
 Virgines in capillo Ulysses pileatus ex-
 quæ sint. pressus, & cur. 221
 Viri orantes cur caput Umbella seu *umbra-*

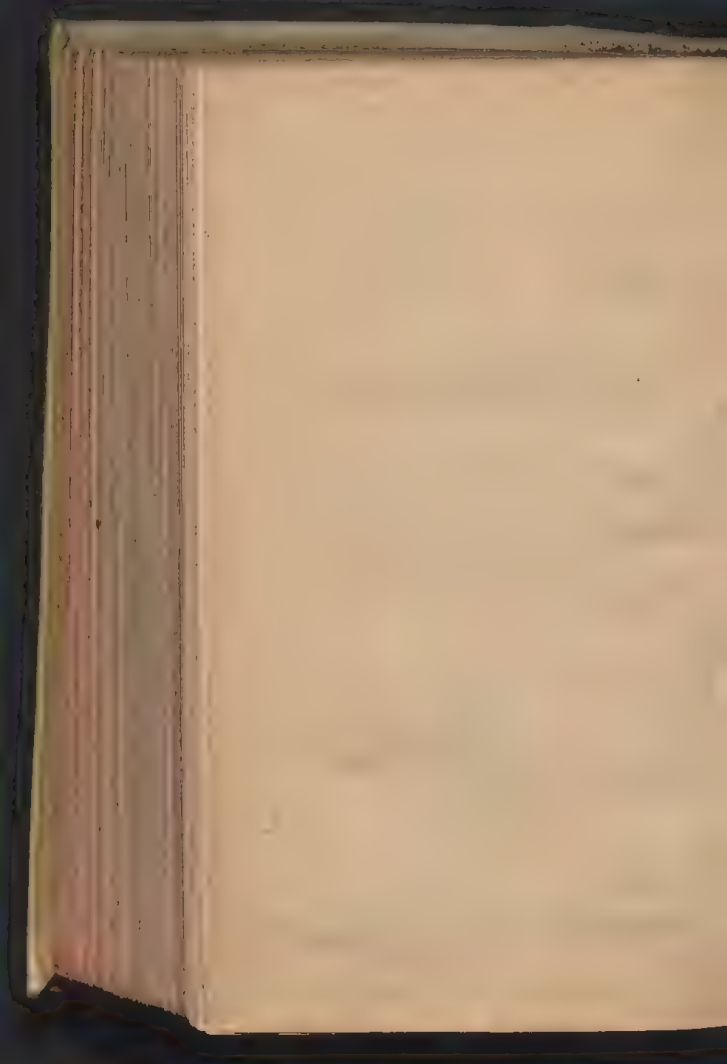
INDEX RERUM.

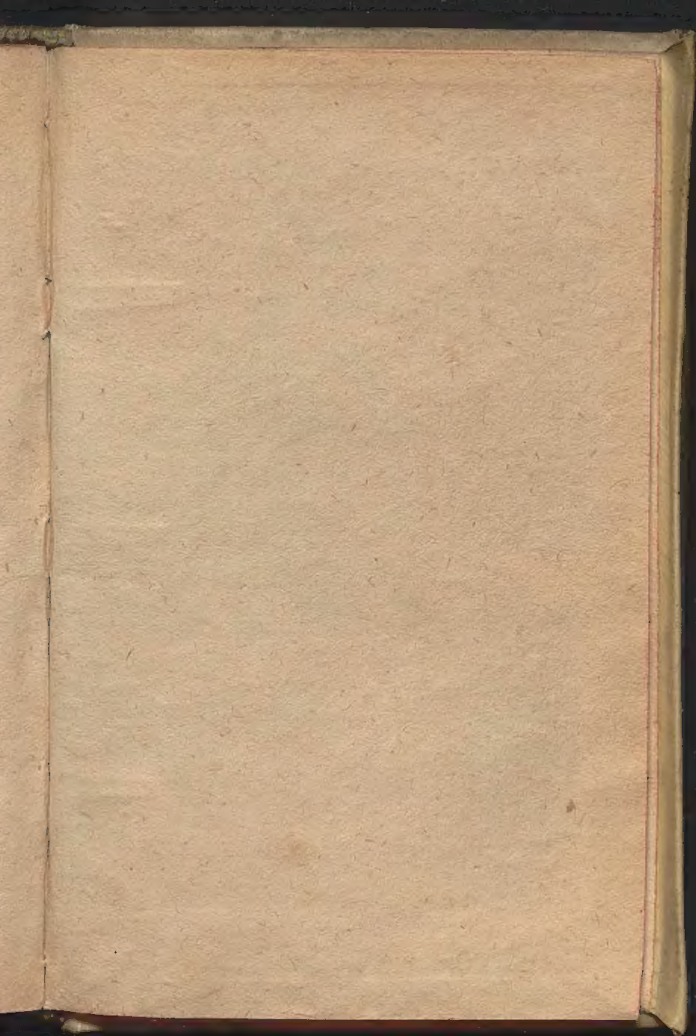
<i>culum</i> species pilei.	modum congruus.
197	45
Ufu nuditatis capitum	Ufus variorum varius
vigente, ut subdu-	tondendi aut non
cerent illud gravibus	tondendi Moniales.
incommodis, adhi-	132
bebant integumen-	Z.
tum.	23, 25
Ufus aperiendi caput	Z Ona militaris.
ad venerationem ad-	183
	<i>Zonam</i> <i>solvere</i> quid.
	106

F I N I S.

Biblioteka Jagiellońska

stdr0021466

